ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Συγγραφική Ομάδα ΕΚΠΑ

ΝΕΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Επιλέγω και επικοινωνώ

Α΄ Γυμνασίου

ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ/ΜΑΘΗΤΡΙΑΣ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Νεοελληνική Γλώσσα

Επιλέγω και επικοινωνώ

Α΄ Γυμνασίου

ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ/ΜΑΘΗΤΡΙΑΣ

Επιστημονική Επιτροπή Αξιολόγησης

Συντονίστρια / Αξιολογήτρια	**Ελεάννα Μωυσίδου** Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός
Αξιολογητής	**Σταύρος Καραγεωργάκης** Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός
Αξιολογήτρια	**Δήμητρα Κοκκινάκη** Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός
Τεχνικός Εμπειρογνώμονας	**Δημήτριος Μανιαδάκης** Πτυχιούχος Πληροφορικής
Επικουρικός Εμπειρογνώμονας	**Ιωάννης Τσόλκας** Πτυχιούχος Γραφιστικής
Υπεύθυνη Διδακτικού Πακέτου για το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής	**Ελένη Φράγκου,** Σύμβουλος Β΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή, Αξιολόγηση και Ένταξη διδακτικών βιβλίων στο Μητρώο Διδακτικών Βιβλίων και στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Διδακτικών Βιβλίων» με κωδικό ΟΠΣ 6010165 στο Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή» 2021-2027

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
Σπυρίδων Δουκάκης
Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Υπεύθυνος Πράξης
Διονύσιος Μουρελάτος
Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Αναπληρωτής Υπεύθυνος Πράξης
Στυλιανός Μαυρατζάς
Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

«Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης»
και το Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή»

Μητρώο Διδακτικών Βιβλίων
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού
ΙΕΠ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΕΣΠΑ 2021-2027
Πρόγραμμα Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Συγγραφική Ομάδα ΕΚΠΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών

Σειρά: ΕΚΠΑιδευτικά

Νεοελληνική Γλώσσα

Επιλέγω και επικοινωνώ

Α΄ Γυμνασίου

ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ/ΜΑΘΗΤΡΙΑΣ

Εταιρεία Αξιοποίησης και Διαχείρισης της Περουσίας του Πανεπιστημίου Αθηνών
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΚΠΑ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Εταιρεία Αξιοποίησης και Διαχείρισης της Περιουσίας του Πανεπιστημίου Αθηνών

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΚΠΑ

Επιστημονική υπεύθυνη έργου: Ευγενία Μαγουλά, Καθηγήτρια Γλωσσολογίας, ΕΚΠΑ.

Επιστημονικός υπεύθυνος Γυμνασίου: Αθανάσιος Μιχάλης, Αναπληρωτής Καθηγητής Διδακτικής της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, ΕΚΠΑ.

Συντονισμός συγγραφής εγχειριδίων Γυμνασίου: Αθανάσιος Μιχάλης, Αναπληρωτής Καθηγητής Διδακτικής της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, ΕΚΠΑ.

Επιστημονική επιμέλεια περιεχομένου εγχειριδίου: Αθανάσιος Μιχάλης, Αναπληρωτής Καθηγητής Διδακτικής της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, ΕΚΠΑ.

Συντονισμός Α΄ Γυμνασίου και επιμέλεια εκπαιδευτικού υλικού: Μαρίκα Δουζίνα, Δρ. Φιλολογίας, καθηγήτρια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Συγγραφική ομάδα Α΄ Γυμνασίου: Αθανάσιος Μιχάλης, Μαρίκα Δουζίνα, Ανθή Καββαδά, Μεταπτυχιακό στη Διδακτική της Νέας Ελληνικής ως Ξένης Γλώσσας, καθηγήτρια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, Αλέξανδρος Καψάλης, Μεταπτυχιακό στη Διδακτική της Ελληνικής ως Δεύτερης/Ξένης Γλώσσας, καθηγητής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, Αθανάσιος Κυπραίος, Μεταπτυχιακό στη Διδασκαλία της Νέας Ελληνικής ως Ξένης Γλώσσας, καθηγητής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, Αναστασία Παπαδοπούλου, Δρ. Εκπαιδευτικής Αξιολόγησης, καθηγήτρια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, Χάρις Ροντογιάννη, Μεταπτυχιακό στην Ελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία, καθηγήτρια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Εμπειρογνώμονες Προγράμματος Σπουδών: Ευγενία Μαγουλά, Ναπολέων Μήτσης, Αθανάσιος Μιχάλης.

Ειδικός σύμβουλος ΙΕΠ για θέματα νεοελληνικής γλώσσας: Γεώργιος Μπαμπινιώτης.

Επιστημονική ομάδα ειδικών συμβούλων: Άννα Ιορδανίδου (Ομότιμη Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Πατρών), Σπυριδούλα Βαρλοκώστα (Καθηγήτρια ΕΚΠΑ), Μιχάλης Γεωργιαφέντης (Αναπληρωτής Καθηγητής ΕΚΠΑ), Δημήτριος Μιχελιουδάκης (Επίκουρος Καθηγητής ΑΠΘ), Γεωργία Κατσούδα (Ερευνήτρια Α΄, Ακαδημίας Αθηνών), Φαίη Αντωνίου (Αναπληρώτρια Καθηγήτρια ΕΚΠΑ).

Φιλολογική επιμέλεια*:* Μαρίκα Δουζίνα.

Εικονογράφηση, Σχεδίαση γραφικών, Φωτογραφίες, Γραφιστική επιμέλεια, Σελιδοποίηση: Ευτυχία Λινάρδου e.lina's creative.

Ψηφιακά Μαθησιακά Αντικείμενα: Σύμβουλος παρακολούθησης σε τεχνικά θέματα: Κωνσταντίνος Τσιμπάνης, Τμήμα Πληροφορικής, ΕΚΠΑ.

Δικαιούχος συγγραφής: Εταιρεία Αξιοποίησης και Διαχείρισης της Περιουσίας του Πανεπιστημίου Αθηνών (ΕΑΔΠΠΑ)-Εκδόσεις ΕΚΠΑ.

Υπεύθυνος έργου (ΕΑΔΠΠΑ)-Εκδόσεις ΕΚΠΑ: Νικόλαος Θωμαΐδης, Καθηγητής Αναλυτικής Χημείας, ΕΚΠΑ.

Πίνακας Περιεχομένων

Εισαγωγικό σημείωμα 6

Ενότητα 1
Σου δίνω τη λέξη μου, δώσε μου το χέρι σου 8

Ενότητα 2
Χαρακτήρες, χαρακτηριστικά, χαρακτηρισμοί 27

Ενότητα 3
Φιλικοί δεσμοί: η δεύτερή μας οικογένεια 46

Ενότητα 4
Και η πρώτη μας οικογένεια: το σπίτι μας 64

Ενότητα 5
Ζούμε σε κοινωνίες: συνήθειες και παραδόσεις 79

Ενότητα 6
Οικολογία: η φύση, το ευρύτερο σπίτι μας 97

Ενότητα 7
Διατροφή για σκέψη 112

Ενότητα 8
Οι φίλοι μας, τα ζώα 130

Ενότητα 9
Περιπλανήσεις στα μονοπάτια της καλαισθησίας: οι τέχνες 145

Ενότητα 10
Ζώντας την εποχή της ψηφιακής επανάστασης 160

Ενότητα 11
...Να πηγαίνω στο σχολειό, να μαθαίνω γράμματα... 173

Ενότητα 12
Επαναληπτικές δραστηριότητες 187

Εισαγωγικό σημείωμα

Αγαπητοί μας μαθητές και αγαπητές μας μαθήτριες,

Καλώς ορίσατε στο Γυμνάσιο! Καλώς ήρθατε σε μία καινούργια βαθμίδα, μαζί με τους παλιούς σας αλλά και με νέους φίλους και φίλες.

Το βιβλίο που κρατάτε στα χέρια σας είναι το βιβλίο της Νέας Ελληνικής Γλώσσας. Της Νέας Ελληνικής, γιατί από φέτος θα έχετε και το βιβλίο της Αρχαίας Ελληνικής, την οποία θα διδαχτείτε επίσης.

Αν αναρωτιέστε γιατί να πρέπει να διδάσκεστε τη μητρική σας γλώσσα, την αποκαλούμενη «πρώτη γλώσσα», την οποία μιλάτε, χρησιμοποιείτε στην καθημερινή σας επικοινωνία με τους γονείς και τους φίλους σας, με τους δασκάλους σας αλλά και με άλλους ανθρώπους που γνωρίζετε, η απάντηση είναι απλή:

Η επικοινωνία μας και τώρα και στο μέλλον γίνεται και θα γίνεται σε πολλά επίπεδα· με τους φίλους και τους γνωστούς μας, με τους οποίους έχουμε οικειότητα, αλλά και με άλλους ανθρώπους με τους οποίους οι σχέσεις μας είναι τυπικές· επικοινωνούμε με φορείς κρατικούς, διοικητικούς, στο πλαίσιο των καθημερινών μας υποχρεώσεων ως πολίτες του κράτους, μέσω εγγράφων, δηλώσεων και αναφορών: επομένως, στο σχολείο μας δεν καλλιεργούμε μόνο τη μητρική μας γλώσσα, είτε αυτή είναι διαλεκτική ποικιλία είτε είναι μία από τις ποικιλίες της εθνικής μας γλώσσας, αλλά αναπτύσσουμε την επίσημη γλωσσική ποικιλία, αυτή που λέγεται και πρότυπη, και χρησιμοποιείται στα διοικητικά όργανα της πολιτείας, στην εκπαίδευση, στη δικαιοσύνη, στον τύπο και στις επιστήμες.

Επίσης, στο σχολείο ερχόμαστε για «να μάθουμε γράμματα». Για να γίνουμε εγγράμματοι πολίτες, ώστε να μπορούμε στο μέλλον να καταξιωθούμε επαγγελματικά, να κατακτήσουμε τα επιστημονικά πεδία που επιθυμούμε, να ενημερωνόμαστε ως ενεργοί πολίτες αποτελεσματικά, να διατυπώνουμε πειστικά και αιτιολογημένα τη γνώμη μας, να ψυχαγωγούμαστε ποιοτικά. Άρα, διδασκόμαστε τη γλώσσα, για να αναπτύξουμε δεξιότητες, ικανότητες και συνειδητές γνώσεις, που θα τις αξιοποιήσουμε, όταν διαβάζουμε προφορικά, γραπτά και ψηφιακά κείμενα και όταν συγγράφουμε ή εκφωνούμε εμείς τέτοια κείμενα.

Τη νέα ελληνική γλώσσα δεν θα τη διδαχτούμε για πρώτη μας φορά στο Γυμνάσιο. Τη διδαχτήκαμε και στο Δημοτικό συστηματικά. Για ένα δίωρο καθημερινά. Μάθαμε να γράφουμε και να διαβάζουμε κείμενα. Μάθαμε την ορθογραφία των καταλήξεων, των ονομάτων και των ρημάτων, μάθαμε την ορθογραφία των παραγωγικών καταλήξεων πολλών λέξεων, εμπεδώσαμε τους κανόνες και τα παραδείγματα του μορφολογικού συστήματος, δηλαδή της κλίσης των κλιτών λεξικών ομάδων, του ονόματος, του επιθέτου, των αντωνυμιών, του ρήματος. Εμπεδώσαμε τα βασικά συντακτικά συστατικά των προτάσεων. Εξασκηθήκαμε στο να διαβάζουμε και να γράφουμε κείμενα που ανήκουν σε διαφορετικούς κειμενικούς τύπους, κείμενα με εικόνες και χρωματιστά σχήματα ή χωρίς εικόνες και σχήματα. Εξασκηθήκαμε, όμως, και στο να ακούμε και να εκφωνούμε και προφορικά κείμενα.

Φέτος, στην Α' τάξη του Γυμνασίου, θα επαναλάβουμε συστηματικά και θα εμβαθύνουμε σε πολλά από αυτά που μάθαμε σε όλο το Δημοτικό. Αυτό θα γίνει, επειδή είναι σκόπιμο να καλύψουμε τα κενά μας και να πάμε στις υπόλοιπες τάξεις χωρίς κενά. Θα θυμηθούμε τον ρόλο και τη λειτουργία στην επικοινωνία των ρημάτων, των ονομάτων, των επιθέτων, των ονοματικών και των επιθετικών αντωνυμιών, των αριθμητικών, των επιρρημάτων, των προθέσεων και των συνδέσμων. Θα μάθουμε, επίσης, και τους τύπους κάποιων γραμματικών συστημάτων της επίσημης ποικιλίας, οι οποίοι είναι πιο δύσκολοι και πολλοί ομιλητές τους διατυπώνουν εσφαλμένα. Επίσης, για να «χτίσουμε γερά θεμέλια», ώστε στις επόμενες τάξεις να «χτίσουμε νέες γνώσεις πάνω σε αυτά», θα μάθουμε για τις φράσεις, αυτά τα δομικά σχήματα από τα οποία αποτελούνται οι προτάσεις: την ονοματική, την επιθετική, την επιρρηματική και την προθετική φράση και τα συστατικά τους. Και βέβαια, θα

συνεχίσουμε να εμπλουτίζουμε το λεξιλόγιό μας με νέες λέξεις, από τα λεξιλογικά πεδία της επικοινωνίας, των ανθρώπινων χαρακτήρων, των κοινωνικών ομάδων, δηλαδή της οικογένειας και των φίλων, του πολιτισμικού και του φυσικού περιβάλλοντος, της διατροφής, της ψυχαγωγίας και των μέσων ενημέρωσης, όπως και του σχολείου. *Έχοντας εμπεδώσει τους κανόνες και τα παραδείγματα της γραμματικής της γλώσσας μας, της μορφολογίας και του συντακτικού, και έχοντας αναπτύξει λεξιλόγιο, κατάλληλο για την ηλικία μας, μπορούμε να καλύψουμε μία πολύ βασική προϋπόθεση στην εκφώνηση, τη συγγραφή και την πληκτρολόγηση κειμένων: την ακρίβεια του λόγου μας.*

Ωστόσο, όπως κάναμε και στο Δημοτικό, επίκεντρο της διδασκαλίας θα είναι η κατανόηση και η ερμηνεία κειμένων, γραπτών, ψηφιακών και προφορικών, όπως και η παραγωγή αντίστοιχων κειμένων. Τη γραμματική και το λεξιλόγιο δεν τα μαθαίνουμε για να έχουμε γλωσσικές γνώσεις ή να τα αποστηθίζουμε και να παίρνουμε μεγάλους βαθμούς, αλλά για να τα αξιοποιούμε στα κείμενά μας. Τα κείμενα που θα διαβάζουμε και θα γράφουμε, θα ακούμε και θα εκφωνούμε, θα ανήκουν σε συγκεκριμένους κειμενικούς τύπους αλλά και κειμενικά είδη, σύνολα, δηλαδή, κειμένων με χαρακτηριστικά γλωσσικά και δομικά γνωρίσματα. Θα εξασκηθούμε στον σχεδιασμό τους, δηλαδή, στη μελέτη των θεμάτων της παραγωγής λόγου, τη συλλογή των ιδεών μας, όπως και στη διόρθωσή τους, πριν να τα παραδώσουμε στους καθηγητές/στις καθηγήτριές μας. *Έχοντας, λοιπόν, αποκτήσει δεξιότητες για την κατανόηση και τη συγγραφή κειμένων, καλύπτουμε και την άλλη προϋπόθεση για την αποτελεσματική συγγραφή, εκφώνηση και πληκτρολόγηση κειμένων: την ευχέρεια του λόγου μας.*

Ευχόμαστε να απολαύσετε το μάθημα της Νέας Ελληνικής Γλώσσας και φέτος, στην Α΄ τάξη του Γυμνασίου. Να το δείτε ως ένα μάθημα που θα σας βοηθήσει να επικοινωνήσετε με φίλους και γνωστούς, μεγάλους και μικρούς, με ακρίβεια και σαφήνεια, ευχέρεια και χωρίς δυσκολίες. Να αποκτήσετε, με άλλα λόγια, τα εφόδια, ώστε να γίνετε ενεργοί πολίτες μιας δημοκρατικά οργανωμένης κοινωνίας, όπου θα μπορείτε να αξιοποιείτε τη γλώσσα για να πληροφορείστε και να πληροφορείτε, να ενημερώνεστε και να ενημερώνετε, να εκφράζετε συναισθήματα, να επηρεάζετε τους άλλους επιχειρηματολογώντας, να καταγγέλλετε και να ανακοινώνετε, να πείθεστε και να συμφωνείτε, να διαφωνείτε και να συγχωρείτε.

Καλό ταξίδι στα ανεξερεύνητα πελάγη της ελληνικής γλώσσας!

Ταυτότητα βιβλίου - Εισαγωγή για τον καθηγητή

Σε αυτήν την ενότητα:

Θα δούμε πώς μιλάμε και γράφουμε, πώς η γλώσσα αλλάζει ανάλογα με τον τόπο, τον χρόνο και τους ανθρώπους, και πώς συνδέεται με άλλα συστήματα επικοινωνίας όπως τα σύμβολα, τα χρώματα ή τις εικόνες.

Θα μάθουμε να αναγνωρίζουμε τους βασικούς ***κειμενικούς τύπους*** *και να τους διαφοροποιούμε από τα κειμενικά είδη.*

Θα δυμηθούμε σημαντικές ***γλωσσικές δομές*** *(μορφήματα, λέξεις, φράσεις, προτάσεις, κείμενο).*

Θα ***εμπλουτίσουμε*** *το* ***λεξιλόγιό*** *μας και θα μάθουμε να βρίσκουμε* ***υπερώνυμα*** *και* ***υπώνυμα.***

Θα εξασκηθούμε στο να ***κατανοούμε κείμενα*** *και να* ***παράγουμε λόγο*** *με σαφήνεια και φαντασία.*

Θεματική Ενότητα 1

Σου δίνω τη λέξη μου, δώσε μου το χέρι σου

Κατακτάμε τα γλωσσικά και γνωσιακά μέσα, για να κατανοούμε και να συνθέτουμε μηνύματα

Εμπλουτίζουμε τις γνώσεις μας για τον θεματικό άξονα της ενότητας

Κείμενο 1 Γλωσσικές εξισώσεις

Γλώσσα = ΕΠΙΛΟΓΕΣ

Οι επιλογές στη γλώσσα είναι, στην πράξη, η γλωσσική ελευθερία μας. Οι επιλογές συνιστούν γενικό χαρακτηριστικό της γλώσσας που δεν είναι συνήθως συνειδητό στους ομιλητές. Οι επιλογές αυτές δεν είναι «πολυτέλεια» αλλά ανάγκη, αφού καθιστούν δυνατή την παρουσίαση των γλωσσικών πληροφοριών από διαφορετικές οπτικές γωνίες και διαφορετική προοπτική. [...]

Γλώσσα = ΑΞΙΑ

Αν δεν συλλάβουμε και δεν πιστέψουμε στη γλώσσα ως αξία, αλλά τη δούμε σαν απλό όργανο (που είναι βεβαίως κι αυτό), τότε αποδυναμώνουμε επικίνδυνα τη σχέση μας με τη γλώσσα. Γιατί η γλώσσα, πέρα από ένα απλό όργανο, είναι ο πολιτισμός μας, η ιστορία μας, η σκέψη μας, ο ψυχισμός μας, η ταυτότητά μας. [...] Είναι ο ίδιος «ο κόσμος μας», κατά τον Wittgenstein. [...]

Γεώργιος Μπαμπινιώτης, *Η γλώσσα μας. 180 κείμενα για τη γλώσσα*, 2020, Κέντρο Λεξικολογίας, σσ. 411-412 (αποσπάσματα)

Κείμενο 2 Στοιχεία για τις Ευρωπαϊκές Γλώσσες

01. Υπάρχουν περίπου 225 γηγενείς γλώσσες στην Ευρώπη –περίπου το 3% του συνόλου των γλωσσών του κόσμου. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει 24 επίσημες γλώσσες.

02. Οι γλώσσες σχετίζονται μεταξύ τους σαν τα μέλη μιας οικογένειας. Οι περισσότερες ευρωπαϊκές γλώσσες ανήκουν στη μεγάλη Ινδοευρωπαϊκή οικογένεια.

03. Μία από τις θεμελιώδεις αρχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η πολυγλωσσία.

Διασκευασμένο απόσπασμα κειμένου από ιστοσελίδα του ECML (European Centre for Modern Languages - Ευρωπαϊκό Κέντρο για τις Μοντέρνες Γλώσσες)

Ας αναστοχαστούμε με βάση τα κείμενα

1. Στα δύο παραπάνω κείμενα, υπογραμμίστε τις πληροφορίες που θεωρείτε σημαντικές, αιτιολογώντας (προφορικά) την επιλογή σας.
2. Εξηγήστε, με δικά σας λόγια, τις δύο «γλωσσικές εξισώσεις»: Γλώσσα = ΕΠΙΛΟΓΕΣ, Γλώσσα = ΑΞΙΑ.

Ερευνούμε και μαθαίνουμε για τους κειμενικούς τύπους

Θυμόμαστε από όσα μάθαμε στις προηγούμενες τάξεις...

- Αφού ανακαλέσετε στη μνήμη σας όσα μάθατε στο Δημοτικό για τους κειμενικούς τύπους, και αφού διαβάσετε τα παρακάτω κείμενα (1, 2, 3, 4, 5), να αναγνωρίσετε τον κειμενικό τύπο στον οποίο ανήκουν (περιγραφή, αφήγηση, εξήγηση, διαδικασία/πρωτόκολλο, επιχειρηματολογία). Έπειτα, να δικαιολογήσετε εμπειρικά τις απαντήσεις σας.

Κείμενο 1 Ποια είναι τα θετικά του να πηγαίνεις στο Γυμνάσιο;

Η φετινή σχολική χρονιά έφτασε στο τέλος της και εγώ θα φύγω από το Δημοτικό και θα πάω στο Γυμνάσιο. Στην αρχή δεν μ' άρεσε καθόλου το γεγονός ότι θα αλλάξω βαθμίδα. Αλλά τελικά, αφού το καλοσκέφτηκα, κατάλαβα πως δεν είναι και τόσο άσχημα τα πράγματα.

Γιατί θα κάνω νέους φίλους, θα γνωρίσω καινούργιους καθηγητές. Στο Γυμνάσιο που θα πάω θα βλέπω κάθε μέρα την αγαπημένη μου ξαδέλφη. Επίσης, θα διδασκόμαστε καινούργια και ωραία μαθήματα όπως η Οικιακή Οικονομία και η Χημεία (που τη λατρεύω), η Οδύσσεια, που περιέχει καταπληκτικά κείμενα, και πολλά άλλα.

Τα μαθήματα λογικά θα είναι πιο ενδιαφέροντα, από ό,τι μου λέει η ξαδέλφη μου. Αλλά το καλύτερο είναι πως θα γράφουμε με στιλό. Τέλεια! Επίσης, αν οι κολλητές μου πάνε στο ίδιο Γυμνάσιο, θα γυρνάμε όλες μαζί σπίτια μας!

Τέλος, το να πας Γυμνάσιο δείχνει ότι πέρασες με επιτυχία το Δημοτικό! Το καλό είναι πως, αν είσαι καλός μαθητής, μπορείς να γίνεις απουσιολόγος!

Αυτά πιστεύω πως είναι τα θετικά!

Κείμενο μαθήτριας δημοσιευμένο στον εκπαιδευτικό ιστότοπο «Μαθητικός Λόγος», 5/12/2014

Κείμενο 2 Οδηγίες σύνδεσης Smartwatch

1. Φορτίστε το ρολόι για 1-2 ώρες.
2. Μόλις τελειώσει η φόρτιση, αφαιρέστε το ρολόι από το βύσμα και βεβαιωθείτε ότι είναι ενεργό και λειτουργικό.
3. Τοποθετήστε το ρολόι κοντά στο smartphone.
4. Ενεργοποιήστε τα bluetooth στο smartphone από τις ρυθμίσεις σας.
5. Κάντε αναζήτηση εύρεσης του ρολογιού.
6. Βρείτε το όνομα του ρολογιού σας και επιλέξτε το, έτσι ώστε να γίνει η σύνδεση.
7. Επιβεβαιώστε ότι το κινητό σας είναι συνδεδεμένο με το ρολόι. (Σε περίπτωση που δεν γίνεται η σύνδεση με το ρολόι, πηγαίνετε απευθείας στο βήμα 8).
8. Εγκαταστήστε στο κινητό σας την εφαρμογή (app) που σας προτείνει ο κατασκευαστής στις οδηγίες μέσα στη συσκευασία.
9. Μόλις η εφαρμογή εγκατασταθεί με επιτυχία στο κινητό σας, ανοίξτε την και αναζητήστε στις ρυθμίσεις την επιλογή σύνδεσης ρολογιού (ενδέχεται το σημείο και το όνομα επιλογής σύνδεσης ρολογιού να αναφέρεται διαφορετικά σε κάθε εφαρμογή).
10. Η εφαρμογή θα αρχίσει να αναζητά το ρολόι σας.
11. Βρείτε το όνομα του ρολογιού σας και επιλέξτε το, έτσι ώστε να γίνει η σύνδεση.
12. Το ρολόι σας έχει συνδεθεί με το κινητό σας. Μπορείτε να το επιβεβαιώσετε, καθώς η ώρα του ρολογιού σας είναι η πραγματική.

Ελαφρώς διασκευασμένο απόσπασμα από ιστότοπο πώλησης ηλεκτρονικών συσκευών

Κείμενο 3

Σήμερα το απόγευμα κάλεσα τους φίλους μου να έρθουν σπίτι μου να παίξουμε τους καουμπόηδες. Έφτασαν με όλα τους τα σύνεργα. Ο Ρούφους είχε φορέσει τη στολή του τροχονόμου, που του χάρισε ο μπαμπάς του, με το κασκέτο, με τις χειροπέδες, το άσπρο μπαστούνι, το πιστόλι και τη σφυρίχτρα. Ο Εντ φορούσε το παλιό προσκοπικό καπέλο του αδερφού του, μια ζώνη με ένα σωρό ξύλινα φυσίγγια με δυο θήκες, που μέσα τους είχαν δυο φοβερά πιστόλια με λαβές σκαλισμένες από το ίδιο υλικό που είχε η πουδριέρα που χάρισε ο μπαμπάς μου στη μαμά μου, όταν τσακώθηκαν για τα καλά εξαιτίας του ψητού, που ήταν πολύ ψημένο και η μαμά έλεγε πως έφταιγε ο μπαμπάς, γιατί είχε αργήσει. Ο Αλσέστ ήταν ντυμένος σαν Ινδιάνος, είχε φτερά στο κεφάλι, κρατούσε ένα ξύλινο τσεκούρι κι έμοιαζε σαν χοντρό κοτόπουλο. Ο Ζοφρουά, που του αρέσει πολύ να μεταμφιέζεται κι έχει έναν μπαμπά πολύ πλούσιο, που του αγοράζει ό,τι κι αν θελήσει, ήταν τέλεια ντυμένος καουμπόης. Φορούσε ένα παντελόνι από προβιά, ένα δερμάτινο γιλέκο, ένα καρό πουκάμισο, ένα μεγάλο καπέλο, περίστροφα με καψούλια και σπιρούνια με φανταχτερές άκρες. Εγώ είχα μια μαύρη μάσκα που μου είχαν χαρίσει τις Απόκριες, το τόξο μου, τα βέλη μου κι ένα κόκκινο κασκόλ στον λαιμό μου, δηλαδή ένα παλιό φουλάρι της μαμάς μου. Ήμασταν όλοι πολύ ωραίοι!

Ρενέ Γκοσινί – Ζαν Ζακ Σανπέ, *Ο μικρός Νικόλας*, 2012, εκδ. Πατάκη, σσ. 17-18 (διασκευασμένο απόσπασμα)

Κείμενο 4

Σήμερα το πρωί, φτάσαμε στο σχολείο πολύ χαρούμενοι, γιατί θα βγάζαμε την αναμνηστική φωτογραφία της χρονιάς, η οποία, όπως μας είχε πει η δασκάλα, θα ήταν ένα πολύτιμο ενθύμιο από τα μαθητικά μας χρόνια. […] Στο προαύλιο ήταν κι ο φωτογράφος με τη μηχανή του και η δασκάλα μας του έλεγε να κάνει γρήγορα, αλλιώς θα χάναμε την αριθμητική. Ο Ανιάν […] είπε πως θα ήταν κρίμα να χάσουμε την αριθμητική, γιατί του άρεσε πολύ κι είχε λύσει όλα τα προβλήματα που είχαμε για το σπίτι. Ο Εντ με το ζόρι κρατιόταν να μην του ορμήξει. Η δασκάλα μας άρχισε να φωνάζει πως ήμασταν ανυπόφοροι και πως, αν συνεχιζόταν αυτό, τέρμα οι φωτογραφίες, θα πηγαίναμε κατευθείαν για μάθημα. Τότε, ο φωτογράφος είπε: «Ελάτε, ελάτε, ηρεμήστε! Θα μιλήσω εγώ στα παιδιά. Όλα θα πάνε μια χαρά, θα δείτε».

Ρενέ Γκοσινί – Ζαν Ζακ Σανπέ, *Ο μικρός Νικόλας*, 2012, εκδ. Πατάκη, σσ. 9-10 (διασκευασμένο απόσπασμα)

Κείμενο 5 Γρίπη vs. κρυολόγημα: Οι βασικές διαφορές

Το κοινό κρυολόγημα προκαλείται από ιούς διαφορετικούς από τους ιούς της γρίπης. Τα συμπτώματα του κρυολογήματος χαρακτηρίζονται συνήθως ως πιο ελαφρά. Αυτό συμβαίνει διότι περιορίζονται στο ανώτερο αναπνευστικό –προκαλούν καταρροή, φτάρνισμα, πονόλαιμο–, διαρκούν λιγότερο και σπάνια οδηγούν σε επιπλοκές. Αντίθετα, η γρίπη είναι πιο σοβαρή, αφού μπορεί να προκαλέσει σοβαρή νόσηση και επιπλοκές που ενδέχεται να αποδειχθούν ακόμη και θανατηφόρες για κάποια άτομα, π.χ. άτομα με χρόνια νοσήματα.

Στον διπλανό πίνακα φαίνονται οι βασικές διαφορές μεταξύ του κοινού κρυολογήματος και της γρίπης –παρότι τα συμπτώματα αυτά δεν εμφανίζονται πάντα.

Εικόνα από τον ιστότοπο του φορέα SOSIATPOI

Ελαφρώς διασκευασμένο απόσπασμα από τον ιστότοπο του Συνεταιρισμού Φαρμακοποιών Αιγαίου και Κρήτης (syfak)

Α. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Με βάση το κείμενο που ανήκει στον κειμενικό τύπο της περιγραφής και αφού θυμηθείτε όσα έχετε μάθει στο Δημοτικό, να καταγράψετε τα βασικά χαρακτηριστικά αυτού του κειμενικού τύπου. Θα σας καθοδηγήσουν οι παρακάτω ερωτήσεις:

- Ποιος είναι ο στόχος του περιγραφικού κειμένου;
- Το περιγραφικό κείμενο συνδέεται περισσότερο με την παρουσίαση των πληροφοριών στον χρονικό ή στον χωρικό άξονα; Γιατί;
- Ποιες αισθήσεις πιστεύετε ότι ενεργοποιούνται για την πρόσληψη του αντικειμένου/προσώπου/κτηρίου/τοπίου/τροφής κ.ά. που περιγράφεται; Η όραση; Η ακοή; Η όσφρηση; Η αφή; Η γεύση; Μπορεί και όλες οι αισθήσεις;
- Ποια πορεία (με άλλα λόγια, ποιο οργανωτικό σχήμα) πιστεύετε ότι ακολουθεί η περιγραφή συνήθως: από το γενικό στο ειδικό ή αντίστροφα; Γιατί;

Τα χαρακτηριστικά της περιγραφής μπορείτε να τα δείτε συγκεντρωμένα στο Τετράδιο Εργασιών Α' (σελ. 109).

Β. ΑΦΗΓΗΣΗ

Με βάση το κείμενο που ανήκει στον κειμενικό τύπο της αφήγησης και αφού θυμηθείτε όσα έχετε μάθει στο Δημοτικό, να καταγράψετε τα βασικά χαρακτηριστικά αυτού του κειμενικού τύπου. Θα σας καθοδηγήσουν οι παρακάτω ερωτήσεις:

- Ποιος είναι ο σκοπός της αφήγησης;
- Το αφηγηματικό κείμενο συνδέεται περισσότερο με την παρουσίαση των πληροφοριών στον χρονικό ή στον χωρικό άξονα; Γιατί;
- Η αφήγηση γεγονότων ακολουθεί συνήθως συγκεκριμένη σειρά; Γιατί;
- Η αφήγηση ενός γεγονότος πρέπει οπωσδήποτε να ξεκινήσει από την αρχή του γεγονότος; Γιατί;
  (Θυμηθείτε και πώς αρχίζει η Οδύσσεια, την οποία διδάσκεστε φέτος).

Τα χαρακτηριστικά της αφήγησης μπορείτε να τα δείτε συγκεντρωμένα στο Τετράδιο Εργασιών Α' (σελ. 110).

Γ. ΕΞΗΓΗΣΗ

Με βάση το κείμενο που ανήκει στον κειμενικό τύπο της εξήγησης και αφού θυμηθείτε όσα έχετε μάθει στο Δημοτικό, να καταγράψετε τα βασικά χαρακτηριστικά αυτού του κειμενικού τύπου. Θα σας καθοδηγήσουν οι παρακάτω ερωτήσεις:

- Ποιος είναι ο σκοπός της εξήγησης;

- Αν χρειαστεί να εξηγήσετε τη δημιουργία ενός φυσικού φαινομένου, τι θα παρουσιάσετε;
- Αν χρειαστεί να εξηγήσετε ένα κοινωνικό φαινόμενο, τι θα αναφέρετε;

Τα χαρακτηριστικά της εξήγησης μπορείτε να τα δείτε συγκεντρωμένα στο Τετράδιο Εργασιών Α' (σελ. 110).

Δ. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ/ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ

Με βάση το κείμενο που ανήκει στον κειμενικό τύπο της διαδικασίας/του πρωτοκόλλου και αφού θυμηθείτε όσα έχετε μάθει στο Δημοτικό, να καταγράψετε τα βασικά χαρακτηριστικά αυτού του κειμενικού τύπου. Θα σας καθοδηγήσουν οι παρακάτω ερωτήσεις:

- Ποιος είναι ο σκοπός του κειμενικού τύπου της διαδικασίας/του πρωτοκόλλου;
- Σε ποιες περιπτώσεις μπορεί να χρειαστεί να δοθούν οδηγίες ή συμβουλές ή να διατυπωθούν κανονισμοί; Δώστε τρία παραδείγματα.

Τα χαρακτηριστικά της διαδικασίας/του πρωτοκόλλου μπορείτε να τα δείτε συγκεντρωμένα στο Τετράδιο Εργασιών Α' (σελ. 111).

Ε. ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

Με βάση το κείμενο που ανήκει στον κειμενικό τύπο της επιχειρηματολογίας και αφού θυμηθείτε όσα έχετε μάθει στο Δημοτικό, να καταγράψετε τα βασικά χαρακτηριστικά του επιχειρηματολογικού κειμένου. Θα σας καθοδηγήσουν οι παρακάτω ερωτήσεις:

- Ποιος είναι ο σκοπός της επιχειρηματολογίας; Με άλλα λόγια, για ποιον σκοπό χρησιμοποιούμε επιχειρήματα;
- Με βάση τη λογική, σε ένα επιχειρηματολογικό κείμενο τι παρουσιάζεται πρώτα απ' όλα; Τι ακολουθεί; Πώς κλείνει συνήθως η επιχειρηματολογία;

Τα χαρακτηριστικά της επιχειρηματολογίας μπορείτε να τα δείτε συγκεντρωμένα στο Τετράδιο Εργασιών Α' (σελ. 111).

Συνειδητοποιούμε την αιτία των γλωσσικών επιλογών των συγγραφέων/ομιλητών/-τριών

Κατανοούμε πώς συνδέονται οι κειμενικοί τύποι με τα κειμενικά είδη

Έχετε μάθει από το Δημοτικό ότι τα κείμενα ή τα κειμενικά αποσπάσματα εντάσσονται σε πιο γενικά σύνολα κειμένων, τα οποία χαρακτηρίζονται από συγκεκριμένη δομή και γλωσσικά χαρακτηριστικά: αυτά ονομάζονται **κειμενικοί τύποι**. Όπως είδαμε, οι **κειμενικοί τύποι** είναι τα **περιγραφικά**, τα **αφηγηματικά**, τα **εξηγητικά**, τα **επιχειρηματολογικά** και τα κείμενα **διαδικασίας/πρωτοκόλλου**.

Ωστόσο, οι **κειμενικοί τύποι** δεν είναι τα μόνα κειμενικά σύνολα. Κάθε κείμενο εντάσσεται και σε μία άλλη ομάδα κειμένων, τα οποία συνδέονται στενά με το κοινωνικό και το πολιτισμικό πλαίσιο στο οποίο παράγονται, σχετίζονται, επίσης, στενά με συγκεκριμένες κοινωνικές διαδικασίες και πρακτικές, επιτελούν καθορισμένο σκοπό σε σχέση με τις διαδικασίες και τις πρακτικές αυτές και όλα αυτά τα δεδομένα ορίζουν τη δομή και τις γλωσσικές επιλογές τους: αυτές οι κειμενικές ομάδες ονομάζονται **κειμενικά είδη**. Κάθε **κειμενικό είδος** συνδέεται με έναν ή περισσότερους κειμενικούς τύπους, όπως και κάθε κειμενικός τύπος μπορεί να ενσωματώνεται σε κείμενα διαφορετικών κειμενικών ειδών.

Π.χ. το **ειδησεογραφικό άρθρο** ως **κειμενικό είδος** συνδέεται με την κοινωνική πρακτική της ενημέρωσης, σκοπός των συγγραφέων του είναι η πληροφόρηση για γεγονότα που συνέβησαν και, επομένως, συνδέεται με τον **κειμενικό τύπο** της **αφήγησης**, αλλά παράλληλα είναι δυνατό να ενσωματώνει και στοιχεία **περιγραφής** χώρων ή προσώπων.

Στον ακόλουθο πίνακα μπορούμε να δούμε τη σχέση (όπως συνήθως ισχύει) μεταξύ των **κειμενικών τύπων** και κάποιων **κειμενικών ειδών:**

Κειμενικά είδη	**Κειμενικοί τύποι**				
	Περιγραφή	**Εξήγηση**	**Διαδικασία/ Πρωτόκολλο**	**Επιχειρηματολογία**	**Αφήγηση**
Άρθρο	+	+	+	+	+
Ηλεκτρονική/ συνημμένη επιστολή	+			+	+
Ομιλία/διάλεξη	+	+		+	
Δοκίμιο	+	+		+	+
Ανάρτηση σε μέσο κοινωνικής δικτύωσης	+	+	+	+	+

Εμπεδώνω όσα θυμήθηκα ή έμαθα για τους κειμενικούς τύπους

- ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΑΛΛΗΛΟΓΝΩΡΙΜΙΑΣ: *«Ποιος είμαι; Πώς θα παρουσίαζα τον εαυτό μου;»* Στο πλαίσιο της γνωριμίας σας με τους νέους συμμαθητές/τις νέες συμμαθήτριές σας στο τμήμα σας, στο ξεκίνημα του Γυμνασίου, παρουσιάζετε/περιγράφετε τον εαυτό σας (κάνοντας αναφορά σε στοιχεία της εξωτερικής σας εμφάνισης, καθώς και του χαρακτήρα σας) στην ολομέλεια της τάξης. Το ίδιο κάνουν όλοι οι συμμαθητές/όλες οι συμμαθήτριές σας.
- Λίγο πριν χτυπήσει το κουδούνι για μάθημα, την πρώτη μέρα της Α΄ Γυμνασίου, όλοι οι γνωστοί/όλες οι γνωστές από το Δημοτικό συμμαθητές/συμμαθήτριες μιλούν για το καλοκαίρι που τελείωσε. Κάποια στιγμή, εσείς παίρνετε τον λόγο και αφηγείστε με ενθουσιασμό στην τάξη σας μια αστεία ιστορία από τις καλοκαιρινές σας διακοπές. Μπορείτε να ξεκινήσετε ως εξής: *«Δεν θα πιστέψετε τι συνέβη πριν από έναν περίπου μήνα…»*
- Πρώτη μέρα στο Γυμνάσιο και μέσα στην τάξη τα συναισθήματα είναι ανάμεικτα: χαρά, αγωνία, αμηχανία, ενθουσιασμός, φόβος. Παρατηρείτε τους συμμαθητές/τις συμμαθήτριές σας, ανιχνεύετε τα συναισθήματά σας και εξηγείτε στον εαυτό σας την αιτία τους. Αποτυπώστε, λοιπόν, τις σκέψεις σας σε ένα κείμενο με τη μορφή εσωτερικού μονολόγου. Ακολουθεί ένα παράδειγμα: *«Μου φαίνεται λογικό που η Μαρία αισθάνεται λύπη που τελείωσε το Δημοτικό: η καλύτερή της φίλη άλλαξε σχολείο και πλέον δεν θα είναι μαζί κάθε στιγμή…»*
- Στο Γυμνάσιο, όπως είναι φυσικό, κάθε παιδί δημιουργεί νέες φιλίες και σχέσεις. Γι' αυτό, αποφασίσατε να καλέσετε νέους φίλους/νέες φίλες στο σπίτι σας. Δώστε τους, λοιπόν, οδηγίες για το πώς θα φτάσουν σε αυτό.

Διαδραστική άσκηση αναγνώρισης κειμενικών τύπων

Εμπλουτίζουμε τις γνώσεις μας για τη μορφολογία και τη σύνταξη της ελληνικής γλώσσας

Η μορφολογία αναφέρεται στην κλίση των ονομάτων, των επιθέτων, των αντωνυμιών και των ρημάτων, όπως και στην παραγωγή και τη σύνθεση λέξεων από άλλες λέξεις ή από συστατικά λέξεων.

Παρατηρώ τα μορφολογικά και τα συντακτικά φαινόμενα

1. Παρατηρήστε την ετυμολογία των δύο λημμάτων του λεξικού (στο τέλος κάθε λήμματος, μέσα στις αγκύλες). Γιατί στη μία περίπτωση η λέξη «γλωσσικός» χωρίζεται με παύλα, ενώ η λέξη «άρα» όχι;
2. Γιατί η παύλα τοποθετείται στο συγκεκριμένο σημείο; Ποιες πληροφορίες μάς δίνει για τη λέξη το συστατικό «γλωσσ-» και ποιες το «-ικός»;
3. Να αντικαταστήσετε μόνο το «-ικός» με κάποια άλλη κατάληξη. Τι άλλαξε στη σημασία ή τη λεξική ομάδα των λέξεων που σχηματίσατε;
4. Να αντικαταστήσετε μόνο το «γλωσσ-» με κάποιο άλλο συστατικό. Τι άλλαξε στη σημασία ή τη λεξική ομάδα των λέξεων που σχηματίσατε;
5. Για να εξηγήσει τη σημασία των λέξεων ο λεξικογράφος χρησιμοποιεί φράσεις (αυτοτελή συντακτικά τμήματα μέσα σε μία πρόταση, δηλαδή, σύνολα λέξεων με ξεχωριστή λειτουργία και ρόλο, καθώς άλλη φράση δείχνει τι γίνεται, άλλη ποιος το κάνει αυτό που γίνεται, άλλη πότε γίνεται κ.λπ.) και προτάσεις. Να εντοπίσετε στα λήμματα παραδείγματα φράσεων και προτάσεων. Από τι αποτελούνται; Ποιες διαφορές εντοπίζετε μεταξύ τους;

γλωσσικός -ή -ό [glosikós]: **1.** που ανήκει στη γλώσσα 1Ι: *~ μυς.* **2.** που αναφέρεται στη γλώσσα1ΙΙ: *Γλωσσικά προβλήματα. Γλωσσική επικοινωνία. Από γλωσσική άποψη το διήγημα παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον. Το γλωσσικό σημείο*. Γλωσσικός άτλαντας*, σύνολο χαρτών που απεικονίζουν τις περιοχές στις οποίες εμφανίζονται συγκεκριμένα γλωσσικά φαινόμενα. *Γλωσσικά μαθήματα*, ελληνικά, λατινικά, ξένες γλώσσες. *Γλωσσικό ζήτημα*, το πρόβλημα και η διαμάχη που δημιουργείται από τη συνύπαρξη δύο γλωσσών (π.χ. καθαρεύουσας και δημοτικής). ‖ (ως ουσ.) *το γλωσσικό*, το γλωσσικό ζήτημα στη νεότερη Ελλάδα: *Το γλωσσικό απασχόλησε πολλές γενιές φιλολόγων.*
[λόγ. γλώσσ(α) -ικός (πρβ. αρχ. γλωττικόν "εργαλείο της γλώσσας")]

άρα [ára] σύνδ. : **1.** συμπερασματικός· εισάγει λογικό συμπέρασμα που προκύπτει από τα προηγούμενα· επομένως, κατά συνέπεια: *Το τρίγωνο είναι ισοσκελές, ~ οι παρά τη βάση γωνίες είναι ίσες. Όλοι οι άνθρωποι είναι θνητοί. Ο Σωκράτης είναι άνθρωπος. ~ ο Σωκράτης είναι θνητός.* ΦΡ *ράβδος εν γωνία, ~ βρέχει*, για ψευδή συλλογισμό, για αστήρικτο και παράλογο συμπέρασμα. ‖ στον καθημερινό λόγο συχνά μαζί με το λοιπόν: *~ λοιπόν είχε δίκιο ο Πέτρος.* **2.** (λαϊκότρ.) με επανάληψη του ίδιου ρηματικού τύπου, τη δεύτερη φορά αρνητικά, για να δηλωθεί αδιαφορία του ομιλητή για όσα ενδέχεται να συμβούν: *~ έρθει κι ~ δεν έρθει*, δε με νοιάζει καθόλου αν έρθει ή όχι, σκασίλα μου.
[1: λόγ. < αρχ. ἄρα]

Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής, από τον ιστότοπο Η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα (greek-language.gr)

Κάθε **λέξη** αποτελείται από μικρότερα στοιχεία, τα **μορφήματα**: αυτά είναι οι ελάχιστοι μορφολογικοί τύποι, που δεν αποτελούνται από μικρότερα στοιχεία και έχουν συγκεκριμένη σημασία. Τα **λεξικά μορφήματα** δηλώνουν πρόσωπο, ζώο, πράγμα, ενέργεια, κατάσταση, ιδιότητα κ.λπ., ενώ τα **γραμματικά (κλιτικά και παραγωγικά μορφήματα)** δείχνουν πρόσωπο, αριθμό, γένος, πτώση, έγκλιση ή χρόνο, τόπο, καταγωγή, ιδιότητα/χαρακτηριστικό, ενέργεια κ.λπ.

Η **φράση** είναι μία συντακτική δομή (δηλαδή, ένα σύνολο αλληλεξαρτώμενων λέξεων και φράσεων), με **πυρήνα/κεφαλή** μια λέξη που ανήκει σε συγκεκριμένη λεξική ομάδα και συμπληρώματα ή προσδιορισμούς της λέξης αυτής (π.χ. η **κεφαλή** της **ρηματικής φράσης** είναι ρήμα, της **ονοματικής** όνομα, της **επιθετικής** επίθετο, της **επιρρηματικής** επίρρημα κ.λπ.).

Η **πρόταση** είναι μία συντακτική δομή με επίκεντρο μια **ρηματική φράση**, η οποία συντάσσεται/συνεμφανίζεται με άλλες **φράσεις** (π.χ. **ονοματικές, επιρρηματικές, προθετικές φράσεις**).

Εμπεδώνω τα μορφολογικά και τα συντακτικά φαινόμενα

1. Από ποιες λεξικές ομάδες αποτελούνται οι φράσεις που εντοπίσατε; Να σχηματίσετε δικές σας φράσεις με τη λέξη «γλωσσικός-ή-ό».
2. Να χρησιμοποιήσετε φράσεις από το πρώτο λήμμα, με σκοπό να συντάξετε ένα κείμενο οδηγιών, 80 λέξεων, για τη σχολική σας εφημερίδα, στο οποίο θα προτείνετε τρεις τρόπους βελτίωσης της διδασκαλίας των γλωσσικών μαθημάτων στο ελληνικό σχολείο.

Επεκτείνουμε το λεξιλόγιό μας

1. Να διαβάσετε τα παρακάτω λήμματα του *Λεξικού της Κοινής Νεοελληνικής*.

Διαδραστική άσκηση για την πολυσημία της λέξης «γλώσσα»

Κείμενο 1α

γλώσσα 1 η [γlósa] Ο25 : **Ιια.** μυώδες, σαρκώδες και ευκίνητο όργανο που βρίσκεται μέσα στη στοματική κοιλότητα: *Στη ~ βρίσκονται τα γευστικά νεύρα. Ο καφές μού έκαψε τη ~. Στέγνωσε η ~ μου από τη δίψα. Τα καλά παιδιά δε βγάζουν τη γλώσσα*, για να κοροϊδέψουν. *Η διχαλωτή~ του φιδιού.* (έκφρ.) *έγινε η ~ μου παπούτσι /τσαρούχι*, στέγνωσε. ΦΡ *μου βγαίνει η ~*, κουράζομαι, ταλαιπωρούμαι. ‖ *Καπνιστή/βραστή ~*, μοσχαρίσια ή βοδινή γλώσσα ως φαγητό. **β.** η γλώσσα ως όργανο ομιλίας: *Η ~ παίζει βασικό ρόλο στην άρθρωση των φθόγγων. Μπερδεύεται η ~ του*, δυσκολεύεται στην άρθρωση των λέξεων. (έκφρ.) *ξύλινη* ~.* ΦΡ *βγάζω ~ /έχω μακριά/μια ~*, αυθαδιάζω. *κατάπιε τη ~ του*, έμεινε άναυδος ή απλώς δε θέλει να μιλήσει. *λύνεται η ~ κάποιου*, αρχίζει να μιλά ελεύθερα και με ευχέρεια. *τρέχει* η ~. τον τρώει* η ~ του. δένεται η ~ κάποιου*, δυσκολεύεται να εκφράσει αυτό που σκέφτεται λόγω τρακ, κτλ.: *Δέθηκε η ~μου και δεν μπόρεσα να μιλήσω στο διευθυντή. μάλλιασε* η ~ μου. έβγαλε ~ μου μαλλί*. ροδάνι* πάει η ~ (του). ψαλίδι* πάει η ~ (του). το έχω στη ~ μου/στην άκρη της γλώσσας μου*, για λέξη που μας διαφεύγει. *δεν κρατά τη ~ του*, δεν μπορεί να κρατήσει ένα μυστικό. *δάγκασε/φάε τη ~ σου!*, μην κακομελετάς. οι κακές γλώσσες, γι' αυτούς που σχολιάζουν κακόβουλα τους άλλους. *στάζει η ~ (του) φαρμάκι/μέλι*, μιλά με κακία/με καλοσύνη. ΠΑΡ *Η ~ κόκαλα δεν έχει και κόκαλα τσακίζει*, για το μεγάλο κακό που μπορούν να προκαλέσουν οι διαβολές. **2.** (μτφ.) ό,τι μοιάζει με γλώσσα, κυρίως στο σχήμα: *~ παπουτσιού. ~ καμπάνας. ~κλειδαριάς*,

γλωσσίδι. *Γλώσσες φωτιάς.* ~ *γης.* **ΙΙ1α.** σύστημα επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων, που χρησιμοποιεί τους φθόγγους για τη μετάδοση σκέψεων, γνώσεων, πληροφοριών, επιθυμιών και συναισθημάτων: *Ελληνική/γαλλική* ~. *Μιλάει δύο ξένες γλώσσες. Καθηγητής ξένων γλωσσών. Ινδοευρωπαϊκές/ασιατικές/συγγενικές γλώσσες. Μητρική* ~. *Νεκρή* ~, που δε μιλιέται πια. ΑΝΤ *Ζωντανή* ~. *Τεχνητή* ~. *Φυσικές γλώσσες. Συνθηματική* ~. *(γνωμ.) (η) λανθάνουσα** ~ *λέει (πάντα) την αλήθεια/(απαρχ.)* ~ *λανθάνουσα τα αληθή λέγει. πριν μιλήσεις να βουτάς* τη* ~ *στο μυαλό. να μην προτρέχει* η* ~ *της διανοίας.* ‖ *μητέρα** ~. *αδελφές** *γλώσσες.* ‖ οι διάφορες μορφές μιας εθνικής γλώσσας στη διάρκεια της ιστορικής διαδρομής της (τα επίθετα έχουν σε μεγάλο βαθμό ουσιαστικοποιηθεί): *Αρχαία/μεσαιωνική/νεοελληνική* ~. *Καθαρεύουσα/δημοτική* ~. **β.** ο ιδιαίτερος τρόπος έκφρασης ενός ατόμου, μιας κοινωνικής ομάδας ή μιας επιστήμης: *Ζωντανή/ πλούσια/γλαφυρή/χυδαία/ιδιωματική/μάγκικη/δημοσιογραφική/ποιητική* ~. *Επίπεδο** *γλώσσας. Η* ~ *του Παλαμά/του Καζαντζάκη*, το ύφος, το στιλ. ‖ για κατανόηση, για πνευματική επικοινωνία: *Πρέπει να αναζητήσουμε μια καινούρια* ~ *για να απευθυνθούμε στα παιδιά.* ΦΡ *μιλώ την ίδια* ~ *με κπ.*, μπορώ να επικοινωνήσω, να συνεννοηθώ: *Εμείς οι δύο δε μιλάμε την ίδια* ~, δεν μπορούμε να συνεννοηθούμε. **2.** (μτφ.) οποιοδήποτε άλλο μέσο, εκτός από το λόγο, που βοηθάει στη συνεννόηση: *Η* ~ *των κωφαλάλων. Η* ~ *των ματιών/των χεριών. Η* ~ *των λουλουδιών /των χρωμάτων/των αριθμών. Η* ~ *των μελισσών. Γλώσσες των ηλεκτρονικών υπολογιστών*, μια καθορισμένη συλλογή χαρακτήρων και κανόνων, η οποία χρησιμοποιείται για το σχηματισμό συμβόλων, λέξεων κτλ., καθώς και οι κανόνες για το συνδυασμό τους σε κατανοητές για τους υπολογιστές έννοιες. ‖ για τα εκφραστικά μέσα μιας τέχνης: *Η* ~ *της μουσικής/του κινηματογράφου.* **3.** (φιλολ.) λέξη ή έκφραση απαρχαιωμένη ή ξένη προς την καθημερινή χρήση που χρειάζεται ερμήνευμα: *Οι γλώσσες του Ησυχίου.* γλωσσίτσα η ΥΠΟΚΟΡ στη σημ. ΙΙα. γλωσσούλα η ΥΠΟΚΟΡ στη σημ. ΙΙα.
[Ι-ΙΙ2: αρχ. *γλῶσσα·* ΙΙ3: λόγ. < αρχ. *γλῶσσα· γλώσσ(α) -ίτσα· γλώσσ(α) -ούλα*]
γλώσσα 2 η: ψάρι με μέτριο μέγεθος και πλατύ, χαρακτηριστικό σώμα, που ψαρεύεται για το κρέας του. [< γλώσσα 1 12]

Από τον ιστότοπο Η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα (greek-language.gr)

Επεξεργαζόμαστε το Κείμενο 1α, ώστε να εμπλουτίσουμε το λεξιλόγιό μας και να παράγουμε κείμενα με ακρίβεια λόγου

1. Στο Κείμενο 1α χρησιμοποιούνται συντομογραφίες (π.χ. ΥΠΟΚΟΡ) και σύμβολα (π.χ. ~). Να εντοπίσετε και να εξηγήσετε τις συντομογραφίες που χρησιμοποιούνται. Πώς λειτουργεί το σύμβολο ~; Τι δηλώνει; Γιατί πιστεύετε ότι έχει επιλεγεί η χρήση του;
2. Να αντιστοιχίσετε κάθε φράση της Στήλης Β με μία από τις σημασίες της Στήλης Γ. Επίσης, αξιοποιώντας τις πληροφορίες του Κειμένου 1α, να συμπληρώσετε τη Στήλη Α, γράφοντας ποια σημασία έχει η λέξη *«γλώσσα»* στις προτάσεις της Στήλης Β, όπως στο παράδειγμα.

ΣΤΗΛΗ Α	ΣΤΗΛΗ Β	ΣΤΗΛΗ Γ
	1. Μιλάμε την ίδια γλώσσα	Α. Μου διαφεύγει η λέξη
όργανο ομιλίας	2. Λύθηκε η γλώσσα μου	Β. Μιλάω με ευχέρεια
	3. Το έχω στην άκρη της γλώσσας μου	Γ. Μιλάω με αυθάδεια
	4. Μου βγαίνει η γλώσσα	Δ. Μπορούμε να συνεννοηθούμε
	5. Βγάζω γλώσσα	Ε. Κουράζομαι

3. Με βάση το Κείμενο 1α, να γράψετε έναν σύντομο διάλογο χρησιμοποιώντας όσο το δυνατόν περισσότερες φράσεις με τη λέξη «γλώσσα». Στην αρχή του διαλόγου να προσδιορίσετε την ηλικία των προσώπων, την ιδιότητά τους, τον λόγο/το θέμα για το οποίο συζητούν.
Δείτε ένα παράδειγμα:
Δύο μητέρες μιλούν για τα έφηβα παιδιά τους και την ορθογραφία:

— Μάλλιασε η γλώσσα μου να του λέω πόσο σημαντική είναι η ορθογραφία. Τίποτα. Από το ένα μπαίνει από το άλλο βγαίνει...
— Και εμένα, όταν του είπα ότι πρέπει να γράφει 10 φορές τα ορθογραφικά λάθη που σημειώνει η καθηγήτριά του, μου έβγαλε μια γλώσσα...

4. Να δημιουργήσετε ένα σλόγκαν* για τη γλώσσα σας, χρησιμοποιώντας δύο/τρία επίθετα που αποτυπώνουν χαρακτηριστικά της. Το σλόγκαν σας θα αξιοποιηθεί σε προβολή μιας σχολικής εκδήλωσης για την αξία της γλώσσας, που θα γίνει από τοπικά ραδιοφωνικά δίκτυα της πόλης. Δείτε ένα παράδειγμα: *Γλώσσα μοναδική, Γλώσσα πολύτιμη!*
Θυμηθείτε πως στο σλόγκαν επιδιώκουμε τη συντομία, τη συμπύκνωση του νοήματος, την ευρηματικότητα και τον ρυθμό!

*σλόγκαν: μήνυμα κυρίως εμπορικό, αλλά και πολιτικό, διατυπωμένο με συντομία και παραστατικότητα, ώστε να τραβάει την προσοχή του ακροατή και να αποτυπώνεται στη μνήμη (*Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*, από τον ιστότοπο Η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα/greek-language.gr)

Διαδραστική άσκηση εμπλουτισμού του λεξιλογίου

Αναλογιζόμαστε...

Ποια είναι η σημασία της λέξης «πολυγλωσσία»; Από ποια ή ποιες λέξεις προέρχεται η λέξη «πολυγλωσσία»; Είναι απλή ή σύνθετη; Αν είναι σύνθετη, ποια είναι τα «συστατικά» της, τα λεξικά μορφήματα από τα οποία αποτελείται; Να θυμηθείτε ότι αυτήν τη «στρατηγική», την ανακάλυψη του νοήματος μιας λέξης μέσω της επεξεργασίας των μορφολογικών συστατικών της, μπορείτε να τη χρησιμοποιείτε σε κάθε παρόμοια περίπτωση άγνωστης λέξης.
Αν δυσκολεύεστε να βρείτε τη σημασία της από τα συστατικά της, να ανατρέξετε στο λεξικό.
ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Όταν διερευνούμε τα επιμέρους συστατικά μίας λέξης η οποία έχει πάνω από δύο λεξικά ή παραγωγικά μορφήματα, δεν τεμαχίζουμε τη λέξη στο σύνολο των συστατικών της, αλλά πρώτα ανακαλύπτουμε το συστατικό που έχει λεξική σημασία, έπειτα βρίσκουμε το πρόθημα ή το επίθημα με το οποίο συνδέεται και στο τέλος εξετάζουμε τα επιμέρους συστατικά του: π.χ. η λέξη πολυγλωσσία προέρχεται από το **επίθετο** πολύγλωσσος με το **παραγωγικό επίθημα** -ία, ενώ το επίθετο πολύγλωσσος συντίθεται από τα **λεξικά μορφήματα** πολυ- και γλωσσ-.

Κείμενο 1β

πολυγλωσσία η [poliγlosía] Ο25 : **1.** το να χρησιμοποιεί ένας ομιλητής ή μια γλωσσική κοινότητα περισσότερες από δύο γλώσσες (ή και διαλέκτους): *Στην Ελβετία υπάρχει ~.* **2.** η αδυναμία μιας ομάδας να εκφραστεί με ενιαίο και συνεκτικό τρόπο, λόγο: *Στην κυβέρνηση επικρατεί μια απαράδεκτη ~.* [λόγ. < ελνστ. *πολυγλωσσία* (στη σημ. 1)]

Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής, από τον ιστότοπο Η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα (greek-language.gr)

Επεξεργαζόμαστε το Κείμενο 1β, ώστε να εμπλουτίσουμε το λεξιλόγιό μας και να παράγουμε κείμενα με ακρίβεια λόγου

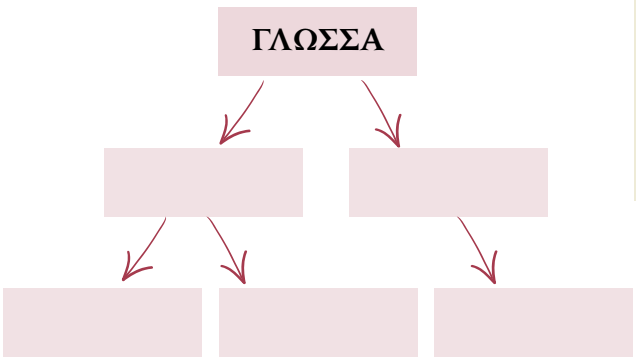
1. Η λέξη «πολυγλωσσία» έχει πολλές σημασίες: αυτό λέγεται πολυσημία. Να τις αναφέρετε με βάση το Κείμενο 1β.
2. Να επεξεργαστείτε τα ακόλουθα επιλεγμένα παραδείγματα από το διαδικτυακό σώμα κειμένων από την ιστοσελίδα «Εθνικός Θησαυρός για την Ελληνική Γλώσσα» (ΕΘΕΓ) (hnc.ilsp.gr), για να διερευνήσετε τη σημασία ή τις σημασίες της λέξης «πολυγλωσσία». Βάσει των αποτελεσμάτων της διερεύνησης και με τη βοήθεια του καθηγητή/της καθηγήτριάς σας, να εμπλουτίσετε ή να βελτιώσετε το λήμμα του λεξικού που διαβάσατε προηγουμένως.

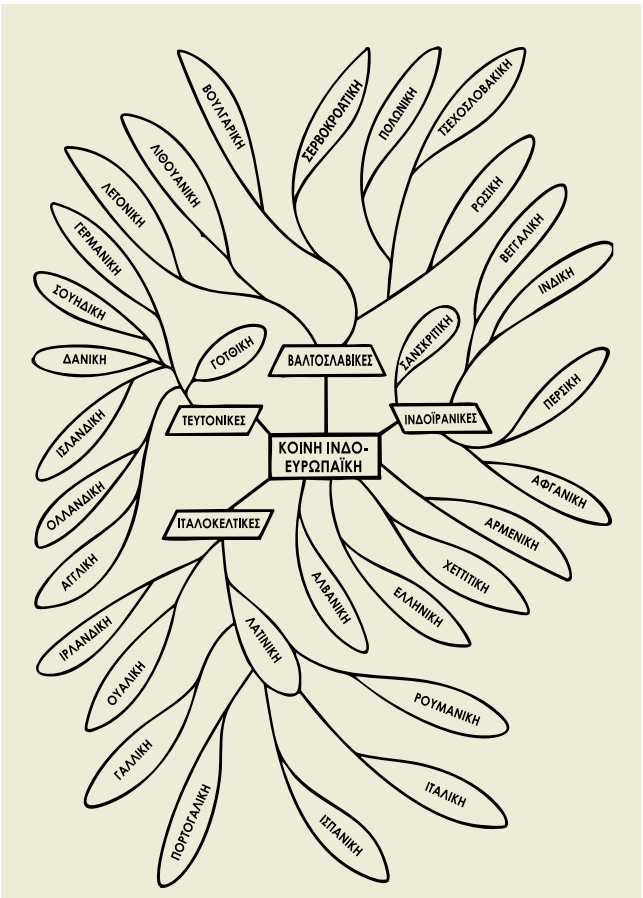
Εθνικός Θησαυρός για την Ελληνική Γλώσσα - επιλεγμένα λήμματα από την αναζήτηση για τη λέξη «πολυγλωσσία»	
λήμμα 18	Σήμερα η νέα γενιά στην Ελλάδα είναι η δεύτερη στην Ευρώπη σε πολυγλωσσία με ελάχιστη διαφορά από την πρώτη Ολλανδία, αν δεν την ξεπεράσαμε. Απόσπασμα άρθρου, 5/3/1995, εφημερίδα *Το Βήμα*
λήμμα 21	Και πρόσθεσε ότι σήμερα εμφανίζεται μια άνευ προηγουμένου πολυγλωσσία μεταξύ κυβερνητικών στελεχών. Απόσπασμα άρθρου, 1/1/1995, εφημερίδα *Το Βήμα*
λήμμα 28	— Πώς προέκυψε αυτή η ιδιόμορφη, αναγνωρίσιμη μουσική πολυγλωσσία; — Από πολύ μικρή ηλικία συνυπήρχε μέσα μου το δυτικό στοιχείο των Επτανήσων και το ανατολικό στοιχείο της απέναντι όχθης. Απόσπασμα από συνέντευξη με τίτλο «Ανίατη η διοξίνη του πνεύματος», 18/6/1999, εφημερίδα *Ελευθεροτυπία*
λήμμα 48	Εξάλλου, όπως αποδεικνύει έτερη έρευνα επίσης της Korn/Ferry International, η πολυγλωσσία αποτελεί βασικό παράγοντα επιτυχίας για τα στελέχη που εργάζονται σε επιχειρήσεις στην Ευρώπη, την Ασία και τη Λατινική Αμερική, ενώ η σημασία της ενισχύεται σταδιακά ολοένα και περισσότερο και για τις αμερικανικές επιχειρήσεις. Απόσπασμα άρθρου της Μ. Λεμπέση, 1/5/2005, εφημερίδα *Η Καθημερινή*

Κείμενο 2

Επεξεργαζόμαστε το Κείμενο 2, ώστε να εμπλουτίσουμε το λεξιλόγιό μας και να παράγουμε κείμενα με ακρίβεια λόγου

1. Παρατηρήστε το διάγραμμα/δέντρο.
   Ποια λέξη/ποιος όρος αποτελεί τη ΓΕΝΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ, στην οποία εντάσσονται οι υπόλοιπες λέξεις/οι υπόλοιποι όροι; Πώς γίνεται αυτό αντιληπτό;
2. Αν η λέξη «γλώσσα» είναι μια γενική κατηγορία (γένος), ποιες άλλες λέξεις μπορούμε να γράψουμε ως ειδικά στοιχεία (είδη) αυτής της λέξης;
3. Να συμπληρώσετε το διάγραμμα: στην κορυφή να τοποθετήσετε τη λέξη ΓΛΩΣΣΑ (υπερώνυμο) και στα πλαίσια να τοποθετήσετε τα ειδικά στοιχεία της (υπώνυμα).

Πηγή: Η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα (greek-language.gr)

Διαδραστική άσκηση εμπλουτισμού του λεξιλογίου

Εμπλουτίζουμε τις γνώσεις μας για τους σημειωτικούς τρόπους

Σκεφτόμαστε...

1. Ποια είναι η σημασία των παρακάτω συμβόλων/«κωδίκων»; Να την αποδώσετε με λέξεις.

≠ ≤ § @ :-)

2. Στους φωτεινούς σηματοδότες και στα παραπάνω σήματα οδικής κυκλοφορίας ποια είναι η συμβολική σημασία των χρωμάτων;

Διαδραστική άσκηση για τα χαρακτηριστικά του γραπτού λόγου

Διαδραστική άσκηση για τα χαρακτηριστικά του προφορικού λόγου

Κατανοούμε και συνθέτουμε κείμενα

Κατανοούμε γραπτά και πολυτροπικά κείμενα

Κείμενο 1 Διάλογος και Μονόλογος

Πριν από την ανάγνωση

1. Με βάση τον τίτλο «Διάλογος και Μονόλογος», ποιο πιστεύετε ότι θα είναι το θέμα του κειμένου/των κειμένων που θα επεξεργαστείτε;
2. Να προσέξετε τον ορισμό της γελοιογραφίας που σας δίνεται.

> **γελοιογραφία** η [jelioyrafía] Ο25: **1.** απλό και γρήγορο σκίτσο που με κωμική παραμόρφωση ιδιαίτερων χαρακτηριστικών, αναλογιών, σχέσεων κτλ., σατιρίζει πρόσωπα ή καταστάσεις, συνήθ. της επικαιρότητας: *Πολιτική ~. Έκθεση γελοιογραφίας.* **2.** (μτφ.) ό,τι ανακαλεί το πρωτότυπο με μορφή γελοιογραφική· καρικατούρα: *Η θεωρία του αποτελεί ~ του ιδεαλισμού.* [λόγ. *γελοιογράφ(ος)* -ία]
>
> *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*, από τον ιστότοπο Η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα (greek-language.gr)

3. Από την εμπειρία σας ως αναγνώστες, όταν διαβάζετε γελοιογραφίες, προσέχετε μόνο το γλωσσικό κείμενο ή και τα σκίτσα (τα χαρακτηριστικά των προσώπων, τα αντικείμενα κ.λπ.);
4. Γνωρίζετε τον Κώστα Μητρόπουλο; Τι σκίτσα φτιάχνει; Από ποια κοινωνικά/πολιτισμικά πεδία εμπνέεται;

Τα σκίτσα του Κ. Μητρόπουλου έχουν αντληθεί από το σχολικό εγχειρίδιο *Θεματικοί Κύκλοι Α΄, Β΄, Γ΄ Λυκείου*

Κατά την ανάγνωση

Αφού μελετήσετε τον ορισμό της γελοιογραφίας και παρατηρήσετε προσεκτικά τα σκίτσα, να επεξεργαστείτε τις ακόλουθες δραστηριότητες:

1. Ποιος είναι, κατά τη γνώμη σας, ο στόχος των δύο γελοιογραφιών;
2. Στα σκίτσα, εντοπίζετε το στοιχείο της «παραμόρφωσης»; Με ποια μορφή; Από ποια στοιχεία, κατά τη γνώμη σας, προκαλείται το στοιχείο του κωμικού;
3. Ποιο πιστεύετε ότι είναι το μήνυμα της κάθε γελοιογραφίας; Με ποια μέσα επιχειρεί ο γελοιογράφος να το κάνει αντιληπτό;
4. Πώς συνομιλεί η δεύτερη γελοιογραφία με την πρώτη;
5. Ποιο φαινόμενο αναδεικνύεται από τις γελοιογραφίες; Να αναφέρετε παραδείγματα από την καθημερινή σας ζωή όπου παρατηρείται το ίδιο φαινόμενο.
6. Αν τις καταστάσεις που αποτυπώνονται στα σκίτσα τις περιγράφαμε με λόγια, τι πιστεύετε ότι θα κερδίζαμε και τι θα χάναμε;
7. Υπάρχουν στα σκίτσα στοιχεία/αντικείμενα που λειτουργούν ως σύμβολα. Ποιος είναι ο ρόλος τους;

Μετά την ανάγνωση

1. Ποια είναι η δική σας γνώμη για το θέμα που θίγεται από τις γελοιογραφίες; Να την αναπτύξετε σε ένα μικρό κείμενο 5-6 γραμμών, το οποίο θα αναρτήσετε σε κάποιο από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ώστε να ξεκινήσουν ένας προβληματισμός και ένας γόνιμος διάλογος για το θέμα αυτό.
2. Υπάρχουν, ωστόσο, κάποιες περιπτώσεις στις οποίες επιβάλλεται ο μονόλογος αντί για τον διάλογο. Μπορείτε να σκεφτείτε μερικές;

Δραστηριότητα 1 κριτικής πρόσληψης κειμένου (εικόνας)

Δραστηριότητα 2 κριτικής πρόσληψης κειμένου (εικόνας)

Κείμενο 2 Η Σταχτούλλα

Πριν από την ανάγνωση

1. Διαβάζοντας τον τίτλο «Σταχτούλλα», ποιο γνωστό σας παραμύθι σάς έρχεται στο μυαλό;
2. Μπορείτε με βάση τον τίτλο του τραγουδιού να φανταστείτε το περιεχόμενό του;

Κάθεται δίπλα στη νησκιά, (=ίσκιο)
κλαμένη δίχως μάνα
Τζι (=κι) ήρτεν η νύχτα της Λαμπρής
τζι εχτύπαν η καμπάνα

Στέκει στο παραθύριν της
πουλλίν που συντυχάννει
Λαλεί (=μιλά) της «έλα, φόρησ' το
τούν' το χρυσό φουστάνι»

Σταχτούλλα μου, Ψυχούλλα μου
Αφέντρα στην Καρτούλλα μου

Φορεί το, πάει στην εκκλησιάν,
μα δεν την αγρωνίζουν (=γνωρίζουν, αναγνωρίζουν)
Που το τζιερίν (=κερί) της τ' άγιο φως
αφταίννουν (ανάβουν) τζιαι λαμνίζουν (καίνε)

Μόνον το βασιλόπουλλο
πηαίννει ταπισών (=πίσω) της
Μα τζιείνη συντρομάσσεται
τζι ας βέλει το καλόν της

Σταχτούλλα μου, Ψυχούλλα μου
Αφέντρα στην Καρτούλλα μου

Απού το βούρος (=βάρος) το πολλύν
το 'ναν παπούτσι χάννει
Έμπηκεν έσσω (=μέσα) τζι έχωσεν
τ' ολόχρυσο φουστάνι
Σταχτούλλα μου, Ψυχούλλα μου
Αφέντρα στην Καρτούλλα μου

«Σταχτούλλα μου», Μουσική και σκηνοθεσία: Κώστας Κακογιάννης, Στίχοι: Πάμπος Κουζάλης, Ερμηνεία: Άντρη Καραντώνη

Κατά την ανάγνωση

1. Πώς σας φαίνεται η γλώσσα του κειμένου; Μοιάζει με ή διαφέρει από τη γλώσσα που μιλάτε εσείς; Αν συμβαίνει το δεύτερο, σε τι βαθμό διαφέρει; Υπογραμμίστε λέξεις, καταλήξεις, ορθογραφία που να διαφέρουν σε σχέση με όσα ήδη γνωρίζετε.
2. Προσπαθήστε να αναδιηγηθείτε με συντομία την ιστορία που παρουσιάζεται στο κείμενο, αφού το διαβάσετε ξανά προσεκτικά.

Μετά την ανάγνωση

1. Σας θυμίζει τελικά η ιστορία κάποιο γνωστό σας παραμύθι; Αν ναι, ποιες αναλογίες εντοπίζετε;
2. Τι έχετε να παρατηρήσετε σχετικά με τους ήχους, τις καταλήξεις, την ορθογραφία κάποιων λέξεων;
3. Ακούστε μελοποιημένο το τραγούδι. Μπορείτε ταυτόχρονα να βλέπετε τους στίχους.
   α) Θεωρείτε ότι, αν απλά ακούγατε το παραμύθι, χωρίς να έχετε πρώτα διαβάσει το ποίημα, θα δυσκολευόσασταν περισσότερο στην κατανόησή του;
   β) Πώς σας φαίνεται σαν άκουσμα η κυπριακή διάλεκτος; Σας αρέσει; Σας δυσκολεύει; Γιατί; Θεωρείτε ότι η διάλεκτος έχει διαφορετικό κύρος από την επίσημη γλώσσα;
   γ) Τώρα ξαναγράψτε δύο στροφές του ποιήματος αντικαθιστώντας όποιο στοιχείο διαφέρει από τη σύγχρονη νέα ελληνική, με λέξεις και ορθογραφία που ήδη γνωρίζετε. Πώς σας φαίνεται αισθητικά το αποτέλεσμα;

Παραδοσιακό κυπριακό τραγούδι (βίντεο)

Συνθέτουμε γραπτά, προφορικά και ψηφιακά κείμενα

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1: ΠΟΛΥΓΛΩΣΣΙΑ - ΓΛΩΣΣΟΜΑΘΕΙΑ

Ο θεματικός άξονας του κειμένου που θα δημιουργήσετε σύμφωνα με τις οδηγίες που ακολουθούν σχετίζεται με την πολυγλωσσία και τη γλωσσομάθεια. Θα επιλέξετε ένα από τα ακόλουθα θέματα παραγωγής κειμένων: κάθε θέμα είναι ενταγμένο σε μία επικοινωνιακή συνθήκη. Πριν από την παραγωγή του κειμένου σας, θα διαβάσετε το σχετικό κείμενο αναφοράς που ακολουθεί και θα επεξεργαστείτε δραστηριότητες που θα σας βοηθήσουν στη σύνθεση του δικού σας κειμένου. Μετά τη δημιουργία του κειμένου σας θα το αξιολογήσετε ως προς διάφορες παραμέτρους με βάση έναν πίνακα κριτηρίων που ακολουθεί (καλό είναι να έχετε δει τον πίνακα αυτοαξιολόγησης και να τον λάβετε υπόψη σας όσο συνθέτετε το κείμενό σας).

1. Το καλοκαίρι επισκεφτήκατε τα ξαδέλφια σας που μένουν στο εξωτερικό, αλλά δεν γνωρίζουν καλά ελληνικά. Περάσατε πολύ ωραία και ανταλλάξατε τις εμπειρίες σας από την προηγούμενη σχολική χρονιά. Σε αυτήν την επικοινωνία σάς βοήθησε το γεγονός ότι γνωρίζετε μια ξένη γλώσσα, στην οποία και επικοινωνήσατε. Συζητώντας στο τέλος των διακοπών με τους γονείς σας, αισθάνεστε την ανάγκη να μοιραστείτε μαζί τους πόσο σημαντικό είναι το ότι γνωρίζετε μια ξένη γλώσσα. Σε ένα σύντομο κείμενο που απευθύνετε στους γονείς σας μέσω εφαρμογής για ανταλλαγή άμεσων μηνυμάτων ή με μήνυμα σε μέσο κοινωνικής δικτύωσης, παρουσιάζετε τα πιο σημαντικά, κατά τη γνώμη σας, επιχειρήματα για τη σημασία της γλωσσομάθειας. Να αξιοποιήσετε το κείμενο αναφοράς και να λάβετε υπόψη τα σημεία στα οποία στη συνέχεια θα αξιολογήσετε τον εαυτό σας.
2. Το σχολείο σας οργανώνει, σε συνεργασία με άλλες σχολικές μονάδες, μια διαδικτυακή συζήτηση με θέμα «Πολυγλωσσία» μέσω πλατφόρμας τηλεδιάσκεψης. Στόχος σας θα είναι να ανταλλάξετε απόψεις, να συζητήσετε και να καταλήξετε σε συμπεράσματα, συνθέτοντας τις διαφορετικές απόψεις σας σχετικά με την πολυγλωσσία. Χωριστείτε σε δύο ομάδες, ώστε οι μαθητές της μίας ομάδας να έχουν για την πολυγλωσσία διαφορετικές απόψεις από τους μαθητές της άλλης: με αυτόν τον τρόπο θα έχετε διαλογική αντιπαράθεση σε σχέση με τη θετική και την αρνητική πλευρά της πολυγλωσσίας. Τη διαλογική αντιπαράθεση στην πλατφόρμα τηλεδιάσκεψης ή α) θα την καταγράψετε και θα παρουσιάσετε στην τάξη το σχετικό βίντεο ή β) θα την απομαγνητοφωνήσετε και θα την παρουσιάσετε στην τάξη ως παιχνίδι μίμησης ρόλων/θεατρικό παιχνίδι.

Πριν από τη δημιουργία κειμένου

Διαβάστε με προσοχή το κείμενο αναφοράς και υπογραμμίστε σημαντικές, κατά τη γνώμη σας, πληροφορίες.

Κείμενο 1 Πολυγλωσσία: τα πλεονεκτήματά της

Η πολυγλωσσία περιγράφει την κατάσταση κατά την οποία ένα άτομο μιλά περισσότερες από δύο γλώσσες (διγλωσσία). Μπορεί να αφορά άτομα που μιλούν πολλές γλώσσες λόγω συνθηκών (μετανάστευση ή διαμονή σε κάποια χώρα με πολλές επίσημες γλώσσες, όπως το Βέλγιο ή η Νότια Αφρική) ή που μαθαίνουν πολλές γλώσσες από γνήσιο ενδιαφέρον.

Η πολυγλωσσία ενέχει πολλά πλεονεκτήματα, όπως...

Περισσότερες ευκαιρίες καριέρας-εκπαίδευσης

Οι ξένες γλώσσες είναι γνωστό ότι μπορεί να προσφέρουν ευκαιρίες για εργασία στον τομέα της διδασκαλίας ξένων γλωσσών. Η μετάφραση αποτελεί άλλη μία επαγγελματική διέξοδο για τους πολύγλωσσους. Επίσης, πολλές ευκαιρίες για εργασία ή εξειδίκευση στο εξωτερικό είναι περισσότερο προσβάσιμες σε άτομα που γνωρίζουν καλά γλώσσες επιπλέον αυτής της χώρας-προορισμού. Το πλέον προφανές είναι πως η γνώση πολλών γλωσσών προσφέρει περισσότερες ευκαιρίες για σπουδές σε περισσότερες χώρες.

Επικοινωνία με περισσότερους ανθρώπους

Μία νέα γλώσσα, εκτός από ευκολία στα ταξίδια και επικοινωνία με τους ντόπιους, προσφέρει ευκαιρίες πραγματικής επικοινωνίας. Όταν είσαι σε θέση να μιλήσεις και να καταλάβεις ανθρώπους από ξένες χώρες, καταφέρνεις να καταλάβεις τη ζωή από τη δική τους οπτική γωνία, ίσως βοηθώντας τους. Έτσι, μπορείς να πετύχεις κάτι εξαιρετικά δύσκολο στις μέρες μας: ενσυναίσθηση!

Είναι εύκολη

Είναι κοινό μυστικό πως η διαδικασία εκμάθησης της τρίτης (ή τέταρτης ή πέμπτης...) ξένης γλώσσας είναι πιο εύκολη από την εκμάθηση των πρώτων μας γλωσσών. Οι πιο βασικές γλωσσικές συμβάσεις είναι ήδη γνωστές, ενώ συχνά δεν χρειάζεται καν να μάθεις κάποιο νέο αλφάβητο. Για παράδειγμα, σε περιοχές όπως η Ευρώπη, οι περισσότερες ομιλούμενες γλώσσες μοιράζονται ως επί το πλείστον το ίδιο αλφάβητο. Έτσι, ο χρόνος εκμάθησης μειώνεται δραματικά με την ευχέρεια χρήσης της ξένης γλώσσας να αυξάνεται.

Αποτελεί προσωπική επιλογή

Συνήθως η πολυγλωσσία είναι επιλογή κάποιου στην ενήλικη ζωή. Αρκετοί έχουν κακές αναμνήσεις από τα αγγλικά ή τη δεύτερη ξένη γλώσσα ως παιδιά Δημοτικού, κάτι που δεν ισχύει στην εκμάθηση των επόμενων γλωσσών. Κάποιοι προτιμούν Ισπανικά (2η πιο ομιλούμενη γλώσσα παγκοσμίως), Γαλλικά (γλώσσα απαραίτητη στη διπλωματία και διαδεδομένη στην Ευρώπη) ή απλά μία γλώσσα που ακούγεται όμορφη και έχει ενδιαφέρουσες καταβολές.

Η πολυγλωσσία είναι προσωπική απόφαση, ένα όμορφο χόμπι και μία ευκαιρία για προσωπική ανάπτυξη.

Διασκευασμένο απόσπασμα από το κείμενο της Ν. Παναγουλοπούλου, 21/11/2021, από τον ενημερωτικό ιστότοπο για φοιτητές citycampus

Μετά τη δημιουργία του κειμένου

1. Να ξαναδιαβάσετε το κείμενο που γράψατε και να κάνετε τις απαιτούμενες διορθώσεις, με στόχο να το αξιολογήσετε. Μπορείτε να βοηθηθείτε από τον παρακάτω πίνακα:

ΚΡΙΤΗΡΙΑ	ΑΞΙΟΛΟΓΙΚΗ ΚΡΙΣΗ		
	πολύ καλά	καλά	χρειάζεται βελτίωση
Ορθογραφία			
Δομή και συνοχή κειμένου			
Συντακτική ορθότητα και ύφος			
Ιδέες/επιχειρήματα			

Διαδραστική άσκηση για την παραγωγή λόγου

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2: ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΣ ΚΑΙ ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ

Ο θεματικός άξονας του κειμένου που θα δημιουργήσετε σύμφωνα με τις οδηγίες που ακολουθούν σχετίζεται με τον προφορικό και γραπτό λόγο. Θα επιλέξετε ένα από τα ακόλουθα θέματα: κάθε θέμα είναι ενταγμένο σε μία επικοινωνιακή συνθήκη. Πριν από τη συγγραφή του κειμένου θα λάβετε υπόψη το κείμενο αναφοράς και τα κριτήρια αυτοαξιολόγησης που ακολουθούν.

1. Συμμετέχετε σε Αγώνες Λόγων/Διττούς Λόγους: καλείστε να υποστηρίξετε τη θέση της Ομάδας σας, που είναι ή υπέρ ή κατά (επιλέγετε ένα από τα δύο) της ανωτερότητας του γραπτού λόγου από τον προφορικό. Να γράψετε τρία επιχειρήματα για να στηρίξετε τη θέση της Ομάδας σας: τα επιχειρήματά σας να τα παρουσιάσετε προφορικά στη διάρκεια του Αγώνα ως πρώτος ομιλητής. Ο στόχος σας είναι να εκφωνήσετε έναν πειστικό λόγο.
2. Γραπτός και προφορικός λόγος: μία συνοπτική «περιγραφή» τους: Παρουσιάζετε τέσσερα χαρακτηριστικά του προφορικού και του γραπτού λόγου με βάση το οργανωτικό σχήμα της αντίθεσης (ένα προς ένα), ακολουθώντας το παράδειγμα: Ο προφορικός λόγος είναι τις περισσότερες φορές αυθόρμητος σε αντίθεση με τον γραπτό λόγο που είναι συνήθως προσχεδιασμένος και, συνεπώς, δεν αποτελεί συνήθως προϊόν αυτοσχεδιασμού... Το κείμενό σας θα παρουσιαστεί στην τάξη, σε διαφάνεια power point, στο πλαίσιο δράσης με θέμα «Προφορικός και γραπτός λόγος», την οποία διοργανώνει η τάξη σας με στόχο να αμβλυνθούν οι αντιθέσεις μεταξύ των συμμαθητών/συμμαθητριών σας, οι οποίοι/-ες υποστηρίζουν έντονα τη μία ή την άλλη μορφή λόγου.

Πριν από τη δημιουργία του κειμένου:

1. Διαβάζετε το κείμενο και σημειώνετε τις βασικές, κατά τη γνώμη σας, ιδέες.

Κείμενο 1 Προφορικός και γραπτός λόγος

Στα αποσπάσματα που ακολουθούν ο σοφιστής Αλκιδάμας συνηγορεί υπέρ του αυτοσχεδιασμού και τονίζει ότι ο προφορικός λόγος είναι δυσκολότερος από τον γραπτό, παρέχει ωστόσο σημαντικά πλεονεκτήματα σε έναν ρήτορα.

[...] Άλλωστε, οι λόγοι που είναι δουλεμένοι με ιδιαίτερη φροντίδα ως προς την έκφραση και μοιάζουν πιο πολύ με ποιήματα παρά με λόγους και έχουν αποβάλει καθετί το αυθόρμητο και αυθεντικό και δίνουν την εντύπωση του πλαστού και του κατασκευασμένου, γεμίζουν με δυσπιστία και φθόνο τις ψυχές των ακροατών. [...]

[27] Οι γραπτοί λόγοι, νομίζω, δεν είναι δίκαιο να ονομάζονται λόγοι, αλλά είδωλα και σχήματα και απομιμήσεις λόγων, και θα έπρεπε φυσικά να είχαμε την ίδια γνώμη γι' αυτούς, όπως έχουμε για τους χάλκινους ανδριάντες, τα λίθινα αγάλματα και τα ζωγραφισμένα ζώα. Γιατί, όπως αυτά, είναι απομιμήσεις των αληθινών σωμάτων και προκαλούν μεν ευχαρίστηση με τη θέα τους, αλλά δεν έχουν καμία πρακτική αξία στη ζωή του ανθρώπου, [28] κατά τον ίδιο τρόπο ο γραπτός λόγος, που χρησιμοποιεί ένα σχήμα και μια μέθοδο, εάν διαβασθεί από το κείμενο, προξενεί μερικές εντυπώσεις, αλλά, όταν οι περιστάσεις το καλούν, επειδή είναι άκαμπτος, δεν παρέχει καμιά βοήθεια στον δημιουργό του. Αλλά, όπως τα ζωντανά ανθρώπινα σώματα είναι πολύ κατώτερα από τα ωραία αγάλματα, όμως έχουν πολλαπλάσια ωφέλεια πρακτικής μορφής, έτσι και ο λόγος, που προέρχεται από άμεση λογική επεξεργασία, έχει μέσα του ψυχή και είναι ζωντανός και είναι μέσα στα πράγματα και γίνεται ένα με τα αληθινά σώματα, ο δε γραπτός, όντας από τη φύση του απεικόνιση του λόγου, απογυμνώνεται από κάθε δυνατότητα ενέργειας.

Αλκιδάμας, *Περί σοφιστών*, §12 και §§27-28 (μετάφραση: Θ.Κ. Στεφανόπουλος), από τον ιστότοπο greek-language.gr

Μετά τη δημιουργία του κειμένου

1. Αξιολογήστε το κείμενό σας (πολύ καλό, καλό, με ελλείψεις) ως προς τους παρακάτω άξονες: πλούτος και επάρκεια ιδεών, έκφραση/ακρίβεια λόγου, αποτελεσματικό ύφος, συνοχικοί μηχανισμοί, ορθογραφία.

Συμμετέχουμε στην επικοινωνιακή δράση της τάξης μας, ώστε να αναπτύξουμε τις δεξιότητές μας για κατανόηση και παραγωγή κειμένων

Να χωριστείτε σε ομάδες. Με την καθοδήγηση του καθηγητή σας ή της καθηγήτριάς σας, να επιλέξετε ένα από τα διπλανά θέματα που σχετίζονται με την ευρύτερη θεματική της Γλώσσας. Μπορείτε να προτείνετε κι εσείς θέματα που σας ενδιαφέρουν

Επικοινωνώ άρα υπάρχω
Κώδικες επικοινωνίας
Η ελληνική γλώσσα στον άξονα του χρόνου
Γλώσσα και Τεχνητή Νοημοσύνη
Η ποιητική φορεσιά της Γλώσσας
Ορθή Γραφή: η αξιοπρέπεια της Ορθογραφίας
Πειράζοντας την «όψη» της Γλώσσας: greeklish και engreek
...

- Στόχος σας, ως μέλος της ομάδας σας, είναι να συνθέσετε ένα φυλλάδιο/πόστερ με πρωτότυπα άρθρα δικά σας που θα περιστρέφονται γύρω από το επιλεγμένο θέμα. Έτσι, κάθε ομάδα καλείται να διεξαγάγει σύντομη έρευνα αναζήτησης υλικού για το επιλεγμένο θέμα. Η αναζήτηση του υλικού μπορεί να πραγματοποιηθεί σε ιστοσελίδες/ιστότοπους, αλλά και σε έντυπο υλικό (λεξικά, ιστορικά βιβλία, γλωσσολογικά βιβλία κ.ά.).

- Το φυλλάδιο/πόστερ θα δημιουργηθεί ψηφιακά στο εργαστήριο Η/Υ και θα μορφοποιηθεί από εσάς τους ίδιους με τη βοήθεια του/της καθηγητή/-τριας της πληροφορικής. Είναι αυτονόητο ότι θα συνοδεύσετε τα κείμενά σας με εικόνες που θα λειτουργούν συμπληρωματικά σε αυτά, τις οποίες θα δημιουργήσετε είτε ζωγραφίζοντάς τες είτε επιλέγοντας την τεχνική του κολάζ φωτογραφιών.

- Αφού ολοκληρώσετε το έργο σας, κάθε ομάδα θα παρουσιάσει στην ολομέλεια της τάξης το φυλλάδιο/πόστερ που δημιούργησε. Οι υπόλοιπες ομάδες θα αξιολογήσουν το φυλλάδιο/πόστερ ως προς τη μορφή, την πρωτοτυπία και την πυκνότητα του περιεχομένου του.

Καλές δημιουργίες!

Σε αυτήν την ενότητα:

*Θα μάθουμε πώς να **αφηγούμαστε** γεγονότα, πώς να διατυπώνουμε ένα παράπονο, αλλά και πώς να **περιγράφουμε** πρόσωπα.*

*Θα μελετήσουμε τις λεξικές ομάδες και τη **γραμματική των ρημάτων** (μορφολογία ρημάτων, λειτουργίες, σημασιολογική διάσταση: χρονική βαθμίδα, ρηματική όψη).*

*Στο **λεξιλόγιο**, θα μελετήσουμε **παράγωγες λέξεις από ρήματα**, την **κυριολεκτική** και **μεταφορική σημασία** των λέξεων καθώς και **σημειωτικούς τρόπους** επικοινωνίας, όπως τις χειρονομίες και τους μορφασμούς.*

*Στην **πρόσληψη κειμένων**, θα εξασκηθούμε στην κριτική ανάγνωση κειμένων.*

*Στην **παραγωγή κειμένων** θα εξασκηθούμε τόσο στον προφορικό όσο και στον γραπτό λόγο.*

Θεματική
Ενότητα 2

Χαρακτήρες, χαρακτηριστικά, χαρακτηρισμοί

Κατακτάμε τα γλωσσικά και γνωσιακά μέσα, για να κατανοούμε και να συνδέτουμε μηνύματα

Συνειδητοποιούμε τη σύνδεση κειμενικών τύπων και συνομιλιακών συμβάντων

Κείμενο 1 Αντλώντας κίνητρο και έμπνευση από τους άλλους

Καθημερινά αντιμετωπίζουμε δυσκολίες οι οποίες δοκιμάζουν την υπομονή και τις δυνάμεις μας. Δεν είναι λίγες οι φορές που, παρά το κουράγιο που δίνουμε στον εαυτό μας, αυτό δεν είναι αρκετό.

Χρειαζόμαστε ανθρώπους που θα λειτουργήσουν σαν πηγή έμπνευσης, που θα μας προσφέρουν αισιοδοξία και ενέργεια, για να συνεχίσουμε να αγωνιζόμαστε. Έχουμε ανάγκη από «συμμάχους» που να μας ακούν, να μας συναισθάνονται και να λειτουργούν ως πηγή ενθάρρυνσης...

Άνθρωποι-πρότυπα

Όλοι έχουμε στη ζωή μας ανθρώπους-πρότυπα που θαυμάζουμε και οι οποίοι γίνονται πηγή έμπνευσης ενός καλύτερου δικού μας εαυτού.

Ο θαυμασμός των προτύπων παίζει αποφασιστικό ρόλο, ξεκινάει από τις μικρές ηλικίες και συνεχίζεται και στην ενηλικίωσή μας.

Τα πρότυπά μας, είτε είναι άνθρωποι που προσωπικά γνωρίζουμε είτε όχι, μέσα από τα κατορθώματα, τις ιδέες και τη συνολική τους στάση απέναντι στη ζωή, μας κάνουν να νιώσουμε ψυχολογικά δυνατοί, ώστε να αντιμετωπίσουμε με πάθος και ορμή τις καθημερινές δυσκολίες.

Η προσεκτική μάλιστα επιλογή αυτών των προτύπων και η συνειδητή σύνδεση μαζί τους μπορεί να μας οδηγήσει στη λήψη καλύτερων αποφάσεων για την ίδια τη ζωή μας.

Πώς επιλέγω τα πρότυπά μου

Κατ' αρχάς να ξεκαθαρίσουμε πως ένα «πρότυπο» δεν χρειάζεται απαραίτητα να είναι κάποιο δημόσιο πρόσωπο ή ένας πνευματικός ηγέτης. Θα μπορούσε να είναι ένας φίλος μας, ένας συνάδελφος, ο προπονητής μας ή ένα μέλος της οικογένειάς μας. Επιπλέον, καμία σημασία δεν θα έπρεπε να παίζουν η εξωτερική του εμφάνιση, ο πλούτος, η φήμη και τα βραβεία του. Αυτοί δεν θα έπρεπε να είναι οι κύριοι λόγοι σύνδεσης με το πρότυπό μας αλλά κάτι βαθύτερο, πιο προσωπικό από αυτά τα επιφανειακά χαρακτηριστικά. Σημασία δεν έχει τόσο η ιδιότητα αυτού του ατόμου, αρκεί να μας συγκινεί βαθιά, να μας εμπνέει και να μας βελτιώνει. Να μας χαρίζει αξίες όπως η ειλικρίνεια, η καλοσύνη, η υπομονή, το θάρρος, η ακεραιότητα, η πίστη και η σκληρή δουλειά. Ως πρότυπο, για παράδειγμα, θα μπορούσε να λειτουργήσει και η γιαγιά μας, η οποία ίσως στάθηκε πάντα στο πλευρό μας, χαρίζοντάς μας δύναμη και δίνοντας νόημα και κίνητρο σε κάποιες δύσκολες στιγμές. Στην προκειμένη περίπτωση, η γιαγιά λειτουργεί ως ένα πρότυπο το οποίο ενεργοποιεί μέσα μας στοιχεία όπως η καλοσύνη, η πίστη, η δύναμη, η επιμονή και η αντοχή.

Επιπλέον, η επίγνωση πως κανένα άτομο δεν είναι τέλειο, ακόμα κι αν πρόκειται για το «πρότυπό» μας, είναι μια διαπίστωση η οποία μπορεί να μας απελευθερώσει και να μας απαλλάξει από το βάρος της τελειότητας. Με άλλα λόγια, η επιλογή του ανθρώπου, που θα λειτουργήσει ως «πρότυπο» στη ζωή μας, έχει να κάνει με τα χαρακτηριστικά εκείνα τα οποία κάνουν αυτό το άτομο σημαντικό και τα οποία αποτελούν για εμάς πηγή έμπνευσης. Χαρακτηριστικά τα οποία ενεργοποιούν προσωπικά μας κίνητρα και μας ωθούν στο να ενεργήσουμε με τρόπο ο οποίος βελτιώνει τη ζωή και την καθημερινότητά μας.

Ελαφρά διασκευασμένο κείμενο της Ψυχολόγου Ε. Μπογδάνου, από ιστότοπο ψυχολογικού περιεχομένου

Ας αναστοχαστούμε με βάση το κείμενο

1. Εντοπίστε το βασικότερο κίνητρο που μας ωθεί να βρούμε ανθρώπους-πρότυπα στη ζωή μας.
2. Δώστε έναν σύντομο ορισμό για τους ανθρώπους-πρότυπα (2-3 γραμμές).
3. Ποιοι αποτελούν πρότυπα για τα παιδιά;
4. Υπογραμμίστε πάνω στο κείμενο και αριθμήστε τα κριτήρια επιλογής ενός ανθρώπου-προτύπου.

Ερευνούμε και μαθαίνουμε για τους κειμενικούς τύπους

Κείμενο 1 Ένα πρόσωπο που θαυμάζω

Πολλά πρόσωπα αξίζουν θαυμασμό, αλλά αυτός που θαυμάζω πιο πολύ είναι ο Γιάννης Αντετοκούνμπο. Ο Γιάννης Αντετοκούνμπο ή αλλιώς «Greek Freak» είναι καλαθοσφαιριστής, γεννημένος στην Ελλάδα στις 6 Δεκεμβρίου 1994 και είναι ένας από τους καλύτερους μπασκετμπολίστες σε όλον τον κόσμο.

Ο Γιάννης έχει στρογγυλό πρόσωπο, καθαρό, με μουστάκι και μούσια. Τα μαλλιά του είναι κατσαρά και περιποιημένα. Τα μάτια του είναι στρογγυλά και καστανά. Είναι γλυκομίλητος και το ντύσιμό του είναι μοντέρνο και αθλητικό. Επιπλέον, ο Γιάννης είναι φιλικός και καλοπροαίρετος.

Ένα περιστατικό που θυμάμαι είναι όταν ήρθε πίσω στην παλιά του γειτονιά και διοργάνωσε ένα τουρνουά για τα παιδιά της περιοχής. Σκοπός της διοργάνωσης ήταν να τους υπενθυμίσει ότι, όσα χρήματα και να κερδίζει κανείς, το σωστό είναι να μην ξεχνά τις ρίζες του και να προσφέρει στον συνάνθρωπό του!

Αυτό που μου κάνει μεγάλη εντύπωση σε αυτόν είναι οι ηθικές του αρχές και το γεγονός ότι, αν και είναι μικρός σε ηλικία, έχει εξαιρετική πειθαρχία και αυτοσυγκέντρωση. Εύχομαι και εγώ, όταν μεγαλώσω, να έχω ξεκάθαρους στόχους και τη δυναμική να τους πετύχω.

Κείμενο μαθητή δημοσιευμένο στο εκπαιδευτικό ιστολόγιο blogs.sch

Με βάση το κείμενο σκεφτόμαστε

1. Τώρα που διαβάσατε το κείμενο, ποιος νομίζετε ότι είναι ο σκοπός του: Να περιγράψει; Να διηγηθεί; Να εξηγήσει; Να πείσει; Να δώσει κατευθύνσεις;
2. Εντοπίστε τα χαρακτηριστικά της δομής και της γλώσσας στο απόσπασμα του παραπάνω κειμένου. Αν θυμηθείτε όσα έχετε μάθει στο Δημοτικό αλλά και στην προηγούμενη ενότητα και τα συνδυάσετε με την απάντησή σας στην προηγούμενη ερώτηση, σε ποιον κειμενικό τύπο θα λέγατε ότι ανήκει το κείμενο αυτό;
3. Ποια λεξική ομάδα κυριαρχεί στο κείμενο;
4. Ποιοι ρηματικοί χρόνοι χρησιμοποιούνται;
5. Καταλάβατε ότι το κείμενο ανήκει στον κειμενικό τύπο της περιγραφής. Η περιγραφή ακολουθεί κάποια λογική πορεία; Ποια είναι αυτή;

Μπορείτε να δείτε συγκεντρωμένα τα χαρακτηριστικά της περιγραφής στο Τετράδιο Εργασιών Α' (σελ. 109).

Καλλιεργούμε παραγωγικές δεξιότητες και στρατηγικές

1. Στο πλαίσιο δραστηριοτήτων γνωριμίας και παρουσίασης του εαυτού σας στους νέους συμμαθητές/στις νέες συμμαθήτριές σας στο Γυμνάσιο, παρουσιάστε στην ολομέλεια της τάξης προφορικά τον αγαπημένο σας αθλητή/την αγαπημένη σας αθλήτρια ή καλλιτέχνη ή ήρωα/ηρωίδα κόμικ κ.ά. Σκοπός είναι να σας καταλάβουν καλύτερα οι συμμαθητές/συμμαθήτριές σας και να «σπάσει ο πάγος» μέσα από χιουμοριστικές συγκρίσεις και περιγραφές. Αξιοποιήστε όσα γνωρίζετε/θυμάστε/εντοπίσατε για τον κειμενικό τύπο της περιγραφής.

Να μετασχηματίσετε την εικόνα σε γλωσσικό κείμενο (μέσω του κειμενικού τύπου της περιγραφής) στο πλαίσιο μιας καινοτόμας εφαρμογής, που συνοδεύει ζωγραφικούς πίνακες και φωτογραφίες/εικόνες με ηχητικά αρχεία περιγραφής τους.

1. Το κορίτσι με το μαργαριταρένιο σκουλαρίκι, Γιοχάνες Βερμέερ, 1665 (από το Μουσείο The Mauritshuis The Hague/ Μαουριτσάις στη Χάγη)
2. Φωτογραφία του Artur Skoniecki (πηγή: pixabay)

Κείμενο 2 Γαλλία: Δύο μετανάστες πνίγηκαν στη Μάγχη – Σώθηκαν άλλοι 57 ναυαγοί

Δύο μετανάστες ηλικίας περίπου 30 ετών πνίγηκαν την Τετάρτη στη θάλασσα της Μάγχης, όταν βυθίστηκε το πλοιάριο με το οποίο προσπαθούσαν να φτάσουν από τη Γαλλία στη Βρετανία, όπως ανακοίνωσαν οι γαλλικές αρχές.

Το πλοιάριο, στο οποίο επέβαιναν συνολικά 60 άνθρωποι, ανατράπηκε λίγη ώρα μετά τον απόπλου του, γύρω στις 13.30, από μια παραλία του Πα-ντε-Καλέ, ανέφερε ο τοπικός εισαγγελέας, Γκιρέκ Λε Μπρα.

Ένας άνδρας και μια γυναίκα έχασαν τη ζωή τους, ένας τρίτος μετανάστης μεταφέρθηκε με ελικόπτερο σε νοσοκομείο και οι άλλοι 57 διασώθηκαν.

Σύμφωνα με τον Λε Μπρα, πολλά πλοιάρια έφυγαν από αυτήν την παραλία το πρωί, παρά την παρουσία αστυνομικών στην περιοχή.

Για την υπόθεση διενεργείται έρευνα για ανθρωποκτονία και τραυματισμούς εξ αμελείας. Σύμφωνα με τις βρετανικές αρχές, περισσότεροι από 27.000 άνθρωποι έφτασαν στη Βρετανία διαπλέοντας τη Μάγχη με πλοιάρια από τις αρχές του έτους. Το 2022 είχε καταγραφεί ρεκόρ, με 45.000 αφίξεις.

Διασκευασμένο απόσπασμα άρθρου, 22/11/2023, από τον ιστότοπο CNN

Με βάση το κείμενο διερευνούμε

1. Σε ποιον κειμενικό τύπο ανήκει το παραπάνω κείμενο; Πού συναντάται ένα τέτοιο κείμενο;
2. Εντοπίστε τα δομικά και τα γλωσσικά χαρακτηριστικά του παραπάνω αφηγηματικού κειμένου (ενότητες, χρόνους, ρήματα, μηχανισμούς συνοχής). Οι γνώσεις σας από το Δημοτικό και η σελίδα 110 του Τετραδίου Εργασιών Α' μπορούν να σας βοηθήσουν.

Καλλιεργούμε παραγωγικές δεξιότητες και στρατηγικές

1. Να γράψετε τώρα ένα σύντομο αφηγηματικό κείμενο 40-60 λέξεων, για να αφηγηθείτε την ωραιότερη –μέχρι στιγμής– μέρα/εμπειρία σας από τη φετινή σχολική χρονιά. Σκεφτείτε ότι απευθύνεστε –προφορικά ή γραπτά– στη γιαγιά/στον παππού ή κάποιον/κάποια συγγενή σας, που ανησυχούν για το πώς περνάτε στο σχολείο.

Διαδραστικό κείμενο (χρονογραμμή)

Συνειδητοποιούμε την αιτία των γλωσσικών επιλογών των συγγραφέων/ομιλητών/-τριών

Συνειδητοποιούμε τη σύνδεση κειμενικών τύπων και συνομιλιακών συμβάντων

Κείμενο 1

Γεια σας, παιδιά! Λοιπόν... μόλις γύρισα από το αεροδρόμιο –γιατί πού να ήμουν; Στο νησί μου, όπως είχα προγραμματίσει; Μπα... Αυτό θα ήταν πολύ απλό και λογικό, έτσι δεν είναι; Η αεροπορική εταιρεία είχε άλλα σχέδια για μένα. Σκέφτηκε να μου χαρίσει μια εμπειρία ζωής, να περάσω λίγο παραπάνω χρόνο μαζί τους στο αεροδρόμιο –ποιος θέλει διακοπές άλλωστε; Λοιπόν, ας τα πάρουμε από την αρχή... Ήμουν εκεί, στην ώρα μου –μη φανταστείτε καμία καθυστέρηση, όλα στην εντέλεια. Και λέω εγώ, η αφελής: «Ας πάω στην τουαλέτα για ένα λεπτό». Ε, μεγάλο λάθος! Γιατί, όπως φαίνεται, τα λεπτά σε αυτό το αεροδρόμιο μετρούν αλλιώς... Μετράνε σαν ώρες... ή σαν αιώνες, δεν ξέρω. Φτάνω λοιπόν στο check-in, δύο κοπέλες εκεί. Τις ρωτάω ευγενικά για την πτήση μου... Και η απάντηση; «Α, τη χάσατε. Έπρεπε να είστε εδώ είκοσι λεπτά νωρίτερα». Κοιτάζω το ρολόι μου... Μα ήμουν! «Όχι», μου λένε, «τρία λεπτά καθυστέρηση!». Τρία ολόκληρα λεπτά, παιδιά... Δηλαδή, όσο κρατάει να στείλεις ένα μήνυμα ή να πάρεις μια ανάσα παραπάνω. Και φυσικά... Καμία ανακοίνωση. Ρωτάω: «Δεν κάνετε τουλάχιστον ένα τελευταίο κάλεσμα; Μια ενημέρωση;».

Η απάντηση; «Δεν κάνουμε πια ανακοινώσεις. Δεν είναι πολιτική της εταιρείας». Α, εντάξει τότε. Αν είναι πολιτική… να το σεβαστούμε! Άλλωστε, ποιος θέλει να ξέρει πότε φεύγει η πτήση του; Μας αρέσει το μυστήριο. Και κάπως έτσι, αντί να χαλαρώνω στο νησάκι μου, είμαι εδώ και σας τα λέω για να… εκτονωθώ (μην το κρύβουμε) αλλά και για να προειδοποιήσω! Γιατί εγώ, που έχω ταξιδέψει άπειρες φορές –και ναι, κάποιες έχω αργήσει αληθινά– αυτό πρώτη φορά μου συμβαίνει. Λοιπόν, κάνω αυτό το story για να ξεσπάσω –ναι, δεν ντρέπομαι να το πω– αλλά κυρίως για να σας προειδοποιήσω: πηγαίνετε στο αεροδρόμιο νωρίτερα. Πολύ νωρίτερα. Ίσως και την προηγούμενη μέρα, για σιγουριά. Και πάλι... καμία εγγύηση!

Διασκευασμένο απόσπασμα ανάρτησης σε μέσο κοινωνικής δικτύωσης (Instagram)

Με βάση το κείμενο διερευνούμε

1. Το κείμενο που μόλις διαβάσατε προέρχεται από το κοινωνικό δίκτυο Instagram. Κατά τη γνώμη σας, στην κανονική του μορφή (δηλαδή προτού μεταγραφεί ως κείμενο του βιβλίου σας) είναι ψηφιακό κείμενο με προφορικά ή γραπτά υφολογικά χαρακτηριστικά; Για να τεκμηριώσετε την απάντησή σας, εντοπίστε ορισμένα στοιχεία του– χαρακτηριστικές γλωσσικές επιλογές του πομπού.
2. Να εντοπίσετε σε ποιον κειμενικό τύπο ανήκει το κείμενο. Με τι στοιχεία θα δικαιολογούσατε την απάντησή σας; Προσέξτε τους ρηματικούς χρόνους, τις σημασίες των ρημάτων και τους μηχανισμούς συνοχής.
3. Τι εκφράζει στο κείμενο αυτό ο πομπός μέσω της ανάρτησής του; Κάποια συμβουλή; Κάποια γνώμη; Κάποιο παράπονο; Ποιες λέξεις δείχνουν την πρόθεσή του;
4. Αν συμφωνείτε ότι το παραπάνω κείμενο αποτελεί ουσιαστικά τη διατύπωση ενός παραπόνου, να βρείτε την αιτία της διαμαρτυρίας. Ποιο περιστατικό παρουσιάζεται ως προβληματική κατάσταση; Απαντήστε σε ένα κείμενο 40 περίπου λέξεων.

Από την επεξεργασία του κειμένου εξάγουμε το συμπέρασμα:

Στην πρώτη ενότητα του βιβλίου είδαμε ότι οι κειμενικοί τύποι συνδέονται με συγκεκριμένα κειμενικά είδη με τα οποία, δομικά και γλωσσικά, εμφανίζουν αντιστοιχίες. Όπως διαπιστώνουμε μέσω της επεξεργασίας του παραπάνω κειμένου, οι κειμενικοί τύποι είναι δυνατό να συνδεθούν και με συνομιλιακά συμβάντα. Τα τελευταία αποτελούν καταστάσεις παραγωγής διαδραστικών κειμένων με συγκεκριμένη δομή και γλωσσικά χαρακτηριστικά. Τέτοιου είδους συνομιλιακά συμβάντα είναι η παροχή συμβουλών, η διατύπωση παραπόνων, μία πρόποση σε δείπνο κ.λπ. Τα συνομιλιακά συμβάντα δεν ταυτίζονται με τα κειμενικά είδη, παρόλο που έχουν κάποια κοινά στοιχεία μαζί τους (επιδίωξη ενός σκοπού, κοινωνική και πολιτισμική εξάρτηση, συγκεκριμένο δομικό σχήμα).

Συνειδητοποιούμε τη σύνδεση κειμενικών τύπων και συνομιλιακών συμβάντων

Η διατύπωση παραπόνου, ως συνομιλιακό συμβάν, ακολουθεί μια συγκεκριμένη δομή, αυτήν των αφηγηματικών κειμένων. Θυμόμαστε από το Δημοτικό αλλά και από την προηγούμενη ενότητα ότι το δομικό σχήμα της αφήγησης περιλαμβάνει τα ακόλουθα στοιχεία, κάποια υποχρεωτικά και κάποια προαιρετικά:

1. Προσανατολισμός στον χώρο, τον χρόνο, τα πρόσωπα, το θέμα
2. Παρουσίαση των επιμέρους επεισοδίων του γεγονότος
3. Αξιολόγηση/Ερμηνεία γεγονότος (σχόλια του πομπού, κριτική για τα εμπλεκόμενα πρόσωπα)
4. Τελευταία ενότητα/Συμπέρασμα

1. Να σημειώσετε πάνω στο Κείμενο 1 τα στοιχεία της δομής του κειμενικού τύπου της αφήγησης (συνομιλιακό συμβάν της διατύπωσης παραπόνου) που αναφέρονται στο παραπάνω πλαίσιο.

- Η δήλωση παραπόνου, ως επικοινωνιακό συμβάν, εκτός από τα αφηγηματικά, εμπεριέχει και κάποια επιχειρηματολογικά στοιχεία ως μέσα που κατευθύνουν/προτρέπουν τον δέκτη να προβεί σε κάποια ενέργεια. Να τα εντοπίσετε στο κείμενο (υπογραμμίζοντάς τα και ξεχωρίζοντάς τα από τα αφηγηματικά).

2. ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΡΟΛΩΝ: Προσχεδιάστε ένα κείμενο 60 περίπου λέξεων στο οποίο εκφράζετε το παράπονό σας προς το πενταμελές συμβούλιο της τάξης σας για μια παράλειψη/ένα πρόβλημα που δεν επιλύθηκε κ.λπ. Πρόκειται να παρουσιάσετε το κείμενό σας προφορικά στην ολομέλεια σαν να το απευθύνετε στο πενταμελές συμβούλιο. Οι συμμαθητές/συμμαθήτριές σας θα κρίνουν τη γλωσσική μορφή, το περιεχόμενο και τη δομή του κειμένου σας. Μπορεί να ακολουθήσει συζήτηση στην τάξη για τη μορφή και την αποτελεσματικότητα του κειμένου σας.
3. Δημιουργήστε ένα κείμενο 50-60 λέξεων όπου εκφράζετε το παράπονό σας για ένα γεγονός που σας ενόχλησε (π.χ. προς έναν φίλο σας που άργησε στη συνάντησή σας). Το κείμενό σας έχει τη μορφή φωνητικού μηνύματος σε ηλεκτρονικό μέσο (π.χ. Viber ή Instagram).
4. Εναλλακτικά, μπορείτε να διατυπώσετε το παράπονό σας σε δραστηριότητα μίμησης ρόλων. Η δομή της διατύπωσης παραπόνων ως διαδραστικής επικοινωνιακής δραστηριότητας, όπως είναι τα συνομιλιακά συμβάντα, είναι η ακόλουθη:

Δομή του συνομιλιακού συμβάντος της έκφρασης παραπόνου:

1. Χαιρετισμός του δέκτη των παραπόνων από τον πομπό και έκφραση του σκοπού της συνάντησης,
2. Αντίδραση του δέκτη,
3. Έκφραση του παραπόνου,
4. Θετική ή αρνητική αντίδραση του δέκτη και σχετική συζήτηση,
5. Ολοκλήρωση της συνάντησης.

Ανατρέχουμε στο Κείμενο 1 από την υποενότητα που αναφέρεται στους κειμενικούς τύπους και τα συνομιλιακά συμβάντα

Να αναδιηγηθείτε σε προφορικό λόγο το περιστατικό που περιγράφεται στο Κείμενο 1, ανακοινώνοντας ουσιαστικά το γεγονός στους συμμαθητές/στις συμμαθήτριές σας, προκειμένου να τους/τις ενημερώσετε σχετικά.

Διαδραστική δραστηριότητα για τη δομή του παραπόνου

Διερευνούμε το μορφολογικό σύστημα της ελληνικής

Κείμενο 1 Με τόλμη για την ελευθερία – Μια αληθινή ιστορία αντίστασης στη ναζιστική κατοχή

1941, Μάχη της Κρήτης. Ο W. B. Thomas **τραυματίζεται** βαριά στη μάχη του Γαλατά. Αιχμαλωτίζεται από τους Ναζί και μεταφέρεται σε διάφορα νοσοκομεία και στρατόπεδα αιχμαλώτων πολέμου. Καταλήγει σε στρατόπεδο συγκέντρωσης, στο κολαστήριο του Παύλου Μελά στη Θεσσαλονίκη. Θα καταφέρει όμως να δραπετεύσει και, με τη βοήθεια πολλών ελληνικών οικογενειών, **θα φτάσει** με τα πόδια στη Χαλκιδική και θα βρει καταφύγιο στο Άγιο Όρος. Στον Άθωνα έρχεται αντιμέτωπος με πρωτόγνωρες καταστάσεις. Απλοί μοναχοί, ασκητές και επιφανείς Γέροντες Μοναστηριών, **προσπαθούν** να τον υποθάλψουν και να τον διαφυλάξουν από τους Ναζί. Ο Νεοζηλανδός **είναι** ένας δραπέτης που αψήφησε επιδεικτικά τον Ναζισμό και δεν **σταμάτησε** ποτέ να επισκέπτεται και να ευχαριστεί τους Έλληνες.

Από τις εκδόσεις Εν Πλω

1. Θυμηθείτε τις λεξικές ομάδες/κατηγορίες που έχετε διδαχθεί σε προηγούμενες τάξεις. Να αντιστοιχίσετε καθεμία από τις υπογραμμισμένες λέξεις του κειμένου με τη λεξική ομάδα στην οποία ανήκει (αν κάποια λεξική ομάδα δεν υπάρχει στο κείμενο, θα αφήσετε κενό το πεδίο της).
2. Θυμηθείτε όσα έχετε μάθει για το ρήμα στις προηγούμενες τάξεις (θέματα, χρόνους, ρηματική όψη, συζυγίες κ.ά.). Να τοποθετήσετε τα ρήματα του κειμένου που σημειώνονται με έντονους χαρακτήρες στη σωστή στήλη στον παρακάτω πίνακα:

άρθρο .....
κλιτή μετοχή .....
αντωνυμία .....
πρόθεση .....
επίθετο .....
ρήμα .....
επίρρημα .....
άκλιτη μετοχή .....
όνομα .....
σύνδεσμος .....
επιφώνημα .....

ΠΑΡΟΝΤΙΚΟΣ		ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ			ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ		
ΜΗ ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ	ΣΥΝΤΕΛΕΣΜΕΝΟΣ	ΜΗ ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ	ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ	ΣΥΝΤΕΛΕΣΜΕΝΟΣ	ΜΗ ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ	ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ	ΣΥΝΤΕΛΕΣΜΕΝΟΣ

3. Να σχηματίσετε τους χρόνους των ρημάτων του παραπάνω κειμένου που βρίσκονται στο ακόλουθο πλαίσιο στην οριστική έγκλιση. Πόσες διαφορετικές καταλήξεις εντοπίζετε στον συνοπτικό παρελθοντικό; Ποιοι άλλοι χρόνοι έχουν το ίδιο θέμα με τον συνοπτικό παρελθοντικό; Υπογραμμίστε τους. Ποιοι χρόνοι έχουν το ίδιο θέμα με τον παροντικό; Κυκλώστε τους.

καταλήγει, θα καταφέρει, θα φτάσει, θα βρει

ΠΑΡΟΝΤΙΚΟΣ		ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ			ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ		
ΜΗ ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ	ΣΥΝΤΕΛΕΣΜΕΝΟΣ	ΜΗ ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ	ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ	ΣΥΝΤΕΛΕΣΜΕΝΟΣ	ΜΗ ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ	ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ	ΣΥΝΤΕΛΕΣΜΕΝΟΣ

4. α) Να μεταφέρετε στον εξακολουθητικό/μη συνοπτικό παρελθοντικό και τον συνοπτικό παρελθοντικό τα ακόλουθα ρήματα του παραπάνω κειμένου. Ακολουθούν τον σχηματισμό του «φτάνω» (ως προς την αύξηση, το θέμα, την κατάληξη, τη θέση του τόνου); Σε τι διαφέρουν από το «φτάνω» ως προς τον αριθμό των συλλαβών ή τη συζυγία (π.χ. παίζω: α΄ συζυγία, χτυπώ: β΄ συζυγία);

ΡΗΜΑ	ΜΗ ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ	ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΣ
θα φτάσει	**έφτανε**	**έφτασε**
να δραπετεύσει		
προσπαθούν		
να ευχαριστεί		

β) Σε ποια συζυγία ανήκουν τα ρήματα «προσπαθούν» και «να ευχαριστεί»; Να σχηματίσετε: i) τα γερούνδιά τους στην ενεργητική φωνή, ii) από ένα παράγωγο όνομα από τα παραπάνω ρήματα.
Προσοχή στην ορθογραφία τους!

γ) Να σχηματίσετε τον εξακολουθητικό/μη συνοπτικό και τον συνοπτικό παρελθοντικό του ρήματος «καταλήγει». Παίρνει αύξηση το ρήμα στους χρόνους αυτούς; Σε ποιο σημείο; Γιατί παίρνει αύξηση, ενώ είναι υπερδισύλλαβο;

δ) Να σχηματίσετε τον συνοπτικό παρελθοντικό των ρημάτων «τραυματίζεται» και «αιχμαλωτίζεται». Τι παρατηρείτε ως προς την αύξηση; Στη συνέχεια να σχηματίσετε και τον εξακολουθητικό/μη συνοπτικό παρελθοντικό των ίδιων ρημάτων. Τι παρατηρείτε ως προς την αύξηση και τη θέση του τόνου;

Στη γραμματική της αρχαίας ελληνικής, όπως και σε πολλές γραμματικές της νέας ελληνικής, οι ρηματικοί χρόνοι δηλώνονται με διαφορετικούς όρους από αυτούς που συναντάτε στο βιβλίο αυτό: οι όροι αυτοί δεν είναι τόσο κατανοητοί ως προς το νόημά τους. Δείτε την αντιστοιχία των χρόνων, όπως θα τους μάθετε στα αρχαία ελληνικά και στα νέα ελληνικά. Κριτήριο της ονομασίας των ρηματικών χρόνων είναι η χρονική βαθμίδα που δηλώνουν πρωτοτυπικά (βασικά) και η ρηματική όψη τους.

Γραμματική αρχαίας ελληνικής γλώσσας	**Βιβλία νέας ελληνικής γλώσσας**
Ενεστώτας	Παροντικός
Παρατατικός	Παρελθοντικός μη συνοπτικός/εξακολουθητικός
Αόριστος	Παρελθοντικός συνοπτικός
Μέλλοντας	Μέλλοντας συνοπτικός Μέλλοντας μη συνοπτικός/εξακολουθητικός
Παρακείμενος	Παροντικός συντελεσμένος
Υπερσυντέλικος	Παρελθοντικός συντελεσμένος
Συντελεσμένος μέλλοντας	Μέλλοντας συντελεσμένος

5. *α)* Να σχηματίσετε τον συνοπτικό παρελθοντικό του ρήματος «έρχεται».

β) Να γράψετε τον συνοπτικό παρελθοντικό για τα παρακάτω ρήματα.
λέω: ……
βλέπω: ……
πίνω: ……
παίρνω: ……
πηγαίνω: ……

Τι παρατηρείτε;

Επομένως, όταν γράφουμε κείμενα και αυτονόητα ο στόχος μας είναι η ακρίβεια στην έκφραση, προσέχουμε, ώστε να αξιοποιήσουμε όλες τις παραπάνω διαπιστώσεις που κάναμε.

Έχουμε υπόψη μας και τα ακόλουθα

Ρήματα σε μη συνοπτική ρηματική όψη υποχρεωτικά συνεμφανίζονται με ρήματα που δηλώνουν:
α) φάση της εξέλιξης μιας ενέργειας ή κατάστασης (π.χ. αρχίζω, ξεκινάω, συνεχίζω, παύω, σταματάω κ.ά.), π.χ. Μόλις **ξεκίνησα να μιλάω**, χτύπησε το τηλέφωνο.
β) αίσθηση (π.χ. βλέπω, ακούω κ.ά.), π.χ. **Ακούω** τον Γιώργο **να τραγουδάει** και δεν θέλω να σταματήσει!
Ρήματα σε συνοπτική όψη υποχρεωτικά συνεμφανίζονται με ρήματα που δηλώνουν ότι μια ενέργεια ή κατάσταση πλησιάζει στο τέλος της (π.χ. κοντεύω, πλησιάζω κ.ά.), π.χ. Το τρένο **κοντεύει να φτάσει** στον προορισμό του.

Συνειδητοποιούμε την αιτία των επιλογών των ομιλητών/-τριών σε μορφολογικό επίπεδο

1. Το κείμενο της υποενότητας της μορφολογίας παρουσιάζει επιγραμματικά την υπόθεση ενός βιβλίου που αφορά την περιπέτεια του στρατιώτη W. B. Thomas στο παρελθόν. Πώς εξηγείτε το ότι χρησιμοποιούνται χρόνοι παροντικοί («τραυματίζεται) και μελλοντικοί («θα φτάσει»); Λάβετε υπόψη σας ότι ένας από τους στόχους του συγκεκριμένου κειμενικού είδους (παρουσίαση βιβλίου) είναι η πρόκληση στο κοινό του αισθήματος της προσμονής και της διάθεσης να αγοράσει το βιβλίο.
2. Αποφασίσατε, αφού διαβάσατε το βιβλίο, να αναδιηγηθείτε σε έναν φίλο/μία φίλη σας ένα μέρος της ιστορίας του στρατιώτη W.B. Thomas (βλ. παρακάτω). Σε αυτήν την αναδιήγησή σας μεταφέρετε τα ρήματα του κειμένου: α. στον συνοπτικό παρελθοντικό και β. στον συντελεσμένο παροντικό. Κατά τη γνώμη σας, τι «χάνει» ή τι «κερδίζει» το κείμενο, μέσω αυτών των επιλογών; Ποια εκδοχή, κατά τη γνώμη σας, προσελκύει περισσότερο το ενδιαφέρον του αποδέκτη του κειμένου;

α) μεταφορά των ρηματικών τύπων στον συνοπτικό παρελθοντικό χρόνο:

1941, Μάχη της Κρήτης. Ο W. B. Thomas τραυματίζεται -> ..... βαριά στη μάχη του Γαλατά. Αιχμαλωτίζεται -> ..... από τους Ναζί και μεταφέρεται -> ..... σε διάφορα νοσοκομεία και στρατόπεδα αιχμαλώτων πολέμου. Καταλήγει -> ..... σε στρατόπεδο συγκέντρωσης, στο κολαστήριο του Παύλου Μελά στη Θεσσαλονίκη. Θα καταφέρει -> ..... όμως να δραπετεύσει και με τη βοήθεια πολλών ελληνικών οικογενειών θα φτάσει -> ..... με τα πόδια στη Χαλκιδική και θα βρει -> ..... καταφύγιο στο Άγιο Όρος.

β) μεταφορά των ρηματικών τύπων στον συντελεσμένο παροντικό:

1941, Μάχη της Κρήτης. Ο W. B. Thomas τραυματίζεται -> ..... βαριά στη μάχη του Γαλατά. Αιχμαλωτίζεται -> ..... από τους Ναζί και μεταφέρεται -> ..... σε διάφορα νοσοκομεία και στρατόπεδα αιχμαλώτων πολέμου. Καταλήγει -> ..... σε στρατόπεδο συγκέντρωσης, στο κολαστήριο του Παύλου Μελά στη Θεσσαλονίκη. Θα καταφέρει -> ..... όμως να δραπετεύσει και με τη βοήθεια πολλών ελληνικών οικογενειών θα φτάσει -> ..... με τα πόδια στη Χαλκιδική και θα βρει -> ..... καταφύγιο στο Άγιο Όρος.

Στις αφηγήσεις οι συγγραφείς/ομιλητές/-τριες χρησιμοποιούν παρελθοντικούς χρόνους και κυρίως τον συνοπτικό παρελθοντικό, διότι μέσω του χρόνου αυτού οι πράξεις παρουσιάζονται ως ολοκληρωμένες. Ωστόσο, πολλές φορές, ιδιαίτερα σε κρίσιμα σημεία, όπως είναι η κορύφωση της πλοκής, οι αφηγητές/-τριες προτιμούν τη χρήση **παροντικών ή μελλοντικών χρόνων** αντί για παρελθοντικούς, ώστε να μεταφέρουν την αφήγηση στον παρόντα ή τον μέλλοντα χρόνο, δηλαδή, να επεκτείνουν τον αφηγηματικό χρόνο, ώστε να ταυτιστεί με τον παροντικό και, με τον τρόπο αυτό, να προκαλέσουν το ενδιαφέρον του αναγνώστη/-τριας/ακροατή/-τριας. Στις περιπτώσεις αυτές μιλάμε για αφηγηματικό παροντικό ή αφηγηματικό μέλλοντα χρόνο.

3. Να ρωτήσετε αλλόγλωσσους συμμαθητές/συμμαθήτριές σας ποιους χρόνους χρησιμοποιούν στη γλώσσα τους για την αφήγηση γεγονότων. Αν γι' αυτόν τον σκοπό χρησιμοποιούσαν αφηγηματικό παροντικό χρόνο, συντελεσμένο παροντικό ή μέλλοντα, θα γίνονταν κατανοητοί/κατανοητές; Αν χρησιμοποιούν, τι μπορεί να σημαίνει αυτό για τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι δηλώνουν γλωσσικά κάποιες ενέργειες, διαδικασίες ή καταστάσεις; Ότι αυτό συμβαίνει σε όλες τις γλώσσες, είναι, δηλαδή, γλωσσικό καθολικό και αντανακλά τον τρόπο της σκέψης; Ή ότι είναι κοινό σε κάποιες γλώσσες και πολιτισμούς λόγω επαφών μεταξύ τους ή λόγω τυχαίων παρόμοιων εκφραστικών επιλογών;
4. Να παρατηρήσετε τα υπογραμμισμένα ρήματα στο παρακάτω απόσπασμα του κειμένου:
«Ο Νεοζηλανδός είναι ένας δραπέτης που αψήφησε επιδεικτικά τον Ναζισμό και δεν σταμάτησε ποτέ <u>να επισκέπτεται</u> και <u>να ευχαριστεί</u> τους Έλληνες».
Θα μπορούσαν να διατυπωθούν εναλλακτικά: «Ο Νεοζηλανδός είναι ένας δραπέτης που αψήφησε επιδεικτικά τον Ναζισμό και δεν σταμάτησε ποτέ να επισκεφτεί και να ευχαριστήσει τους Έλληνες»; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

Επεκτείνουμε το λεξιλόγιό μας

Κείμενο 1 Δύο φωτογραφίες

Δύο φωτογραφίες έχει μόνο του πατέρα της, που της τις έχει δώσει ο ίδιος και τις φύλαγε πάντα. Μια, όταν ήταν ναύτης με την κάτασπρη στολή του και τη μαύρη ζώνη, γιατί πενθούσε τον Νέλσονα, και μια άλλη μαζί της, στον κόμβο των Αμπελοκήπων, μπροστά στη Σχολή Νεστορίδη, εκεί που τώρα είναι ένα μεγάλο καφενείο–πίτσες, τοστ κ.λπ. Εκείνη, οχτώ χρονών με αφέλειες και κοντά ίσια μαλλιά, αδυνατούλα, κοντούλα. Εκείνος, ψηλός, με τα καταγάλανα μάτια του που φαίνονται ξέθωρα στην ασπρόμαυρη φωτογραφία. Στέκεται μπροστά του κι ο μπαμπάς της σταυρώνει τα χέρια της με τα δικά του. Τα κάτασπρα μανίκια της στολής του τη σκεπάζουν σχεδόν ολόκληρη σαν μεγάλες φτερούγες.

Άλκη Ζέη, *Σπανιόλικα παπούτσια και άλλες ιστορίες*, 2010, εκδ. Καστανιώτη, σσ. 121-122

Κείμενο 2 Βίος και Πολιτεία

Βίος και Πολιτεία του Τζ. Ρόμπερτ Οπενχάιμερ, του εφευρέτη της ατομικής βόμβας, που, για να σώσει τον κόσμο, ρίσκαρε να τον καταστρέψει.

[...] Τον Τζέι Ρόμπερτ Οπενχάιμερ τον ξέρουν ελάχιστοι, και σχεδόν κανείς νεότερος, αν δεν είναι φιλομαθής και φιλίστωρ. Είναι ο αδιαφιλονίκητος παντογνώστης της κβαντικής μηχανικής για τον 20ο αιώνα, άτυπος διάδοχος του Αϊνστάιν, θεωρητικός φυσικός και τρομερά ανήσυχο πνεύμα, ειδικά στα νεανικά του χρόνια. Επιστήμονας με ταμπεραμέντο καλλιτέχνη, μελαγχολικός και ασυμμάζευτος. Ο εβραϊκής καταγωγής Αμερικανός, με κορυφαίες σπουδές και κλίση στην ποίηση και τη λογοτεχνία, περιδιάβηκε την Ευρώπη, ζορίστηκε ψυχικά και επέστρεψε στις δύο μεγάλες του αγάπες όπως έλεγε, τη Φυσική και τη ζωή στην έρημο, στην Αμερική. Δίδαξε στο Μπέρκλεϊ, διασταυρώθηκε με τα μεγάλα μυαλά της εποχής του, εργάστηκε σε σημαντικά project, δικά του ή άλλων, όπως για παράδειγμα το κύκλοτρο. Δεν είχε ίσως την υπομονή να υποστηρίξει επί μακρόν τις επιστημονικές του εργασίες, γι' αυτό και δεν προκρίθηκε για το Νόμπελ στο πεδίο του. [...]

Απόσπασμα κινηματογραφικής κριτικής του Θ. Κουτσογιαννόπουλου, 13/7/2023, από την ιστοσελίδα lifo

Με βάση τα κείμενα διερευνούμε

1. Να εντοπίσετε στα Κείμενα 1 και 2 τα επίθετα και τις φράσεις που περιγράφουν πρόσωπα.

Διερευνούμε μηχανισμούς για να εμπλουτίζουμε το λεξιλόγιό μας

Όπως είδαμε στην προηγούμενη ενότητα, την Ενότητα 1, η γλώσσα ως κώδικας επικοινωνίας, όργανο σκέψης και δείκτης ταυτοτήτων, αποτελεί σύστημα μορφολογικών και συντακτικών συστατικών και δομών που συνδυάζονται μεταξύ τους και το ένα εξαρτάται από το άλλο. Τι είδαμε στην προηγούμενη ενότητα; Ότι οι λέξεις δεν είναι αυτοτελή στοιχεία, αλλά αποτελούνται από μορφήματα, παραγωγικά και κλιτικά. Τα παραγωγικά μορφήματα αποτελούν *μηχανισμούς δημιουργίας νέων λέξεων*, ενώ τα κλιτικά συνιστούν *μηχανισμούς μορφολογικής εξειδίκευσης*, δηλαδή μέσα δήλωσης της πτώσης, του αριθμού και του προσώπου. Η κατανόηση των παραγωγικών μηχανισμών της γλώσσας είναι απαραίτητη, ώστε:

- Να μπορούμε να συνάγουμε, να υποδέτουμε το νόημα των λέξεων στις αναγνωστικές μας δραστηριότητες.
- Να μη χρειάζεται να απομνημονεύουμε/αποστηθίζουμε πολύπλοκες λέξεις, αλλά να μπορούμε να τις σχηματίζουμε και να κατανοούμε το νόημά τους μέσα από την ανάλυση των συστατικών τους.

Ανατρέχουμε σε όλα τα κείμενα της ενότητας

Καθημερινά αντιμετωπίζουμε δυσκολίες οι οποίες δοκιμάζουν την υπομονή και τις δυνάμεις μας...

Χρειαζόμαστε ανθρώπους που θα λειτουργήσουν σαν πηγή έμπνευσης, που θα μας προσφέρουν αισιοδοξία και ενέργεια... Έχουμε ανάγκη από «συμμάχους» που να μας ακούν, να μας συναισθάνονται και να λειτουργούν ως πηγή ενθάρρυνσης...

Κατ' αρχάς να ξεκαθαρίσουμε πως ένα «πρότυπο» δεν χρειάζεται απαραίτητα να είναι κάποιο δημόσιο πρόσωπο... Σημασία δεν έχει τόσο η ιδιότητα αυτού του ατόμου, αρκεί να μας συγκινεί βαθιά... Η επίγνωση πως κανένα άτομο δεν είναι τέλειο, ακόμα κι αν πρόκειται για το «πρότυπό» μας, είναι μια διαπίστωση η οποία μπορεί να μας απελευθερώσει και να μας απαλλάξει... Χαρακτηριστικά τα οποία ενεργοποιούν προσωπικά μας κίνητρα...

Πολλά πρόσωπα αξίζουν θαυμασμό, αλλά αυτός που θαυμάζω πιο πολύ είναι ο Γιάννης Αντετοκούνμπο.

... όταν ήρθε πίσω στην παλιά του γειτονιά και διοργάνωσε ένα τουρνουά για τα παιδιά της περιοχής. Σκοπός της διοργάνωσης ήταν να τους υπενθυμίσει...

Αυτό που μου κάνει μεγάλη εντύπωση σε αυτόν είναι οι ηθικές του αρχές και το γεγονός ότι, αν και είναι μικρός σε ηλικία, έχει εξαιρετική πειθαρχία και αυτοσυγκέντρωση. Εύχομαι και εγώ όταν μεγαλώσω να έχω ξεκάθαρους στόχους και τη δυναμική να τους πετύχω.

Ο W. B. Thomas τραυματίζεται βαριά στη μάχη του Γαλατά. Αιχμαλωτίζεται από τους Ναζί και μεταφέρεται σε διάφορα νοσοκομεία... Θα καταφέρει όμως να δραπετεύσει...

Στέκεται μπροστά του κι ο μπαμπάς της σταυρώνει τα χέρια της με τα δικά του...

...Ρόμπερτ Οπενχάιμερ, του εφευρέτη της ατομικής βόμβας, που για να σώσει τον κόσμο, ρίσκαρε να τον καταστρέψει...

Ο εβραϊκής καταγωγής Αμερικανός ζορίστηκε ψυχικά και επέστρεψε στις δυο μεγάλες του αγάπες... Δίδαξε στο Μπέρκλεϊ, διασταυρώθηκε με τα μεγάλα μυαλά της εποχής του... Δεν είχε ίσως την υπομονή να υποστηρίξει επί μακρόν τις επιστημονικές του εργασίες, γι' αυτό και δεν προκρίθηκε για το Νόμπελ στο πεδίο του.

Με βάση τα κείμενα διερευνούμε

1. Όπως είδαμε στα παραπάνω αποσπάσματα, η παραγωγή νέων λέξεων από άλλες λέξεις είναι ένας μηχανισμός εμπλουτισμού του λεξιλογίου της γλώσσας, μέσω της αξιοποίησης των συστατικών της (των λεξικών και των παραγωγικών μορφημάτων). Τα παραδείγματα λεξικής παραγωγής στα οποία αναφερθήκαμε πιο πάνω δεν αφορούν αποκλειστικά τη νέα ελληνική, αλλά πολλές από τις παράγωγες λέξεις δημιουργήθηκαν στην αρχαία και στη μεσαιωνική ελληνική γλώσσα και κληροδοτήθηκαν (επιβίωσαν ή αναβίωσαν) στη νέα ελληνική με την ίδια ή με άλλη σημασία. Τι είδαμε παραπάνω;

Είδαμε ότι

• ρήματα παράγονται από ονόματα ή επίθετα (ονοματικές ή επιθετικές ρίζες) μέσω της προσθήκης επιθημάτων: π.χ. *-ίζω*, *-εύω*, *-ώνω*. Μπορείτε να βρείτε και άλλα παράγωγα ρήματα από τα παραπάνω αποσπάσματα; Με ποιον τρόπο έγινε η παραγωγή τους (ρίζα, επίθημα); Μπορείτε να σκεφτείτε, επίσης, και κάποια ρήματα που παράγονται μέσω αυτών των επιθημάτων, όχι από ονόματα ή επίθετα αλλά από επιρρήματα (παράγονται κάποια ρήματα από τα επιρρήματα *αντίκρυ*, *κοντά*, *σιμά*);

Τι παρατηρούμε στα παραπάνω αποσπάσματα;

Στο τελευταίο από τα παραπάνω αποσπάσματα βλέπουμε τη λέξη *ξορίστηκε*, η οποία είναι τύπος του συνοπτικού παρελθοντικού του ρήματος *ξορίζω*: το ρήμα αυτό, όπως είναι εύλογο, παράγεται από το όνομα *ξόρ(ι)* σε συνδυασμό με το παραγωγικό μόρφημα *-ίζω* και σημαίνει ότι προκαλώ ξόρι σε κάποιον. Με τον ίδιο τρόπο παράγονται και τα ρήματα *αξίζω* και *τραυματίζω*, που βλέπουμε στο δεύτερο και τρίτο απόσπασμα αντίστοιχα, από το επίθετο *άξ(ιος)* και τη γενική του ονόματος *τραύμα/τραύματ-ος* σε συνδυασμό με το παραγωγικό μόρφημα *-ίζω*.

Επίσης, με τον ίδιο παραγωγικό μηχανισμό δημιουργήθηκαν τα ρήματα *αντιμετωπίζω* και *αιχμαλωτίζω* από το επίθετο *αντιμέτωπος* και το επίθετο *αιχμάλωτος* (βλ. σημείωση σελ. 18). Παρόμοια, στο τελευταίο απόσπασμα βλέπουμε και τη λέξη *ρισκάρω*, η οποία προέρχεται από το δάνειο όνομα *ρίσκ(ο)* με την προσθήκη του παραγωγικού μορφήματος *-άρω*. Το όνομα *δραπέτ(ης)* σε συνεμφάνιση με το παραγωγικό μόρφημα *-εύω* μας έδωσε το ρήμα *δραπέτευσε* του τρίτου αποσπάσματος.

Τέλος, στα ρήματα *ελευθερώνω*, *μορφώνω* και *σταυρώνω* διακρίνουμε το επίθετο *ελεύθερ(ος)* και τα ονόματα *μορφ(ή)* και *σταυρ(ός)* μαζί με το παραγωγικό μόρφημα *-ώνω*. Τα λεξικά *μορφήματα* στα οποία προστίθενται τα παραγωγικά *μορφήματα*, ώστε να σχηματιστεί η παράγωγη λέξη, λέγονται **ρίζες**, ενώ τα παραγωγικά μορφήματα ονομάζονται **επιθήματα**, αν προστίθενται στο τέρμα της ρίζας, και **προθήματα**, αν μπαίνουν μπροστά από τη ρίζα.

• ρήματα παράγονται από άλλα ρήματα μέσω της προσθήκης προθημάτων, πολλά από τα οποία ταυτίζονται με προθέσεις της αρχαίας ελληνικής (*απο-*, *δια-*, *συν-*, *προσ-*). Μπορείτε να βρείτε στα παραπάνω αποσπάσματα και άλλα ρήματα που έχουν παραχθεί μέσω της προσθήκης προθήματος; Υπάρχουν στα παραπάνω κείμενα και ουσιαστικά που έχουν παραχθεί με τον ίδιο τρόπο;

Τι άλλο μπορούμε να παρατηρήσουμε στα παραπάνω αποσπάσματα;

Στα ρήματα *απελευθερώσει* και *απαλλάξει* του πρώτου αποσπάσματος αναγνωρίζουμε τα ρήματα *ελευθερώνω* και *αλλάζω*, τα οποία συνεμφανίζονται με την πρόθεση *από*, η οποία θεωρείται και λειτουργεί ως παραγωγικό μόρφημα *(απο-)*. Το ίδιο και στα ρήματα *συγκινεί* και *συναισθάνονται* του πρώτου αποσπάσματος: παρατηρούμε το παραγωγικό μόρφημα *συν-* (πρόθεση της αρχαίας) με τα ρήματα *κινώ* και *αισθάνομαι*. Αν συγκρίνουμε τα ρήματα *σταυρώνει* του τέταρτου αποσπάσματος και *διασταυρώθηκε* του τελευταίου αποσπάσματος διακρίνουμε και στα δύο το ρήμα *σταυρώνω/-ομαι* και την πρόθεση της αρχαίας ελληνικής *δια* στο δεύτερο, η οποία στη νέα ελληνική αποτελεί και εκλαμβάνεται ως παραγωγικό μόρφημα.

• ρήματα παράγονται από ονόματα ή επίθετα με την προσθήκη παλαιότερων λεξικών μορφημάτων, τα οποία στην πορεία του χρόνου έγιναν γραμματικά και, συγκεκριμένα, παραγωγικά (γραμματικοποιήθηκαν) και η λεξική σημασία τους (δήλωση ενέργειας) μετατράπηκε σε γραμματική: π.χ. *-ποιώ*. Προσπαθήστε να βρείτε τέτοια ρήματα στα παραπάνω κειμενικά αποσπάσματα.

2. Μπορείτε να σκεφτείτε άλλα επιθήματα που αξιοποιούνται στην παραγωγή ρημάτων από ονόματα ή επίθετα; Σκεφτείτε ποια ρήματα μπορούν να παραχθούν από τα ονόματα *εξουσία, φυλακή, δουλειά, σχέδιο, πάγος, βάρος*. Εκτός από τα παραγωγικά επιθήματα που είδαμε παραπάνω, χρησιμοποιήσατε για την παραγωγή των ρημάτων από τα ονόματα αυτά και άλλα επιθήματα; Ποια είναι αυτά;
3. Εκτός από τα παραγωγικά προθήματα που αντιστοιχούν σε προθέσεις της αρχαίας ελληνικής έχετε παρατηρήσει άλλα προθήματα για την παραγωγή ρημάτων από άλλα ρήματα; Σκεφτείτε κάποια ρήματα που παράγονται από τα ρήματα *διώκω, σηκώνω, στηρίζω, πουλάω, στοιχίζω, γράφω, δίνω, δυναμώνω, ρωτιέμαι*. Όλα αυτά τα ρήματα σχηματίζουν παράγωγα ρήματα μέσω προθημάτων. Ποια είναι αυτά;
4. Στα παραπάνω κειμενικά αποσπάσματα υπάρχουν τα ονόματα *διοργάνωση, εντύπωση*. Είναι απλά ονόματα ή παράγωγα; Με ποια ρήματα αντιστοιχούν; Μπορείτε να βρείτε ονόματα και επίθετα που παράγονται από ρήματα των παραπάνω κειμένων; Ποιες είναι οι παραγωγικές καταλήξεις τους;
5. Μπορείτε να βρείτε ομόρριζες λέξεις (ονόματα, επίθετα, ρήματα) από τα ρήματα των παραπάνω αποσπασμάτων; Αν ναι, επιχειρήστε να τις αναλύσετε στα συστατικά τους (ρίζα, πρόθημα, επίθημα).

Μέσω του συνδυασμού του επιθέτου ενεργ(ός) με το παραγωγικό μόρφημα *-ποιώ* σχηματίστηκε το ρήμα ενεργοποιώ του πρώτου αποσπάσματος.

Καλλιεργούμε παραγωγικές δεξιότητες και στρατηγικές, αξιοποιώντας τη συνειδητοποιημένη γνώση μας για τις γλωσσικές επιλογές των ομιλητών/-τριών

Κείμενο 3 Αστραδενή

«Είσαι ένα υπερφίαλο πλάσμα, Χατζηπέτρου, είπε η δεσποινίς. Ποιος σου δίνει, νομίζεις, το δικαίωμα να λυπάσαι ένα έργο τέχνης; Άσε τις παιδαριώδεις φλυαρίες για το προηγούμενο άγαλμα του παιδιού και του αλόγου... Δεν ξέρω τι είδους εκθέσεις γράφατε στο νησί σου, αλλά καιρός είναι να μάθεις να γράφεις πραγματικές εκθέσεις».

Ευγενία Φακίνου, *Αστραδενή*, 1982, εκδ. Κέδρος, σ. 195

Εφαρμόζουμε τη συνειδητή γνώση μας για τις λεξιλογικές επιλογές

1. Στο παραπάνω απόσπασμα, Κείμενο 3, η δασκάλα της Αστραδενής την κατακρίνει. Να μετασχηματίσετε το κείμενο ως εξής:
   α. Να αντικαταστήσετε με ένα συνώνυμο τις υπογραμμισμένες λέξεις, ώστε το ύφος να είναι πιο απλό και συνεπώς το κείμενο πιο κατανοητό για έναν μαθητή μικρότερης τάξης, ο οποίος σας συνάντησε στη βιβλιοθήκη του σχολείου και σας ζήτησε να του εξηγήσετε το κείμενο.
   β. Να αντικαταστήσετε τις υπογραμμισμένες λέξεις με ένα αντώνυμο, υποθέτοντας ότι η δασκάλα της Αστραδενής θέλει να την επαινέσει.

Κείμενο 4 Ο θησαυρός της Βαγίας

Ήταν είκοσι έξι χρονών. Τα μαύρα της μαλλιά τα ᾽χε κομμένα πολύ κοντά κι έμοιαζε με αγόρι. Τα μάτια της, τεράστια, πέταγαν σπίθες, πίσω από κάτι ολοστρόγγυλα μεγάλα γυαλιά. Με την ανασηκωμένη της μυτούλα, το γεροδεμένο της κορμί, η Νικόλ ακτινοβολούσε κέφι και ζωντάνια. Ο πατέρας της ήταν Έλληνας, είχε παντρευτεί Γαλλίδα και ζούσαν στο Παρίσι από χρόνια. Όταν ήταν μικρή, η Νικόλ κάθε καλοκαίρι ερχόταν με τους γονείς της στην Ελλάδα για διακοπές. Είχαν πολλούς φίλους και συγγενείς.

Ζωρζ Σαρρή, *Ο θησαυρός της Βαγίας*, 2000, εκδ. Πατάκη, σ. 35

Αξιοποιούμε τη συνειδητή γνώση μας για τις λεξιλογικές επιλογές

1. Στο παραπάνω κείμενο να αντικαταστήσετε τις υπογραμμισμένες μεταφορικές εκφράσεις με την κυριολεκτική τους απόδοση. Τι κερδίζει και τι χάνει, κατά τη γνώμη σας, το κείμενο;
2. Καθώς προχωρούν οι μέρες στο σχολείο και γνωρίζετε όλο και περισσότερο τους νέους συμμαθητές/τις νέες συμμαθήτριές σας, συμμετέχετε σε μία συζήτηση στην οποία ο καθένας σάς περιγράφει ένα πρόσωπο εκτός σχολείου, που συμπαθεί, θαυμάζει ή απορρίπτει. Επιλέξτε ένα πρόσωπο που θαυμάζετε, συμπαθείτε ή αντιπαθείτε και περιγράψτε το στο πλαίσιο αυτής της συζήτησης με τους συμμαθητές/τις συμμαθήτριές σας. Αξιοποιήστε όσα γνωρίζετε για την περιγραφή προσώπου, καθώς και υλικό από το λεξιλόγιο της ενότητας.

Εμπλουτίζουμε τις γνώσεις μας για τους σημειωτικούς τρόπους

Κείμενο 1 Εκφράσεις

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Να βάλετε μια λεζάντα κάτω από την κάθε εικόνα που να περιέχει τουλάχιστον ένα επίθετο, μια μετοχή, ένα γερούνδιο ή ένα όνομα που να αποτυπώνει το συναίσθημα που απεικονίζεται κάθε φορά. Πώς αντιληφθήκατε το συναίσθημα της εικονιζόμενης κοπέλας; Από τον μορφασμό, από τη χειρονομία; Από τη θέση ή από κάποιο χαρακτηριστικό του μετώπου, του στόματος, των ματιών ή των φρυδιών;
2. Να επιλέξετε κάποιες από τις φωτογραφίες και να δημιουργήσετε μία σύντομη αφήγηση με εναλλαγή συναισθημάτων που προκλήθηκαν από γεγονότα που θα φανταστείτε. Το κείμενό σας να αποτελεί/είναι ένα ηχητικό κείμενο (ελληνική απόδοση του podcast), το οποίο στέλνετε μέσω κάποιου κοινωνικού δικτύου, στο πλαίσιο «ομαδικής συνομιλίας» με στενούς σας φίλους.

Κατανοούμε και συνδέτουμε κείμενα

Κατανοούμε γραπτά και ψηφιακά κείμενα

Πριν από την ανάγνωση

1. Με βάση τον τίτλο των Κειμένων 1 και 2 («Ο φίλαυτος», «Ο εγωιστής»), ποιο πιστεύετε ότι είναι το κοινό τους σημείο;
2. Ο Αντρέας Λασκαράτος, δημιουργός του Κειμένου 2 «Ο εγωιστής» υπήρξε πεζογράφος και ποιητής σατιρικός του 19ου αιώνα. Βάσει αυτής της πληροφορίας, πώς αναμένετε να είναι το κείμενό του ως προς την έκφραση και τα νοήματά του;

Κείμενο 1 Ο φίλαυτος

Ο φιλόσοφος Θεόφραστος στο έργο του Χαρακτήρες *περιγράφει τα εσωτερικά και ψυχικά γνωρίσματα 30 συνολικά διαφορετικών ανθρώπινων τύπων.*

Η φιλαυτία* είναι λεκτική τραχύτητα στις συναναστροφές, ενώ ο φίλαυτος το είδος του ανθρώπου που, όταν τον ρωτούν «Πού είναι ο τάδε;», αυτός απαντά: «Μη με ενοχλείς». Όταν κάποιος τον χαιρετά, αυτός δεν ανταποδίδει τον χαιρετισμό.

Όταν πουλά κάτι, δε λέει στους αγοραστές πόσο θα το έδινε, αλλά ρωτά: «Πόσα πιάνει;» Σ' αυτούς που τον τιμούν και του στέλνουν φαγητό στις γιορτές λέει ότι αυτά που του δίνουν δεν αξίζουν τίποτα. Δε συγχωρεί ούτε αυτόν που τον λάσπωσε χωρίς να το θέλει, ούτε αυτόν που τον έσπρωξε, ούτε αυτόν που τον πάτησε. Στον φίλο, που τον παρακινεί να συνεισφέρει ένα ποσό σε έρανο, αφού του πει στην αρχή ότι δε θα δώσει, ύστερα έρχεται και φέρνει το ποσό προσθέτοντας: «Πάνε χαμένα κι αυτά τα χρήματα».

Αν σκοντάψει στον δρόμο, είναι ικανός να καταραστεί την πέτρα. Δεν περιμένει κανέναν για πολλή ώρα. Δεν καταδέχεται ούτε να τραγουδήσει, ούτε να απαγγείλει, ούτε να χορέψει. Είναι ικανός να μην προσφέρει ευχαριστίες ούτε στους θεούς.

Θεόφραστος, *Χαρακτήρες*, §§15.1-15.11 (μετάφραση Στ. Γκιργκένης), από τον ιστότοπο Η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα (greek-language.gr)

*φιλαυτία: η υπερβολική αγάπη για τον εαυτό μας, που συνεπάγεται την αδιαφορία για τις ανάγκες των άλλων.

Κείμενο 2 Ο εγωιστής

Στο έργο Ιδού ο Άνθρωπος *(1874), ο Ανδρέας Λασκαράτος με δαυμαστή οξυδέρκεια, πείρα ζωής και τη γοητευτική αμεσότητα που προσδίδει το επτανησιακό ιδίωμα, ξεκλειδώνει τα μυστικά της ανθρώπινης φύσης και ζωντανεύει ανθρώπινους τύπους αναγνωρίσιμους ακόμα και σήμερα, δημιουργώντας ένα «μωσαϊκό της ανθρώπινης ψυχής», την οποία ο ίδιος παρομοιάζει με καλειδοσκόπιο.*

(Από την παρουσίαση στο οπισθόφυλλο του βιβλίου, 2019, εκδ. Νίκας/Ελληνική Παιδεία Α.Ε.)

Ο πλήρης εγωιστής δεν ενδιαφέρεται παρά δια μόνο το άτομό του, αποκλείων από το εγώ του και αυτήν του την οικογένειαν.

Κάθεται στο τραπέζι όπου θέλει το φαγητό του αρκετό και καλό δια τον εαυτόν του, αδιαφορώντας αν οι λοιποί της οικογενείας έχουν και αυτοί άλλο τόσο.

Φροντίζει να μην του λείπει τίποτε προς ενδυμασίαν του, δεν φροντίζει δε διόλου δια την ενδυμασίαν της οικογενείας του. Εκείνος να καλοπερνάη και οι λοιποί της οικογενείας ας κάνουν όπως μπορούνε. [...]

Αν δε με την οικογένειά του ο εγωιστής ήναι τοιούτος, οποίος θα ήναι με την κοινωνίαν;

Αναισθητεί και σκληρύνει στα παθήματα των όσων έχει δικαιώματα επάνω τους, επειδή ο εγωιστής είναι και σκληρόψυχος.

Αν ο γείτονάς του του ζητήση μια χάρη... δια να την κάμη, δεν αρκεί να μην του στοιχίζει, αλλά πρέπει και να μπορή να βγάλη και αυτός καμμίαν ωφέλειαν από τη χάρη. Δεδομένα τα δύο τούτα την κάνει, μα ο γείτονας θα την πληρώση ακριβά... Αν δεν ελπίζει ωφέλειαν καμμίαν, αρνείται τη χάρη.

Ο εγωιστής δεν αγαπά παρά μόνον τον εαυτόν του. Η ευτυχία των άλλων τού είναι αδιάφορη, ή και του κάνει κακό στα μάτια. Η δυστυχία του γειτόνου του, ή και αυτού του στενά συγγενή του δεν τον κινεί ώστε να κάμη έστω και λίγον κόπο, δια να τον λυτρώση, αλλά αναισθητεί και αδιαφορεί στο άκουσμά της.

Ανδρέας Λασκαράτος, *Ιδού ο άνθρωπος* (ή *Ανθρώπινοι χαραχτήρες*), 1886, εκδ. Προόδου, σσ. 83-84 (απόσπασμα) (ανάκτηση από τις Ψηφιακές Συλλογές της Ψηφιακής Βιβλιοθήκης του Α.Π.Θ.)

Κατά την ανάγνωση

1. Σε ποια σχέση βρίσκονται μεταξύ τους ο φίλαυτος με τον εγωιστή;
2. Να κρίνετε το περιεχόμενο των δύο κειμένων ως προς τη διαχρονικότητά τους.
3. Για ποιον λόγο πιστεύετε ότι ο Λασκαράτος, αντί να περιγράφει τους χαρακτήρες του με γενικά αξιολογικά επίθετα, επιλέγει να δίνει περιγραφή συγκεκριμένων παραδειγμάτων από τη συμπεριφορά τους; Τι επιδιώκει, κατά τη γνώμη σας, με την επιλογή αυτή;

Μετά την ανάγνωση

1. Αναλογιστείτε την καθημερινότητά σας και καταθέστε και εσείς την προσωπική σας εμπειρία γι' αυτόν τον ανθρώπινο τύπο. Σκεφτείτε πέντε παραδείγματα εγωιστικής συμπεριφοράς που συναντήσατε το τελευταίο διάστημα.
2. Ακολουθώντας το παράδειγμα του Θεόφραστου ή του Ανδρέα Λασκαράτου, επιλέξτε έναν ανθρώπινο τύπο με αρνητικό πρόσημο (π.χ. τον κόλακα, τον τσιγκούνη, τον γκρινιάρη) ή με θετικό πρόσημο (π.χ. τον έντιμο, τον δίκαιο) και, *βασιζόμενοι/-ες* στα όσα γνωρίζετε για την περιγραφή προσώπων, περιγράψτε τον. Το κείμενό σας θα παρουσιαστεί προφορικά στην τάξη.
3. Παρατηρήστε τη γλώσσα του κειμένου του Α. Λασκαράτου. Ανήκει στη λόγια μορφή της γλώσσας, η οποία είναι πιο κοντά στην αρχαία ελληνική γλώσσα ως προς τη μορφολογία και, λιγότερο, ως προς τη σύνταξη. Ποια αίσθηση σάς δημιουργεί; Ποιες είναι οι σκέψεις σας για το γεγονός ότι μέχρι πριν από πέντε δεκαετίες οι λόγιοι τύποι χρησιμοποιούνταν στον γραπτό λόγο, ενώ οι τύποι της δημοτικής ποικιλίας στον προφορικό λόγο;
4. Ποιες διαφορές παρατηρείτε στην ορθογραφία του κειμένου σε σχέση με τους ορθογραφικούς κανόνες που χρησιμοποιείτε εσείς; Έχετε ακούσει ή μπορείτε να υποθέσετε πώς προέκυψαν οι διαφορές αυτές;

Διαδραστική άσκηση 1 πρόσληψης κειμένου

Διαδραστική άσκηση 2 πρόσληψης κειμένου

Συνδέτουμε προφορικά και γραπτά κείμενα

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ: ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ ΠΟΥ ΕΝΩΝΟΥΝ

Διοργανώνεται μαθητικό συνέδριο, στο οποίο συμμετέχουν όλα τα σχολεία της περιφέρειας στην οποία ανήκει το σχολείο σας. Το θέμα του συνεδρίου αφορά συμπεριφορές συμπερίληψης. Εσείς συμμετέχετε ως εκπρόσωπος του σχολείου σας και εκφωνείτε την εναρκτήρια ομιλία του συνεδρίου με θέμα «Συμπεριφορές που ενώνουν».

Πριν από τη συγγραφή

1. Να εντοπίσετε στο παρακάτω κείμενο πληροφορίες που θα αξιοποιήσετε, στη συνέχεια, στο κείμενο που θα δημιουργήσετε. Ανακαλέστε στη μνήμη σας όσα γνωρίζετε για τη συμπερίληψη και για ανάλογες δράσεις οργανισμών και φορέων.
2. Να καταγράψετε συμπεριφορές και πρακτικές δικές σας και των συμμαθητών/-τριών σας εντός του σχολικού χώρου οι οποίες, κατά τη γνώμη σας, μπορούν να βοηθήσουν στην αντιμετώπιση της διαφορετικότητας και να λειτουργήσουν ως θετικά πρότυπα για τους μαθητές/τις μαθήτριες.

Κείμενο 1 Ο σεβασμός της διαφορετικότητας του άλλου στο σχολείο

Η παροχή γνώσεων δεν αποτελεί, σήμερα, τη μοναδική αποστολή του σχολείου. Ενδιαφέρει, επίσης, η επεξεργασία των πληροφοριακών δεδομένων, η διατύπωση υποθέσεων, η ανάλυση, η ερμηνεία, η εξαγωγή συμπερασμάτων. Ο μαθητής δεν πρέπει να συσσωρεύει απλά πληροφορίες και γνώσεις αλλά να διαμορφώνει στάσεις και συμπεριφορές. Το σχολείο αποτελεί πόλο ευαισθητοποίησης στα μεγάλα προβλήματα που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα και για τον λόγο αυτό στοχεύει στην καλλιέργεια των απαραίτητων στάσεων για επικοινωνία, συνεργασία και αλληλεγγύη προς τον άλλον. Το ζήτημα όμως είναι πώς θα επιτευχθεί αυτό, όταν οι μαθητές μας χαρακτηρίζονται από ποικίλες διαφορές, όπως φυλετικές, θρησκευτικές, σωματικές, χρωματικές, γλωσσικές, πολιτισμικές.

Η έννοια της διαφορετικότητας υπήρχε από παλιά. Η αντιμετώπιση της διαφορετικότητας στα παιδικά αναγνώσματα οδηγούσε στην αποξένωση του άλλου και στην αποβολή του από την ομάδα: Το μαύρο πρόβατο, το άσχημο παπάκι, ο καμπούρης της Παναγίας των Παρισίων, ο μολυβένιος στρατιώτης, ο μέρμηγκας και ο τζίτζικας, τροφοδοτούσαν τη στερεοτυπική σκέψη με τον μύθο του διαφορετικού ως επικίνδυνου, θεμελιώνοντας, παράλληλα, την παραδοχή ότι αυτό αποτελεί και φυσικό νόμο. Σταδιακά, όμως αρχίζουν οι ανατροπές τόσο στα αναγνώσματα των παιδιών όσο και στα θεάματα που προορίζονται γι' αυτά. Οι ανατροπές που χαρακτηρίζουν τα σημερινά αναγνώσματα και θεάματα είναι πολύ σημαντικές για τους μαθητές, στον βαθμό που αντιλαμβάνονται ότι η θετική ή η αρνητική στάση που εκδηλώνουμε απέναντι στον άλλον έχει να κάνει με το πώς σκέπτεται κανείς, με το πώς, δηλαδή, θεωρεί την πραγματικότητα. Δεν έχει καθόλου να κάνει με τη διαφορετικότητα της εμφάνισης, του χρώματος, της χώρας προέλευσης και των θρησκευτικών παραδοχών.

Διασκευασμένο απόσπασμα άρθρου του Π. Ασωνίτη, 3/1/2023, εφημερίδα *Το Βήμα*

Διαδραστική άσκηση 1 παραγωγής λόγου

Διαδραστική άσκηση 2 παραγωγής λόγου

Μετά τη συγγραφή

Αξιολογήστε την ομιλία σας

- ως προς το ύφος και την εκφραστική ποικιλία. Διορθώστε όσα σημεία θεωρείτε ότι χαρακτηρίζονται από καθημερινό, ανεπίσημο ύφος ή αποτελούν επαναλήψεις, νοηματικές, λεκτικές και φραστικές, προηγούμενων σημείων του κειμένου.
- Υπάρχουν στο κείμενό σας εκφράσεις που απευθύνονται στους ακροατές (προσφωνήσεις, αποφωνήσεις, στοιχεία επαφής και αλληλεπίδρασης με το ακροατήριο);
- Το κείμενό σας έχει αλληλουχία ιδεών και νοημάτων;
- Είπατε όσα προγραμματίσατε να πείτε ή κρίνετε χρήσιμο να προσθέσετε και κάποια άλλα στοιχεία;

Εναλλακτικό θέμα

Μαζί με τους συμμαθητές/συμμαθήτριές σας και με την καθοδήγηση του/της καθηγητή/καθηγήτριάς σας, δημιουργήστε μια αφίσα, όπου θα καταγράφετε τις ενωτικές συμπεριφορές που πρέπει να ανθίσουν στον χώρο του σχολείου. Η αφίσα μπορεί να τοποθετηθεί στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης σας.

Συμμετέχουμε σε επικοινωνιακή δράση

Οργανωμένοι/-ες σε ομάδες, με την καθοδήγηση του καθηγητή σας ή της καθηγήτριάς σας, μπορείτε να επιλέξετε ένα από τα ακόλουθα θέματα ή να προτείνετε τη δική σας θεματολογία

- **Πορτρέτα σημαντικών προσωπικοτήτων του χθες/του σήμερα**
- **Τα χαρακτηριστικά του σωστού Ηγέτη**
- **Τύποι ανθρώπων που σκοτεινιάζουν την ημέρα μας**
- **Τύποι ανθρώπων που μας κάνουν να χαμογελάμε**
- **...**

Ενημέρωση για τη δράση

Στόχος σας, ως μέλος της ομάδας σας, είναι να συνθέσετε μία παρουσίαση (διαφάνεια) την οποία θα παρακολουθήσουν και θα αξιολογήσουν οι συμμαθητές/-τριές σας. Η παρουσίασή σας θα έχει διάρκεια 10΄ (περίπου 10 διαφάνειες). Σε κάθε διαφάνεια το κείμενο θα συνυπάρχει με την εικόνα.

Προετοιμασία

Προκειμένου να δομήσετε την παρουσίασή σας αναζητήστε υλικό στο διαδίκτυο ή σε έντυπες πηγές. Αφού κάθε ομάδα προετοιμάσει το μέρος της παρουσίασης που της αναλογεί, να αναθέσει σε ένα μέλος της ομάδας την προφορική παρουσίαση μέρους του αρχείου ppt.
Προσοχή: Φροντίστε να εστιάσετε στις ουσιώδεις πληροφορίες και να τροποποιήσετε τις πηγές σας, αποφεύγοντας την αντιγραφή!

Δημιουργία παρουσίασης (διαφάνειας)

Αφού συλλέξετε το υλικό της διαφάνειας που σας αναλογεί ως ομάδα, σχεδιάστε την παρουσίασή σας. Στη συνέχεια, το μέλος της ομάδας στο οποίο ανατέθηκε η παρουσίαση να προετοιμαστεί για την εισήγηση: να μην διαβάζει τη διαφάνεια της παρουσίασης, αλλά να αναφέρει το περιεχόμενό της, εμπλουτίζοντάς το, ενδεχομένως, με στοιχεία/επεξηγήσεις που δεν περιλαμβάνονται στη διαφάνεια.

Αξιολόγηση

Οι συμμαθητές/-τριές - ακροατές/-τριές σας θα αξιολογήσουν την παρουσίαση ως προς την πρωτοτυπία, τη θεματολογία, την αμεσότητα και άνεση στην προφορική παρουσίαση και τη μορφή (δομή διαφανειών, ποσότητα γραπτής πληροφορίας, ρόλος εικόνας κ.ά.).

Καλές δημιουργίες!

Σε αυτήν την ενότητα:

Θα μελετήσουμε τα ***εξηγητικά κείμενα.***

Στη ***γραμματική****, θα εμβαθύνουμε στις* ***εγκλίσεις****, τις* ***φωνές****, το* ***γερούνδιο*** *και τις* ***μετοχές*** *και θα κατανοήσουμε την έννοια* ***της τροπικότητας και των διαθέσεων του ρήματος.***

Στο ***λεξιλόγιο****, θα ασχοληθούμε με* ***συνώνυμα, αντώνυμα****, ενώ θα μάθουμε πώς σχηματίζονται* ***σύνθετα ρήματα.***

Θα γνωρίσουμε ***σημειωτικούς τρόπους επικοινωνίας****, όπως τα σχήματα και τα διαγράμματα σε πολυτροπικά κείμενα.*

Στην ***πρόσληψη κειμένων****, θα εξασκηθούμε στην αναζήτηση πληροφοριών και στην κριτική ανάγνωση.*

Στην ***παραγωγή κειμένων****, θα δημιουργήσουμε τόσο προφορικά όσο και γραπτά κείμενα.*

Θεματική Ενότητα 3

Φιλικοί δεσμοί: η δεύτερή μας οικογένεια...

Κατακτάμε τα γλωσσικά και γνωσιακά μέσα, για να κατανοούμε και να συνθέτουμε μηνύματα

Εμπλουτίζουμε τις γνώσεις μας για τον θεματικό άξονα της ενότητας

Κείμενο 1 Ενσυναίσθηση και συμπερίληψη

Ενσυναίσθηση και συμπερίληψη. Δύο μοναδικές ελληνικές λέξεις που υπάρχουν εδώ και εκατονταετίες στο ελληνικό λεξιλόγιο, αλλά μόλις τα τελευταία χρόνια χρησιμοποιούνται στον δημόσιο λόγο. Δύσκολες λέξεις για πολλούς, όμως, τόσο σημαντικές, τόσο ανθρώπινες που θα έκαναν πολύ καλύτερο τον κόσμο μας, αν μεγάλη μερίδα του πληθυσμού τις ενστερνιζόταν.

Όταν μιλάμε για ενσυναίσθηση, εννοούμε προφανώς την ικανότητα να μπαίνουμε στη θέση του άλλου, να καταλαβαίνουμε τα συναισθήματά του, να κατανοούμε τις απόψεις του. Και δεν είναι απλώς η ευγένεια απέναντι στους άλλους. Είναι μια κοινωνική δεξιότητα που μπορούμε να καλλιεργήσουμε, ώστε να βρούμε συναισθηματική ταύτιση με τους ανθρώπους, να μην είμαστε ψυχροί και απομονωμένοι.

Πόση έλλειψη κοινωνικής ενσυναίσθησης βλέπουμε καθημερινά... Αγνοούμε ποιος μένει δίπλα μας στην πολυκατοικία, τσακωνόμαστε για ασήμαντη αφορμή, κάνουμε εχθρούς για τα οπαδικά, τα κομματικά ή ακόμη και τα συναισθηματικά ζητήματα.

Και πάμε στη συμπερίληψη. Υπάρχει στο ελληνικό λεξικό πολλά χρόνια, όμως, τελευταία έχει αρχίσει να γίνεται κτήμα από το κοινωνικό σύνολο. Συμπερίληψη σημαίνει να μην αφήνουμε κανέναν απέξω από το σύνολο. Από το σπίτι, τη γειτονιά, το χωριό, την πόλη, την κοινωνία ολόκληρη. Να μην επιτρέπουμε σε κανέναν να αποκλείεται και να αντιμετωπίζει διακρίσεις με βάση το φύλο, την εθνικότητα, τη γλώσσα, τη θρησκεία, την ηλικία, τη φυλή, το αν είναι αρτιμελής ή όχι, τις πολιτικές πεποιθήσεις του και βεβαίως την οικονομική του κατάσταση.

Αν η κοινωνία μας ήταν αρκετά ώριμη, ώστε καθένας από εμάς να συμπεριφέρεται με βάση την «συμπεριληπτικότητα», σίγουρα θα ήταν καλύτερη.

Θα μπορούσαμε να μιλάμε για ώρες για το πόσο καλύτερος θα ήταν ο κόσμος μας και πόσο πιο όμορφη η καθημερινότητά μας, αν λειτουργούσαμε με βάση την ενσυναίσθηση και τη συμπερίληψη. Δεν «πωλούνται» πουθενά, καλλιεργούνται και κατακτώνται καθημερινά. Μέσω της γνώσης ότι σ' αυτόν τον κόσμο είμαστε ψηφίδες ενός μεγαλύτερου σχεδίου.

Διασκευασμένο απόσπασμα άρθρου του Β. Κανέλλη, 1/1/2023, εφημερίδα *Τα Νέα*

Αναστοχαζόμαστε με βάση το κείμενο

1. Τι είναι ενσυναίσθηση σύμφωνα με το κείμενο;
   α) Να δείχνουμε καλοσύνη σε όποιον μας ζητά βοήθεια.
   β) Να καταλαβαίνουμε τα συναισθήματα και τις απόψεις των άλλων.
   γ) Να συμφωνούμε πάντα με τους άλλους.
2. Η λέξη «συμπερίληψη» σημαίνει:
   α) Φιλανθρωπία και παροχή δώρων.
   β) Συμμετοχή μόνο όσων το αξίζουν.
   γ) Να μην αφήνουμε κανέναν απέξω.

3. Γιατί η συμπερίληψη και η ενσυναίσθηση δεν «πωλούνται»;
   α) Επειδή είναι πολύ ακριβές αξίες.
   β) Επειδή δεν έχουν πρακτική αξία.
   γ) Επειδή καλλιεργούνται και κατακτώνται με προσπάθεια.
4. Η φράση «ψηφίδες ενός μεγαλύτερου σχεδίου» δείχνει:
   α) Ότι όλοι είμαστε σημαντικοί και μοναδικοί.
   β) Ότι είμαστε μικροί και ασήμαντοι.
   γ) Ότι δεν μπορούμε να αλλάξουμε τον κόσμο.
5. Ποια είναι η τελική παρότρυνση του κειμένου;
   α) Να αγωνιστούμε μόνο για τον εαυτό μας.
   β) Να καλλιεργούμε καθημερινά την ενσυναίσθηση και τη συμπερίληψη.
   γ) Να αφήσουμε τις έννοιες αυτές για τους «ειδικούς».
6. Πώς συσχετίζεται, κατά τη γνώμη σας, το περιεχόμενο του κειμένου με το γεγονός ότι δημοσιεύεται την ημέρα της Πρωτοχρονιάς;
   α) την Πρωτοχρονιά συνηθίζονται οι αναθεωρήσεις, οι νέοι στόχοι και οι αποφάσεις, οι ευχές για κάτι καλύτερο.
   β) δεν συσχετίζεται, είναι τυχαίο γεγονός.
   γ) την Πρωτοχρονιά προσφέρονται δώρα και αυτό συνδέεται με την ενσυναίσθηση και τη συμπερίληψη.

Ερευνούμε και μαθαίνουμε για τους κειμενικούς τύπους

Κείμενο 1 Η Γραμμική Β γραφή

Δύο άγνωστοι μεταξύ τους άνθρωποι κλείνονται σε έναν ανελκυστήρα (ασανσέρ) κι αποφασίζουν να συζητήσουν για την ιστορία, καθώς ο ένας από αυτούς είναι αρχαιολόγος. Μεταξύ άλλων, ακολουθεί και ο παρακάτω διάλογος:

— Και είπες ότι [οι Μυκηναίοι] μιλούσαν ελληνικά;

— [...] Κι έγραφαν ελληνικά! Πήραν το σύστημα γραφής που είδαν στην Κρήτη, το άλλαξαν λίγο, και το χρησιμοποίησαν ως Γραμμική Β.

— Άρα, πήραν τη γλώσσα των Μινωιτών;

— Μην μπερδεύεσαι, λέμε! Άλλο η γραφή κι άλλο η γλώσσα! Και σήμερα, τα γκρίκλις είναι ελληνική γλώσσα με λατινική γραφή.

— Αχά! Και τι εννοείς «έγραφαν ελληνικά»;

— Έχουμε βρει χιλιάδες πινακίδες γραμμένες στη Γραμμική Β. Εντωμεταξύ, οι πρώτες πινακίδες Γραμμικής Β βρέθηκαν στην Κρήτη, και γι' αυτό στην αρχή θεωρήθηκε ότι είναι κρητική γραφή. Αλλά στην Κρήτη είχε βρεθεί και η Γραμμική Α, που είναι αρχαιότερη, και επίσης άρχισαν να «σκάνε» πινακίδες Γραμμικής Β με το κιλό στην Πελοπόννησο. Πλέον ξέρουμε ότι η Γραμμική Α ήταν η γραφή των Μινωιτών και η Γραμμική Β η γραφή των Μυκηναίων. Γραπτά κείμενα βέβαια έχουν βρεθεί μόνο στα ανάκτορα. Στο ανάκτορο της Πύλου στην Πελοπόννησο, μάλιστα, βρέθηκε το βασιλικό αρχείο, καμένο και κατεστραμμένο όπως ήταν τις τελευταίες στιγμές του. Για την ακρίβεια, χάρη σε αυτήν την καταστροφή σώθηκαν οι πινακίδες!

— Πώς γίνεται αυτό;

— Είναι απλό. Διότι οι γραφιάδες της εποχής έγραφαν τα κείμενα πάνω σε άψητα κομμάτια πηλού που είχαν είτε το σχήμα φύλλου δέντρου είτε το σχήμα σελίδας όπως την ξέρουμε σήμερα. Τα ταξινομούσαν σε ψάθινα ή ξύλινα κιβώτια ανά κατηγορία και τα αρχειοθετούσαν. Όταν πια περνούσε η σεζόν και άλλαζαν οι καταγραφές, έπαιρναν τα κομμάτια αυτά, τις πινακίδες όπως τις λέμε, τις έλιωναν πάλι σε νερό και τις ξαναέπλαθαν.

— Οικολογικά πράγματα, βιωσιμότητα και ανακύκλωση τη 2η χιλιετία π.Χ.!

Διασκευασμένο απόσπασμα, Θεόδωρος Παπακώστας (Archaeostoryteller), *Χωράει όλη η αρχαιότητα στο ασανσέρ;*, 2023, εκδ. Key Books, σσ. 90-91

Επεξεργαζόμαστε το κείμενο

1. Ποιο είναι το κεντρικό θέμα του παραπάνω κειμένου; Ποιες πληροφορίες αντλείτε για τη Γραμμική γραφή Β από το κείμενο αυτό;
2. Ποιοι είναι οι ρόλοι των δύο συνομιλητών στην παραπάνω συνομιλία; Τι προσπαθεί να κάνει ο αρχαιολόγος (Να πληροφορήσει τον συνομιλητή του; Να του εξηγήσει κάποια πράγματα; Να τον πείσει για κάποιο ζήτημα;);
3. Επομένως, με βάση την απάντησή σας στην προηγούμενη ερώτηση, σε ποιον κειμενικό τύπο πιστεύετε ότι ανήκει το παραπάνω κείμενο (στον αφηγηματικό; τον περιγραφικό; τον εξηγητικό; τον επιχειρηματολογικό;);
4. Ποια είναι τα φαινόμενα που εξηγούνται στο παραπάνω κείμενο; Με άλλα λόγια, πόσα και ποια φαινόμενα ερμηνεύονται ως προς τη δημιουργία/εμφάνισή τους; Επομένως, πόσα εξηγητικά κείμενα εμφανίζονται στην παραπάνω συνέντευξη;

Όπως θυμόμαστε από την 1η ενότητα,

- **εξηγητικός** είναι ο **κειμενικός τύπος**, στα κείμενα του οποίου ερμηνεύονται συγκεκριμένα *κοινωνικά ή φυσικά φαινόμενα*, ως προς

α) τον τρόπο/τα στάδια δημιουργίας τους (μέσω της αξιοποίησης *του οργανωτικού σχήματος του χρονικού άξονα/χρονικής ακολουθίας*),
β) τις αιτίες πρόκλησης των φαινομένων αυτών (*οργανωτικό σχήμα φαινόμενο-αίτιο*),
γ) τα αποτελέσματα/συνέπειες των φαινομένων (*οργανωτικό σχήμα φαινόμενο-αποτέλεσμα ή αίτιο-αποτέλεσμα*),
δ) τις προϋποθέσεις εμφάνισής τους (*οργανωτικό σχήμα αίτιο-προϋπόθεση*).

Όπως είχατε μάθει στο Δημοτικό,

τα *κύρια δομικά συστατικά* των **εξηγητικών κειμένων** είναι σε γενικές γραμμές τα ακόλουθα:

α) Εισαγωγική ενότητα του εξηγητικού κειμένου: αναφορά σε συγκεκριμένο φυσικό ή κοινωνικό φαινόμενο και περιγραφή του.
β) Κυρίως επεξηγηματικό μέρος:

- Καταγραφή/παρουσίαση της διαδοχής των διαδικασιών που οδηγεί στην εμφάνιση του φαινομένου (οργανωτικό σχήμα της χρονικής ακολουθίας) ή
- Καταγραφή/παρουσίαση των αιτίων δημιουργίας του φαινομένου (οργανωτικό σχήμα του φαινομένου-αιτίου) ή
- Καταγραφή/παρουσίαση των αποτελεσμάτων του φαινομένου (οργανωτικό σχήμα του φαινομένου-αποτελέσματος).

5. Επεξεργαστείτε το παραπάνω κείμενο: επιχειρήστε να εντοπίσετε τα δομικά στοιχεία της εξήγησης για καθένα από τα φαινόμενα που ερμηνεύονται. Θυμηθείτε και ό,τι γνωρίζετε από το Δημοτικό. Μπορείτε να βοηθηθείτε από επόμενη άσκηση ή από τα χαρακτηριστικά του εξηγητικού κειμένου στο Τετράδιο Εργασιών Α' (σελ. 110).
6. Έχετε να κάνετε κάποια παρατήρηση για τα γλωσσικά χαρακτηριστικά των εξηγητικών κειμένων; Τι είδους ρήματα παρατηρήσατε ότι υπάρχουν (ρήματα που δηλώνουν λόγο, σκέψη, απόφαση, δράση);

Τα ρήματα των **εξηγητικών κειμένων** δηλώνουν κυρίως δράση ή σκέψη, δηλαδή περιγράφουν μια ενέργεια που κάνει κάποιος, είτε είναι υλική/σωματική, όπως το περπάτημα, είτε διανοητική, όπως η σκέψη, η κρίση, η θεώρηση.

ΡΗΜΑΤΑ ΔΡΑΣΗΣ	ΡΗΜΑΤΑ ΣΚΕΨΗΣ

7. Επεξεργαστείτε τα ρήματα του παρακάτω πλαισίου. Κατηγοριοποιήστε τα, στη συνέχεια, ανάλογα με τη σημασία τους, στον διπλανό πίνακα:

μιλούσαν, έγραφαν, θεωρήθηκε, άλλαξαν, έχουμε βρει, ξέρουμε, ταξινομούσαν

8. Το Κείμενο 1 ανήκει στο κειμενικό είδος της συνέντευξης. Πώς ενσωματώνεται η εξήγηση ως κειμενικός τύπος στο κείμενο του συγκεκριμένου κειμενικού είδους;
9. Παρατηρήσατε ότι στη συνέντευξη αυτή εξηγούνται συγκεκριμένα φαινόμενα, με άλλα λόγια, ότι η συνέντευξη ενσωματώνει περισσότερα του ενός εξηγητικά κείμενα. Μήπως σε κάποιο από αυτά σας δημιουργήθηκε η εντύπωση ότι αντί για εξήγηση υπάρχει αφήγηση; Δηλαδή, ότι ο αρχαιολόγος αφηγείται τι βρέθηκε και πώς κατά τη διάρκεια των ανασκαφών στην Κρήτη και τις Μυκήνες;

Πολλές φορές, συμβαίνει μία **αφήγηση** να χρησιμοποιείται για **εξηγητικούς σκοπούς**, για να εξηγηθεί ένα φαινόμενο, να έχει ερμηνευτικό χαρακτήρα: πρόκειται για **εξηγητική αφήγηση**.

10. Εντοπίστε στο κείμενο μηχανισμούς συνοχής που δηλώνουν σχέσεις *αιτίας, αποτελέσματος και χρόνου.*
11. Ένας γείτονας μεγάλης ηλικίας σάς είδε να πληκτρολογείτε ένα μήνυμα σε γκρίκλις. Παρατηρείτε την έκπληξή του και του εξηγείτε προφορικά (σε 2 λεπτά περίπου) περί τίνος πρόκειται. Αξιοποιήστε τα χαρακτηριστικά του εξηγητικού κειμένου. Έπειτα, αφού χωριστείτε σε ζευγάρια, παίξτε αυτό το παιχνίδι ρόλων. Οι μαθητές/μαθήτριες που δεν συμμετέχουν στο παιχνίδι, στο τέλος, αξιολογούν τη μίμηση ρόλων από τους μαθητές/τις μαθήτριες που συμμετείχαν (π.χ. έκφραση, ύφος, κινήσεις, μορφασμοί, επιτονισμός, άνοιγμα και κλείσιμο της συνομιλίας, κανόνες ευγένειας).
12. Φιλία είναι... Στο πλαίσιο μιας σχολικής δράσης για τη φιλία και τις μορφές της, κάθε μαθητής/μαθήτρια αναλαμβάνει να εξηγήσει τι σημαίνει για τον ίδιο/την ίδια η πραγματική φιλία σε ένα σύντομο κείμενο (έκτασης περίπου 50-60 λέξεων) που θα αναρτηθεί στην ιστοσελίδα του σχολείου (με άλλα λόγια, να εξηγήσει ποια είναι η συμπεριφορά, οι ιδιότητες και τα χαρακτηριστικά του αληθινού φίλου/της αληθινής φίλης). Η γενική οδηγία είναι η εξήγηση του φαινομένου της φιλίας να είναι αυθεντική, βιωματική και, όσο το δυνατό, πρωτότυπη. Το σύντομο κείμενό σας μπορεί να εμπεριέχει και εικόνες ή σύμβολα.

Διαδραστική άσκηση για τη δομή του εξηγητικού κειμένου

Διαδραστική άσκηση για τη γλώσσα του εξηγητικού κειμένου

Διερευνούμε το μορφολογικό σύστημα της ελληνικής

Κείμενο 1 Παραινέσεις ενός πατέρα του καιρού μας

Αγαπημένο μου παιδί,

Ξαφνικά αντρώθηκες, στο σώμα, αν όχι ακόμα στο χαρακτήρα. Ψήλωσες, μέστωσες, η φυσιογνωμία σου στερεώθηκε κι είσαι γεμάτος από μια δύναμη καινούρια, που δεν ξέρεις τι να την κάμεις. Οι κινήσεις σου έχουνε χάρη και λυγεράδα, αλλά και μια σιγουριά που τους έλειπε πριν από λίγο καιρό, όταν ήσουν ακόμα ένας ντροπαλός, αδέξιος μαθητής που δεν κατάφερνε να βολέψει τα χέρια και τα πόδια του. Το πρόσωπο σου έφεξε και σοβάρεψε· η ματιά σου πήρε κάποιο βάθος. Σου συμβαίνει κάτι απίστευτο, που μοιάζει με θαύμα, σαν εκείνα τα μαγεμένα πρωινά, στις ακρογιαλιές του Αιγαίου, όπου νομίζει κανείς πως ο κόσμος, άδολος και ολόδροσος, ξαναρχίζει: κοντεύεις να γίνεις είκοσι χρονώ.

[...] Τώρα, μου φαίνεται πως δεν έχεις πια το ίδιο κέφι να βρεθούμε μόνοι οι δυο μας και να τα πούμε με τις ώρες. Ίσως δεν το καλοσκέφτηκες ακόμα αλλά νομίζω πως, όταν δοθεί μια τέτοια ευκαιρία, τείνεις συχνά να βρεις μια πρόφαση για να την αποφύγεις. Το ύφος σου απέναντί μου έγινε, καθαρά και ξάστερα, κριτικό. Γυρεύεις τα όριά μου και, φυσικά, αρχίζεις να τα ξεχωρίζεις. Με κρίνεις, με συγκρίνεις, με τοποθετείς, σιγά-σιγά, στη θέση που μου ταιριάζει. Ανακάλυψες κάτι που δεν το είχες φανταστεί· ότι υπάρχουν άνθρωποι καλύτεροι, σοφώτεροι, σπουδαιότεροι από μένα. Συζητάς ζωηρά τις γνώμες μου· συχνά τις αντικρούεις.

[...] Σε λίγο καιρό, το μεγάλο πρόβλημά σου θα είναι τούτο: πώς θα τα καταφέρεις να σταθείς γερά στα πόδια σου, να νιώσεις πως δεν έχεις πια την ανάγκη κανενός, πως είσαι κύριος των τυχών σου.

[...] Να είσαι γνήσιος, αληθινός, ακέραιος, ίσιος, σε ό,τι αισθάνεσαι, λες και πράττεις, στον έρωτα, στη φιλία, στην κοινωνική σου δράση –απέναντι σε φίλους και εχθρούς και, πρώτα-πρώτα, απέναντι στον εαυτό σου. Να βαθμολογείς τους ανθρώπους ανάλογα με την ειλικρίνειά τους. Να περιφρονείς ό,τι είναι υποκρισία, κρυψίνοια, διπροσωπία, πανουργία –να τα μισήσεις όλα αυτά και να τα απορρίψεις μια και καλή. Να μην παίζεις με τη ζωή, τα αισθήματα, την πίστη ενός άλλου ανθρώπου· να μην καταδέχεσαι να απατήσεις. Να νιώθεις πως, απατώντας, κλέβοντας στο παιχνίδι της ζωής, θίγεις κυρίως εσένα, ρίχνεις την προσωπικότητά σου και δεν είσαι ικανός να εκτιμήσεις τον εαυτό σου. Να σέβεσαι τον άλλον, να προσπαθείς να τον καταλάβεις· να τον βοηθάς, αν αυτό περνά από το χέρι σου.

[...] Άκουσέ με ένας άξιος μαραγκός που κατέχει καλά τη δουλειά του και πιστεύει σ' αυτήν είναι πολύ πιο ολοκληρωμένος από έναν κουφό πρύτανη ή έναν κακό πρωθυπουργό.

Παρασύρθηκα όμως από τα λόγια μου και μου φαίνεται πως ξανάρχισα να συμβουλεύω. Φοβούμαι πάλι καμιάν αντίδρασή σου. Σου το 'πα και πριν, δε ζητώ να σου επιβάλω έτοιμες απόψεις για τον κόσμο, αλλά μονάχα να σε βοηθήσω να ξεκινήσεις. Ύστερα, τράβα το δρόμο σου και σβήσε με, σιγά σιγά, από τους λογισμούς σου, καθώς το θέλει η ζωή.

Διασκευασμένο απόσπασμα από δοκίμιο του Γιώργου Θεοτοκά που αναδημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Φιλόλογος*, τχ. 7 (Δεκέμβριος 1966), σσ. 51-59

Α. Μορφολογική εξειδίκευση του ρήματος: Εγκλίσεις

1. Αν εξετάσουμε τους ρηματικούς τύπους των παραγράφων 1-2, ποια έγκλιση κυριαρχεί; Αντίστοιχα, σε ποια έγκλιση βρίσκονται τα ρήματα της 4ης παραγράφου;
2. Πώς δηλώνει ο πατέρας ότι αυτό που λέει στο ακόλουθο απόσπασμα της 2ης παραγράφου δεν είναι σίγουρο αλλά πιθανό; Με ποια λέξη;
   Τώρα, μου φαίνεται πως δεν έχεις πια το ίδιο κέφι να βρεθούμε μόνοι οι δυο μας και να τα πούμε με τις ώρες... Το ύφος σου απέναντί μου έγινε, καθαρά και ξάστερα, κριτικό. Γυρεύεις τα όριά μου.
3. Είδαμε ότι η δήλωση του πιθανού στο παραπάνω απόσπασμα της 2ης παραγράφου του κειμένου είναι λεξικά εκπεφρασμένη, δηλαδή, δηλώνεται με λέξη που έχει αντίστοιχη σημασία. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε διαφορετικούς τρόπους για τη δήλωση του πιθανού (π.χ. κάποια περιφραστική ρηματική έγκλιση), ώστε η δήλωση να είναι γραμματικά εκπεφρασμένη;
4. Να αντιστοιχίσετε τα υπογραμμισμένα ρήματα των ακόλουθων προτάσεων με τις **τροπικότητες** του *βέβαιου, του δυνατού, του πιθανού, της επιθυμίας*. Ποια έγκλιση χρησιμοποιείται; Μπορείτε να ανατρέξετε στη συνοπτική θεωρία της τροπικότητας στο Τετράδιο Εργασιών (σελ. 89-90).

Θυμόμαστε ότι

Η τροπικότητα αφορά τη στάση του ομιλητή σε σχέση με το μήνυμα που διατυπώνει, αποτελεί σημασιολογικό «χρωματισμό» (εξειδίκευση) του μηνύματος από τον ομιλητή: με άλλα λόγια, δηλώνει ότι ο ομιλητής παρουσιάζει το μήνυμα ως βέβαιο, πιθανό ή δυνατό (επιστημική τροπικότητα) ή ως επιθυμία του, προσταγή, συμβουλή, παράκληση, ευχή, προτροπή κ.λπ. (δεοντική τροπικότητα).

- *Το ύφος σου απέναντί μου <u>έγινε</u>, καθαρά και ξάστερα, κριτικό.*
  έγκλιση ..... -> τροπικότητα .....
- *Το ύφος σου απέναντί μου <u>θα γίνει</u>, καθαρά και ξάστερα, κριτικό.*
  έγκλιση ..... -> τροπικότητα .....
- *Το ύφος σου απέναντί μου <u>θα γινόταν</u>, καθαρά και ξάστερα, κριτικό.*
  έγκλιση ..... -> τροπικότητα .....
- *Μακάρι να μη <u>γινόταν</u> το ύφος σου απέναντί μου, καθαρά και ξάστερα, κριτικό.*
  έγκλιση ..... -> τροπικότητα .....

5. Να μετασχηματίσετε τις τρεις πρώτες από τις παραπάνω καταφατικές προτάσεις σε αρνητικές. Τι παρατηρείτε ως προς τη μορφή της άρνησης που χρησιμοποιήσατε (μην ή δεν);

Σε αρνητικές προτάσεις με ρήμα σε οριστική έγκλιση η άρνηση είναι **δεν**, ενώ σε προτάσεις με ρήμα σε υποτακτική είναι **μην**.

6. «Να μην παίζεις με τη ζωή, τα αισθήματα, την πίστη ενός άλλου ανθρώπου»: Να αντικαταστήσετε το «να» με το «ας». Παρατηρείτε διαφορές στην τροπικότητα;
7. Σε ποιο από τα υπογραμμισμένα ρήματα των παρακάτω προτάσεων χρησιμοποιείται το θέμα του παροντικού χρόνου και σε ποια το θέμα του συνοπτικού παρελθοντικού;
   Να <u>μην παίζεις</u> με τη ζωή, τα αισθήματα, την πίστη ενός άλλου ανθρώπου.
   Να <u>μην παίξεις</u> με τη ζωή, τα αισθήματα, την πίστη ενός άλλου ανθρώπου.
   Να <u>μην έχεις παίξει</u> με τη ζωή, τα αισθήματα, την πίστη ενός άλλου ανθρώπου.
8. Με ποιο από τα υπογραμμισμένα ρήματα της άσκησης 7 προσδίδεται διάρκεια ή επανάληψη στην ενέργεια που δηλώνει (μη συνοπτική/εξακολουθητική ρηματική όψη); Με ποια δηλώνεται ότι η ενέργεια που δηλώνει το ρήμα έχει ολοκληρωθεί σε συγκεκριμένη στιγμή του παρελθόντος ή του μέλλοντος (συνοπτική ρηματική όψη); Και με ποια δηλώνεται ως ολοκληρωμένη στο παρελθόν ή στο μέλλον μετά από κάποια άλλη ενέργεια (συντελεσμένη ρηματική όψη);

Η **μη συνοπτική/εξακολουθητική υποτακτική** (θέμα παροντικού χρόνου) δηλώνει ότι η ενέργεια του ρήματος έχει διάρκεια ή πραγματοποιείται σε τακτικές επαναλήψεις, ενώ η **συνοπτική υποτακτική** δηλώνει ότι η ενέργεια του ρήματος έχει ολοκληρωθεί σε συγκεκριμένη στιγμή του παρελθόντος ή του μέλλοντος, αποτελεί γεγονός. Η **συντελεσμένη υποτακτική** δηλώνει ότι η ενέργεια του ρήματος είναι ολοκληρωμένη στο παρελθόν ή στο μέλλον πριν από κάποια άλλη.

9. Ποιες από τις παρακάτω υπογραμμισμένες προτάσεις δηλώνουν τις τροπικότητες του επιθυμητού, της προτροπής, της παραχώρησης, της ευχής, του δυνατού, της προσταγής; Ποια έγκλιση χρησιμοποιείται για τη δήλωση αυτών των τροπικοτήτων;

- *Ας γίνω πρώτα καλά, και βλέπουμε ύστερα.*
  έγκλιση ..... -> τροπικότητα .....
- *Ας σταματήσουμε εδώ.*
  έγκλιση ..... -> τροπικότητα .....
- *Ας έρθει κι αυτός, αφού το θέλει τόσο!*
  έγκλιση ..... -> τροπικότητα .....
- *Να πάει στο καλό!*
  έγκλιση ..... -> τροπικότητα .....
- *Να το πω; Να μην το πω; Τι να κάνω;*
  έγκλιση ..... -> τροπικότητα .....
- *Μπορείς να δεις τι αξίζω!*
  έγκλιση ..... -> τροπικότητα .....
- *Έρθει δεν έρθει εγώ θα πάω.*
  έγκλιση ..... -> τροπικότητα .....
- *Να μην μου ξαναμιλήσεις.*
  έγκλιση ..... -> τροπικότητα .....

10. *«... σβήσε με, σιγά σιγά, από τους λογισμούς σου, καθώς το θέλει η ζωή»*:
    α) Σε ποια έγκλιση βρίσκεται ο υπογραμμισμένος τύπος; Ποια άλλη έγκλιση θα μπορούσατε να χρησιμοποιήσετε χωρίς να αλλάξει η τροπικότητα;
    β) Μπορείτε να βάλετε άρνηση στο υπογραμμισμένο ρήμα; Ποιας μορφής άρνηση θα χρησιμοποιούσατε;
    γ) Να χρησιμοποιήσετε πάλι την προστακτική έγκλιση προσδίδοντας, όμως, διάρκεια στην πράξη. Με ποιο θέμα σχηματίσατε τον τύπο; Με το θέμα του παροντικού ή του συνοπτικού παρελθοντικού;
11. Είδαμε ότι κυρίαρχη έγκλιση στα ρήματα των δύο πρώτων παραγράφων του κειμένου είναι η οριστική, ενώ των δύο τελευταίων η υποτακτική. Να δικαιολογήσετε την αλλαγή αυτή στην έγκλιση: παίζει ρόλο ότι οι δύο πρώτες παράγραφοι συνιστούν ενότητα που ανήκει στον περιγραφικό τύπο, ενώ οι δύο τελευταίες στον κατευθυντικό (συμβουλευτικό επικοινωνιακό συμβάν);
12. «Να μην παίζεις με τη ζωή, τα αισθήματα, την πίστη ενός άλλου ανθρώπου»: Να αντικαταστήσετε το «να» με το «ας». Παρατηρείτε κάποιες διαφορές στο ύφος τους;
13. Να γράψετε στον πατέρα του παραπάνω κειμένου ένα απαντητικό σημείωμα 150 λέξεων, σαν να ήσασταν ο γιος του, αξιοποιώντας όλες τις εγκλίσεις. Τι θα του λέγατε;

Β. Μορφολογική εξειδίκευση του ρήματος: Φωνές – Διαθέσεις του ρήματος

1. Στο απόσπασμα του κειμένου *«Να βαθμολογείς... περνά από το χέρι σου»*, να υπογραμμίσετε τα ρήματα που επιλέγει ο πατέρας για τις συμβουλές προς τον γιο του. Τι ζητά με κάθε ρήμα από το παιδί του: *να κάνει κάτι σε κάποιον, να πάθει κάτι από κάποιον, να κάνει στον εαυτό του/βιώσει κάτι, ούτε να κάνει ούτε να πάθει;* Να συμπληρώσετε τον ακόλουθο πίνακα.

Να κάνει κάτι	Να πάθει κάτι	Να κάνει και να πάθει κάτι	Ούτε να κάνει ούτε να πάθει

Θυμάμαι από το Δημοτικό ότι

Το ρήμα που δείχνει ότι *κάποιος κάνει κάτι σε κάποιον* βρίσκεται σε **ενεργητική διάθεση**, το ρήμα που δηλώνει ότι *κάποιος κάνει κάτι στον εαυτό του ή βιώνει* κάτι σε **μέση διάθεση**, το ρήμα που φανερώνει ότι *κάποιος παθαίνει κάτι από κάποιον* σε **παθητική**, ενώ το ρήμα που δείχνει ότι *κάποιος ούτε κάνει κάτι ούτε παθαίνει* σε **ουδέτερη**.

2. Σε ποια φωνή είναι τα ρήματα του πίνακα που συμπληρώσατε στην άσκηση 1; Τι λάβατε υπόψη για να απαντήσετε; Η φωνή τους πάντα αντιστοιχεί στη διάθεσή τους;

ΡΗΜΑ	ΦΩΝΗ	ΔΙΑΘΕΣΗ

3. Στο απόσπασμα «Να βαθμολογείς... περνά από το χέρι σου» να εντοπίσετε τα ρήματα παθητικής φωνής. Είναι δυνατό να μετατραπούν στην ενεργητική;

Γ. Γερούνδια

1. *«... απατώντας, κλέβοντας στο παιχνίδι της ζωής, δίγεις κυρίως εσένα»:*
   α. Πόσες ενέργειες αναφέρονται; Με ποιες λεξικές ομάδες/κατηγορίες διατυπώνονται;
   β. Ποια είναι νοηματικά η κύρια ενέργεια της πρότασης; Ποιες είναι οι δευτερεύουσες ενέργειες, που εξαρτώνται από τις κύριες; Για να απαντήσετε, σκεφτείτε ποιες απ' αυτές θα μπορούσαν να παραλειφθούν, αλλά η πρόταση που μένει να μπορεί να έχει νόημα και να γίνεται κατανοητή, και ποιες όχι.
2. Να δικαιολογήσετε τη διαφορετική ορθογραφία των καταλήξεων στις μετοχές «απατώντας» και «κλέβοντας». Για να απαντήσετε, σκεφτείτε από ποια ρήματα προέρχονται και πού τονίζονται αυτά.
3. Από ποιο θέμα έχουν σχηματιστεί οι τύποι «απατώντας» και «κλέβοντας»; Από του παροντικού χρόνου ή του συνοπτικού παρελθοντικού; Από ποιο θέμα έχουν σχηματιστεί τα γερούνδια της ακόλουθης περιόδου; Σε ποιο χρόνο βρίσκονται;
   «Να νιώθεις πως, έχοντας απατήσει, έχοντας κλέψει στο παιχνίδι της ζωής, δίγεις κυρίως εσένα».

Δ. Μετοχές

1. Σε ποια λεξική ομάδα/κατηγορία ανήκει η υπογραμμισμένη λέξη της ακόλουθης πρότασης;
   «... ένας άξιος μαραγκός που κατέχει καλά τη δουλειά του και πιστεύει σ' αυτήν είναι πολύ πιο <u>ολοκληρωμένος</u> από έναν κουφό πρύτανη ή έναν κακό πρωθυπουργό».
2. Ποια είναι η ρίζα της, ποιο είναι το θέμα και ποια η κατάληξή της;
3. Να αντικαταστήσετε την υπογραμμισμένη λέξη με ένα ρήμα, ώστε να μην αλλάζει το νόημα του αποσπάσματος. Να κάνετε τις απαραίτητες αλλαγές. Ποιον χρόνο και ποια φωνή χρησιμοποιήσατε;

Διαδραστική άσκηση για τα αποδετικά ρήματα

Προσέχω τα εξής:
Σύμφωνα με παλαιότερες γραμματικές της νέας ελληνικής γλώσσας, ο *παθητικός* παρακείμενος χαρακτηρίζεται από διτυπία: π.χ. *έχει ολοκληρωθεί/είναι ολοκληρωμένος*. Η μετοχή *ολοκληρωμένος* είναι **μετοχή παθητικού παρακειμένου**. Επομένως, η ρηματική φράση είναι *πολύ πιο ολοκληρωμένος από έναν πρύτανη* μπορεί να μετατραπεί ως εξής: *έχει ολοκληρωθεί περισσότερο από έναν πρύτανη*.
Ωστόσο, οι δύο αυτοί τύποι δεν μπορούν να αντικαταστήσουν ο ένας τον άλλο. Ο τύπος *έχει ολοκληρωθεί* αποτελεί περιφραστικό ρήμα (βοηθητικό ρήμα *έχει* και μη παρεμφατικός ρηματικός τύπος). Το λεκτικό σύνολο *είναι ολοκληρωμένος* αποτελεί φράση (ρήμα και συμπλήρωμα). Στην πρώτη πρόταση δηλώνεται κάτι που ξεκίνησε στο παρελθόν και ισχύει και στο παρόν: η επιρρηματική φράση *περισσότερο από έναν πρύτανη* προσδιορίζει το ρήμα *έχει ολοκληρωθεί*. Στη δεύτερη πρόταση, δηλώνεται μία ισχύουσα κατάσταση χωρίς χρονικά όρια (αρχή και τέλος): η προθετική φράση *από έναν πρύτανη* είναι β΄ όρος σύγκρισης που συμπληρώνει την επιθετική φράση *πολύ πιο ολοκληρωμένος*, η οποία είναι ξεχωριστό συστατικό από το ρήμα *είναι*.

Επεκτείνουμε το λεξιλόγιό μας

1. Να ολοκληρώσετε το δέντρο της φιλίας. Να συμπληρώσετε όσο περισσότερα πεδία μπορείτε στη δεξιά πλευρά του δέντρου, προκειμένου το δέντρο της φιλίας να είναι ανθεκτικό. Ποια, για παράδειγμα, «συστατικά» είναι απαραίτητα στις «ρίζες» του δέντρου, προκειμένου αυτό να είναι «γερό»; Στη συνέχεια, να σημειώσετε στην αριστερή πλευρά του δέντρου τις έννοιες εκείνες που μπορεί να απειλήσουν το δέντρο της φιλίας.

Επεξεργαζόμαστε τις λεξιλογικές επιλογές

Αντώνυμα είναι οι λέξεις που χαρακτηρίζονται από σημασιολογική σχέση α) αμοιβαίου αποκλεισμού (θα ισχύει ή η μία περίπτωση ή η άλλη): π.χ. έγγαμος/άγαμος, ζωντανός/νεκρός, β) αντιστρεψιμότητας (αν ισχύει η μία περίπτωση, προκύπτει άμεσα η άλλη): π.χ. πατέρας/γιος, θείος/ανιψιός, γ) κλιμακούμενης αντίθεσης: π.χ. παγωμένος, κρύος, δροσερός, χλιαρός, ζεστός, καυτός.

1. Να αντιστοιχίσετε τις παρακάτω λέξεις ή τις εκφράσεις της πρώτης στήλης με τα αντώνυμά τους στη δεύτερη στήλη του ακόλουθου πίνακα. Μπορείτε να σκεφτείτε και άλλα αντώνυμα;

1) βαθιά φιλία	α) λυκοφιλία
2) φιλία	β) σχέση αγάπης
3) αληθινή φιλία	γ) πρόσκαιρη φιλία
4) μακροχρόνια φιλία	δ) επιφανειακή φιλία
5) σχέση μίσους	ε) εχθρότητα/έχθρα

Συνώνυμα είναι δύο λέξεις με ταυτόσημη παρόμοια περιγραφική σημασία, αλλά όχι πάντα με την ίδια μεταφορική ή συνυποδηλωτική σημασία ούτε με το ίδιο περιβάλλον εμφάνισης: π.χ. η λέξη σύζυγος έχει την ίδια σημασία με μία από τις σημασίες της λέξης άντρας, αλλά εμφανίζεται σε διαφορετικά επικοινωνιακά περιβάλλοντα και δεν ταυτίζεται υφολογικά με αυτή.

2. Να αντιστοιχίσετε τις συνώνυμες φράσεις στις δύο στήλες του παρακάτω πίνακα.

1) τρυφερή φιλία	α) συναδελφική σχέση
2) νιώθω φιλία	β) αδελφική φιλία
3) στενή φιλία	γ) αγνή φιλία
4) εφήμερη σχέση	δ) επιφανειακή σχέση
5) επαγγελματική σχέση	ε) έχω φιλικούς δεσμούς

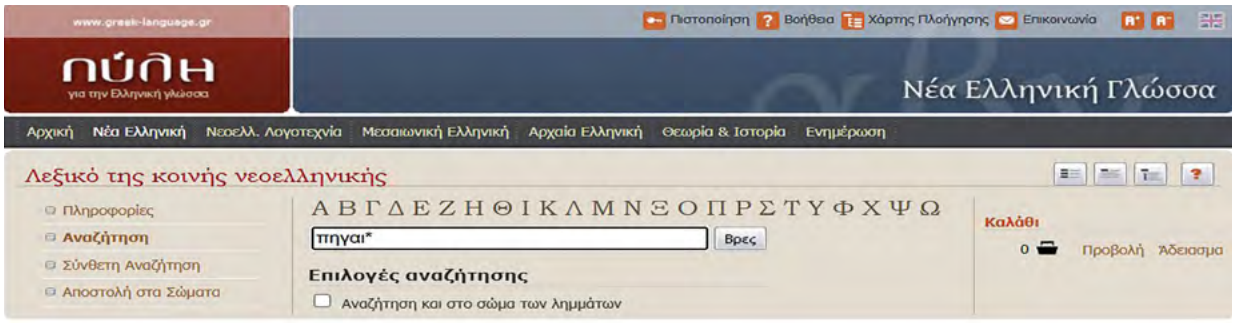
3. Στις παρακάτω προτάσεις οι υπογραμμισμένες λέξεις έχουν κυριολεκτική/περιγραφική ή μεταφορική /συνυποδηλωτική σημασία;
   α) Πήγα σινεμά μ' ένα <u>φιλικό</u> μου πρόσωπο. β) Ο πωλητής μάς έκανε <u>φιλική</u> τιμή.
   γ) Οι παλιές <u>φιλίες</u> είναι πολύτιμες. δ) Το τελευταίο ματς ήταν <u>φιλικό</u>.

4. Ας επανέλθουμε στο Κείμενο 1 της υποενότητας της μορφολογίας: στο ακόλουθο απόσπασμα, μπορείτε να αναλύσετε τις λέξεις με τους έντονους χαρακτήρες στα συστατικά τους;
   *«Ίσως δεν το **καλοσκέφτηκες** ακόμα αλλά νομίζω πως, όταν δοθεί μια τέτοια ευκαιρία, τείνεις συχνά να βρεις μια πρόφαση, για να την αποφύγεις. Παρασύρθηκα όμως από τα λόγια μου και μου φαίνεται πως **ξανάρχισα** να συμβουλεύω».*

Θυμόμαστε από το Δημοτικό:

Σύνθετα ρήματα είναι τα ρήματα που σχηματίζονται από την ένωση δύο λέξεων που ονομάζονται α΄ και β΄ συνθετικό και μπορεί να είναι: α) ένα ρήμα και μια λέξη που ανήκει σε άλλη λεξική κατηγορία, π.χ. σιγομουρμουρίζω (σιγά + μουρμουρίζω), συχνορωτώ (συχνά + ρωτώ) αλλά και β) δύο ρήματα, π.χ. ανεβοκατεβαίνω (ανεβαίνω + κατεβαίνω), πηγαινοέρχομαι (πηγαίνω + έρχομαι).

Διαδραστική άσκηση για την κυριολεξία και τη μεταφορά

5. Μπορείτε να σκεφτείτε και άλλα σύνθετα ρήματα που χρησιμοποιείτε στην καθημερινή σας επικοινωνία; Στείλτε σε έναν φίλο/μία φίλη σας ένα μήνυμα 50 λέξεων με το κινητό τηλέφωνο, στο οποίο θα τον πληροφορείτε για μία έντονη και δύσκολη μέρα σας στο σχολείο, χρησιμοποιώντας όσα περισσότερα παράγωγα και σύνθετα ρήματα μπορείτε. Μπορείτε να αναζητήσετε σύνθετα ρήματα στα ηλεκτρονικά λεξικά του ιστότοπου «Η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα» (greek-language.gr). Βάζοντας στις αναζητήσεις το α' συνθετικό με αστεράκι στο τέρμα ή το β' συνθετικό με αστεράκι στην αρχή, μπορείτε να δείτε τα σύνθετα ρήματα που αντιστοιχούν στα συγκεκριμένα συνθετικά.
6. Τι παρατηρείτε στο σημείο σύνδεσης μεταξύ του α΄ και του β΄ συνθετικού; Μεσολαβεί κάποιο στοιχείο ή ενώνονται απευθείας το α΄ και το β΄ συνθετικό;
7. Ας θυμηθούμε από την προηγούμενη ενότητα και την παραγωγή ρηματικών τύπων. Στο ακόλουθο απόσπασμα του Κειμένου 1 της υποενότητας της μορφολογίας, από ποια συστατικά αποτελούνται οι ρηματικοί τύποι με την έντονη γραμματοσειρά; Γιατί είναι παράγωγα και όχι σύνθετα ρήματα;

   *«Να **βαθμολογείς** τους ανθρώπους ανάλογα με την ειλικρίνειά τους. Να **περιφρονείς** ό,τι είναι υποκρισία, διπροσωπία, πανουργία –να τα μισήσεις όλα αυτά και να τα απορρίψεις μια και καλή. Να μην **καταδέχεσαι** να απατήσεις. Να νιώθεις πως, απατώντας, κλέβοντας στο παιχνίδι της ζωής, δίγεις κυρίως εσένα και δεν είσαι ικανός να **εκτιμήσεις** τον εαυτό σου. Να σέβεσαι τον άλλον, να προσπαθείς να τον **καταλάβεις**. **Παρασύρθηκα** όμως από τα λόγια μου και μου φαίνεται πως ξανάρχισα να **συμβουλεύω**. Φοβούμαι πάλι καμιάν αντίδρασή σου».*
8. Ας υποθέσουμε ότι έχετε παράπονα από κάποιο φιλικό σας πρόσωπο και του ζητάτε να δώσει εξηγήσεις. Χωριστείτε σε ομάδες και αναπαραστήστε αυτό το επικοινωνιακό συμβάν σε παιχνίδι ρόλων. Να αξιοποιήσετε φράσεις από το παρακάτω πλαίσιο:

επειδή, γιατί, ο λόγος ήταν, η αιτία ήταν, μια εξήγηση που μπορεί να δοθεί, έχω ενοχληθεί, διότι, είναι πιθανό να, οι συνθήκες που οδήγησαν σε αυτό το γεγονός ήταν, δεν πίστευα ότι, θέλω να ξεκαθαρίσω τη θέση μου, μπορώ να αιτιολογήσω, το κίνητρό μου είναι, δεν είχα πρόθεση να

Διαδραστική άσκηση για τα παράγωγα ρήματα

Το επικοινωνιακό συμβάν της έκφρασης παραπόνων συνήθως έχει την εξής δομή:

- Άνοιγμα της συνομιλίας/εισαγωγή
- Διατύπωση του παραπόνου από το πρόσωπο που το έχει
- Αιτιολόγηση της ενόχλησης
- Απόπειρα δικαιολόγησης των ενεργειών του από το άλλο πρόσωπο
- Αίτηση συγγνώμης ή άρνηση απολογίας
- Αποδοχή της απολογίας ή άρνηση της συγγνώμης από το πρόσωπο που έχει το παράπονο
- Κλείσιμο συνομιλίας

Υπάρχει δυνατότητα παρεμβολής και άλλων προσώπων στη συζήτηση.

Εμπλουτίζουμε τις γνώσεις μας για τους σημειωτικούς τρόπους

Κείμενο 1 Έφηβος και Οικογένεια

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

1. Να παρατηρήσετε το ινφογκράφικ (πληροφοριογράφημα):
   α) Ποιο είναι το βασικό και ποια τα δευτερεύοντα θέματά του; Πώς δηλώνονται; (Γι' αυτήν και για την προηγούμενη ερώτηση, παρατηρήστε το μέγεθος και το είδος των γραμματοσειρών, την εναλλαγή των χρωμάτων, την ένταση των χρωμάτων).
   β) Ποιος θεωρείτε ότι είναι ο ρόλος των χρωμάτων, των σχημάτων (κύκλοι, οριζόντιες και κατακόρυφες στήλες) και των φωτογραφιών;
   γ) Θεωρείτε πως οι πληροφορίες που περιέχονται είναι εύληπτες; Γιατί;

Διαδραστική άσκηση εμπλουτισμού του λεξιλογίου

Από τον ιστότοπο του Αθηναϊκού-Μακεδονικού Πρακτορείου Ειδήσεων (διασκευασμένο ινφογκράφικ)

Διερευνούμε τις επιλογές μας στους σημειωτικούς τρόπους

1. Να μετασχηματίσετε σε ένα σύντομο κείμενο ένα από τα θέματα που παρουσιάζονται στο παραπάνω ινφογκράφικ.
2. Μελετήστε το ακόλουθο απόσπασμα από το άρθρο της Μ. Τσιλιμιγκάκη σε ειδησεογραφικό ιστότοπο:

«Πρόσφατα ερευνητικά δεδομένα του Ερευνητικού Πανεπιστημιακού Ινστιτούτου Ψυχικής Υγιεινής (ΕΠΙΨΥ) σχετικά με τους εφήβους και τις σχέσεις τους στην οικογένεια στην Ελλάδα, με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Οικογένειας που γιορτάστηκε την Τετάρτη (15/05), δείχνουν ότι στη συντριπτική τους πλειονότητα οι έφηβοι στην Ελλάδα έχουν εύκολη πρόσβαση στη μητέρα (84%) ή/και στον πατέρα (68%) για να συζητήσουν θέματα που τους απασχολούν, ενώ και σε υψηλό ποσοστό (73%) φαίνεται ότι απολαμβάνουν τη στήριξη της οικογένειάς τους.

Σε επίσης υψηλά ποσοστά, οι έφηβοι στη χώρα μας τρώνε τουλάχιστον ένα γεύμα καθημερινά όλοι μαζί ως οικογένεια (74%) και συζητούν για θέματα γενικού ενδιαφέροντος (67%). Ωστόσο, για έναν/μία στους/στις 7 (14%) εφήβους δεν είναι εύκολο να μιλήσει για προσωπικά του/της θέματα με κανέναν από τους δύο γονείς, ενώ και το ποσοστό των εφήβων που έχουν την υποστήριξη της οικογένειάς τους εμφανίζεται σήμερα σημαντικά χαμηλότερο από ό,τι ήταν πριν από 8 και πριν από 4 χρόνια».

Διασκευασμένο απόσπασμα άρθρου της Μ. Τσιλιμιγκάκη, 16/5/2024, από τον ιστότοπο iEidiseis

✔ Ποια είναι η διαφορά του από το αντίστοιχο πληροφοριακό τμήμα του ινφογκράφικ (πληροφοριογράφημα); Ποιο κείμενο θεωρείτε καταλληλότερο ως προς τη δημιουργία και τη μετάδοση των νοημάτων; Το γλωσσικό ή το πολυτροπικό; Μπορούν να χρησιμοποιηθούν και τα δύο κείμενα στα ίδια επικοινωνιακά περιβάλλοντα ή κάθε κείμενο είναι καταλληλότερο για διαφορετικό περιβάλλον; Και τα δύο κείμενα είναι κατάλληλα για κάθε μορφή αναγνωστικού κοινού;

Κατανοούμε και συνθέτουμε κείμενα

Κατανοούμε γραπτά και πολυτροπικά κείμενα

Κείμενο 1 Το Δέντρο που Έδινε

Πριν από την ανάγνωση

1. Προσέξτε το ρήμα του τίτλου (έννοια και γραμματικό χρόνο). Ποιο υποθέτετε ότι θα είναι το περιεχόμενο του κειμένου που ακολουθεί;
2. Μέσα στον τίτλο, επίσης, κρύβεται ένα σχήμα λόγου. Ποιο είναι αυτό και πώς σας προϊδεάζουν αυτά τα στοιχεία (ρήμα τίτλου και σχήμα λόγου) για το περιεχόμενο του κειμένου;
3. Να σκεφτείτε το αντώνυμο του ρήματος και να δηλώσετε πώς η χρήση του θα άλλαξε το νόημα του περιεχομένου του κειμένου που ακολουθεί.

Μια φορά κι έναν καιρό ήταν μια μηλιά και αγαπούσε ένα αγοράκι. Και κάθε μέρα το αγοράκι πήγαινε και μάζευε τα φύλλα της και τα έπλεκε στεφάνι κι έπαιζε τον βασιλιά του δάσους. Σκαρφάλωνε στον κορμό της κι έκανε κούνια στα κλαδιά της κι έτρωγε μήλα. Παίζανε και κρυφτό. Κι όταν το αγόρι κουραζόταν αποκοιμιόταν στον ίσκιο της. Και το αγόρι αγαπούσε τη μηλιά πάρα πολύ κι η μηλιά ήταν ευτυχισμένη.

Μα πέρασαν τα χρόνια. Και το αγόρι μεγάλωσε. Και πολλές φορές η μηλιά έμενε μοναχή.

Τότε μια μέρα το αγόρι πήγε στη μηλιά κι η μηλιά είπε:

— Έλα, Αγόρι, έλα να σκαρφαλώσεις στον κορμό μου και να κάνεις κούνια στα κλαδιά μου, να φας μήλα και να παίξεις στον ίσκιο μου αποκάτω και να 'σαι ευτυχισμένο.

— Είμαι μεγάλος πια για να σκαρφαλώνω και να παίζω, είπε το αγόρι. Θέλω να αγοράσω πράματα και να καλοπεράσω. Θέλω λεφτά. Μπορείς να μου δώσεις λεφτά;

— Λυπάμαι, είπε η μηλιά, μα εγώ δεν έχω λεφτά. Έχω μονάχα φύλλα και μήλα. Πάρε τα μήλα μου, Αγόρι, και πούλησέ τα στην πόλη. Έτσι θα 'χεις λεφτά και θα είσαι ευτυχισμένο.

Και τότε το αγόρι σκαρφάλωσε στη μηλιά, μάζεψε τα μήλα της και τα πήρε μαζί του. Κι η μηλιά ήταν ευτυχισμένη.

Μα το αγόρι έκανε πολύ καιρό να ξαναφανεί... και η μηλιά ήταν λυπημένη.

Ώσπου μια μέρα το αγόρι ξαναγύρισε κι η μηλιά τρεμούλιασε από τη χαρά της κι είπε:

— Έλα, Αγόρι, να σκαρφαλώσεις στον κορμό μου, να κάνεις κούνια στα κλαδιά μου και να 'σαι ευτυχισμένο.

— Δεν έχω καιρό για να σκαρφαλώνω σε δέντρα, είπε το αγόρι. Θέλω ένα σπίτι που να μου δίνει ξεστασιά, είπε. Θέλω γυναίκα και παιδιά, και γι' αυτό χρειάζομαι ένα σπίτι. Μπορείς να μου δώσεις ένα σπίτι;

— Εγώ δεν έχω σπίτι, είπε η μηλιά. Σπίτι μου είναι το δάσος, μα μπορείς να κόψεις τα κλαδιά μου και να χτίσεις ένα σπίτι. Τότε θα είσαι ευτυχισμένο.

Και το αγόρι έκοψε τα κλαδιά της και τα πήρε μαζί του για να χτίσει το σπίτι του.

Κι η μηλιά ήταν ευτυχισμένη.

Μα το αγόρι έκανε πολύ καιρό να ξαναφανεί. Κι όταν ξαναγύρισε, η μηλιά ήταν τόσο ευτυχισμένη που ούτε να μιλήσει καλά-καλά δεν μπορούσε. [...]

Σελ Σιλβερστάιν, *Το δέντρο που έδινε*, μτφρ. Άγγελος Αγγελίδης - Μαρία Αγγελίδου, 2024, εκδ. Διόπτρα (διασκευασμένα αποσπάσματα)

Κατά την ανάγνωση

1. Διαβάζοντας το κείμενο, ποια σχέση βλέπετε ότι ενώνει τους δύο ήρωες στη αρχή της ιστορίας;
2. Από πού πηγάζει η ευτυχία της μηλιάς; Από πού προέρχεται η λύπη της; Συνδέονται αυτές οι διαπιστώσεις σας με τις προσδοκίες που σας δημιουργήθηκαν, όταν είδατε τον τίτλο του κειμένου;
3. Τι προσφέρει στο κείμενο η εναλλαγή αφήγησης και διαλόγου/ευθέος λόγου;
4. «Και τότε το αγόρι σκαρφάλωσε στη μηλιά, μάζεψε τα μήλα της και τα πήρε μαζί του. Κι η μηλιά ήταν ευτυχισμένη..»: Στη φράση «Κι η μηλιά ήταν ευτυχισμένη…» να αντικαταστήσετε τον σύνδεσμο «κι» με μία φράση που να αποδίδει τη σημασιολογική απόχρωση που έχει στο συγκεκριμένο χωρίο ο συμπλεκτικός σύνδεσμος. Παρατηρείτε τον σύνδεσμο αυτό με την ίδια σημασία σε άλλα σημεία του κειμένου; Γιατί πιστεύετε ότι συμβαίνει αυτό;
5. Ποιο/ποια πιστεύετε ότι είναι το μήνυμα/τα μηνύματα της ιστορίας αυτής;

Μετά την ανάγνωση

1. Παίξτε ένα παιχνίδι ρόλων. Χωριστείτε σε ζευγάρια: ένας μαθητής υποδύεται το δέντρο και ένας άλλος το αγόρι (διαλέξτε τον ρόλο που θέλετε). Προσπαθήστε, στη συνέχεια, να καταγράψετε τα συναισθήματα που βιώνετε ενσαρκώνοντας αυτόν τον ρόλο.
2. Όλοι μας στη ζωή μας κάποια στιγμή λειτουργούμε ως δρώντα πρόσωπα/υποκείμενα των ρημάτων «δίνω» και «παίρνω». Ποιες εμπειρίες μπορούμε να βιώσουμε μέσα από την εκάστοτε θέση;
3. Να συνεχίσετε την ιστορία, επιστρατεύοντας τη φαντασία σας.

Κείμενο 2 Γελοιογραφίες/Σκίτσα

Πριν από την ανάγνωση

1. Ρίξτε μια γρήγορη ματιά στα σκίτσα και βάλτε έναν γενικό τίτλο σε αυτό το υποτιθέμενο ενιαίο κείμενο.

Σκίτσο 1

Σκίτσο 2

Κατά την ανάγνωση

1. Παρατηρήστε τώρα πιο προσεκτικά τα παραπάνω σκίτσα. Και τα δύο αφορούν ανθρώπινες σχέσεις. Βάλτε και στα δύο από μία λεξάντα, επιλέγοντας το ύφος που εσείς θέλετε κάθε φορά (σοβαρό, αστείο, ειρωνικό κ.λπ.).
2. Με ποιους σημειωτικούς τρόπους κατασκευάζονται τα νοήματα σε κάθε σκίτσο;
3. Ποιο μήνυμα πιστεύετε ότι επιδιώκεται από τον σχεδιαστή κάθε σκίτσου να σταλεί στον εκάστοτε αναγνώστη;

Μετά την ανάγνωση

1. Μετασχηματίστε τα σκίτσα σε γλωσσικά κείμενα. Ποιες διαφορές εντοπίζετε ως προς το νόημα που δημιουργείται;

Δραστηριότητα πρόσληψης κειμένου

Συνθέτουμε προφορικά, γραπτά και ψηφιακά κείμενα

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1: Παραγωγή προφορικού λόγου - Αγώνας Λόγου

Στο πλαίσιο διεξαγωγής των ρητορικών αγώνων που διοργανώνονται κάθε χρόνο στο σχολείο σας, καλείστε να συμμετάσχετε στη φετινή αντιλογία, η οποία έχει ως θέμα τη φιλία. Θα χωριστείτε σε πέντε ομάδες. Η πρώτη ομάδα θα υποστηρίξει πως και στη σημερινή ανταγωνιστική εποχή υπάρχουν πολύτιμοι φίλοι/πολύτιμες φίλες για τη ζωή κάθε ανθρώπου. Η δεύτερη ομάδα, ως αντίλογος στην πρώτη, θα υποστηρίξει ότι δεν υπάρχουν στην εποχή μας αληθινοί φίλοι/αληθινές φίλες. Η τρίτη ομάδα θα υποστηρίξει πως η φιλία υπάρχει μόνο ανάμεσα στους ανθρώπους. Η τέταρτη ομάδα, ως αντίλογος στην πρώτη, θα υποστηρίξει ότι αληθινοί φίλοι μπορούν να είναι και ζώα ή και άψυχα όντα, όπως ένα βιβλίο. Η πέμπτη ομάδα θα παρατηρεί και θα κρίνει ποια ομάδα από το κάθε ζευγάρι έπεισε περισσότερο. Κάθε ομάδα θα έχει έως 6 λεπτά για να αναπτύξει τις θέσεις της.

Θα λάβετε υπόψη για τη σύνταξη και οργάνωση των επιχειρημάτων τα κείμενα της ενότητας, την εμπειρία και τις γνώσεις σας, καθώς και τις οδηγίες στο στάδιο πριν από την ομιλία.

Πριν από την ομιλία

Όλες οι ομάδες:

- Καταγράφουν τα επιχειρήματά τους, για να αποδείξουν τη θέση τους.
- Ιεραρχούν τα επιχειρήματά τους από το πιο ισχυρό στο πιο αδύναμο, ώστε να κερδίσουν την προσοχή και την εύνοια των θεατών/κριτών.
- Αποφασίζουν με ποια σειρά θα παρουσιάσουν τα επιχειρήματά τους.
- Επιλέγουν τα μέσα με τα οποία θα υποστηρίξουν τα επιχειρήματά τους (παραδείγματα, γεγονότα, μαρτυρίες, προσωπικά βιώματα, στατιστικά δεδομένα, γνώμες ειδικών). Αξιοποιούν το υλικό από τα κείμενα αναφοράς.
- Επιλέγουν τον ομιλητή/την ομιλήτρια ή τους ομιλητές/τις ομιλήτριες. Λαμβάνουν υπόψη τους τον περιορισμό χρόνου (6 λεπτά για κάθε ομάδα).

Πρώτη/τρίτη ομάδα

- Προβλέπουν τα επιχειρήματα που θα επιστρατεύσουν η δεύτερη/τέταρτη ομάδα αντίστοιχα, προκειμένου να τα αντικρούσουν προκαταβολικά.

Δεύτερη/τέταρτη ομάδα

- Καταγράφουν τα επιχειρήματα της πρώτης/τρίτης ομάδας αντίστοιχα και φροντίζουν να απαντήσουν σε αυτά.

Όλες οι ομάδες

Λαμβάνουν υπόψη τους τα παρακάτω κριτήρια αξιολόγησης:

- Εύστοχη επιλογή επιχειρημάτων και τεκμηρίων/μαρτυριών.
- Σωστή ιεράρχηση επιχειρημάτων και τεκμηρίων/μαρτυριών.
- Αμεσότητα ομιλητή/ομιλήτριας (ροή στον λόγο, βλεμματική επαφή, επιτονισμός, ρυθμός, μορφασμοί και χειρονομίες).
- Τήρηση του χρονικού περιορισμού.

Μετά την ομιλία

Η πέμπτη ομάδα παρουσιάζει την κρίση της με βάση τα όσα κατέγραψε για τις τέσσερις ομάδες κατά τη διάρκεια της παρουσίασης του δέματός τους και ακολουθεί συζήτηση στην τάξη μεταξύ μαθητών /μαθητριών και εκπαιδευτικών για τα «δυνατά σημεία» και τα «αδύνατα σημεία» της κάθε ομάδας (περιεχομένου, εκφραστικά, δομικά, υφολογικά, επιτονικά, κινησιολογικά).

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2: Στέλνοντας ένα μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (email)

Στο πλαίσιο των χριστουγεννιάτικων εορτασμών, το σχολείο σας διοργανώνει μια φιλανθρωπική αγορά (μπαζάρ). Να υποθέσετε ότι γράφετε ένα σύντομο email στον διευθυντή/στη διευθύντριά σας, για να προτείνετε να πραγματοποιηθεί στον χώρο του σχολείου και όχι σε άλλο κτήριο. Να χρησιμοποιήσετε το κατάλληλο ύφος. Στη συνέχεια, να γράψετε ένα email για το ίδιο θέμα σε φίλους/φίλες σας που είναι μέλη του δεκαπενταμελούς συμβουλίου του σχολείου σας, προκειμένου να βοηθήσουν στη διοργάνωση της εορταγοράς.

Πριν από τη συγγραφή

1. Να διαβάσετε τα κείμενα αναφοράς και να λάβετε υπόψη σας τις οδηγίες κατά τη συγγραφή του κειμένου σας. Τι θα απαντούσατε; Να αιτιολογήσετε την επιλογή σας.

Ακολουθούν στιγμιότυπα οθόνης από ένα διαδικτυακό κουίζ σχετικά με τους τρόπους συμπεριφοράς στο διαδίκτυο.

Κείμενο 1

Quiz: Εσύ πόσο ευγενικός είσαι στο διαδίκτυο;

Θέλεις να κοινοποιήσεις ένα email σε όλα τα μέλη του δεκαπενταμελούς συμβουλίου του σχολείου σου. Τι πρέπει να προσέξεις;

- ☐ Να μην είναι ορατές οι δευθύνσεις των email τους. Αυτό μπορείς να το κάνεις χρησιμοποιώντας το "Bcc" και όχι το "Cc".
- ☐ Να μην είναι πολύ επίσημο το ύφος γιατί θα το λάβουν και οι φίλοι σου.

Κείμενο 2

Quiz: Εσύ πόσο ευγενικός είσαι στο διαδίκτυο;

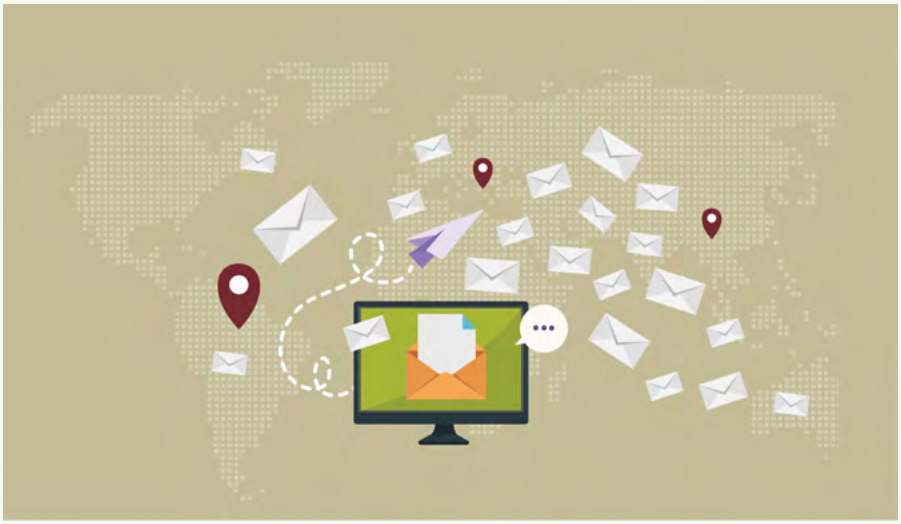
Θέλεις να στείλεις ένα email στον διευθυντή του σχολείου σου. Τι πρέπει να προσέξεις;

- ☐ Να προσέξω να του μιλήσω όπως θα μιλούσα σε έναν καλό μου φίλο.
- ☐ Να γράψεις με σωστή ορθογραφία στα ελληνικά και όχι greeklish, και να μην βάλεις emoticons.

Από τον ιστότοπο saferinternet4kids

Μετά τη συγγραφή

1. Να χαρακτηρίσετε το ύφος που επιλέξατε σε κάθε email με αναφορές στο κείμενό σας: α) επίσημο ή ανεπίσημο; β) τυπικό ή οικείο;
2. Να αξιολογήσετε την ποιότητα των υποστηρικτικών πληροφοριών και των μαρτυριών που στηρίζουν τη θέση σας.

Συμμετέχουμε σε επικοινωνιακή δράση

Με την καθοδήγηση του/της καθηγητή/-τριάς σας, χωριστείτε σε ομάδες και επιλέξτε ένα από τα ακόλουθα θέματα ή προτείνετε τη δική σας θεματολογία

- **Η Φιλία στην εποχή του Διαδικτύου**
- **Θες να γίνουμε φίλοι;**
- **Εμπιστοσύνη και Ανθρωπιά: «απειλούμενο είδος»;**
- **Δείξε μου τον φίλο σου...**
- **...**

Στόχος σας, ως μέλος της ομάδας σας, είναι να ερευνήσετε το θέμα της φιλίας και, με βάση το ψηφιακό υλικό που θα «αλιεύσετε» από το διαδίκτυο ή το έντυπο από βιβλιοθήκες, να συνθέσετε σλόγκαν ή αποφθέγματα/ρητά/γνωμικά για τη φιλία, στα οποία θα συμπυκνώνεται, κατά κάποιο τρόπο, η «σοφία» που αποκομίσατε κατά την έρευνά σας.

Καλείστε *να συνθέσετε τουλάχιστον 10 σλόγκαν/ρητά, τα οποία θα «ενορχηστρώσετε» σε μία χειροποίητη αφίσα ή θα ψηφιοποιήσετε μέσω ενός προγράμματος, όπως το ppt.*

Θυμηθείτε πως στα σλόγκαν/αποφθέγματα/ρητά/γνωμικά που θα δημιουργήσετε είναι σημαντική η ευρηματικότητα, η πυκνότητα/λιτότητα του λόγου και η διαχρονικότητα του μηνύματος. Τόσο στην περίπτωση της αφίσας όσο και στην περίπτωση της ψηφιακής παρουσίασης, καλείστε **να προσέξετε** τη μορφή της εργασίας σας: γραμματοσειρά, μέγεθος γραμμάτων, χρώματα, σχήματα, σημεία στίξης απαιτούν προσεκτική επιλογή.

Οι συμμαθητές/-τριες θα **αξιολογήσουν** τις δημιουργίες σας ως προς την πρωτοτυπία, την εκφραστική πυκνότητα και την εύστοχη αποτύπωση μιας διαχρονικής αλήθειας σχετικά με την σοφία.

Καλές δημιουργίες!

Σε αυτήν την ενότητα:

*Θα μελετήσουμε **αφηγήσεις** διαφόρων ειδών (ιστοριών και παραμυθιών).*

*Στη **γραμματική**, θα εστιάσουμε στο **όνομα** και στις μορφές του (κλίσεις, γένη, αριθμοί, πτώσεις, λόγιες ποικιλίες), στη συντακτική του λειτουργία και στις σημασίες του.*

*Στο **λεξιλόγιο**, θα εξερευνήσουμε τη διαδικασία της **παραγωγής** και **σύνθεσης ονομάτων** καθώς και τα **πολυλεκτικά σύνδετα, τις παγιωμένες εκφράσεις** και τους **ιδιωτισμούς**.*

*Θα μελετήσουμε **σημειωτικούς τρόπους** επικοινωνίας στα πολυτροπικά κείμενα.*

*Στην **πρόσληψη κειμένων**, θα εξασκηθούμε στην κριτική κατανόηση κειμένων.*

*Στην **παραγωγή κειμένων**, θα δημιουργήσουμε προφορικά και γραπτά κείμενα για τη θεματική της ενότητας.*

Θεματική

Ενότητα 4

Και η πρώτη μας οικογένεια: το σπίτι μας

Κατακτάμε τα γλωσσικά και γνωσιακά μέσα, για να κατανοούμε και να συνθέτουμε μηνύματα

Εμπλουτίζουμε τις γνώσεις μας για τον θεματικό άξονα της ενότητας

Κείμενο 1 Γονεϊκότητα: τι σημαίνει;

Λέγεται συχνά πως ο γονέας και το παιδί γεννιούνται την ίδια στιγμή. Όσο δύσκολο κι αν φαντάζει αυτό, την ίδια στιγμή απελευθερώνει κάθε νέο γονέα που έχει απορίες για το πώς μπορεί να λειτουργήσει θετικά στην ανάπτυξη του παιδιού του. Χωρίς να συνοδεύεται από εγχειρίδιο χρήσης, ο ρόλος του γονέα είναι ένας από τους πιο απαιτητικούς, αν όχι ο απαιτητικότερος, στην ενήλικη ζωή ενός ατόμου.

Τα πρώτα χρόνια της ζωής του παιδιού είναι καθοριστικά για την ανάπτυξη και την υγεία του. Η επιστήμη έχει αποδείξει ότι οι επιδράσεις του περιβάλλοντος και οι εμπειρίες στην αρχή της ζωής ενός ανθρώπου διαμορφώνουν το δυναμικό του και επηρεάζουν το πόσο χαρούμενος, υγιής και δημιουργικός μπορεί να γίνει. Από την άλλη, η καθημερινότητα του γονέα είναι γεμάτη αντιφατικά συναισθήματα, τα οποία διαδέχονται το ένα το άλλο με γρήγορους ρυθμούς. Από την ημέρα που αποκτά αυτή την ιδιότητα, καλείται να αντιμετωπίσει καθημερινά μια σειρά από προκλήσεις, προσπαθώντας με τη συμπεριφορά του και τη στάση του να έχει όσο το δυνατόν θετικότερο αντίκτυπο στο παιδί του. Το παιδί μεγαλώνει και εξελίσσεται διαρκώς, απορροφώντας τα ερεθίσματα του περιβάλλοντός του. Συνεπώς, ο ρόλος του γονέα είναι καταλυτικός.

Ο κάθε ενήλικας που αποκτά παιδί προσπαθεί να γίνει ο καλύτερος γονέας που μπορεί. Δεν υπάρχει τέλειος γονέας, όπως δεν υπάρχει τέλειος άνθρωπος. Ανάλογα με τα χαρακτηριστικά και με τις εμπειρίες του, ο ενήλικας που γίνεται γονέας προσπαθεί να βρει τον καλύτερο τρόπο και τον περισσότερο χρόνο, προκειμένου να ανταποκριθεί στις ανάγκες του παιδιού του και να συμβάλει στο μέγιστο στην ανάπτυξή του.

Η γονεϊκότητα, ο τρόπος δηλαδή που ένας ενήλικας φροντίζει το παιδί του με στόχο τη σταδιακή αυτονομία, αναπτύσσεται από τη γέννηση του παιδιού και προετοιμάζεται ακόμα νωρίτερα, από την προγεννητική περίοδο. Η γονεϊκότητα είναι η πιο κρίσιμη διαδικασία για την ασφάλεια, την υγεία και την ανάπτυξη του παιδιού και έχει νευροβιολογικό υπόστρωμα, υπάρχει δηλαδή με έναν ενστικτώδη τρόπο στον άνθρωπο και γενικά στη φύση. Ωστόσο, η έρευνα και η εμπειρία έχουν δείξει ότι κάποιες γονεϊκές δεξιότητες μπορεί να είναι βοηθητικές για τη συνολική ανάπτυξη του παιδιού, για την ενίσχυση της σχέσης γονέα-παιδιού και για τη διαχείριση των μη επιθυμητών συμπεριφορών που συχνά εκδηλώνουν τα μικρά παιδιά. Η θετική γονεϊκότητα στοχεύει στη μεγιστοποίηση του δυναμικού του κάθε παιδιού, μέσω της γνώσης των επιστημονικών δεδομένων για την πρώιμη ανάπτυξη, αλλά και της βελτίωσης, όσο γίνεται, των γονεϊκών δεξιοτήτων.

Αποσπάσματα από τα έντυπα α. Θετική γονεϊκότητα στα πρώτα κρίσιμα χρόνια–Η ανάπτυξη του παιδιού Ένας περιεκτικός οδηγός για τα ορόσημα της ανάπτυξης, με πρακτικές συμβουλές ενίσχυσης δεξιοτήτων και συμπεριφορών στα πρώτα κρίσιμα χρόνια της ζωής του παιδιού και β. Θετική γονεϊκότητα στα πρώτα κρίσιμα χρόνια–Ενισχύοντας τη σχέση γονέα-παιδιού. Ένας περιεκτικός οδηγός για τις αρχές της ενίσχυσης της σχέσης γονέα-παιδιού και τη θετική γονεϊκότητα, Ίδρυμα Ωνάση

Αναστοχαζόμαστε με βάση το κείμενο

1. Σε κάθε ενότητα του κειμένου, να υπογραμμίσετε/εντοπίσετε μία- δύο σημαντικές, κατά τη γνώμη σας, ιδέες/πληροφορίες. Να τις συζητήσετε στην ολομέλεια της τάξης.
2. Πώς θα εξηγούσατε τον όρο «γονεϊκότητα» και «θετική γονεϊκότητα», με βάση το κείμενο;

Ερευνούμε και μαθαίνουμε για τους κειμενικούς τύπους

Κείμενο 1

Μόλις έφαγαν, η γιαγιά άρχισε να μαζεύει τα πιάτα και να τα βάζει μέσα στον νεροχύτη. Έπρεπε να μουσκευτούν καλά πριν τα σαπουνίσει. Η Ειρήνη μάζεψε ό,τι είχε μείνει στο τραπέζι, γιατί δεν είχε όρεξη για άλλες φωνές, και πήγε στο δωμάτιό της. Άκουγε την Αγγελική με τη Φωτεινή να μιλάνε γι' αυτήν («Κάτι έχει το παιδί, δεν πρέπει να το αποπαίρνουμε», «Όλοι μας πονάμε, δεν περνάει μόνο αυτή δύσκολα») και θα άκουγε περισσότερα άμα η βρύση δεν έτρεχε σαν καταρράκτης σε νεροχύτη ανοξείδωτο, με δύο γούρνες· άλλη για τα βρόμικα και άλλη για τα σαπουνισμένα, μη φιληθούν τα μεν με τα δε και κολλήσουν τίποτα.

Μετά τη λήξη τού μίνι οικογενειακού συμβουλίου, η Αγγελική πήγε να ξαπλώσει, όπως σε κάθε ρεπό της, και η γιαγιά πήρε τη μεσημεριανή της σιέστα στην ντιβανοκασέλα, πάλι αποκοιμήθηκε με το σταυρόλεξο στο χέρι. Σε κάποια στιγμή που η Ειρήνη πήγαινε προς το μπάνιο, είδε τον παππού της να προσπαθεί να ξεγλιστρήσει τα γυαλιά μέσα από τη σφιγμένη γροθιά της Φωτεινής. Πάντοτε αποκοιμιόταν με τα γυαλιά στο χέρι, και ήταν απορίας άξιο που δεν τα είχε ακόμα σπάσει. Να, όμως, που η απορία λύθηκε. Η οικογένειά της έκρυβε, μεταξύ άλλων, και αγάπη. Φαίνεται, όμως, ότι ήταν γραφτό της τις όμορφες εικόνες να τις δίνει στα κρυφά.

Αλεξία Κατσικογιάννη, *Ξινή Πορτοκαλάδα*, 2021, εκδ. Καστανιώτη, σσ. 36-37

Με βάση το κείμενο διερευνούμε:

1. Να εντοπίσετε
   - τον χώρο,
   - τον χρόνο,
   - τα πρόσωπα,
   - την πορεία της ιστορίας,
   - τις σκέψεις, τις ιδέες, τα συναισθήματα του αφηγητή/της αφηγήτριας.
2. Σε ποια ενότητα του κειμένου εντοπίζετε τον χώρο, τον χρόνο και τα πρόσωπα της ιστορίας;
3. Η πορεία της ιστορίας εξελίσσεται στον άξονα του χρόνου ή του χώρου;
4. Σε ποιους χρόνους είναι τα ρήματα του κειμένου; Τι συμπεραίνετε;
5. Να εντοπίσετε ένα ρήμα που να δηλώνει «δράση» και ένα που να δηλώνει «συναίσθημα».
6. Με βάση τις απαντήσεις σας στις προηγούμενες ερωτήσεις, σε ποιον κειμενικό τύπο καταλαβαίνετε ότι ανήκει το κείμενο; Για σχετικές πληροφορίες, ανατρέξτε στο Τετράδιο Εργασιών Α' (σελ. 110).
7. Σε ποιο κειμενικό είδος ανήκει το Κείμενο 1; Πού μπορεί να συναντήσετε ένα τέτοιο κείμενο; Πώς συνδέεται ο κειμενικός τύπος στον οποίο ανήκει το Κείμενο 1 με το κειμενικό του είδος;
8. Αν μετατρέψετε τον χρόνο των ρημάτων του παραπάνω κειμένου σε παροντικό, τι θα αλλάξει; Αλλάζει ο κειμενικός του τύπος; Αλλάζει οπωσδήποτε η χρονική βαθμίδα (παρελθόν, παρόν ή μέλλον) στην οποία αναφέρεται το κείμενο;
9. Βρείτε στο Κείμενο 1 μηχανισμούς συνοχής (οριστικά άρθρα, δεικτικές αντωνυμίες, τοπικά/χρονικά επιρρήματα, συνδεσμικά/κειμενικά επιρρήματα) που να δηλώνουν χρόνο και αιτία. Εάν δεν υπήρχαν, θα γινόταν σαφής η χρονική διαδοχή των γεγονότων;

Τα κείμενα που ανήκουν στον κειμενικό τύπο της αφήγησης έχουν τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- Η ιστορία αναπτύσσεται και εξελίσσεται στον άξονα του χρόνου.
- Η αφήγηση ξεκινάει με αναφορά στον χώρο όπου εξελίσσεται η ιστορία, τον χρόνο και τα πρόσωπα που συμμετέχουν στη δράση (Προσανατολισμός του αναγνώστη).
- Τα ρήματα παρελθοντικών χρόνων (ως λεξικά στοιχεία που δηλώνουν ενέργεια/δράση) χαρακτηρίζουν τα αφηγηματικά κείμενα.

Κείμενο 2

Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί απόσπασμα από το παραμύθι «Η χώρα με τους παράξενους ανθρώπους». Ο Πορφύριος, ο πρωταγωνιστής, είναι κόκκινος και ζει στη χώρα των άσπρων. Εκεί κανείς δεν τον αποδέχεται. Σε ένα ταξίδι του, συνειδητοποιεί ότι δεν είναι ο μόνος διαφορετικός άνθρωπος. Μια γενναία πράξη του θα τον μετατρέψει τελικά σε ήρωα της Ασπρικής.

Έχοντας αποκτήσει πάλι το κόκκινο χρώμα του, προσπάθησε με αγωνία και φόβο να κρυφτεί ανάμεσα στα κτίρια των στενών δρόμων. Στον τρόμο, τον φόβο και την αγωνία του, ήρθε να προστεθεί και η ταραχή. Γιατί ακούστηκαν κάτι παιδικές φωνές πανικού, που όλο τον πλησίαζαν. Ήταν τέσσερα-πέντε παιδάκια, που έτρεχαν κυνηγημένα από έναν άνθρωπο μ' ένα άδειο τσουβάλι στο χέρι. Τα παιδιά πέρασαν τρέχοντας μπροστά από τον κύριο Πορφύριο κι όταν με τη σειρά του περνούσε κι ο τύπος με το τσουβάλι, χωρίς δισταγμό ο Πορφύριος άπλωσε το πόδι του. Τότε ο κυνηγός των παιδιών βρέθηκε φαρδύς πλατύς και τσουβαλιασμένος στον δρόμο. Τα παιδιά σώθηκαν και ο κύριος Πορφύριος Ξεχωριστός έγινε ήρωας γι' αυτήν την πράξη του. Γλίτωσε τον κόσμο από τον πιο αδίστακτο κλέφτη παιδιών.

Νικόλας Ανδρικόπουλος, *Η χώρα με τους παράξενους ανθρώπους*, 2018, εκδ. Καλέντη, σ. 29

Διερευνούμε το παραπάνω απόσπασμα

1. Σε ποιον κειμενικό τύπο ανήκει το απόσπασμα αυτό; Για ποιους λόγους πιστεύετε ότι συμβαίνει αυτό;
2. Το παραπάνω κείμενο είναι αφηγηματικό. Για να απαντήσετε, φέρτε στον νου σας ό,τι μάθατε στο Δημοτικό για την αφήγηση και, παράλληλα, ανατρέξτε στο Τετράδιο Εργασιών Α' (χαρακτηριστικά του αφηγηματικού κειμένου, σελ. 110).

Κείμενο 3

Κεντρικές ηρωίδες του μυθιστορήματος «Το καπλάνι της βιτρίνας» είναι δύο μικρά κορίτσια, η Μυρτώ και η Μέλια (Μέλισσα), που μεγαλώνουν στη Σάμο, το 1936. Το καπλάνι, μια βαλσαμωμένη τίγρη, που βρίσκεται μέσα στη βιτρίνα του σαλονιού του σπιτιού τους, αποτελεί το αντικείμενο των μαγικών ιστοριών που τους διηγείται ο ξάδερφός τους, ο Νίκος.

Αν οι Κυριακές ήταν οι πιο βαρετές μέρες, οι Πέμπτες είναι οι πιο διασκεδαστικές. Γιατί κάθε Πέμπτη δεχόταν επισκέψεις η θεία Δέσποινα. Τότε ανοίγει τη μεγάλη σάλα, που όλες τις άλλες μέρες είναι κλειστή, και κανείς δεν πατάει εκεί μέσα. Έτσι, τις Πέμπτες μπορούσαμε να δούμε το καπλάνι, που στέκει βαλσαμωμένο σε μια βιτρίνα μέσα στη σάλα. Όταν ήμασταν μικρές, η θεία Δέσποινα μας φοβέριζε: «Για κάνετε καμιά ζημιά και θα σας κλείσω στη βιτρίνα με το καπλάνι!». Τότε φοβόμασταν, τώρα όμως που παρακαλούμε να μας ανοίξει τη βιτρίνα, για να τ' αγγίξουμε, να δούμε από κοντά τα παράξενα μάτια του, που το ένα είναι μαύρο και τ' άλλο καταγάλανο, δε μας κάνει τη χάρη.

Εκείνη επιμένει πως τα μάτια του καπλανιού είναι χάντρινα. Σαν το βαλσάμωσαν, έκαναν λάθος και του έβαλαν παράταιρα. Λέει έτσι, γιατί δεν ξέρει τη θαυμαστή ιστορία που μας διηγιέται ο Νίκος:

… Μια φορά κι έναν καιρό, ζούσε στο δάσος ένας τίγρης, ένα καπλάνι, όπως το λένε στο νησί μας (αυτό που είναι μέσα στη βιτρίνα), κι είχε ένα μαύρο μάτι κι ένα καταγάλανο. Έτσι είχε γεννηθεί. Τη μια μέρα είχε ανοιχτό το γαλάζιο μάτι και το μαύρο κοιμότανε, την άλλη μέρα έβλεπε με το μαύρο και το γαλάζιο έμενε κλειστό. Σαν έβλεπε με το γαλάζιο μάτι, ήτανε ήμερο σαν γάτα, τριγύριζε ανάμεσα στους ανθρώπους, τους βοηθούσε κι έπαιζε με τα παιδιά και τα ζωάκια στο δάσος. Όταν όμως άνοιγε το μαύρο μάτι, γινόταν άγριο, χαλούσε τις δουλειές των ανθρώπων και τα ζωάκια έτρεχαν να κρυφτούνε στις τρύπες τους, σαν το άκουγαν να περνά.

Ο Νίκος μάς διηγιέται ένα σωρό περιπέτειες του καπλανιού, κι όχι μόνο σ' εμάς, αλλά και σε άλλα παιδιά όταν πηγαίνουμε στην εξοχή το καλοκαίρι.

Άλκη Ζέη, *Το καπλάνι της βιτρίνας*, εκδ. Κέδρος, 2010, σσ. 16-17

Μελετάμε το κείμενο:

1. Να εντοπίσετε στο παραπάνω απόσπασμα τη δομή της αφήγησης. Όπως γνωρίζετε, στα αφηγηματικά κείμενα εντοπίζονται τα ακόλουθα στάδια: α) Προσανατολισμός, β) Πλοκή/Πρόβλημα, γ) Λύση, δ) Αξιολόγηση, ε) Τελευταία ενότητα (επαναφορά της ηρεμίας)/Επιμύθιο.
   Μπορείτε να ανατρέξετε σχετικά στη σελίδα 110 του Τετραδίου Εργασιών Α'.

Μελετάμε τις επιλογές σε επίπεδο κειμένου και επικοινωνίας

1. Επιχειρήστε να δώσετε ένα ταιριαστό τέλος στην ιστορία του Κειμένου 3. Αξιοποιήστε την εξέλιξη της ιστορίας μέχρι το σημείο που διαβάσατε, την αναγνωστική εμπειρία σας από αφηγηματικά κείμενα, την εμπειρία σας από βαλσαμωμένα ζώα ως διακοσμητικά χώρων, τις γνώσεις σας για τις τίγρεις, κ.ά.
2. Το Κείμενο 3 είναι αφηγηματικό. Υπάρχουν εγκιβωτισμένα/ενσωματωμένα σε αυτό άλλα κείμενα που ανήκουν στον ίδιο ή σε διαφορετικό κειμενικό τύπο;

Διερευνούμε το μορφολογικό σύστημα της ελληνικής

Κείμενο 1

Η ΕΠΑ ΒΡΑΒΕΥΣΕ 821 ΠΟΛΥΤΕΚΝΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2018

Διαδραστική άσκηση 1 για τη δομή του αφηγηματικού κειμένου

Διαδραστική άσκηση 2 για τη δομή του αφηγηματικού κειμένου

Η Ένωση Πολυτέκνων Αθηνών, σε ειδική τελετή που πραγματοποιήθηκε το Σάββατο 23 Φεβρουαρίου στο Ξενοδοχείο Wyndham Grand Athens, βράβευσε 821 πολύτεκνους μαθητές και σπουδαστές που διακρίθηκαν στο στίβο της μάθησης το 2018.

Η εκδήλωση/ θεσμός της **Ενώσεως** Πολυτέκνων Αθηνών διοργανώνεται για 29 συνεχόμενα χρόνια και αφορά τη βράβευση των αριστούχων παιδιών πολυτέκνων οικογενειών καθώς και πολυτέκνων **γονέων** που αρίστευσαν στις σπουδές τους ή απέκτησαν μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών.

Η βράβευση αφορούσε αριστούχους μαθητές Γυμνασίου και Λυκείου με γενικό βαθμό 18,5 και 18 αντίστοιχα, εισαχθέντες σε Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα με βαθμό πρόσβασης που ξεπερνά τη βάση του 10, πτυχιούχους ΑΕΙ και ΤΕΙ, κατόχους ΜΑΣΤΕΡ και ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟΥ.

Διασκευασμένο απόσπασμα δημοσίευσης της Ανώτατης Συνομοσπονδίας Πολυτέκνων Ελλάδος

Εξετάζουμε το κείμενο, διερευνώντας τις μορφολογικές δομές του

1. Στο απόσπασμα «Η εκδήλωση/θεσμός... μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών» να κυκλώσετε μόνο τα ονόματα. Τι σκεφτήκατε για να τα κυκλώσετε;
2. Στο ίδιο απόσπασμα πόσες φορές εντοπίζετε τη λέξη «πολυτέκνων»; Σε ποιες περιπτώσεις λειτουργεί ως όνομα και σε ποιες ως επίθετο;
3. Ποια από τα ονόματα του αποσπάσματος «Η Ένωση Πολυτέκνων Αθηνών... το 2018» θεωρείτε πως είναι κύρια; Τι δηλώνουν τα ονόματα που βρήκατε;

Θυμόμαστε από το Δημοτικό ότι...

Κύρια είναι τα **ονόματα** που δηλώνουν βαπτιστικό όνομα, επώνυμο, όνομα γεωγραφικού όρου (βουνού, λίμνης, θάλασσας, ποταμού, πελάγους, ωκεανού), πόλης/κωμόπολης, χωριού, γιορτής, οργανισμού/θεσμού/εταιρείας. Τα κύρια ονόματα, όπως θυμόμαστε, γράφονται με κεφαλαίο το αρχικό τους γράμμα.

Κοινά ή προσηγορικά είναι τα ονόματα που δείχνουν πρόσωπο, ζώο, αντικείμενο, ενέργεια, κατάσταση, ιδιότητα.

4. Αν **αφηρημένα ονόματα** ονομάζουμε εκείνα που δηλώνουν ενέργειες, καταστάσεις ή ιδιότητες, μπορείτε να εντοπίσετε ένα αφηρημένο όνομα στο ίδιο απόσπασμα;

5. Αφού εντοπίσετε τα ονόματα στο απόσπασμα «Η βράβευση αφορούσε... και ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟΥ», να τα χωρίσετε σε δίπτωτα και τρίπτωτα (δηλαδή, ονόματα που έχουν δύο μορφολογικά διακρινόμενες πτώσεις και στους δύο αριθμούς ή τρεις διακρινόμενες πτώσεις, με άλλα λόγια, πτώσεις με διαφορετικές καταλήξεις).

Δίπτωτα	Τρίπτωτα

6. Αν **ισοσύλλαβα** ονομάζονται τα ονόματα που έχουν τον ίδιο αριθμό συλλαβών στις πτώσεις του ενικού και του πληθυντικού και **ανισοσύλλαβα** εκείνα που έχουν μία επιπλέον συλλαβή στις πτώσεις του πληθυντικού, τότε να συμπληρώσετε τον παρακάτω πίνακα με τα ονόματα του ίδιου αποσπάσματος με την προηγούμενη άσκηση.

Ισοσύλλαβα	Ανισοσύλλαβα

7. Ποια άλλη κατάληξη θα χρησιμοποιούσατε για τη γενική των ονομάτων με έντονη γραμματοσειρά; Υπάρχουν άλλα θηλυκά ονόματα στο κείμενο τα οποία εμφανίζουν διτυπία στη γενική πτώση; Ποια είναι η κατάληξη της ονομαστικής πτώσης του ενικού τόσο των ονομάτων με έντονη γραμματοσειρά όσο και των ονομάτων που εντοπίσατε;
8. Σε ποιο γένος βρίσκονται τα υπογραμμισμένα ονόματα του ακόλουθου αποσπάσματος; *«Η βράβευση αφορούσε αριστούχους μαθητές Γυμνασίου και Λυκείου με γενικό βαθμό 18,5 και 18 αντίστοιχα, εισαχθέντες σε Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα με βαθμό πρόσβασης που ξεπερνά τη βάση του 10, πτυχιούχους ΑΕΙ και ΤΕΙ, κατόχους μεταπτυχιακού και διδακτορικού διπλώματος».* Τα υπογραμμισμένα ονόματα αφορούν πρόσωπα ποιου φύλου; Να ξαναγράψετε το απόσπασμα μεταφέροντας τα υπογραμμισμένα ονόματα στο θηλυκό γένος. Ποιες αλλαγές κάνατε;
9. Σε ποια πτώση βρίσκεται το όνομα «χρόνια» της ακόλουθης πρότασης; Να το μεταφέρετε στην ίδια πτώση στον άλλο αριθμό. Τι παρατηρείτε ως προς το γένος του;
«Η εκδήλωση/θεσμός της Ενώσεως Πολυτέκνων Αθηνών διοργανώνεται για 29 συνεχόμενα χρόνια».

Διερευνούμε τις μορφολογικές επιλογές, ώστε να εμπεδώσουμε τις προϋποθέσεις τους

1. Αν ο συντάκτης αντί για «πολυτέκνων» άλλαξε τη θέση του τόνου και έγραφε «πολύτεκνων» θα παρατηρούσατε αλλαγές:
i) στο νόημα και ii) στο ύφος του κειμένου;
2. Για ποιον λόγο, κατά τη γνώμη σας, επιλέχθηκαν από τον συγγραφέα του κειμένου οι συγκεκριμένοι τύποι (με την έντονη γραμματοσειρά και όχι οι εναλλακτικοί τύποι της διτυπίας);

Διαδραστική άσκηση διάκρισης ονομάτων από άλλες λεξικές ομάδες

Επεκτείνουμε το λεξιλόγιό μας

Α. Λέξεις σχετικές με τη θεματική ενότητα του κειμένου

Πολυλεκτικά σύνθετα είναι σύνθετες λεξικές δομές που δεν αποτελούνται από δύο λεξικά μορφήματα (καλ-ο-καίρ-ι) αλλά από δύο λέξεις (π.χ. παιδική χαρά, ζώνη ασφαλείας), με συγκεκριμένο αντικείμενο αναφοράς, χωρίς δυνατότητα αντιστροφής της σειράς των λέξεων αυτών ή παρεμβολής άλλης λέξης ανάμεσα στις δύο αυτές.
Παγιωμένες εκφράσεις είναι λεξικές δομές/συμφράσεις που εμφανίζονται στη συγκεκριμένη μορφή με μεγάλη συχνότητα στον λόγο (π.χ. γόνος καλής οικογενείας, λύνω το πρόβλημα, παίρνω καλούς βαθμούς, καλή επιτυχία).
Ιδιωτισμοί είναι οι παγιωμένες εκφράσεις η σημασία των οποίων δεν προκύπτει από τις λέξεις που τις απαρτίζουν (π.χ. τα έκανε θάλασσα, του βγάζω το καπέλο, λευκή ισοπαλία).

1. Μπορείτε να βρείτε άλλα επιστημονικά πεδία, εκτός από τη γλωσσολογία, στα οποία να χρησιμοποιείται η λέξη οικογένεια; Μπορείτε να αναζητήσετε σχετικές πληροφορίες σε ηλεκτρονικά λεξικά, όπως το *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής* στον ιστότοπο «Η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα» (greek-language.gr).
2. Σε ποια περιβάλλοντα/χώρους μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα παρακάτω πολυλεκτικά σύνθετα–παγιωμένες εκφράσεις; Για κάθε πρόταση να υπογραμμίσετε την έκφραση που δεν ταιριάζει. Ανακαλέστε τη γλωσσική σας γνώση ως φυσικοί ομιλητές της ελληνικής γλώσσας ή ως δίγλωσσοι ομιλητές που τη χρησιμοποιείτε πολλά χρόνια, όπως και τις αναγνωστικές/τηλεοπτικές σας εμπειρίες.

- **Δικαστήριο**
  Α. Οικογενειακό άσυλο Β. Οικογενειακό δίκαιο Γ. Οικογενειακή συνήθεια
- **Οικονομία**
  Α. Οικογενειακός προϋπολογισμός Β. Οικογενειακά έξοδα Γ. Οικογενειακό κειμήλιο
- **Τελετές - εορτές**
  Α. Οικογενειακό αυτοκίνητο Β. Σε στενό οικογενειακό κύκλο Γ. Οικογενειακό τραπέζι
- **Λογιστήριο**
  Α. Οικογενειακή γιορτή Β. Οικογενειακό αυτοκίνητο Γ. Οικογενειακή επιχείρηση

3. Η σχολική σας εφημερίδα περιέχει μία στήλη με τίτλο «Παιχνίδια της γλώσσας», στην οποία οι μαθητές/μαθήτριες εξηγούν εκφράσεις που υπάρχουν στη γλώσσα μας σχετικά με διάφορα λεξιλογικά πεδία. Η συντακτική ομάδα σάς αναθέτει να εξηγήσετε με άλλες λέξεις ή εκφράσεις τις παρακάτω παγιωμένες εκφράσεις σε σχέση με τη λέξη «οικογένεια».

Παγιωμένες εκφράσεις	Εξήγηση
Είμαστε σαν μια οικογένεια	
Κάνω οικογένεια	
Είναι της οικογένειας/της οικογενείας	
Οικογένεια Χωραφά	
Στο γλέντι μαζεύτηκε όλη η οικογένεια	
Κατάγεται από οικογένεια πολιτικών	
Παιδί από καλή οικογένεια	

4. Στη συνέχεια, σας αναθέτει μια μικρή έρευνα: να έρθετε σ' επαφή με συμμαθητές/συμμαθήτριές σας με καταγωγή από άλλες χώρες και να καταγράψετε σ' ένα μικρό πληροφοριακό κείμενο αν υπάρχουν αντίστοιχες εκφράσεις στη γλώσσα τους. Σε ένα σύντομο κείμενο, θα παρουσιάσετε τις εκφράσεις που καταγράψατε, ώστε να δείξετε τις σχέσεις δανεισμού, λόγω κοινωνικών επαφών, ή τις παράλληλες εξελίξεις μεταξύ διαφορετικών γλωσσών. Το κείμενό σας έχει στόχο να ενημερώσει τους συμμαθητές/τις συμμαθήτριές σας στους οποίους/στις οποίες απευθύνεται και θα δημοσιευτεί στην αντίστοιχη στήλη της σχολικής εφημερίδας.
5. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να παίξετε στην τάξη ένα παιχνίδι ρόλων, με θέμα αρμονικές, τυπικές ή εχθρικές σχέσεις μεταξύ ατόμων ή ομάδων, στο οποίο θα αξιοποιήσετε το λεξιλόγιο από τον ακόλουθο πίνακα, τον οποίο πρώτα θα συμπληρώσετε. Την ποιότητα της μίμησης ρόλων κάθε ζευγαριού μαθητών/μαθητριών (εκφραστική, νοηματική, κινησιολογική, υφολογική) θα αξιολογήσουν οι μαθητές/μαθήτριες, μαζί με τον/την εκπαιδευτικό της τάξης.

Το λεξιλόγιο των αρμονικών ανθρώπινων σχέσεων
Π.χ. να χτίσουμε υγιείς σχέσεις

Λέξεις δηλωτικές των αρμονικών ανθρώπινων σχέσεων	**Λέξεις δηλωτικές αφορμής για έναν βέβαιο καβγά**
συζητώ, προτείνω, συμβουλεύω, ακούω, ενδιαφέρομαι, εμείς, έχω τη γνώμη, κατανοώ, σέβομαι, προσπαθώ, αγαπώ	*έτσι!, απαιτώ, εγώ, επιβάλλω, αδιαφορώ, απειλώ, ειρωνεύομαι, κατηγορώ*

Απόσπασμα από το βιβλίο της Οικιακής Οικονομίας Β΄ Γυμνασίου

Β. Παραγωγή ονομάτων

Κείμενο 1 — Προετοιμασία για το μέλλον - Σχέσεις μεταξύ των μελών της οικογένειας

Τα μέλη μιας οικογένειας συμβιώνουν, αναπτύσσουν μεταξύ τους σχέσεις και αναλαμβάνουν ρόλους. Οι σχέσεις των μελών της οικογένειας βασίζονται στις αρχές της ισότητας και του σεβασμού της ανθρώπινης προσωπικότητας.

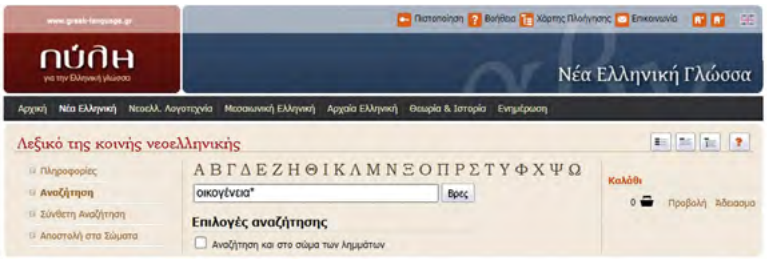
Η οργάνωση της οικογενειακής ζωής γίνεται ελεύθερα από τα μέλη της οικογένειας. Οι άνθρωποι που δημιουργούν οικογένεια θεωρούνται υπεύθυνα άτομα, τα οποία έχουν το δικαίωμα να ρυθμίζουν τα ίδια την οικογενειακή τους ζωή. Όμως, οι ρόλοι, τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις, καθώς και οι σχέσεις των μελών της οικογένειας δεν θα πρέπει να προσβάλουν την ανθρώπινη προσωπικότητα και αξιοπρέπεια.

Απόσπασμα από το βιβλίο της Οικιακής Οικονομίας Β' Γυμνασίου

Μελετάμε το κείμενο:

1. Διαβάστε το παραπάνω κείμενο (Κείμενο 1). Αφού υπογραμμίσετε και επεξεργαστείτε τα ονόματα του κειμένου, βρείτε ποια από τα ονόματα αυτά παράγονται από άλλα ονόματα, ποια παράγονται από επίθετα και ποια από ρήματα.
2. Επίσης, προσπαθήστε να δημιουργήσετε από τα ονόματα του παραπάνω κειμένου υποκοριστικά, μεγεθυντικά, περιεκτικά, επαγγελματικά ή άλλα ονόματα. Ποια συστατικά χρησιμοποιήσατε και ποιες τροποποιήσεις κάνατε στα πρωτότυπα ονόματα; Υπάρχουν κατηγορίες για τις οποίες δεν μπορέσατε να σχηματίσετε παράγωγο όνομα;

3. Αναζητήστε στο ηλεκτρονικό *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής* παράγωγα της λέξης οικογένεια: στις επιλογές αναζήτησης βάζετε οικογένεια*. Βρίσκετε παράγωγα ονόματα;

4. Αντιστοιχίστε το κάθε όνομα ή επίθετο της στήλης Α (Ρίζα) του ακόλουθου πίνακα με το κατάλληλο παραγωγικό μόρφημα της στήλης Β (Επίθημα). Έπειτα, γράψτε στη στήλη Γ (Παράγωγη λέξη) το παράγωγο όνομα. Στη συνέχεια, με τη συνεργασία του καθηγητή/της καθηγήτριάς σας μπορείτε να γράψετε ένα κείμενο για τις αρχαίες πόλεις κράτη, τις οποίες διδάσκεστε στην Ιστορία.

Ρίζα	Επίθημα	Παράγωγη λέξη
δεσπότης	-αίος	
άνθρωπος	-ιστής	
τόξο	-λίκι	
δυνατός	-ώνας	
καλός	-άτο	
πόλεμος	-ίδιο	
πόλη	-άτης	
Σπάρτη	-σύνη	
αρχηγός	-άκι	
Αθήνα	-ιος	
στρατός	-ότητα	
κράτος	-ισμός	
Ασία	-βόλος	
Κόρινθος	-ιάτης	

5. Μπορείτε να χωρίσετε τις παράγωγες λέξεις του ακόλουθου πίνακα στα μορφολογικά συστατικά τους; Τι είδους παράγωγα είναι αυτές οι λέξεις (επαγγελματικά, υποκοριστικά, μεγεθυντικά, τοπικά, εθνικά, ή τι άλλο); Πιστεύετε ότι είναι χρήσιμη αυτή η διαδικασία; Αν όχι, σκεφτείτε, όταν έχετε μία άγνωστη λέξη σε ένα κείμενο που διαβάζετε, πόσο θα σας βοηθούσε να μπορείτε να συνάγετε το νόημά της μέσα από την ανάλυση των συστατικών της!

Ρίζα	Επίθημα	Παράγωγη λέξη
		κοπελίτσα
		μανούλα
		χερούκλα
		σωματίδιο
		παιχνιδάκι
		καλαμιά
		καμπαναριό
		ταβερνιάρης
		γαλατάς
		δικαιοσύνη
		ξυλουργείο
		ψιλικατζίδικο

Διαδραστική άσκηση εμπλουτισμού του λεξιλογίου

Γ. Σύνθετα ονόματα

1. Να σκεφτείτε σύνθετα ονόματα, να γράψετε στον πίνακα το πρώτο και το τελευταίο γράμμα, και να προσπαθήσουν οι συμμαθητές/συμμαθήτριές σας να βρουν τη λέξη (πρόκειται για το παιχνίδι «κρεμάλα»).

ΣΥΝΘΕΤΑ ΟΝΟΜΑΤΑ

Σύνθετα ονόματα μπορούν να σχηματιστούν με την ένωση δύο λεξικών μορφημάτων, ανεξάρτητων/αυτόνομων λέξεων ή εξαρτημένων/μη αυτόνομων λέξεων (α΄ και β΄ συνθετικού), τα οποία μπορεί να είναι:

- δύο μορφήματα ονομάτων: π.χ. καραβόπανο (καράβ- + παν-)
- ένα ονοματικό και ένα ρηματικό: π.χ. ζαχαροπλάστης (ζάχαρ- + πλάστ-)
- ένα επίρρημα/ανεξάρτητο μόρφημα και ένα ονοματικό: εξώπορτα (έξω + πόρτα).

Εμπλουτίζουμε τις γνώσεις μας για τους σημειωτικούς τρόπους

Κείμενο 1 Συμβολισμοί

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Στην εικόνα αυτή αποτυπώνονται τρόποι συμβολικοί για την οπτικοποίηση της έννοιας της οικογένειας. Προσπαθήστε να εξηγήσετε κάθε εικόνα σύμβολο: τι υποδηλώνουν τα χρώματα, τι υποδηλώνουν τα σχήματα, τι υποδηλώνει το μέγεθος των σχημάτων;
2. Να επιλέξετε δύο συμβολικές απεικονίσεις και να τις συνοδεύσετε με μία λεζάντα ή ένα σλόγκαν. Να φροντίσετε η λεζάντα να είναι σύντομη και περιεκτική και το σλόγκαν σας πυκνό, ρυθμικό και ευρηματικό!

Διαδραστική άσκηση αναγνώρισης παράγωγων και σύνθετων λέξεων

Κατανοούμε και συνθέτουμε κείμενα

Κατανοούμε γραπτά, πολυτροπικά και ψηφιακά κείμενα

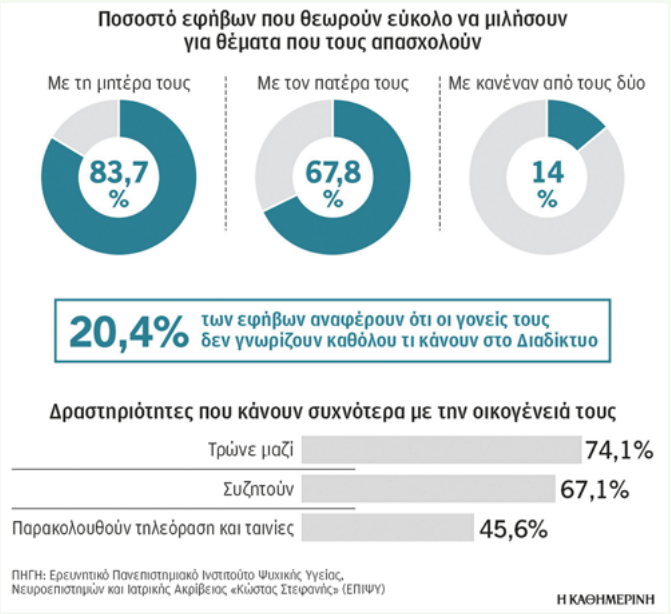
Κείμενο 1 Έρευνα: Μιλούν τα παιδιά στους γονείς τους;

Πριν από την ανάγνωση

1. Μιλούν τα παιδιά με τους γονείς τους; Για ποια ζητήματα; Με βάση τη δική σας εμπειρία, ως έφηβοι, τι θα απαντούσατε στο ερώτημα αυτό;
2. Αφού διαβάσετε προσεκτικά τον τίτλο του πληροφοριογραφήματος, ποιο αναμένετε να είναι το περιεχόμενό του;

Κατά την ανάγνωση

1. Διαβάστε με προσοχή το διπλανό πληροφοριογράφημα. Για να διαβάσετε ένα συνηθισμένο κείμενο, ξεκινάτε από την πρώτη λέξη της πρώτης γραμμής της κάθε σελίδας (πάνω αριστερά) και καταλήγετε στην τελευταία λέξη της τελευταίας γραμμής της κάθε σελίδας (κάτω δεξιά).
   - Το συγκεκριμένο πληροφοριογράφημα, πώς το διαβάσατε; Από πάνω αριστερά προς κάτω δεξιά; Από πού ξεκινήσατε;
   - Κάνατε παλινδρομική ανάγνωση (Γυρίζατε πίσω; Ξανακοιτούσατε προς τα πάνω, προς τα αριστερά ή τα δεξιά;);
   - Συγκρίνατε τα διαγράμματα μεταξύ τους;
2. Βασιστείτε στα δεδομένα της έρευνας που παρουσιάζεται και διατυπώστε τις ερωτήσεις που πιστεύετε ότι τέθηκαν στους εφήβους που συμμετείχαν στην έρευνα.
3. Μελετώντας το πληροφοριογράφημα, σε τι συμπεράσματα οδηγείστε:
   - για το πρόσωπο της οικογένειας με το οποίο οι έφηβοι φαίνεται να συνομιλούν περισσότερο για τα θέματά τους; Πώς θα το εξηγούσατε;
   - για τις οικογενειακές δραστηριότητες; Πώς θα το αιτιολογούσατε;
   - για την επίγνωση των γονέων αναφορικά με τη διαδικτυακή συμπεριφορά και τις διαδικτυακές συναναστροφές των παιδιών τους; Ποιοι είναι οι λόγοι αυτής της πραγματικότητας, κατά τη γνώμη σας;

Απόσπασμα άρθρου της Π. Μπουλούτζα, 16/5/2024, εφημερίδα *Η Καθημερινή*

Μετά την ανάγνωση

1. Μπορείτε, με την καθοδήγηση του/της καθηγητή/-τριάς σας, να διαμορφώσετε ένα σύντομο ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο, που θα κοινοποιήσετε στους συμμαθητές/στις συμμαθήτριές σας, διατυπώνοντας τα ερωτήματα στα οποία βασίστηκε η παραπάνω έρευνα. Να συγκρίνετε και να σχολιάσετε τα αποτελέσματα που θα προκύψουν.

Κείμενο 2 Όλα τα παιδιά έχουν δικαιώματα

Πριν από την ανάγνωση

1. Με βάση τον τίτλο του κειμένου, τι υποθέσεις κάνετε για το περιεχόμενό του;
2. Προτού διαβάσετε το κείμενο, στην ολομέλεια της τάξης καταγράψτε στον πίνακα με τη μορφή ιδεοθύελλας δικαιώματα και υποχρεώσεις των παιδιών.

Το σημαντικότερο κείμενο για τα δικαιώματα των παιδιών είναι η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού του 1989, που την έχουν υπογράψει 191 χώρες και είναι νόμος στην χώρα μας. Ορισμένα από τα δικαιώματα αυτά είναι:

Η απαγόρευση διακρίσεων: Όλα τα παιδιά είναι ίσα. Έχουν δικαίωμα να τα αντιμετωπίζουν χωρίς διακρίσεις λόγω της φυλής, του φύλου, της γλώσσας, της θρησκείας, των απόψεων, της περιουσίας, της κατάστασης, των ιδιαίτερων αναγκών ή της εμφάνισής τους.

Το δικαίωμα στη ζωή: Τα παιδιά έχουν δικαίωμα στη ζωή, την επιβίωση και την ανάπτυξη.

Η ελευθερία έκφρασης: Τα παιδιά έχουν δικαίωμα να αναζητούν, να μαθαίνουν και να μεταδίδουν πληροφορίες και ιδέες και να εκφράζονται ελεύθερα, μέσα από τον γραπτό ή προφορικό λόγο, την τέχνη ή άλλους τρόπους, αρκεί να σέβονται τα δικαιώματα των άλλων.

Ο ελεύθερος χρόνος και η ψυχαγωγία: Όλα τα παιδιά έχουν δικαίωμα να ξεκουράζονται, να έχουν ελεύθερο χρόνο, να παίζουν, να ψυχαγωγούνται και να ασχολούνται με πράγματα που τους ενδιαφέρουν.

Αποσπάσματα από τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, από τον ιστότοπο της Unicef

Κατά την ανάγνωση

Να επιλέξετε τη σωστή, κατά τη γνώμη σας, απάντηση, τεκμηριώνοντάς την με βάση το κείμενο:

1. Ποιο στοιχείο δείχνει ότι η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού έχει δεσμευτικό χαρακτήρα για τη χώρα μας;
   α) Το ότι έχει υπογραφεί από 191 χώρες.
   β) Το ότι αναφέρεται σε όλα τα παιδιά χωρίς διακρίσεις.
   γ) Το ότι έχει μετατραπεί σε νόμο του κράτους.
2. Η φράση «Όλα τα παιδιά είναι ίσα» αποτελεί:
   α) Συμπύκνωση της απαγόρευσης διακρίσεων.
   β) Επεξήγηση του δικαιώματος στη ζωή.
   γ) Εισαγωγική πρόταση για την ελευθερία έκφρασης.
3. Η χρήση εσωτερικών τίτλων (Απαγόρευση διακρίσεων, Δικαίωμα στη ζωή κ.λπ.) εξυπηρετεί κυρίως:
   α) Την προβολή προσωπικών εμπειριών.
   β) Την καθαρή και οργανωμένη παρουσίαση διαφορετικών δικαιωμάτων.
   γ) Την τεκμηρίωση των δικαιωμάτων.
4. Το ύφος του κειμένου μπορεί να χαρακτηριστεί:
   α) Επιστημονικό.
   β) Απόλυτο.
   γ) Εξομολογητικό.

Μετά την ανάγνωση

1. Παρακολουθήστε το βίντεο που δημιουργήθηκε με βάση το άρθρο 10 από την Διεθνή Σύμβαση, από την Αρχή Ραδιοτηλεόρασης Κύπρου σε συνεργασία με την Επίτροπο Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού και το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Κύπρου. Συζητήστε το περιεχόμενό του.
2. Ανατρέξτε στην ιστοσελίδα της Unicef, για να δείτε ολοκληρωμένη τη Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Μπορείτε να μετασχηματίσετε ορισμένα από τα δικαιώματα σε αφίσα που θα τοποθετηθεί στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης σας.

Βίντεο για τα δικαιώματα του παιδιού

Δραστηριότητα 1 πρόσληψης κειμένου

Δραστηριότητα 2 πρόσληψης κειμένου

Δραστηριότητα 3 πρόσληψης κειμένου

Συνθέτουμε προφορικά και γραπτά κείμενα

Δεν ξεχνάω ότι πριν από τη σύνθεση ενός κειμένου, αφού μελετήσω προσεκτικά το θέμα, συλλέγω πληροφορίες και υλικό για την ανάπτυξή του.

Μετά τη συγγραφή ενός κειμένου, πριν το παραδώσω/αποστείλω στον αποδέκτη του, ελέγχω την ποιότητα και την αποτελεσματικότητά του: την **ποσότητα** του **περιεχομένου** σε σχέση με τον αποδέκτη του κειμένου, τον βαθμό ενσωμάτωσης των πληροφοριών που είχε σχεδιαστεί να συμπεριληφθούν στο κείμενο, το **ύφος** και την **έκφραση** του κειμένου (γραμματική ορθότητα, ακρίβεια και σαφήνεια λόγου, λεξιλογική επάρκεια και ποικιλία), τη **δομή** και τη **συνοχή** του κειμένου μου.

Κείμενο 1

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1 Οικογένεια

Θα δημιουργήσετε (ατομικά ή ομαδικά) μία δική σας αφίσα για την οικογένεια, με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Οικογένειας που γιορτάζεται στις 15 Μαΐου, στο πλαίσιο σχετικής σχολικής εκδήλωσης. Φροντίστε την εικόνα, τα χρώματα, το κείμενο/το μήνυμα, την αποτύπωσή του κ.ά. Η αφίσα θα αναρτηθεί στον χώρο διεξαγωγής της τελετής. Αξιοποιήστε τις οδηγίες για το στάδιο πριν και μετά τη συγγραφή.

Πριν από τη συγγραφή

Παρατηρήστε την παραπάνω αφίσα:

1. Τι απεικονίζει; Πώς ερμηνεύετε την επιλογή των ζώων, της στάσης των σωμάτων τους, των χρωμάτων, του μεγέθους και της μορφής της γραμματοσειράς;
2. Ποιες πληροφορίες προκύπτουν από την αφίσα; Θεωρείτε επαρκείς τις πληροφορίες;
3. Γιατί στο κέντρο της αφίσας είναι τα ζώα και όχι το γλωσσικό μήνυμα;
4. Ποιος είναι ο στόχος της αφίσας; Κατά τη γνώμη σας επιτυγχάνεται;

Μετά τη συγγραφή

1. Αξιολογήστε την αφίσα που δημιουργήσατε ως προς τη μορφή της, τους σημειωτικούς τρόπους, το γλωσσικό μήνυμα και την αποτελεσματικότητά της.
2. Ως αποφόρτιση από την κοπιαστική συγγραφή, να συμπληρώσετε την ακροστιχίδα με λέξεις που προσδιορίζουν την έννοια της οικογένειας. Μπορείτε να τη συμπληρώσετε με λέξεις ή ολόκληρες φράσεις.

Ο .....
Ι .....
Κ .....
Ο .....
Γ .....
Ε .....
Ν .....
Ε .....
Ι .....
Α .....

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2

Συμμετέχετε ως εκπρόσωπος του σχολείου σας σε ραδιοφωνική συνέντευξη, διάρκειας 5 λεπτών, με θέμα: «Πώς οι έφηβοι βλέπουν τον θεσμό της οικογένειας;».

Αφού χωριστείτε σε ζευγάρια, συμμετέχετε σε παιχνίδι ρόλων: ένας μαθητής/μία μαθήτρια αναπαριστά τον δημοσιογράφο και ένας άλλος/μία άλλη το πρόσωπο που δίνει τη συνέντευξη («τον/την συνεντευξιαζόμενο/-η»). Ο/Η «δημοσιογράφος» οργανώνει τα ερωτήματά του: «Τι σημαίνει για εσάς οικογένεια;» και «Πού αισθάνεστε πιο κοντά, στην οικογένειά σας ή στους φίλους σας;». Ο/Η συνεντευξιαζόμενος/-η σχεδιάζει τις απαντήσεις του/της σε αυτά. Αξιοποιήστε και οι δύο, στον βαθμό που σας εκφράζει, το κείμενο αναφοράς και τις οδηγίες στα στάδια πριν και μετά τη συγγραφή.

Πριν από τη συνέντευξη

1. Προσέχω το άνοιγμα και το κλείσιμο της συνέντευξης (ευχαριστήρια του/της συνεντευξιαζόμενου/-ης στον ραδιοφωνικό σταθμό που του/της δίνει βήμα να μιλήσει στην αρχή της συνέντευξης, ευχαριστήρια στους/στις ακροατές/-τριες και από τους/τις δύο συμμέτοχους στη συνέντευξη στο τέλος).
2. Διαβάστε με προσοχή το άρθρο που ακολουθεί:
   α) Ποιες πληροφορίες σάς κάνουν μεγαλύτερη εντύπωση;
   β) Πώς κρίνετε τον τίτλο «Η οικογένεια στο κέντρο του κόσμου»; Σας φαίνεται υπερβολικός ή όχι; Γιατί;
   γ) Για τους Έλληνες, η οικογένεια είναι, πιστεύετε, στο κέντρο του κόσμου;

Κείμενο 2 Η οικογένεια στο κέντρο του κόσμου

«Οικογένεια» σημαίνει «υποστήριξη – αλληλεγγύη» για το 69% των ερωτηθέντων, «αγάπη» για το 68% και «ευθύνες – υποχρεώσεις» για το 35%. Για το 31% των ερωτηθέντων σημαίνει «ευτυχία». Η οικογένεια έχει μικρότερη σημασία τώρα σε σχέση με πριν από 30 χρόνια απάντησε το 42% των ερωτηθέντων. 77% των ανδρών και 54% των γυναικών είπε ότι σίγουρα ή μάλλον συμφωνεί με την άποψη ότι η απόκτηση παιδιού και η δημιουργία οικογένειας είναι το σημαντικότερο πράγμα στη ζωή ενός ανθρώπου.

Απόσπασμα από άρθρο της Η. Μάγρα, 17/12/2023, εφημερίδα *Η Καθημερινή*

Μετά τη συνέντευξη

Αξιολογήστε το κείμενο που γράψατε ως προς τα ακόλουθα κριτήρια:

1. Επέλεξα άμεσο/καθημερινό/προφορικό ύφος;
2. Είναι σαφείς και συγκεκριμένες οι ερωτήσεις που κάνω ως «δημοσιογράφος»;
3. Φρόντισα, ώστε να απαντήσω εύστοχα στις ερωτήσεις και να μην είμαι εκτός θέματος ως «συνεντευξιαζόμενος/-η»;
4. Πρόσεξα την έκφρασή μου;
5. Ρώτησα ως «δημοσιογράφος» αυτά που ήθελα; Μήπως πρέπει να προσθέσω κάποια άλλη ερώτηση;
6. Ανέπτυξα επαρκώς την οπτική μου γωνία σε σχέση με τις ερωτήσεις ως «συνεντευξιαζόμενος/-η»; Είπα ό,τι ήθελα να πω; Μήπως πρέπει να προσθέσω κάτι;

Διαδραστική άσκηση για την παραγωγή λόγου

Συμμετέχουμε σε επικοινωνιακή δράση

Με την καθοδήγηση του καθηγητή/-τριάς σας, θα εργαστείτε σε ομάδες 5-6 ατόμων. Θέμα της επικοινωνιακής αυτής δραστηριότητας είναι η έννοια της Οικογένειας στη στενή και ευρύτερη σημασία της. Κάθε ομάδα θα επιλέξει μία από τις ακόλουθες θεματικές ενότητες

- **Μορφές της σύγχρονης οικογένειας**
- **Η Οικογένεια – ο Κόσμος μου**
- **Οικογένεια και Εφηβεία: σχέση σε κρίση;**
- **Οικογενειακές στιγμές**
- **…**

Στόχος σας, στο πλαίσιο της δραστηριότητας αυτής, είναι να δημιουργήσετε μια συλλογή κειμένων που προορίζονται να αναρτηθούν σε ένα ψηφιακό ιστολόγιο που απευθύνεται σε νέους και νέες και και του οποίου διαχειριστές είναι νέοι άνθρωποι. Το ιστολόγιο αυτό είναι ανοιχτό σε σχόλια επισκεπτών, ώστε για κάθε ανάρτηση να ακολουθεί συζήτηση μεταξύ των αναγνωστών της, να δημοσιοποιούνται προβληματισμοί, να γίνεται ανταλλαγή επιχειρημάτων και, αν είναι δυνατό, να καταλήγουμε σε συμπεράσματα.

Στο πλαίσιο της υλοποίησης της δράσης, κάθε μέλος κάθε ομάδας καλείται να δημιουργήσει δύο κείμενα διαφορετικού κειμενικού είδους: επιλέγει το κειμενικό είδος (άρθρο γνώμης, εκλαϊκευμένο επιστημονικό άρθρο, επιστολή σε σημαίνον πρόσωπο, συνέντευξη κ.ά.) που πιστεύει ότι συνδέεται καλύτερα με τον θεματικό άξονα που επέλεξε κάθε ομάδα.
Η δημιουργία των κειμένων θα βασιστεί στα βιώματά σας αλλά και σε σύντομη έρευνα που θα πραγματοποιήσετε ως μέλη των ομάδων σας σε ψηφιακές/διαδικτυακές και έντυπες πηγές.

Πριν από την αποστολή των κειμένων σας για δημοσίευση, η κάθε ομάδα θα τα **αξιολογήσει** ως προς την επάρκεια του περιεχομένου, την ακρίβεια και τη σαφήνεια του λόγου, τη συνοχή και τη συνεκτικότητά τους, το ύφος και την επικοινωνιακή αποτελεσματικότητά τους.
Μετά τη δημοσίευσή τους στο ψηφιακό ιστολόγιο, θα ακολουθήσει η τελική αξιολόγηση των κειμένων αυτών από την ολομέλεια της τάξης και τον/την εκπαιδευτικό με βάση τα παραπάνω κριτήρια.

Καλές δημιουργίες!

Σε αυτήν την ενότητα:

Θα μελετήσουμε ***περιγραφές γεγονότων*** *και* ***περιγραφές προσώπων.***

Στη ***γραμματική****, θα εστιάσουμε στο* ***επίθετο*** *και στα* ***αριθμητικά*** *(μορφολογία, λειτουργίες, σημασίες, βαθμοί επιθέτου).*

Στο ***λεξιλόγιο*** *θα επανέλθουμε στις* ***παγιωμένες εκφράσεις*** *και τα* ***πολυλεκτικά σύνδετα*** *και θα μελετήσουμε την* ***παραγωγή επιθέτων.***

Θα αναλύσουμε ***σημειωτικούς τρόπους επικοινωνίας****, όπως εικόνες, φωτογραφίες και πολυτροπικά κείμενα.*

Στην ***πρόσληψη κειμένων,*** *θα αναζητήσουμε πληροφορίες, θα κατανοήσουμε και θα αξιολογήσουμε κριτικά τα κείμενα.*

Στην ***παραγωγή κειμένων****, θα δημιουργήσουμε προφορικά και γραπτά κείμενα.*

Θεματική Ενότητα 5

Ζούμε σε κοινωνίες: συνήθειες και παραδόσεις

Κατακτάμε τα γλωσσικά και γνωσιακά μέσα, για να κατανοούμε και να συνδέτουμε μηνύματα

Εμπλουτίζουμε τις γνώσεις μας για τον θεματικό άξονα της ενότητας

Κείμενο 1

α. Ήθη, έθιμα και παραδόσεις του ελληνικού λαού

Ένας πολύ σημαντικός τομέας της πολιτισμικής μας κληρονομιάς είναι τα ήθη, τα έθιμα και οι παραδόσεις του λαού μας. Οι λέξεις αυτές συνδέονται στενά μεταξύ τους και συμπληρώνουν η μία την άλλη. Τα ήθη είναι οι αντιλήψεις, «οι άγραφοι νόμοι» κάθε κοινωνίας, ενώ τα έθιμα είναι οι πράξεις με τις οποίες εκφράζονται οι αντιλήψεις αυτές. Όταν τα έθιμα επαναλαμβάνονται σταθερά από γενιά σε γενιά, δημιουργούνται οι παραδόσεις.

Τα ήθη, τα έθιμα και οι παραδόσεις του ελληνικού λαού προέρχονται κυρίως από την αρχαιότητα και το Βυζάντιο και συνδέονται συχνά με τη χριστιανική θρησκεία. Έχουν δεχτεί, επίσης, επιδράσεις από τους διάφορους κατακτητές και από τους γειτονικούς λαούς. Σχετίζονται, μάλιστα, στενά με την Οικιακή Οικονομία, μια και αφορούν την καθημερινή ζωή του ανθρώπου και της οικογένειας. Συγκεκριμένα, διακρίνονται σε δύο κατηγορίες: την πρώτη αποτελούν εκείνα που έχουν σχέση με τον λεγόμενο κύκλο της ανθρώπινης ζωής, δηλαδή με τους τρεις σπουδαιότερους σταθμούς της ζωής του ανθρώπου: τη γέννηση, τον γάμο και τον θάνατο· τη δεύτερη κατηγορία αποτελούν τα ήθη και τα έθιμα που συνδέονται με τον λεγόμενο κύκλο του έτους, δηλαδή με τις ασχολίες των ανθρώπων και με τις θρησκευτικές γιορτές στις τέσσερις εποχές του χρόνου. Με όλα αυτά συνυπάρχουν και έθιμα που έχουν τις ρίζες τους στην αρχαιότητα, όπως τα έθιμα της Αποκριάς.

Στην εποχή μας ήθη εξακολουθούν να υπάρχουν, έστω κι αν πολλά από αυτά είναι διαφορετικά από εκείνα των παλαιότερων χρόνων. Δεν δημιουργούνται όμως πια νέα έθιμα, ενώ και τα παλαιά συχνά σβήνουν, εξαιτίας του σύγχρονου τρόπου ζωής. Ωστόσο, παρατηρείται η τάση να αναβιώνουν ορισμένα τοπικά έθιμα, κυρίως τα πιο θεαματικά, συνήθως για τουριστικούς και για ψυχαγωγικούς λόγους. Η αναβίωση αυτή παραμένει επιφανειακή, καθώς η αρχική σημασία των εθίμων έχει ξεχαστεί. Γεγονός είναι πάντως ότι αυτά επιζούν, γιατί αρέσουν και ευχαριστούν τον σύγχρονο άνθρωπο.

β. Η σημασία της ελληνικής λαϊκής παράδοσης

Η ελληνική λαϊκή παράδοση περιλαμβάνει τον πολιτισμό που δημιουργήθηκε στα μεταβυζαντινά χρόνια και αποτελεί μια πλούσια πολιτισμική κληρονομιά. Η συλλογή στοιχείων για την κληρονομιά αυτή που μέρα με τη μέρα χάνεται και η διάσωση των έργων του λαϊκού μας πολιτισμού είναι πολύ σημαντικές. Ο λαϊκός πολιτισμός μπορεί να φανεί χρήσιμος σε πολλούς τομείς και να βοηθήσει στην ανάπτυξη ενός τόπου με διάφορους τρόπους:

- Οι γνώσεις σχετικά με την παραδοσιακή γεωργία και κτηνοτροφία μπορούν να βοηθήσουν στη δημιουργία βιολογικών προϊόντων.
- Οι γνώσεις για την παραδοσιακή ιατρική και φαρμακευτική μπορούν να φανούν χρήσιμες για την επεξεργασία φυτών και βοτάνων που χρησιμοποιούνται στις επιστήμες της υγείας και στον καλλωπισμό.
- Οι γνώσεις για την παραδοσιακή διατροφή μπορούν να συμβάλουν στη δημιουργία εργαστηρίων προϊόντων τοπικής παραδοσιακής διατροφής και εστιατορίων ειδικευμένων στην τοπική παραδοσιακή κουζίνα.
- Οι γνώσεις για την παραδοσιακή τέχνη μπορούν να φανούν χρήσιμες για τη δημιουργία εργαστηρίων έργων τέχνης που θα εμπνέονται από την παράδοση. Το υλικό που θα συγκεντρωθεί από όλα αυτά μπορεί να αποτελέσει τον πυρήνα ενός τοπικού μουσείου και να παρουσιαστεί σε εκδηλώσεις σχετικές με τον τοπικό πολιτισμό.
- Μπορεί να αναπτυχθεί πολιτισμικός τουρισμός και άλλες μορφές ήπιου τουρισμού και να δημιουργηθούν καινούργιες επαγγελματικές δυνατότητες για τους νέους ανθρώπους.
- Η επαφή με τον λαϊκό πολιτισμό θα αποκαλύψει στους νέους έναν τρόπο ζωής και μια αισθητική που βασίζεται στο μέτρο, στην αρμονία και στον σεβασμό του περιβάλλοντος, επηρεάζοντας πιθανόν και τον δικό τους τρόπο ζωής.

Διασκευασμένο απόσπασμα από το σχολικό εγχειρίδιο Οικιακής Οικονομίας της Β΄ Γυμνασίου

Αναστοχαζόμαστε με βάση το κείμενο

1. Να διαβάσετε το παραπάνω κείμενο και να καταγράψετε επιγραμματικά τα σημεία εκείνα που αναδεικνύουν τη σημασία της ελληνικής λαϊκής παράδοσης.

Ερευνούμε και μαθαίνουμε για τους κειμενικούς τύπους

Α. Περιγραφή κατάστασης/εθίμου/θεσμού

Κείμενο 1 Το γαϊτανάκι

Το γαϊτανάκι, το οποίο έκανε αισθητή την παρουσία του στις εκδηλώσεις των αστικών κέντρων, υποστηρίζεται ότι πέρασε στην Ελλάδα από πρόσφυγες του Πόντου και της Μικράς Ασίας και έδεσε απόλυτα με τα άλλα τοπικά έθιμα. Ωστόσο, διάφοροι μελετητές διατυπώνουν αρκετές και διαφορετικές απόψεις για τις ρίζες και την καταγωγή του. Στην αυθεντική αρχική του μορφή, δεκατρία άτομα χρειάζονται για να στήσουν τον χορό. Ο ένας κρατά έναν μεγάλο στύλο στο κέντρο, από την κορυφή του οποίου ξεκινούν δώδεκα μακριές κορδέλες, καθεμιά με διαφορετικό χρώμα. Οι κορδέλες αυτές λέγονται γαϊτάνια και δίνουν το όνομά τους στο έθιμο. Γύρω από τον στύλο, δώδεκα χορευτές κρατούν από ένα γαϊτάνι και χορεύουν μαζί, σε έξι ζευγάρια, τραγουδώντας το παραδοσιακό τραγούδι. Καθώς κινούνται γύρω από τον στύλο, κάθε χορευτής εναλλάσσεται με το ταίρι του και, έτσι όπως γυρνούν, πλέκουν τις κορδέλες γύρω από τον στύλο δημιουργώντας χρωματιστούς συνδυασμούς. Ο αριθμός των δώδεκα χορευτών λέγεται ότι δηλώνει τους μήνες του χρόνου που εναλλάσσονται ή τις Ώρες, τις μυθικές θεότητες του χρόνου. Σε πολλές κοινωνίες, κυρίως αγροτικές, το γαϊτανάκι συμβολίζει την ομόνοια και τη συναδελφικότητα. Ο κυκλικός χορός συμβολίζει τον κύκλο της ζωής, από τη ζωή στον θάνατο, από τη λύπη στη χαρά, από τον χειμώνα στην άνοιξη και το αντίθετο.

Διασκευασμένο απόσπασμα από τον ιστότοπο του Πατρινού Καρναβαλιού carnivalpatras

Επεξεργαζόμαστε το κείμενο, ώστε να αντλήσουμε πληροφορίες για την περιγραφή γεγονότος

1. Στο παραπάνω κείμενο παρουσιάζεται ένα γεγονός. Ποιο είναι ακριβώς το γεγονός που αποτυπώνεται στο κείμενο; Σε ποιον κειμενικό τύπο θεωρείτε ότι ανήκει το κείμενο αυτό;

Για να απαντήσετε στην ερώτηση, εξετάστε:
- Το γεγονός παρουσιάζεται σε στάδια που παρατίθενται από τον/τη συγγραφέα του κειμένου στον χρονικό ή στον χωρικό άξονα;
- Το γεγονός αυτό είναι μοναδικό, δηλαδή συμβαίνει σε συγκεκριμένο τόπο και χρόνο με συμμέτοχους συγκεκριμένους ανθρώπους ή έχει άχρονο χαρακτήρα; Με άλλα λόγια, μπορεί να πραγματοποιηθεί με τον ίδιο τρόπο σε διάφορες περιοχές, σε διάφορες χρονικές περιόδους ή να επαναλαμβάνεται κάθε χρόνο σε δεδομένη περίοδο;
- Ποια είναι η κύρια λεξική κατηγορία/ομάδα στο κείμενο αυτό; Αν είναι τα ρήματα, σε ποια ρηματική όψη βρίσκονται; Σε ποιον χρόνο;

2. Παρατηρήστε στο παραπάνω κείμενο τον τρόπο με τον οποίο δομείται/οργανώνεται η περιγραφή γεγονότος/εθίμου. Καταγράψτε τα «βήματα» της περιγραφής γεγονότος (π.χ. αναφορά στην περιγραφόμενη διαδικασία, παρουσίαση βημάτων/σταδίων κ.ά.). Θυμηθείτε ό,τι ξέρετε από το Δημοτικό και ανατρέξτε στα χαρακτηριστικά της περιγραφής γεγονότων/καταστάσεων στο Τετράδιο Εργασιών Α', σελ. 109.
3. Ποια διαφορά βλέπετε ανάμεσα στην περιγραφή γεγονότος/κατάστασης και στην αφήγηση;

4. Με ποιον τρόπο οπτικοποιούνται/απεικονίζονται στο μυαλό των αναγνωστών όσα περιγράφονται στο κείμενο; Μπορείτε να εντοπίσετε σχετικές εικόνες (οπτικές και ακουστικές);
5. Τι παρατηρείτε ως προς την επιλογή των επιθέτων; Το κείμενο αυτό εμπεριέχει ίδια πληθώρα επιθέτων με ένα κείμενο που ανήκει στον τύπο της περιγραφής κτηρίου ή αντικειμένου ή προσώπου;
6. Γιατί θεωρείτε πως ο συγγραφέας δίνει τόση έμφαση στις λεπτομέρειες της περιγραφής του γεγονότος στο Κείμενο 1;
7. Συμμετέχετε στην ακόλουθη δραστηριότητα ομαδικής δημιουργικής γραφής:
   - Χωριστείτε σε **ομάδες 4 ατόμων**. Καθένα μέλος της κάθε ομάδας θα περιγράψει (μετά από κλήρωση): ένα πρόσωπο ή έναν χώρο ή ένα αντικείμενο ή ένα γεγονός (π.χ. ένα έθιμο που πραγματοποιείται κάθε χρόνο) σε ένα κείμενο έκτασης περίπου 60 λέξεων.
   - Πριν γράψετε τα κείμενά σας, συνεργαστείτε, στο πλαίσιο της ομάδας, με τους συμμαθητές/τις συμμαθήτριές σας και συζητήστε για τα **γλωσσικά** και τα **δομικά χαρακτηριστικά** της κάθε μορφής **περιγραφής** (π.χ. *περιγραφής χώρου, περιγραφής αντικειμένου* κ.λπ.). Στη συνέχεια, σκεφτείτε, ανακαλέστε πρόσωπα και πράγματα σχετικά με το θέμα σας, μιλήστε με τα μέλη της ομάδας σας, ώστε να εμπνευστείτε κάτι πολύ καλό και ενδιαφέρον, που αξίζει να παρουσιάσετε.
   - Γράφοντας το κείμενό σας, μη διστάσετε να αφήσετε τα συναισθήματά σας και τη φαντασία σας να αποτυπωθούν στο τετράδιό σας, χωρίς να αισθάνεστε συστολή ή επιφύλαξη: *όλοι θαυμάζουν το κείμενο που δεν είναι ανιαρό και δεν θυμίζει τα άλλα, όλοι παραδέχονται τον προσωπικό τρόπο σκέψης και όχι την προσαρμογή στα συνηθισμένα.*
   - Έπειτα, καθαρογράψτε τα κείμενά σας και διαβάστε τα ως ομάδα, ώστε να βάλετε τις «τελευταίες πινελιές», συμπληρωματικές ή διορθωτικές (συμβουλευτείτε και το Τετράδιο Εργασιών Α', σελ. 109).
   - Τέλος, παρουσιάστε τα στην τάξη και, στη συνέχεια, αναρτήστε τα στον πίνακα ανακοινώσεων του τμήματός σας.

Β. Περιγραφή προσώπου

Κείμενο 2

Ο δεκατετράχρονος Αλέξης με τον Γάλλο φίλο του και τη μικρότερη αδερφή του παραπονιούνται για το βαρετό καλοκαίρι που θα περάσουν στην Αίγινα. Ευτυχώς, όμως, έρχονται κι άλλοι επισκέπτες με τα παιδιά τους, ανάμεσά τους και η Νικόλ, κι έτσι όλα αλλάζουν. Η Νικόλ έχει αναλάβει να συγκεντρώσει πληροφορίες για να βοηθήσει έναν Γερμανό που πάσχει από αμνησία. Η έρευνά της ξεκινά από τη Βαγία και από την οικογένεια που φιλοξένησε τον Γερμανό στην Κατοχή. Τα παιδιά αναζητούν κάποιον χαμένο θησαυρό στην περιοχή και, παρά τις αντιρρήσεις των γονιών για τους κινδύνους της «αποστολής», το πολυμήχανο μυαλό τους τους οδηγεί στη λύση: στις χαμένες λίρες και στον ανεκτίμητο θησαυρό, μα και τη φιλία, την αγάπη και τις ελπίδες για το μέλλον.

Ήταν είκοσι έξι χρονών. Τα μαύρα της μαλλιά τα 'χε κομμένα πολύ κοντά, κι έμοιαζε με αγόρι. Τα μάτια της, τεράστια, πέταγαν σπίθες, πίσω από κάτι ολοστρόγγυλα μεγάλα γυαλιά. Με την ανασηκωμένη της μυτούλα, το γεροδεμένο της κορμί, η Νικόλ ακτινοβολούσε κέφι και ζωντάνια. Ο πατέρας της ήταν Έλληνας, είχε παντρευτεί Γαλλίδα και ζούσαν στο Παρίσι από χρόνια. Όταν ήταν μικρή, η Νικόλ κάθε καλοκαίρι ερχόταν με τους γονείς της στην Ελλάδα για διακοπές. Είχαν πολλούς φίλους και συγγενείς. Όταν μεγάλωσε κι όταν δεν μπορούσαν οι δικοί της να τη συνοδέψουν, ερχόταν μόνη της. Στο αεροδρόμιο την περίμεναν πάντα αγαπημένα πρόσωπα. Ήταν πολύ φίλη με τη μητέρα του Κλου, την όμορφη Ζακελίν, και φυσικά με τη Ζωή, που την ένιωθε καλύτερα κι από μεγάλη αδερφή. Είχε τελειώσει σπουδές ψυχολογίας, ήθελε να βρει δουλειά σε σχολείο για να διδάξει, της άρεσε πολύ αυτό

το επάγγελμα, προσωρινά όμως εργαζόταν κοντά σ' έναν μεγάλο ψυχίατρο, τον καθηγητή Σπακ, γνωστό του πατέρα της. Έκανε χρέη γραμματέως, αλλά τα είχε καταφέρει να γίνει πολύτιμη βοηθός του. Η εξυπνάδα της, η πρωτοβουλία της, είχαν κάνει τον γιατρό Σπακ να την εκτιμήσει ιδιαίτερα, και μάλιστα να την παροτρύνει να κάνει καινούριες σπουδές ψυχιατρικής. Η Νικόλ δεν το είχε αποφασίσει ακόμη, αν και ήταν ενθουσιασμένη από τη δουλειά της κι ενδιαφερόταν για όλες τις περιπτώσεις του γιατρού Σπακ. Τώρα ερχόταν για διακοπές στην αγαπημένη της Ελλάδα, την πατρίδα της, κι ας τη φώναξαν όλοι: η Παριζιάνα. Μιλούσε ελληνικά με έντονη ξενική προφορά. Ο τρόπος που ντυνόταν, η ιδιόμορφη προσωπικότητα της, την έκαναν να ξεχωρίζει από τις άλλες Ελληνίδες. Βέβαια, μόλις τη γνώριζε κανείς από κοντά, από τις ζωηρές κινήσεις των χεριών και τον αυθορμητισμό της, εύκολα καταλάβαινε πόσο Ελληνίδα ήταν. Από τη μητέρα της είχε πάρει τη γαλατική ευγένεια που έκανε όλους να τη θαυμάζουν.

Ζωρζ Σαρή, *Ο θησαυρός της Βαγίας*, 2000, εκδ. Πατάκη, σσ. 35-36

Αναστοχαζόμαστε με βάση το κείμενο

1. Στο παραπάνω κειμενικό απόσπασμα γίνεται λόγος για ένα πρόσωπο. Ποιο είναι ακριβώς το πρόσωπο που παρουσιάζεται;
2. Πώς «παίρνει μορφή» το πρόσωπο αυτό και τι πληροφορίες αντλείτε για αυτό; Να εντοπίσετε τα βασικά χαρακτηριστικά του, όπως στοιχεία της εξωτερικής του εμφάνισης, του χαρακτήρα του, αλλά και συνήθειες και περιστατικά σχετικά με αυτό. Ο χωρισμός του κειμένου σε ενότητες θα σας βοηθήσει ιδιαίτερα στην απάντησή σας.
3. Τώρα που διαβάσατε το κείμενο, σε ποιον κειμενικό τύπο πιστεύετε ότι ανήκει;
4. Τι παρατηρείτε ως προς την επιλογή των επιθέτων και των μετοχών στο κείμενο; Σε ποια ενότητα του κειμένου πιστεύετε ότι ο ρόλος τους είναι πιο σημαντικός;
5. Γιατί θεωρείτε πως η συγγραφέας, στο πλαίσιο της περιγραφής της Νικόλ στο Κείμενο 2, δίνει τόση έμφαση στις λεπτομέρειες;
6. Υποθέστε ότι ήσασταν αυτόπτες μάρτυρες σε ένα «περίεργο» περιστατικό στο οποίο εμπλέκεται ένα άτομο, το οποίο μόνο εσείς είδατε (π.χ. χτυπούσε τα κουδούνια των διαμερισμάτων της πολυκατοικίας σας, χτύπησε με το ποδήλατο έναν σκύλο και τον εγκατέλειψε κ.ά.). Περιγράψτε τον άνθρωπο αυτόν σε έναν/μία αστυνομικό, τον οποίο/την οποία κάλεσε κάποιος από τους γείτονές σας.
7. Στο πλαίσιο ενός αφιερώματος που οργανώνει η τάξη σας για τις μεγάλες προσωπικότητες του 20ού αιώνα ή του πρώτου τετάρτου του 21ου αιώνα (π.χ. επιστήμονες, καλλιτέχνες, πολιτικούς, αθλητές, στρατιωτικούς, δημοσιογράφους κ.λπ.), επιλέξτε ένα πρόσωπο που θαυμάζετε, ώστε να το περιγράψετε γραπτά. Οργανώστε το κείμενό σας, ακολουθώντας την παρακάτω δομή:

- Ποιο είναι το όνομα και η ηλικία του;
- Με τι ασχολείται/ασχολήθηκε; (το επάγγελμα/η ιδιότητα του προσώπου)
- Εξωτερική περιγραφή: α) Γενική εντύπωση για την εμφάνισή του (π.χ. ανάστημα, σωματότυπος, ύφος κ.λπ.), β) Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του (π.χ. χαρακτηριστικά προσώπου, χρώμα μαλλιών/ματιών/δέρματος, χαρακτηριστικά σώματος και άκρων, τρόπος ομιλίας, χαρακτηριστικές κινήσεις και μορφασμοί, ντύσιμο κ.λπ.)
- Εσωτερικά γνωρίσματα: α) Χαρακτήρας του (π.χ. προτερήματα/αρετές, ελαττώματα/μειονεκτήματα κ.λπ.), β) Συμπεριφορά, γ) Συνήθειές του (π.χ. ενδιαφέροντα, προτιμήσεις κ.λπ.)
- Σημαντικά περιστατικά σχετικά με το πρόσωπο αυτό (π.χ. σημαντικοί «σταθμοί» της ζωής του, δράσεις του με μεγάλη επίδραση, κληρονομιά του στις επόμενες γενιές κ.λπ.)
- Σκέψεις και συναισθήματά σας για το πρόσωπο αυτό (π.χ. αγάπη, θαυμασμός, σεβασμός, εκτίμηση, ευγνωμοσύνη, εμπιστοσύνη, στενοχώρια, μελαγχολία, κ.ά.)

8. Στο μάθημα των Εικαστικών, ο καθηγητής/η καθηγήτριά σας σας ζήτησε, προκειμένου να συμβάλετε στον καλλιτεχνικό διαγωνισμό που οργανώνει η τάξη σας (με θέμα την επιλογή των καλύτερων πινάκων ζωγραφικής για συγκεκριμένες ιστορικές περιόδους), να περιγράψετε έναν ζωγραφικό πίνακα, ώστε, στην έκθεση που θα πραγματοποιηθεί, κάτω από κάθε πίνακα, να υπάρχει η περιγραφή του.

Αξιοποιήστε τα όσα έχετε ήδη μάθει για τον κειμενικό τύπο της περιγραφής σε ένα σύντομο κείμενο. Αρχικά, θα αναφερθείτε στον ζωγράφο και την ιστορική περίοδο δημιουργίας του πίνακα, όπως επίσης και στο θέμα του. Στη συνέχεια, σας έχει ζητηθεί να φανταστείτε το όνομα της κοπέλας και τις πιθανές ασχολίες της. Πέρα από τα εξωτερικά χαρακτηριστικά του προσώπου και του σώματος, θα περιγράψετε και τα εσωτερικά της γνωρίσματα.

Κόρη με ρόκα και αδράχτι, Ιακωβίδης Γεώργιος, 1876, Συλλογή Ιδρύματος Ε. Κουτλίδη, Εθνική Πινακοθήκη

Διαδραστική άσκηση διερεύνησης της δομής της περιγραφής

Διαδραστική άσκηση για τους τύπους της περιγραφής

Διερευνούμε το μορφολογικό σύστημα της ελληνικής

Α. Επίθετα

Κείμενο 1 Η περιγραφή ενός κρατούμενου

Δεύτερος προσήχθη από τον αξιωματικόν της, με στρατιωτικήν συνοδείαν εις το Γραφείον: ένας άνδρας υψηλός το ανάστημα, παχύσαρκος, καλοκαμωμένος, με μακρά μουστάκια, χωρίς μαλλιά, με φέσι τουρκικού τύπου, ενδεδυμένος με ένα πισλί[1], βρακιά[2] και υπενδύτην[3] από ρούχο[4], κατά την συνήθειαν των Τούρκων, με καπότο[5] Ζαγοράς, έχον επιθέματα[6] από άργυρον επίχρυσον.

Περιγραφή του Ανδρούτσου, του πατέρα του Οδυσσέα, από τις βενετσιάνικες αρχές, Μέρτζιος, Νέαι Ειδήσεις, σ. 107 στο Δ. Σταμέλος, *Το λιοντάρι της Κλεφτουριάς: Αντρούτσος, ο πατέρας του Οδυσσέα*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας Ι.Δ. Κολλάρου & Σιας Α.Ε, σ. 28

[1] το πισλί: ένα είδος γιλέκου, [2] το βρακίν: περισκελίδα, παντελόνι, [3] ο υπενδύτης: εσωτερικό ρούχο, [4] το ρούχο: ύφασμα, [5] το καπότο: χοντρό, μάλλινο πανωφόρι, [6] το επίθεμα: κάλυμμα, σκέπασμα

Κείμενο 2 Ανδρούτσος, ο πατέρας του Οδυσσέα Ανδρούτσου

Ήταν -γράφει ο Fauriel- τόσο εκπληκτικός και τόσο ξακουστός για τη δύναμη του κορμιού του, για το ύψος και την ομορφιά της κορμοστασιάς του, για τη φοβερή περηφάνια της μορφής του, για το ύφος και τη ματιά του, όσο και για την ίδια την αντρεία του. Τα μουστάκια του ήταν ιδιαίτερα εντυπωσιακά και φημισμένα: για να μην τον ενοχλούν τα έδενε το 'να με τ' άλλο πίσω από το κεφάλι του. Ένα παρουσιαστικό τόσο άγριο και τόσο απειλητικό έκρυβε μια ψυχή γλυκιά, ευγενή και ήρεμη που είχε το ένστικτο όλων των μεγάλων πραγμάτων.

Διασκευασμένο απόσπασμα από την περιγραφή του φιλέλληνα Claude Fauriel, *Chants populaires*, p. 111-112 στο Δ. Σταμέλος, *Το λιοντάρι της Κλεφτουριάς: Αντρούτσος, ο πατέρας του Οδυσσέα*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας Ι.Δ. Κολλάρου & Σιας Α.Ε, σσ. 28-29

Επεξεργαζόμαστε τα μορφολογικά στοιχεία των κειμένων

1. Να εντοπίσετε στο Κείμενο 1 τα επίθετα. Στη συνέχεια να διαβάσετε το κείμενο σε έναν συμμαθητή/μια συμμαθήτρια σας χωρίς αυτά. Ποιο είναι το αποτέλεσμα; Θεωρείτε αποτελεσματικότερο το κείμενο με ή χωρίς επίθετα; Γιατί;

2. Ποια επίθετα χρησιμοποιούνται στο Κείμενο 1 και ποια στο Κείμενο 2 για καθένα από τα παραπάνω χαρακτηριστικά του Ανδρούτσου; Να συμπληρώσετε τον πίνακα. Ενδέχεται κάποιο κουτάκι του πίνακα να μείνει κενό.

Χαρακτηριστικό	Επίθετα κειμένου 1	Επίθετα κειμένου 2
παρουσιαστικό		
μουστάκια		
ψυχή		

Περιγραφικά	Αξιολογικά

3. Να χωρίσετε τα επίθετα που συγκεντρώσατε στην προηγούμενη άσκηση σε περιγραφικά (δηλωτικά μεγέθους, μορφής, σχήματος, χρώματος κ.λπ.) και αξιολογικά (δηλωτικά άποψης, κρίσης, αξιολόγησης), καθώς συμπληρώνετε τον διπλανό πίνακα.

4. Να επιλέξετε τη σωστή απάντηση από τις τρεις: Το υπογραμμισμένο επίθετο στη φράση «*... με φέσι τουρκικού τύπου*»:
   - δηλώνει εξωτερικό χαρακτηριστικό.
   - δηλώνει κρίση/αξιολόγηση του ομιλητή.
   - ταξινομεί/κατατάσσει το όνομα σε μια κατηγορία.

5. Να συγκεντρώσετε τα επίθετα των Κειμένων 1 και 2 και να σχηματίσετε τα τρία γένη τους στην ονομαστική πτώση, συμπληρώνοντας τον διπλανό πίνακα. Μπορείτε να διαπιστώσετε σε ποιες περιπτώσεις το θηλυκό γένος των επιθέτων σε -ος έχει κατάληξη -α και σε ποιες -η (π.χ. φοβερός,-ή, ενώ άγριος, -α); Για να απαντήσετε προσέξτε τον χαρακτήρα του θέματος των επιθέτων, δηλαδή το τελευταίο φώνημα του θέματος, αν είναι φωνηεντικό ή συμφωνικό.

Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο

6. Ποια από τα επίθετα που συγκεντρώσατε έχουν διαφορετική κατάληξη για κάθε γένος (τρικατάληκτα); Ποιο έχει κοινή κατάληξη σε δύο διαφορετικά γένη (δικατάληκτα); Να συμπληρώσετε τον διπλανό πίνακα.

Τρικατάληκτα	Δικατάληκτα

7. Πόσες διαφορετικές καταλήξεις εντοπίσατε στο αρσενικό γένος; Με τη βοήθεια του παραρτήματος στο Τετράδιο Εργασιών Α΄ που αναφέρεται στη γραμματική, να μελετήσετε την κλίση των επιθέτων που καταγράψατε.

Συνειδητοποιούμε τις μορφολογικές επιλογές των συγγραφέων των κειμένων

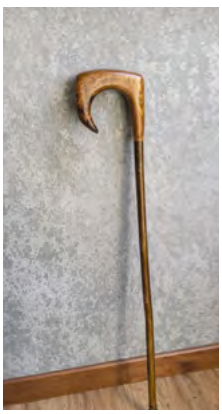
1. Γιατί ο φιλέλληνας Fauriel δεν χρησιμοποίησε τα επίθετα των βενετσιάνικων αρχών για την περιγραφή του Ανδρούτσου στο Κείμενο 2; Γιατί οι βενετσιάνικες αρχές δεν ασχολούνται καθόλου στην αναφορά τους με την περιγραφή της ψυχής του Ανδρούτσου στο Κείμενο 1; Για να απαντήσετε, λάβετε υπόψη τον σκοπό καθεμιάς από τις δυο περιγραφές, όπως και το κειμενικό είδος στο οποίο ανήκει το κάθε κείμενο.
2. *«... έκρυβε μια ψυχή <u>γλυκιά</u>, <u>ευγενή</u> και <u>ήρεμη</u> που είχε το ένστικτο όλων των μεγάλων πραγμάτων»*: Να τοποθετήσετε τα υπογραμμισμένα επίθετα πριν από το όνομα «ψυχή». Σε ποια από τις δύο περιπτώσεις τονίζονται, κατά τη γνώμη σας, περισσότερο οι ιδιότητες του συγκεκριμένου ονόματος;

Β. Παραθετικά επιθέτων

Εμπλεκόμαστε στις ακόλουθες δραστηριότητες

1. Να αντιστοιχίσετε τα επίθετα των πλαισίων με την κατάλληλη εικόνα από το Λαογραφικό Μουσείο Στεμνίτσας συμπληρώνοντας τις κενές γραμμές.

η πιο ψηλή, ψηλότερη, ψηλή, πιο ψηλή, ψηλότατη, πολύ ψηλή

βαρύ, βαρύτατο, βαρύτερο, πολύ βαρύ, το πιο βαρύ, πιο βαρύ

ογκωδέστερο,
ογκωδέστατο,
το πιο ογκώδες,
ογκώδες, πολύ ογκώδες,
πιο ογκώδες

Θυμόμαστε από το Δημοτικό ότι:
Ο **θετικός βαθμός** ενός επιθέτου αναφέρεται στην ιδιότητα που δηλώνει το επίθετο αυτό.
Ο **συγκριτικός** δηλώνει ότι η συγκεκριμένη ιδιότητα υπάρχει σε μεγαλύτερο βαθμό σε δεδομένο όνομα σε σχέση με ένα άλλο (**σύγκριση υπεροχής**) ή σε μικρότερο (**σύγκριση υστέρησης**).
Ο **υπερθετικός** δηλώνει ότι η συγκεκριμένη ιδιότητα υπάρχει σε μεγαλύτερο βαθμό σε δεδομένο όνομα σε σχέση με όλα τα υπόλοιπα ονόματα της ίδιας σημασιολογικής κατηγορίας ή σε μικρότερο. Επίσης, δηλώνει ότι η συγκεκριμένη ιδιότητα υπάρχει στον μέγιστο ή στον ελάχιστο βαθμό σε δεδομένο όνομα.

2. Σε πόσες μορφολογικές/κλιτικές υποκατηγορίες θα χωρίζατε τα επίθετα των πλαισίων ανάλογα με την κατάληξή τους στους τρεις βαθμούς; Να συμπληρώσετε τον διπλανό πίνακα με τις καταλήξεις που εντοπίσατε.

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός

3. Τι είναι η δεύτερη γκλίτσα συγκριτικά με την πρώτη ως προς το ύψος; Να απαντήσετε με ολοκληρωμένη πρόταση.

.....

.....

4. Ποια αντικείμενα συγκρίνονται στην πρόταση που γράψατε; Τα δύο συγκρινόμενα αντικείμενα αποτελούν τον α΄ και τον β΄ όρο σύγκρισης. Να συμπληρώσετε στον διπλανό πίνακα τον α΄ και β΄ όρο σύγκρισης.

Α΄ όρος σύγκρισης	Β΄ όρος σύγκρισης

5. Σε ποια πτώση βρίσκονται οι συγκρινόμενοι όροι; Θα μπορούσατε να αντικαταστήσετε τον β΄ όρο σύγκρισης με άλλη πτώση;
6. Ποια γκλίτσα είναι η ψηλότερη απ' όλες; Να απαντήσετε με δύο προτάσεις με αντίστοιχο νόημα. Τι θα μπορούσατε να παραλείψετε από τις προτάσεις που γράψατε, χωρίς να αλλάξει το νόημα; Γιατί;

.....

.....

7. Τα αντικείμενα των παραπάνω φωτογραφιών θα φιλοξενηθούν στο μικρό λαογραφικό μουσείο που θα στηθεί σε χώρο του σχολείου σας. Εσείς αναλάβατε να συντάξετε ένα ενημερωτικό φυλλάδιο για το κοινό. Να περιγράψετε τα αντικείμενα του μουσείου συγκρίνοντάς τα ως προς το χρώμα, τη διακόσμηση, το μέγεθος, τη μορφή και τη χρήση. Πριν αρχίσει να διανέμεται το φυλλάδιο που δημιουργήσατε στους επισκέπτες του μουσείου, το αξιολογείτε στην τάξη ως προς τη δομή του, την έκφραση και το περιεχόμενό του, με τη συμμετοχή των συμμαθητών/-τριών σας και του/της εκπαιδευτικού.

Διαδραστική άσκηση για τη σημασία των επιθέτων

Διαδραστική άσκηση για τον εμπλουτισμό του λεξιλογίου

Επεκτείνουμε το λεξιλόγιό μας

Α. Λεξιλόγιο σχετικό με τον θεματικό άξονα της ενότητας

Επανερχόμαστε στο εισαγωγικό Κείμενο 1

1. Ξαναδιαβάστε το Κείμενο 1 της εισαγωγικής υποενότητας (σελ. 80) και εντοπίστε λέξεις και εκφράσεις (παγιωμένες εκφράσεις, πολυλεκτικά σύνθετα) σχετικά με τα ήθη, τα έθιμα και τις παραδόσεις. Τις λέξεις και τις εκφράσεις που εντοπίσατε να τις καταγράψετε στο τετράδιό σας.
2. Να βρείτε στο διαδίκτυο, με μηχανή αναζήτησης δικής σας επιλογής, εκφράσεις και λέξεις σχετικές με τα ήθη, τα έθιμα και τις παραδόσεις (στη μηχανή αναζήτησης πληκτρολογούμε λέξεις, όπως «έθιμα», «ήθη», «παραδοσιακός» κ.λπ.). Η αναζήτησή σας μπορεί να περιοριστεί σε τίτλους, αλλά και σε κείμενα με σχετικό περιεχόμενο.
   Επίσης, μπορείτε να αξιοποιήσετε συμβατικά και ηλεκτρονικά λεξικά (π.χ. *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας* του Γ. Μπαμπινιώτη, *Χρηστικό Λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας* της Ακαδημίας Αθηνών, *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής* του Ιδρύματος Τριανταφυλλίδη).

Β. Παράγωγα επίθετα

Κείμενο 1 Να 'σαι καλά δάσκαλε

[...] Αλλά σε λίγο παρηγορήθηκα, όταν ήρθε η σειρά της εργασίας ενός άλλου παιδιού, επίσης ξένου, από την πολιτεία. Ο καθηγητής πια εδώ δεν μπορούσε με κανένα τρόπο να συγκρατήσει τη σοβαρότητά του. «Μα, παιδί μου, τι είναι αυτά που έφερες; του λέει. Εσύ δεν κατάλαβες απολύτως τίποτα. Κρίμα, στα τόσα και τόσα που έχουμε πει ως τώρα!». Και τι είχε γίνει; Παρ' όλα τα μαθήματα, τους χορούς και τα τραγούδια, ο συμμαθητής μας αυτός, που ήταν και ο πιο φίλος μου –οι πατεράδες μας συνάδελφοι– είχε φέρει ως δημοτικό τραγούδι ένα τραγουδάκι του μουσικοσυνθέτη Αττίκ και συγκεκριμένα εκείνο που λέει: «Την ώρα που περνούσε τ' οργανάκι». Κι ενώ κρατούσαμε όλοι την κοιλιά μας από τα γέλια, μερικοί μάλιστα είχαν πάρει να σιγοτραγουδούν «το οργανάκι», ο δάσκαλος έλεγε και ξανάλεγε: «Μα, βρε παιδί μου, από πού και ως πού; Τουλάχιστο να έφερνες τη "Μαρία την Πενταγιώτισσα" ή το "Τάκου-τάκου ο αργαλειός μου" να πω τα μπέρδεψες. Αλλά αυτό "Την ώρα που περνούσε τ' οργανάκι"; Από πού κι ως πού; Μυστήριο μέγα!».

«Δεν είναι μυστήριο δάσκαλε. Η πολιτεία είχε κάνει έτσι το παιδί αυτό. Όχι μόνο να μην ξέρει το λαϊκό πολιτισμό, αλλά ούτε να μπορεί καν να τον μάθει. Και το ξανάκανε, δυστυχώς, όταν το ξαναπήρε».

Γιώργος Ιωάννου, *Εφήβων και μη*, 2001, εκδ. Κέδρος, *σσ.* 141-142

Επεξεργαζόμαστε το λεξιλόγιο του κειμένου

Διαδραστική άσκηση για την παραγωγή και σύνθεση λέξεων

1. Να υπογραμμίσετε τις λέξεις (ονόματα, επίθετα) και τις παγιωμένες εκφράσεις/συμφράσεις του Κειμένου 1 που σχετίζονται με τα ήθη, τα έθιμα και τις παραδόσεις.
2. Να αντιστοιχίσετε τις ρίζες της στήλης Α με τα επιθήματα της στήλης Β, ώστε να σχηματιστούν παράγωγα επίθετα. Αυτά να τα καταγράψετε στη στήλη Γ.

Στήλη Α (Ρίζες)	Στήλη Β (Επιθήματα)	Στήλη Γ (Παράγωγο επίθετο)
1. τρομάζω	Α. -ινος	
2. μικρός	Β. -ένιος	
3. δημοκρατία	Γ. -ής	
4. εποχή	Δ. -τός	
5. επιθυμώ	Ε. -ερός	
6. βαμβάκι	ΣΤ. -ικός	
7. μαλλί	Ζ. -σιμος	
8. φορολογώ	Η. -ακός	
9. μολύβι	Θ. -ικός	
10. στάχτη	Ι. -ιάρης	
11. χάδι	ΙΑ. -ούλης	

3. Να εντοπίσετε τη ρίζα και το επίθημα των παράγωγων επιθέτων της τρίτης στήλης του ακόλουθου πίνακα:

Ρίζα	Επίθημα	Παράγωγο επίθετο
		γελαστός
		κοκκινωπός
		πλαϊνός
		μεταβλητός
		σεληνιακός
		παραμυθένιος
		οικογενειακός
		χωριστός
		καλούτσικος
		κεντρικός

Έχουμε πει πολλές φορές ότι η **αναγνώριση της ρίζας των άγνωστων λέξεων** μας οδηγεί στη συναγωγή της σημασίας τους, πριν να ανατρέξουμε σε λεξικό.

4. Να φτιάξετε 4 πολυλεκτικά σύνθετα ή παγιωμένες εκφράσεις/συμφράσεις με τα παραπάνω παράγωγα επίθετα: π.χ. κεντρική πλατεία. Στη συνέχεια, αφού χωριστείτε σε ζευγάρια, στο πλαίσιο δραστηριότητας κάλυψης πληροφοριακών κενών, να τα/τις εντάξετε σε διαλόγους/ερωταποκρίσεις (ερώτηση/απάντηση) δύο συνομιλητών/-τριών από τους οποίους/τις οποίες ο ένας/η μία ζητά μια πληροφορία από τον άλλο/την άλλη.

Για παράδειγμα:
Α: — Πού μένει ο κουμπάρος σου;
Β: — Στην **κεντρική πλατεία**.

5. Να παρατηρήσετε προσεκτικά στους πίνακες με τα παράγωγα επίθετα την ορθογραφία των επιθέτων. Έπειτα, να συμπληρώσετε το γράμμα που λείπει από τα παρακάτω επίθετα:

φορ.....τός, πουπουλ.....νιος, πρασιν.....πός, θαλασσ.....ς,

υπολογίσ.....μος, μετρήσ.....μος, πέτρ.....νος, βασ.....κός.

» Έχοντας διερευνήσει τους κανόνες ορθογραφίας των παράγωγων επιθέτων, θα μπορείτε, ξαναδιαβάζοντας τα κείμενά σας στο στάδιο **Μετά τη συγγραφή**, να κάνετε **αντίστοιχες διορθωτικές παρεμβάσεις**, μειώνοντας τα λάθη σας!

Συνειδητοποιούμε τις λεξιλογικές επιλογές

1. Να αντικαταστήσετε τις υπογραμμισμένες λέξεις του ακόλουθου αποσπάσματος του Κειμένου 1 της εισαγωγικής υποενότητας με συνώνυμες: «*Στην εποχή μας ήθη <u>εξακολουθούν</u> να υπάρχουν, έστω κι αν πολλά από αυτά είναι διαφορετικά από εκείνα των παλαιότερων χρόνων. Δεν <u>δημιουργούνται</u> όμως πια νέα έθιμα, ενώ και τα παλαιά συχνά <u>σβήνουν</u>, εξαιτίας του <u>σύγχρονου</u> τρόπου ζωής. Ωστόσο, παρατηρείται η τάση να <u>αναβιώνουν</u> ορισμένα τοπικά έθιμα, κυρίως τα πιο <u>θεαματικά</u>, συνήθως για τουριστικούς και για ψυχαγωγικούς λόγους*». Θεωρείτε ότι αλλάζει η νοηματική απόχρωση του κειμένου μετά τις μεταβολές που πραγματοποιήσατε σε λεξιλογικό επίπεδο;

Εμπλουτίζουμε τις γνώσεις μας για τους σημειωτικούς τρόπους

Κείμενο 1 Πτυχές της Ελλάδας

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Ποιο είναι το αντικείμενο της διαφήμισης στην αφίσα του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού (ΕΟΤ);
2. Ποια στοιχεία του ελληνικού τοπίου, του ελληνικού τρόπου ζωής και του ελληνικού πολιτισμού αναδεικνύει η αφίσα;
3. Ποιο είναι το κεντρικό μήνυμα της αφίσας; Με ποιους σημειωτικούς τρόπους κατασκευάζεται και προβάλλεται το μήνυμα αυτό;
4. Ποιος σημειωτικός τρόπος κυριαρχεί ποσοτικά ως προς την έκταση ή την εικόνα ή το γλωσσικό κείμενο;
5. Ποιο χρώμα ή ποια χρώματα κυριαρχούν στην αφίσα;
6. Να αναζητήσετε και άλλες αφίσες του ΕΟΤ και να παρατηρήσετε τους σημειωτικούς τρόπους που επιστρατεύονται.

Συνειδητοποιούμε τις επιλογές των σημειωτικών τρόπων από τους σχεδιαστές πολυτροπικών κειμένων

1. Η διαφήμιση ως κειμενικό είδος ποιους στόχους εξυπηρετεί;
2. Σε ποιους πιστεύετε ότι απευθύνεται η αφίσα αυτή;
3. Πώς σας φαίνεται από αισθητική άποψη η αφίσα; Σας αρέσει; Γιατί;
4. Είναι κατά τη γνώμη σας μια αποτελεσματική αφίσα; Προτού απαντήσετε, να προσδιορίσετε ποιος είναι ο στόχος/ποιοι είναι οι στόχοι της συγκεκριμένης αφίσας.
5. Οι χρωματικές επιλογές των σχεδιαστών της αφίσας πώς δικαιολογούνται σε σχέση με το αντικείμενο της διαφήμισης και τον σκοπό της δημιουργίας της αφίσας;
6. Πιστεύετε ότι δίγεται ή φθείρεται η ελληνική γλώσσα, όταν διαφημίσεις ελληνικών περιοχών δεν γίνονται στα ελληνικά;

Συνειδητοποιούμε την αιτία των γλωσσικών επιλογών των συγγραφέων/ομιλητών/-τριών

Κείμενο 1 Αξιολογώντας σημαντικά τοπόσημα

Επεξεργαζόμαστε τις κριτικές

1. Οι κριτικές των δύο κειμένων είναι θετικές ή αρνητικές;
2. Με ποιους τρόπους δηλώνεται η επιδοκιμασία/το θετικό σχόλιο στις δύο αυτές κριτικές;
3. Σε ποιον κειμενικό τύπο πιστεύετε ότι ανήκουν τα δύο κείμενα; Ποια στοιχεία της δομής τους επιβεβαιώνουν την άποψή σας;
4. Επιχειρήστε να διαβάσετε τις δύο κριτικές αφαιρώντας όλα τα επίθετα. Τι θα παρατηρούσατε;
5. Πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος των επιθέτων, κατά τη γνώμη σας, στις παραπάνω κριτικές; Τι είδους επίθετα εντοπίσατε στα δύο κριτικά κείμενα; Περιγραφικά, ταξινομικά ή αξιολογικά; Συνδέεται το είδος των επιθέτων με το κειμενικό είδος και τον σκοπό των κειμένων αυτών;

Eleni S
23 συνεισφορές

●●●●●

Ηρεμία και γαλήνη

Ιούλ 2024 • Φίλοι

Πανέμορφη τοποθεσία! Όπου κι αν στρέψεις το βλέμμα, βλέπεις απέραντο γαλάζιο. Το μέρος βγάζει μια ηρεμία και σε συνδυασμό με τη θάλασσα δημιουργεί μια υπέροχη ατμόσφαιρα. Το βράδυ είναι πανέμορφο το ηλιοβασίλεμα εκεί, ό,τι πρέπει για φωτογραφίες ή μια ρομαντική βόλτα.

Γράφτηκε στις 19 Ιουλίου 2024

Αυτή η κριτική είναι η υποκειμενική γνώμη ενός μέλους του Tripadvisor και όχι η γνώμη της Tripadvisor LLC. Το Tripadvisor πραγματοποιεί ελέγχους στις κριτικές.

mrpanagio
Αθήνα Ελλάδα - 734 συνεισφορές

●●●●●

Ένα τοπίο μαγεία!

Ιούλ 2022 • Οικογένεια

Μια πύλη που στέκεται μόνη της αγέρωχη... Ένα στολίδι και το σήμα κατατεθέν της Νάξου. Από μακριά διακρίνεται το υπέροχο νησί. Θέα της πόλης από το ψηλότερο σημείο, καταπληκτική. Δεν υπάρχει περίπτωση να πάτε στο νησί και να μην ανεβείτε να δείτε το ηλιοβασίλεμα από τον ναό. Θα πήγαινα ξανά και ξανά!

Στιγμιότυπο οθόνης από ταξιδιωτική πλατφόρμα

6. Στη δεύτερη κριτική, επιχειρήστε να αντικαταστήσετε με τελείες το θαυμαστικό και τα αποσιωπητικά. Αλλάζει κάτι στο νόημα του κειμένου (στην περιγραφική ή τη συναισθηματική διάσταση του νοήματος);
7. Κατά πόσο επαληθεύτηκαν ή διαψεύστηκαν οι αρχικές προσδοκίες σας για το περιεχόμενο και το ύφος των αναρτήσεων;
8. Δημιουργήστε δύο πολύ σύντομα κείμενα, ένα με θετική και ένα με αρνητική κριτική, για ένα τοπόσημο ή ένα έθιμο της περιοχής σας, με στόχο να πείσετε έναν γνωστό/μία γνωστή σας από άλλη πόλη να επισκεφτεί τη δική σας. Επιλέξτε το κατάλληλο ύφος!

Κατανοούμε και συνδέτουμε κείμενα

Κατανοούμε γραπτά και ψηφιακά κείμενα

Κείμενο 1 Ήθη και έθιμα, η φυσιογνωμία ενός λαού

Πριν από την ανάγνωση

1. Τι καταλαβαίνετε διαβάζοντας τον τίτλο του κειμένου; Τι σημαίνει ο όρος φυσιογνωμία; Πότε τον χρησιμοποιούμε;
2. Τι αναμένετε να αναφέρει το κείμενο; Ποια ζητήματα πιστεύετε ότι θίγει;
3. Τι προσφέρουν τα ήθη και τα έθιμα σε έναν λαό, κατά την άποψή σας;

Ο όρος «ήθος» σημαίνει το σύνολο των ψυχικών χαρακτηριστικών κάθε ανθρώπου. Ήθη λέγονται οι αντιλήψεις ενός λαού για την ηθική και κοινωνική συμπεριφορά. Είναι οι γενικές αρχές Δικαίου, οι θεμιτοί τρόποι συμπεριφοράς του κοινωνικού ανθρώπου, που μεταβάλλονται με τη μεταβολή του χρόνου, που διαφέρουν από τόπο σε τόπο και απηχούν την τρέχουσα ηθική μιας κοινωνίας. Δηλαδή τα ήθη ορίζουν αξίες, σχέσεις, συμπεριφορές. Είναι τα αισθήματα, οι νοοτροπίες που χαρακτηρίζουν μια εποχή (π.χ. η καταναλωτική τάση του σύγχρονου αστού, η προτίμησή του σε πρακτικές λύσεις, όπως είναι τα τυποποιημένα είδη διατροφής, η αντίληψή του για τον γάμο κ.τ.λ.). Όλα αυτά αποτελούν ένα είδος κανόνων και νόμων, μια μορφή Δικαίου άγραφου, που θα μπορούσαμε να το ονομάσουμε εθιμικό.

Όταν, όμως, οι αντιλήψεις αυτές πάρουν και μια σταθερά επαναλαμβανόμενη τελεστική, περισσότερο ή λιγότερο τελετουργική μορφή, γίνονται έθιμα, όπως είναι τα γαμήλια έθιμα. Γίνονται δηλαδή συνήθεια με καθολικό χαρακτήρα, που τηρείται από όλα τα μέλη της κοινωνικής ομάδας.

Η έννοια των εθίμων προσεγγίζεται καλύτερα με τον συσχετισμό τους με την έννοια των ηθών (λέμε ήθη και έθιμα). Στα νεότερα χρόνια η σχέση ηθών και εθίμων μεταβλήθηκε. Ήθη πάντα υπάρχουν, αλλά δεν δημιουργούνται νέα έθιμα. Αυτό σχετίζεται με τον τερματισμό της κλειστής ζωής της αγροτικής κοινωνίας, που ήταν ο κατεξοχήν χώρος δημιουργίας εθίμων. Γιατί εκεί συνέτρεχαν οι λόγοι που ευνοούσαν τη δημιουργία και διατήρησή τους (έντονη πίστη σε υπερφυσικές δυνάμεις, που έπρεπε, λατρευτικά, να καταστούν ευεργετικές, διάθεση ελεύθερου χρόνου, συλλογική ζωή). Υπάρχει, εντούτοις, μια τάση διατήρησης παλιών εθίμων, έστω κι αν έχουν εκλείψει οι λόγοι δημιουργίας τους.

Τα ήθη και έθιμα, τα δημοτικά τραγούδια και οι παροιμίες, οι παραδόσεις και οι θρύλοι αποτελούν τον λαϊκό πολιτισμό που είναι ο καθρέφτης ενός λαού. Κάθε έθιμο και δοξασία του λαϊκού πολιτισμού προχωρά στα βάθη του παρελθόντος, φτάνοντας όχι μόνο στους κλασικούς χρόνους, αλλά μερικές φορές στα βάθη της προϊστορίας.

Διασκευασμένο απόσπασμα δημοσίευσης του Ν. Ζυγογιάννη, από τον ενημερωτικό ιστότοπο trikalaIN

Κατά την ανάγνωση

1. Ποιο βασικό κοινό γνώρισμα έχουν τα ήθη με τα έθιμα και ποια διαφορά, σύμφωνα με το κείμενο;
2. Γιατί δεν δημιουργούνται πια νέα έθιμα;
3. Γιατί οι άνθρωποι, ακόμη κι αν δεν δημιουργούν νέα έθιμα, εξακολουθούν να έχουν σήμερα την ανάγκη να ακολουθούν τα παλαιότερα;
4. Τι προσφέρει στον άνθρωπο η προσέγγιση του λαϊκού πολιτισμού αναφορικά με το παρελθόν του και το μέλλον του;

Μετά την ανάγνωση

1. Χωριστείτε σε ομάδες και προσπαθήστε να βρείτε ήθη (αντιλήψεις, συμπεριφορές, νοοτροπίες) της εποχής μας σχετικά με το ντύσιμο, τη διατροφή κ.λπ.
2. Επιλέξτε ένα έθιμο της περιοχής σας που να προσφέρεται, λόγω της παραστατικότητάς του, για δραματοποίηση. Προσπαθήστε να ενταχθεί το συγκεκριμένο δρώμενο σε κάποια εκδήλωση-γιορτή του σχολείου, ώστε όλο το σχολείο να γνωρίσει μέρος της πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

Δραστηριότητα πρόσληψης κειμένου

Κείμενα 2-3

Πριν από την ανάγνωση

1. Ποιες σκέψεις/λέξεις/συναισθήματα σάς έρχονται στον νου όταν ακούτε τη λέξη «γιορτή» (Κείμενο 2) και τη λέξη «επέτειος» (Κείμενο 3);
2. Με βάση τους τίτλους των κειμένων και το κειμενικό είδος τους (επιφυλλίδες σε εφημερίδα), διατυπώστε τις υποθέσεις σας για το θέμα τους.

Κείμενο 2: Να ξανασμίξουν η Γιορτή με το «νόημα»

Στην πλειονότητά τους οι σύγχρονες κοινωνίες διαστέλλουν την όποια γιορτή (θρησκευτική ή εθνική) από το «νόημά» της. «Νόημα» λέμε την αιτία και τον σκοπό πράξεων, συμβάντων, ενεργημάτων, τη σημασία τους για τη ζωή μας. Και «γιορτή» ονομάζουμε τη συλλογική χαρά και ευφροσύνη που εισπράττουμε από συμβάντα – γεγονότα ευεργετικά για τη ζωή όλων μας.

Ο συλλογικός εορτασμός συνεπαγόταν πάντοτε κοινή αργία. Όταν οι άνθρωποι γιορτάζουν, δεν εργάζονται, έχουν «σχόλη», εγκαταλείπουν την «α-σχολία». Η ασχολία είναι δουλεία στην ανάγκη, η σχόλη ανακουφίζει την ασχολία, η ασχολία παρηγορείται από τη σχόλη. «Ασχολούμεθα ίνα σχολάζωμεν», είπε ο Αριστοτέλης.

Σχολάζουμε και γιορτάζουμε με τη μνήμη πάντοτε κάποιας μεγάλης χαράς που δίνει σταθερά «νόημα» στη ζωή μας. Έστω, σε μια «μικρά ζύμη», ελάχιστη πληθυσμική ομάδα. Κάποτε, οι γιορτές ήταν εκρήξεις χαράς. Τότε αυτονόητο πλαίσιο του βίου ήταν η κοινωνία των σχέσεων, οικογένεια και κοινότητα. Οι άνθρωποι μοιράζονταν τη ζωή, ανάγκες, χαρές και πόνους. Σήμερα, το «νόημα» της γιορτής αρχίζει και τελειώνει στην αργία, ίσως και σε κάποια διαφοροποίηση των εδεσμάτων. Συντηρούμε ακόμα εθιμοτυπικά κατάλοιπα της άλλοτε εόρτιας χαράς του κοινοτικού βίου, εκκλησιαστικές ονομασίες περιόδων ή ημερών αργίας και ευωχίας. Συντηρούμε προσχήματα, οι «γιορτές» μας δεν έχουν «νόημα».

Διασκευασμένο απόσπασμα άρθρου του Χ. Γιανναρά, 19/4/2024, εφημερίδα *Η Καθημερινή*

επιφυλλίδα: γραπτό κείμενο που δημοσιεύεται σε εφημερίδα, συνήθως μη ειδησεογραφικού χαρακτήρα, για θέματα επιστημονικά, καλλιτεχνικά κ.ά. (Γεώργιος Μπαμπινιώτης, *Λεξικό για το Σχολείο και το Γραφείο*, 2012, Κέντρο Λεξικολογίας)

Κείμενο 3: Η επέτειος

Τι είναι μία επέτειος; Είναι μία ημέρα ή μία περίοδος κατά την οποία μνημονεύουμε τακτικά αξιοσημείωτα, θετικά ή αρνητικά, γεγονότα. […] Άλλο η πομπώδης ανακύκλωση των περασμένων και άλλο η χρονοπαραγωγική επέτειος. Στην πρώτη «λιβανίζουμε» το παρελθόν σαν μουσειακό αντικείμενο. Η δεύτερη «κυοφορεί» το νέο. Αναδεικνύει στοιχεία προηγουμένως απαρατήρητα, τώρα όμως ευδιάκριτα και στρατηγικά, υπό το φως των προς επίλυση προβλημάτων του παρόντος.

Διασκευασμένο απόσπασμα άρθρου του Σ. Ράμφου, 6/1/2021, εφημερίδα *Η Καθημερινή*

ευωχία: φαγοπότι σε ατμόσφαιρα γλεντιού

Κατά την ανάγνωση

1. Να καταγράψετε την κεντρική ιδέα του Κειμένου 2 και αυτή του Κειμένου 3. Συμφωνείτε με αυτές ή διαφωνείτε; Γιατί;
2. Από όσα σκεφτήκατε (λέξεις, συναισθήματα κ.ά.) στο άκουσμα των όρων «γιορτή» και «επέτειος», τι συναντήσατε στα Κείμενα 2 και 3;
3. Στο Κείμενο 2, ο αρθρογράφος παραθέτει μία φράση του Αριστοτέλη. Πώς αιτιολογείτε αυτή του την επιλογή;
4. Και στα δύο κείμενα ορισμένες λέξεις πλαισιώνονται με εισαγωγικά. Σε συνεργασία με συμμαθητές/

συμμαθήτριές σας επιχειρήστε να εξηγήσετε αυτή την επιλογή του δημιουργού του κάθε κειμένου. Αφού μοιραστείτε τις απόψεις σας στην ολομέλεια, να καταγράψετε τις χρήσεις των εισαγωγικών, έτσι όπως προκύπτουν από τα δύο κείμενα.

5. Στο Κείμενο 2, υπάρχει ένα ετυμολογικό λογοπαίγνιο. Εντοπίστε το και σκεφτείτε για ποιον λόγο ο συγγραφέας το αξιοποιεί στο κείμενο.
6. Και στα δύο κείμενα σημαντικό ρόλο παίζουν οι αντιθέσεις. Μπορείτε να τις εντοπίσετε και να αναδείξετε τον ρόλο τους;
7. Στο Κείμενο 3, δίνεται ο ορισμός μιας λέξης. Γιατί πιστεύετε ότι ο συγγραφέας έκρινε σκόπιμο να τον συμπεριλάβει στο κείμενό του;

Συνειδητοποιούμε τις γλωσσικές επιλογές

1. Στις παρακάτω προτάσεις των Κειμένων 2-3 να ακυρώσετε τον μεταφορικό λόγο, αποκαθιστώντας την κυριολεξία. Με δεδομένο ότι τις συγκεκριμένες εκφράσεις θα τις χρησιμοποιήσετε σε εισήγηση που θα παρουσιαστεί σε ένα διεθνές μαθητικό συνέδριο με θέμα τη σχέση των μαθητών με το παρελθόν, ποια από τις δύο εναλλακτικές διατυπώσεις θα επιλέγατε: την κυριολεκτική/δηλωτική ή τη μεταφορική/συνυποδηλωτική; Για ποιον λόγο θα κάνατε τη συγκεκριμένη επιλογή;

- *Κάποτε, οι γιορτές ήταν εκρήξεις χαράς* (Κείμενο 2).

……

- *Στην πρώτη «λιβανίζουμε» το παρελθόν σαν μουσειακό αντικείμενο· η δεύτερη «κυοφορεί»* το νέο (Κείμενο 3).

……

Μετά την ανάγνωση

1. Στο Κείμενο 2 διατυπώνεται η άποψη ότι *στις σύγχρονες κοινωνίες, οι «γιορτές» μας δεν έχουν «νόημα»*. Αφού καταγράψετε τις ιδέες με τις οποίες θα υποστήριζε κάποιος ή θα αντέκρουε την άποψη αυτή σε ένα πίνακα με δύο στήλες (μία για τα επιχειρήματα υπέρ της θέσης και μία για τα επιχειρήματα κατά), κάντε μία σχετική ανάρτηση (80-100 λέξεων) σε μέσο κοινωνικής δικτύωσης με τη μορφή εξηγητικού κειμένου. Στόχος σας είναι, μέσω των σχολίων και των νημάτων συζήτησης που θα ξεκινήσουν, να γεννηθεί γόνιμος προβληματισμός για το θέμα αυτό.

Συνθέτουμε γραπτά και ψηφιακά κείμενα

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1

Επιλέξτε μία από τις ακόλουθες δραστηριότητες:

1. Την περίοδο των Χριστουγέννων θα μαγειρέψετε μαζί με την οικογένειά σας για το εορταστικό τραπέζι. Να παρουσιάσετε μια δική σας συνταγή που φτιάχνετε μαζί με την οικογένειά σας. Τι σας αρέσει περισσότερο στη διαδικασία; Το κείμενό σας, που απευθύνεται σε συνομηλίκους σας, θα αναρτηθεί στον προσωπικό σας ιστότοπο (blog), στον οποίο αναρτάτε θέματα που σας ενδιαφέρουν.
2. Να αφηγηθείτε ένα ευτράπελο περιστατικό την τελευταία φορά που βοηθήσατε κάποιο από τα μέλη της οικογένειάς σας να μαγειρέψει μια παραδοσιακή συνταγή. Να υποθέσετε ότι το κείμενό σας θα έχει τη μορφή ηχητικής ανάρτησης σε μέσο κοινωνικής δικτύωσης.

✔ Να λάβετε υπόψη σας τις οδηγίες που παρατίθενται στο στάδιο πριν και μετά τη συγγραφή.

Όταν συγγράφουμε κείμενο που ανήκει σε δεδομένο κειμενικό είδος, επεξεργαζόμαστε σχετικά κείμενα του είδους αυτού, ώστε να συνειδητοποιήσουμε τις γλωσσικές και τις δομικές τους συμβάσεις.

Πριν από τη συγγραφή

1. Παρατηρήστε τον τρόπο με τον οποίο είναι δομημένη και γραμμένη η συνταγή, προκειμένου να αξιοποιήσετε τις παρατηρήσεις σας σε ένα δικό σας κείμενο.

Κείμενο 1

Οι παραδοσιακοί κουραμπιέδες της γιαγιάς

Υλικά: 500 γρ. (2 κούπες) βούτυρο αιγοπρόβειο, 1 κούπα ζάχαρη άχνη, 2 κρόκοι αυγών, 100 ml (1/2 κούπα) κονιάκ, 1/4 κουτ. γλυκού γαρίφαλο σε σκόνη, 2 κούπες αμύγδαλα, καβουρδισμένα στους 170°C για 6-8 λεπτά, χοντροσπασμένα, σε θερμοκρασία δωματίου, 1.000 γρ. (9 γεμάτες κούπες) αλεύρι για όλες τις χρήσεις, 1 κουτ. σούπας μπέικιν πάουντερ, 1 κάψουλα βανιλίνη - Για την επικάλυψη: 500 γρ. (4 κούπες) ζάχαρη άχνη, λίγο ανθόνερο για το ράντισμα.

Διαδικασία: Ρίχνουμε στον κάδο του μίξερ το βούτυρο και το χτυπάμε με το φτερό, σε μέτρια προς δυνατή ταχύτητα, μέχρι να αφρατέψει και να γίνει λείο. Προσθέτουμε την άχνη και χτυπάμε αρχικά σε χαμηλή ταχύτητα, μέχρι να ενωθεί με το βούτυρο, και στη συνέχεια σε σχετικά δυνατή για 15 λεπτά ή και περισσότερο, μέχρι να φτιάξουμε μια ωραία, λεία και πυκνή κρέμα. Μετριάζουμε την ταχύτητα και προσθέτουμε τους κρόκους, έναν έναν, χτυπώντας καλά μετά από κάθε προσθήκη. Στη συνέχεια ρίχνουμε διαδοχικά το κονιάκ, το γαρίφαλο και τα αμύγδαλα, χτυπώντας καλά μετά από κάθε προσθήκη. Προσθέτουμε σταδιακά το αλεύρι με το μπέικιν πάουντερ και τη βανιλίνη και χτυπάμε μέχρι να φτιάξουμε ένα ζυμάρι μαλακό και ιδιαίτερα εύπλαστο. Πλάθουμε περίπου 50-60 κουραμπιέδες στρογγυλούς ή με το κλασικό μακρουλό σχήμα σαν μισοφέγγαρο και τους αραδιάζουμε σε λαμαρίνα ή στο μεγάλο ταψί του φούρνου, στρωμένο με λαδόκολλα. Για τους κουραμπιέδες, προθερμαίνουμε τον φούρνο και ψήνουμε στους 200°C για 20-25 λεπτά, μέχρι να πάρουν απαλό χρώμα. Αν δεν χωράνε όλοι οι κουραμπιέδες στο ταψί, τους ψήνουμε σε δύο ή περισσότερες δόσεις. Ξεφουρνίζουμε τους κουραμπιέδες, τους αφήνουμε να κρυώσουν και τους ραντίζουμε με το ανθόνερο. Τυλίγουμε τους κουραμπιέδες στην άχνη και τους τακτοποιούμε όμορφα σε πιατέλα, σε στρώσεις, πασπαλίζοντας κάθε στρώση με κοσκινισμένη άχνη. Διατηρούνται για καιρό σε αεροστεγές δοχείο.

Διασκευασμένη συνταγή από το διαδίκτυο

Μετά τη συγγραφή

Ξαναδιαβάστε το κείμενό σας και αξιολογήστε το ως προς τα ακόλουθα κριτήρια:

- **Δομή** (τηρήθηκε η δομή των οδηγιών μιας συνταγής;)
- **Ύφος** (το ύφος ταιριάζει σε αυτό που αναμένεται στο συγκεκριμένο κειμενικό είδος;)
- **Ορθογραφία** (πρόσεξα την ορθογραφία του κειμένου μου;)
- **Λεξιλογικός πλούτος και εκφραστική ποικιλία** (φρόντισα την έκφραση του κειμένου μου;)

Δραστηριότητα παραγωγής λόγου

Κάθε συγγραφέας κειμένου, μετά την ολοκλήρωση της συγγραφής της πρώτης κειμενικής εκδοχής, αξιολογεί και αναθεωρεί την εκδοχή αυτή ως προς το περιεχόμενο, το δομικό σχήμα, την έκφραση, το ύφος, τη συνοχή.

Συμμετέχουμε σε επικοινωνιακή δράση

Οργανωμένοι/-ες σε ομάδες, με την καθοδήγηση του καθηγητή/-τριάς σας, θα εργαστείτε με θεματικό κέντρο τα Ήθη και Έθιμα και τον Πολιτισμό. Μπορείτε να επιλέξετε ένα από τα ακόλουθα θέματα ή να προτείνετε το δικό σας. Στη συνέχεια:

- **Έθιμα που λίγοι γνωρίζουν πια**
- **Ποια είναι η θέση των εθίμων σε έναν πολιτισμό που φαίνεται να προτιμά το σύγχρονο, το μοντέρνο;**
- **Πολιτισμός – Ταυτότητα – Αλλοίωση**
- **Παραδοσιακά παιχνίδια**
- **...**

- δημιουργήστε μια παρουσίαση εθίμων σε έντυπη ή ψηφιακή μορφή (φυλλάδιο, poster, ppt, video, podcast), σε περίπτωση που επιλέξετε το πρώτο θέμα,
- εκφωνήστε λόγο στους συμμαθητές/στις συμμαθήτριές σας, τους καθηγητές/τις καθηγήτριες και τους γονείς σας, σε ημερίδα του σχολείου με θέμα τον σύγχρονο πολιτισμό και τις επιδράσεις του στην κοινωνική μας ζωή, αν επιλέξετε το δεύτερο θέμα,
- συγκεντρώστε κείμενα στο πλαίσιο ενός αφιερώματος μιας έκτακτης έκδοσης της σχολικής σας εφημερίδας με θεματικό άξονα τα παραδοσιακά παιχνίδια του τόπου καταγωγής των μαθητών/μαθητριών, αν επιλέξετε το τέταρτο.

Αφού συλλέξετε σχετικό υλικό ως ομάδα, με τη βοήθεια του καθηγητή/-τριάς σας, επεξεργαστείτε το, κρατήστε ό,τι σχετίζεται με το αντικείμενο πραγμάτευσής σας και απορρίψτε ό,τι δεν είναι συναφές.
Υλοποιείτε τη δράση σας και την αξιολογείτε, επιφέροντας τις απαραίτητες διορθώσεις στα κείμενά σας.

Στο τέλος, τα κείμενά σας θα συζητηθούν στην ολομέλεια της τάξης από τους συμμαθητές/τις συμμαθήτριες και τον/την εκπαιδευτικό.

Καλές δημιουργίες!

Σε αυτήν την ενότητα:

Θα μελετήσουμε τους ***κειμενικούς τύπους*** *της* ***εξήγησης*** *(σε δημοσιογραφική έρευνα) και της* ***αφήγησης*** *(σε ειδησεογραφικό άρθρο).*

Στη ***γραμματική****, θα μελετήσουμε τα* ***επιρρήματα*** *(λειτουργίες, σημασίες, βαθμοί).*

Στο ***λεξιλόγιο****, θα εστιάσουμε στις* ***συμφράσεις*** *και τα* ***αρκτικόλεξα*** *καθώς και στη* ***σύνδεση επιρρημάτων.***

Θα εξασκηθούμε στην ***κριτική ανάγνωση κειμένων.***

Θα αξιοποιήσουμε όσα μάθαμε στην ***παραγωγή προφορικών και γραπτών κειμένων.***

Θεματική

Ενότητα 6

Οικολογία: η φύση, το ευρύτερο σπίτι μας

Κατακτάμε τα γλωσσικά και γνωσιακά μέσα, για να κατανοούμε και να συνθέτουμε μηνύματα

Εμπλουτίζουμε τις γνώσεις μας για τον θεματικό άξονα της ενότητας

Κείμενο 1 Τα δέντρα έχουν τη δική τους ιστορία

Σιωπηλοί μάρτυρες της ζωής της Θεσσαλονίκης, οι τέσσερις υπεραιωνόβιοι πλάτανοι που βρίσκονται στο κέντρο της θα ανακηρυχθούν μνημεία της φύσης, βρίσκοντας τη θέση που τους αξίζει στον χάρτη της πόλης.

Στέκει γυρτός σε μια απότομη στροφή του δρόμου μπροστά από τα τείχη, στην ονειρική γειτονιά της Άνω Πόλης στη Θεσσαλονίκη. Στοιχηματίζω ότι τα παιδιά που έγραψαν πάνω στον κορμό του συνθήματα σε διάφορα χρώματα δεν ήξεραν την ιστορία του. Το ίδιο ισχύει και για τους περισσότερους περαστικούς, οι οποίοι, διασχίζοντας το πεζοδρόμιο, δεν μπορούσαν να φανταστούν ότι ο ψηλός πλάτανος που αντικρίζουν αδιάφορα βρίσκεται ακριβώς στο ίδιο σημείο τα τελευταία 800 χρόνια και είναι ο γηραιότερος της πόλης.

Πολύ καιρό πριν πατήσουμε το πόδι μας στη γη, ο δωδεκάμετρος πλάτανος προσέφερε την παχιά σκιά του σε Εβραίους, μουσουλμάνους και χριστιανούς Θεσσαλονικείς και κρυφάκουγε τις συνομιλίες των γυναικών, όσο αυτές περίμεναν να γεμίσουν τις στάμνες στην κρήνη που ήταν μπροστά του.

Ο πλάτανος πρωταγωνιστεί σε ασπρόμαυρες φωτογραφίες του προηγούμενου αιώνα, ανάμεσα σε μαυροντυμένες γυναίκες και παιδιά που κοιτάνε με απορία τον φωτογραφικό φακό, αλλά και σε ζωγραφιστές καρτ ποστάλ με την υπογραφή «Souvenir de Salonique». Σε κάθε εικόνα, το τοπίο γύρω του αλλάζει. Το μόνο σταθερό σημείο είναι αυτός. Σπάνιος και σιωπηλός μάρτυρας πολέμων, ερώτων και αποχαιρετισμών, πλέον απομένει να στηρίζεται σε μια τσιμεντένια κολόνα για να διατηρηθεί ζωντανός.

Αν ήταν κτήριο, πιθανότατα να είχε συντηρηθεί και ανακαινιστεί. Τώρα, όμως, που είναι δέντρο; Την απάντηση θα δώσει πολύ σύντομα η Θεσσαλονίκη, η οποία θα επανορθώσει την «αδικία» που έγινε, ανακηρύσσοντας το επόμενο διάστημα το συγκεκριμένο δέντρο και άλλους τρεις υπεραιωνόβιους πλατάνους στο ιστορικό της κέντρο διατηρητέα μνημεία της φύσης.

Η ψυχή του δέντρου

«Τα δέντρα δείχνουν τη δύναμη που έχει η φύση να εξελίσσεται και οι άνθρωποι αποτυπώνουν σε αυτά πολλές δοξασίες. Στη διάρκεια της ζωής του ανθρώπινου είδους, τα δέντρα αποτέλεσαν μέχρι και λατρευτικά σύμβολα». Ειδικά το πλατάνι, όπως εξηγεί η Θέκλα Τσιτσώνη, καθηγήτρια στο Τμήμα Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος του ΑΠΘ, αποτελεί για τη χώρα ένα εθνικό σύμβολο. «Συμβολίζει τη χαρά της ζωής, την ανθεκτικότητα, τη δύναμη, την ομαδικότητα. Είναι εκεί όπου συγκεντρωνόμαστε και γλεντάμε. Σε όλα τα χωριά, όλες οι εκδηλώσεις γίνονται κάτω από τον πλάτανο της κεντρικής πλατείας», αναφέρει η κ. Τσιτσώνη, η οποία πιστεύει πως η σχέση αυτή μπορεί να διατηρηθεί και μέσα στην πόλη. Και τότε, όπως έκανε και ο Καρυωτάκης, ίσως προσπαθήσουμε να κλέψουμε λίγη από την εύκολη σοφία που μεταφέρουν με το θρόισμα των ασημένιων φύλλων τους.

Διασκευασμένο απόσπασμα άρθρου της Α. Καλαϊτζή, 20/7/2020, εφημερίδα *Η Καθημερινή*

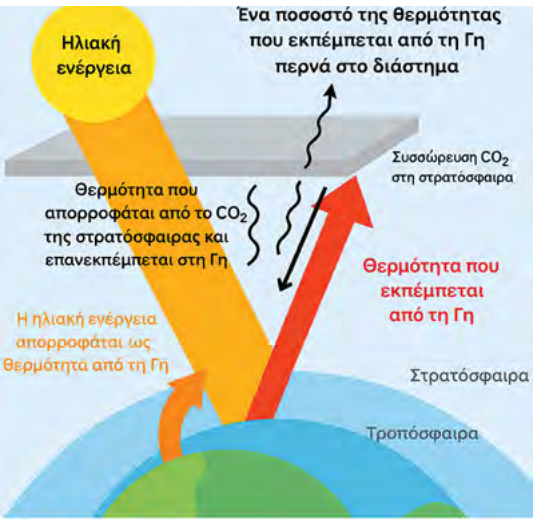
Αναστοχαζόμαστε με βάση το κείμενο

1. Να υπογραμμίσετε πάνω στο κείμενο τις πληροφορίες που θεωρείτε σημαντικές.
2. Ποιες προϋποθέσεις πρέπει να πληροί ένα δέντρο, ώστε να ανακηρυχθεί φυσικό μνημείο;
3. Γιατί ο πλάτανος έχει ιδιαίτερη σημασία για τους Έλληνες;
4. Ποιο άλλο δέντρο από αυτά που εσείς γνωρίζετε θα θέλατε να ανακηρυχθεί φυσικό μνημείο και γιατί;

Ερευνούμε και μαθαίνουμε για τους κειμενικούς τύπους

Κείμενο 1 Το φαινόμενο του θερμοκηπίου

Το φαινόμενο του θερμοκηπίου είναι μια φυσική διαδικασία της Γης χάρη στην οποία η ατμόσφαιρά της συγκρατεί τη θερμική ενέργεια του ήλιου, αφότου φτάσει στο έδαφος· έτσι, επιτρέπει τη συσσώρευση θερμότητας από τη Γη. Είναι απαραίτητο για να διατηρείται ο πλανήτης ζεστός, ώστε να υπάρχει ζωή και ανάπτυξη. Δίχως αυτό, η Γη θα ήταν κρύα, η θερμοκρασία της θα βρισκόταν περίπου στους -20 βαθμούς Κελσίου, και συνεπώς δεν θα υπήρχε ζωή. Αντιθέτως, η μέση θερμοκρασία της Γης διατηρείται στο επίπεδο των 15 βαθμών Κελσίου.

Τα αέρια του θερμοκηπίου (που περιλαμβάνουν κυρίως το διοξείδιο του άνθρακα και τους υδρατμούς) σχηματίζουν ένα «στρώμα» πάνω από το έδαφος της Γης σε ένα ορισμένο ύψος, και, αφού επιτρέψουν να εισέλθει η υπέρυθρη ακτινοβολία του ήλιου, αυτή απορροφάται κατά ένα μέρος από τη Γη και την ατμόσφαιρα. Εν συνεχεία, την υπόλοιπη ακτινοβολία την επανεκπέμπει η Γη, και ένα τμήμα της φεύγει προς το διάστημα ενώ το υπόλοιπο εγκλωβίζεται από το στρώμα των αερίων του θερμοκηπίου.

Το στρώμα των αερίων, λοιπόν, επιτρέπει τη διέλευση της ακτινοβολίας αλλά ταυτόχρονα την εγκλωβίζει· μοιάζει οπότε με τη λειτουργία ενός θερμοκηπίου. Για αυτόν τον λόγο, ο Γάλλος μαθηματικός Fourier το ονόμασε, το 1822, «Φαινόμενο Θερμοκηπίου».

Διασκευασμένο απόσπασμα κειμένων με πληροφορίες από τους ιστότοπους greek-language, infokids και aegean

Επεξεργαζόμαστε το κείμενο, ώστε να αντλήσουμε πληροφορίες για την εξήγηση

1. Να παρουσιάσετε με δικά σας λόγια το φαινόμενο που αποδίδεται στο παραπάνω κείμενο. Δώστε έμφαση στις λέξεις/φράσεις που δείχνουν χρόνο και αιτία.
2. Σε ποιον κειμενικό τύπο ανήκει το Κείμενο 1; Αφού το χωρίσετε σε ενότητες, αντιστοιχίστε τες στην παρακάτω δομή.

Εισαγωγικό στάδιο της εξήγησης	Αναφορά στο φυσικό/κοινωνικό φαινόμενο που αποτελεί τον θεματικό άξονα του κειμένου
Παρουσίαση του φαινομένου	Φάσεις εμφάνισης του φαινομένου, αιτιολόγηση φαινομένου/αποτελέσματα φαινομένου

> Η **εξήγηση**, όπως ξέρετε από το Δημοτικό, κι όπως έχετε δει στην Ενότητα 3, είναι ο **κειμενικός τύπος** που παρουσιάζει και ερμηνεύει την εμφάνιση κοινωνικών ή φυσικών φαινομένων, τα αίτια της δημιουργίας τους ή τα αποτελέσματά τους. Τα χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου κειμενικού τύπου είναι διαθέσιμα στο Τετράδιο Εργασιών Α' (σελ. 110).

3. Υπογραμμίστε και επεξεργαστείτε τα ρήματα του κειμένου. Τι παρατηρείτε ως προς τις σημασίες τους, τους ρηματικούς χρόνους και τη ρηματική όψη;
4. Σε ποια ενότητα του παραπάνω εξηγητικού κειμένου βρίσκουμε το οργανωτικό σχήμα της ακολουθίας συμβάντων στον χρονικό άξονα;

5. Προσπαθήστε να **εξηγήσετε** ένα φαινόμενο που σχετίζεται με την ηλικία σας, όπως *η αγάπη των νέων για τα ηλεκτρονικά παιχνίδια, η «νομοφοβία» ή ο σχολικός εκφοβισμός* σε κείμενο 80-100 λέξεων. Εάν δεν γνωρίζετε το περιεχόμενο κάποιου όρου, μπορείτε να ανατρέξετε στο διαδίκτυο. Το κείμενο αυτό θα το αναρτήσετε σε κλειστή ομάδα μέσου κοινωνικής δικτύωσης, η οποία παρουσιάζει και αναλύει θέματα της εφηβικής ηλικίας, ώστε να σχολιαστεί και να ξεκινήσουν σχετικές συζητήσεις.
6. Μπορείτε να εντοπίσετε στο Κείμενο 1 μηχανισμούς συνοχής (λέξεις ή φράσεις) που να δηλώνουν χρόνο ή/και αιτία;
7. Θα χαρακτηρίζατε το ύφος του Κειμένου 1 ως εξειδικευμένο ή εκλαϊκευμένο; Δώστε κάποια παραδείγματα που ενισχύουν την άποψή σας. Για να απαντήσετε, να λάβετε υπόψη και το κειμενικό είδος στο οποίο ανήκει το κείμενο αυτό.

Διαδραστική άσκηση για τον κειμενικό τύπο της εξήγησης

Κείμενο 2 Φωτιά στην Πάρνηθα: Καίγονται σπίτια - Εκκενώσεις οικισμών

Το 112 ήχησε ξανά εξαιτίας της φωτιάς που ξεκίνησε από τη Φυλή χθες και, εξαιτίας των ισχυρών ανέμων, πήρε μεγάλες διαστάσεις και δίνεται μάχη για να προστατευτούν κατοικημένες περιοχές, αλλά και ο εθνικός δρυμός της Πάρνηθας.

Πριν από λίγο δόθηκε εντολή να εκκενωθούν αρχικά οι οικισμοί Αγία Παρασκευή και Καποτά. «Αν βρίσκεστε στην περιοχή Αγία Παρασκευή Μενιδίου και Καποτά, απομακρυνθείτε προς το κέντρο Μενιδίου. Δασική πυρκαγιά στην περιοχή σας», ανέφερε το μήνυμα από το 112.

Οι φλόγες έφτασαν και σε σπίτια στις περιοχές του Αγίου Ιωάννη Ρώσου και της Ντάρδιζας, σύμφωνα με την ΕΡΤ. Λίγα λεπτά αργότερα ακολούθησαν νέα μηνύματα για την εκκένωση οικισμών. Συγκεκριμένα, εστάλη μήνυμα από το 112 για την απομάκρυνση όσων βρίσκονται τόσο στο Σοφό Ασπροπύργου, όσο και στην περιοχή Λεφάντω.

Η κατάσταση στον οικισμό της Αγίας Παρασκευής είναι πολύ δύσκολη εξαιτίας της φωτιάς, τόνισε ο αντιδήμαρχος Αχαρνών, και συμπλήρωσε πως οι φλόγες πλέον «αγγίζουν» τα σπίτια, εξαιτίας των αναζωπυρώσεων.

«Η φωτιά έχει κατέβει και "γλείφει" τα σπίτια. Το κομμάτι της Πάρνηθας έχει πάρει φωτιά στην κορυφή, προχωρά προς τους Θρακομακεδόνες.», δήλωσε στην ΕΡΤ ο κ. δήμαρχος.

Διασκευασμένο απόσπασμα άρθρου από τον ιστότοπο lifo, 23/8/2023

Επεξεργαζόμαστε το αφηγηματικό κείμενο

1. Σε ποιον κειμενικό τύπο ανήκει το Κείμενο 2;
2. Εντοπίστε τα βασικά χαρακτηριστικά του παραπάνω αφηγηματικού κειμένου (ρηματικούς χρόνους, λέξεις/φράσεις που δηλώνουν χρόνο). Συμβουλευτείτε τη θεωρία από το Τετράδιο Εργασιών Α', σελ. 110.

Θυμόμαστε από το Δημοτικό και από τις προηγούμενες ενότητες του βιβλίου ότι:

Τα ρήματα των **αφηγηματικών κειμένων** βρίσκονται κυρίως σε ..... χρόνο.

Ορισμένα σχετικά παραδείγματα από το παραπάνω κείμενο είναι: .....

.....

Οι μηχανισμοί συνοχής (προσωπικές/αναφορικές αντωνυμίες, οριστικά άρθρα, κειμενικά/συνδεσμικά επιρρήματα) στα **αφηγηματικά κείμενα** δηλώνουν ..... σημασία.

Ορισμένα παραδείγματα από το παραπάνω κείμενο είναι .....

.....

3. Σε ποιο κειμενικό είδος ανήκει το Κείμενο 2; Σε ποια περιβάλλοντα απαντά ένα τέτοιο κείμενο και ποιος είναι ο σκοπός του;
4. Η δομή και οι ρηματικοί χρόνοι του Κειμένου 2 συνδέονται με το κειμενικό του είδος;
5. Σε ένα σύντομο αφηγηματικό κείμενο περίπου 80 λέξεων, που το δημοσιεύετε σε ένθετο της σχολικής σας εφημερίδας, η οποία αφιερώνεται στη δημιουργική γραφή των μαθητών και μαθητριών, διηγηθείτε μία βόλτα/περιπέτειά σας στη φύση. Η αφήγησή σας μπορεί να βασίζεται σε αληθινά ή και σε φανταστικά γεγονότα.
6. Λάβατε μέρος με το σχολείο σας σε δράση αναδάσωσης σε περιοχή που έχει πληγεί πρόσφατα από πυρκαγιά. Μετά τη δράση, παρέχετε συνέντευξη σε δημοσιογράφο καναλιού που καλύπτει τη δράση σας. Η ερώτηση στην οποία απαντάτε προφορικά είναι: *Τι ακριβώς έκανες στο πλαίσιο της αναδάσωσης; Πώς σου φάνηκε η εμπειρία αυτή;*

Διερευνούμε το μορφολογικό σύστημα της ελληνικής

Κείμενο 1 Τίτλοι ειδήσεων

Αυστραλία: Φάλαινα πλησίασε **υπερβολικά** τους λουομένους – Λίγες ώρες μετά πέθανε
(12/12/2023, εφημερίδα *Η Καθημερινή*)

Αυτοκίνητα **φιλικά** στο περιβάλλον
(από τον ιστότοπο newsbeast)

Πόλεμος στην Ουκρανία – Ένας χρόνος μετά: Πληγωμένο **βαριά** και το περιβάλλον
(23/2/2023, εφημερίδα *Η Καθημερινή*)

Έκθεση: Η ατμοσφαιρική ρύπανση είναι η σοβαρότερη απειλή για την ανθρώπινη υγεία **παγκοσμίως**
(12/12/2023 εφημερίδα *Η Καθημερινή*)

Περιβαλλοντική ρύπανση: Αυξάνεται **διαρκώς** από το πλύσιμο συνθετικών ρούχων
(από τον ιστότοπο CNN)

Γιατί τα καύσιμα στην Ελλάδα παραμένουν **ακριβά**
(7/12/2024, εφημερίδα *Η Καθημερινή*)

Τα 10 **εξωφρενικά πρωτότυπα** αυτοκίνητα που βγήκαν στην παραγωγή
(από τον ιστότοπο drive)

Οι νέοι «βγαίνουν **μπροστά**» για το περιβάλλον
(από τον ιστότοπο capital)

Επεξεργαζόμαστε τους παραπάνω τίτλους ως προς τα επιρρήματα

1. Με βάση τις γνώσεις από το Δημοτικό, ποιες από τις λέξεις με έντονη γραμματοσειρά από τους παραπάνω τίτλους είναι επιρρήματα;
2. Ποια από τα επιρρήματα των παραπάνω τίτλων παράγονται από επίθετα και ποια όχι;
3. Πόσες διαφορετικές καταλήξεις επιρρημάτων εντοπίσατε στα επιρρήματα των τίτλων που επεξεργαστήκατε;
4. Σε ποιες ερωτήσεις απαντούν τα επιρρήματα των παραπάνω προτάσεων (π.χ. ποιος-α-ο; πού; πότε; πόσο; από πού; από πότε; τι;);

Θυμόμαστε από το Δημοτικό ότι...
Επιρρήματα είναι οι άκλιτες λέξεις των οποίων η σημασία αντιστοιχεί στη δήλωση του τόπου, του χρόνου, του τρόπου και του ποσού.

5. Σε ποιες λέξεις προσαρτώνται τα παραπάνω επιρρήματα, δηλαδή με ποιες λέξεις συνεμφανίζονται, ώστε να σχηματίσουν φράση;
6. Ποια από τα παραπάνω επιρρήματα που προέρχονται από επίθετα μπορούν να σχηματιστούν εναλλακτικά και με την κατάληξη -α και με την κατάληξη -ως; Ποια, δηλαδή, εμφανίζουν μορφολογική διτυπία;
7. Ας επεξεργαστούμε την πρόταση: «Τα 10 εξωφρενικά πρωτότυπα αυτοκίνητα που βγήκαν στην παραγωγή». Στην παραπάνω πρόταση, η λέξη «εξωφρενικά» είναι επίρρημα ή επίθετο; Πώς το καταλαβαίνετε;
8. Να σχηματίσετε το επίρρημα «εξωφρενικά» με την κατάληξη -ως. Σε ποια από τις δύο περιπτώσεις είναι σαφέστερο ότι πρόκειται για επίρρημα και όχι για επίθετο, όταν το επίρρημα φέρει την κατάληξη -α ή την κατάληξη -ως;
9. Να επεξεργαστούμε και την πρόταση: «Γιατί τα καύσιμα στην Ελλάδα παραμένουν **ακριβά**;»· η λέξη με την έντονη γραμματοσειρά είναι επίθετο ή επίρρημα; Γιατί; Να σχηματίσετε από το επίθετο «ακριβά» αντίστοιχο επίρρημα με τις καταλήξεις -α και -ως. Είναι δυνατός ο σχηματισμός του επιρρήματος και με τις δύο αυτές καταλήξεις, με άλλα λόγια, υπάρχει μορφολογική διτυπία;
10. Ας εξετάσουμε και έναν άλλο τίτλο: «Η ανάγκη για πράσινο στο αστικό περιβάλλον. Ίσως είναι η τελευταία ευκαιρία να σωθεί ο θησαυρός-στολίδι της Δράμας» (από τον ενημερωτικό ιστότοπο «Πρωινός Τύπος»). Στον παραπάνω τίτλο με ποια λέξη εκφράζεται η *βεβαιότητα* ή η απουσία *βεβαιότητας* του αρθρογράφου ως προς τη δυνατότητα διάσωσης συγκεκριμένου χώρου πρασίνου στη Δράμα; Σε ποια λεξική ομάδα/κατηγορία ανήκει η λέξη αυτή;
    α. Η λέξη «ίσως» φαίνεται να συνεμφανίζεται με άλλες λέξεις σε μία φράση και να απαντά σε ερωτήσεις πού; πότε; πώς; πόσο; ή αναφέρεται στη *βεβαιότητα* ή την πιθανότητα να ισχύει το περιεχόμενο όλης της ανεξάρτητης πρότασης στην οποία ανήκει;
    β. Να προσπαθήσετε να σχηματίσετε το επίρρημα «ίσως» με κατάληξη -α. Υπάρχει δυνατότητα στην ελληνική γλώσσα να αντικατασταθεί το «ίσως» με τον τύπο που σχηματίσατε;

Εκτός από τα **επιρρήματα** που δηλώνουν τόπο, χρόνο, ποσό, τρόπο, υπάρχουν και τα επιρρήματα που δηλώνουν στάση για το συνολικό περιεχόμενο μίας ανεξάρτητης πρότασης, τα λεγόμενα προτασιακά επιρρήματα: η στάση αυτή αφορά *βεβαιότητα, πιθανότητα, επιδοκιμασία, αποδοκιμασία, ευχαρίστηση ή δυσαρέσκεια.*

11. «Οι νέοι "βγαίνουν μπροστά" για την προστασία του περιβάλλοντος»: Να γράψετε ένα κείμενο 50 λέξεων που θα δημοσιευτεί στη σχολική σας εφημερίδα, με τον τίτλο αυτό. Να χρησιμοποιήσετε στο κείμενό σας από ένα τουλάχιστον επίρρημα που δείχνει τρόπο, χρόνο και τόπο.
12. Σε ποια από τα επιρρήματα των παραπάνω τίτλων μπορείτε να σχηματίσετε παραθετικά; Να συμπληρώσετε τον παρακάτω πίνακα.

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός

Διαδραστική άσκηση διάκρισης επιρρημάτων από άλλες λεξικές ομάδες

Διερευνούμε και συνειδητοποιούμε τις μορφολογικές επιλογές σε κειμενικό και επικοινωνιακό πλαίσιο

1. Είδαμε στις ασκήσεις της υποενότητας της μορφολογίας ότι το επίρρημα «εξωφρενικά» είναι δυνατόν να απαντά και με τον τύπο «εξωφρενικώς». Ποια από τις δύο περιπτώσεις θεωρείτε πως ταιριάζει περισσότερο στο επίσημο ύφος και ποια ταιριάζει και στο επίσημο και στο ανεπίσημο; Μπορείτε να σκεφτείτε παρόμοιες διτυπίες επιρρημάτων με αντίστοιχη υφολογική διάκριση;
2. Όπως είδαμε στην υποενότητα της μορφολογίας, τα προτασιακά επιρρήματα δηλώνουν στάση, δηλαδή, *βεβαιότητα*, πιθανότητα, ευαρέσκεια ή δυσαρέσκεια. Στην Άσκηση 10 της υποενότητας της μορφολογίας, τι δηλώνει το προτασιακό επίρρημα ίσως; Μπορείτε να το αντικαταστήσετε με άλλα μέσα δήλωσης της αντίστοιχης σημασίας; Παρατηρείτε διαφορά στη νοηματική απόχρωση της πρότασης μετά τις αλλαγές που επιχειρήσατε; Για να απαντήσουμε στην ερώτηση, θυμόμαστε ότι στις ενότητες 2 και 3 είχαμε αναφερθεί σε ρηματικούς τύπους που δηλώνουν αντίστοιχες σημασίες (ποιοι ρηματικοί τύποι δηλώνουν *βεβαιότητα*, δυνατότητα, πιθανότητα; Οι χρόνοι, οι εγκλίσεις, οι φωνές, οι διαθέσεις;).
3. Στο Κείμενο 1 «Τα δέντρα έχουν τη δική τους ιστορία» (σελ. 98), υπάρχουν λέξεις/φράσεις/προτάσεις που υποδηλώνουν *βεβαιότητα*, έμφαση, πιθανότητα κ.λπ.;

Πολλές φορές, συγκεκριμένες **παρενθετικές προτάσεις** μπορούν να δηλώσουν τις σημασίες της *βεβαιότητας*, της έμφασης ή της πιθανότητας: όπως νομίζω/πιστεύω, η αλήθεια είναι, πιστεύω, όπως τόνισα, το τονίζω αυτό κ.λπ.

Επεκτείνουμε το λεξιλόγιό μας

Α. Λεξιλόγιο της λεξικής οικογένειας της ενότητας

Κείμενο 1

Η ποιότητα του αέρα στην Ευρώπη συνεχίζει να βελτιώνεται και ο αριθμός των ανθρώπων που πεθαίνουν πρόωρα ή πάσχουν από ασθένειες λόγω της ατμοσφαιρικής ρύπανσης *βρίσκεται* σε πτώση. Ωστόσο, σύμφωνα με την ανάλυση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος (ΕΟΠ) που δημοσιεύτηκε σήμερα, η ατμοσφαιρική ρύπανση εξακολουθεί να αποτελεί τον μεγαλύτερο περιβαλλοντικό κίνδυνο για την υγεία στην Ευρώπη και απαιτούνται πιο φιλόδοξα μέτρα για την τήρηση των κατευθυντήριων γραμμών του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ).

Δημοσίευση 14/3/2023, από τον επίσημο ιστότοπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (eea.europa.eu)

Να γράψετε ένα σλόγκαν που θα σταλεί στον διαγωνισμό που έχει προκηρύξει ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος (ΕΟΠ) για την «ατμοσφαιρική ρύπανση» και τον «περιβαλλοντικό κίνδυνο»: για την επίτευξη του σκοπού αυτού, να αποδώσετε με συνοπτικό, επιγραμματικό και ευρηματικό τρόπο την κύρια ιδέα του Κειμένου 1 αυτής της υποενότητας, αντικαθιστώντας τις δύο αυτές φράσεις με συνώνυμες.

Διερευνούμε και συνειδητοποιούμε τις λεξιλογικές επιλογές σε κειμενικό και επικοινωνιακό πλαίσιο

1. Οι αντικαταστάσεις συγκεκριμένων πολυλεκτικών σύνθετων και παγιωμένων εκφράσεων του Κειμένου 1 της υποενότητας του λεξιλογίου με συνώνυμες εκφράσεις αλλάζουν τη νοηματική απόχρωση του κειμένου; Σε ποια κατεύθυνση (δηλωτική/κυριολεκτική, συνυποδηλωτική/μεταφορική, υφολογική);
2. Στο Κείμενο 1 της υποενότητας του λεξιλογίου υπάρχουν συγκεκριμένα αρκτικόλεξα. Αν δεν γνωρίζετε τη λέξη, αναζητήστε τη σημασία της σε κάποιο ηλεκτρονικό λεξικό. Ποια η λειτουργία των αρκτικόλεξων στην επικοινωνία, κατά την άποψή σας; Υπάρχουν, πιστεύετε, και κάποιοι κίνδυνοι από τη χρήση τους;

Κείμενο 2 Χωρίζοντας το φυσικό περιβάλλον σε ενότητες

Οι επιστήμονες, προκειμένου να μελετήσουν το φυσικό περιβάλλον του πλανήτη μας, το χωρίζουν σε μικρότερες ενότητες (τμήματα). Οι ενότητες αυτές δεν είναι ανεξάρτητες η μία από την άλλη, αντίθετα, αλληλεπιδρούν, με αποτέλεσμα ό,τι συμβαίνει σε κάποια από αυτές να επηρεάζει και τις υπόλοιπες.

ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑ

Είναι η αεριώδης μάζα που περιβάλλει τη Γη και είναι απαραίτητη για τη ζωή. Περιέχει αέρια όπως το οξυγόνο, το υδρογόνο, το άζωτο, τα οξείδια του άνθρακα.

ΛΙΘΟΣΦΑΙΡΑ

Περιλαμβάνει το έδαφος και το υπέδαφος. Τα βουνά, οι λόφοι, οι πεδιάδες είναι οι τόποι στους οποίους ζουν και αναπτύσσονται τα φυτά και τα ζώα και χτίζουν τους οικισμούς τους οι άνθρωποι. Το υπέδαφος προσφέρει μια ποικιλία ορυκτών πόρων, που αξιοποιεί ο άνθρωπος.

ΥΔΡΟΣΦΑΙΡΑ

Περιλαμβάνει το νερό σε όλες τις μορφές του. Η μεγαλύτερη μάζα του νερού βρίσκεται στους ωκεανούς (71%). Νερό όμως υπάρχει και στην ατμόσφαιρα με τη μορφή υδρατμών, καθώς και στη λιθόσφαιρα με τη μορφή πάγου ή νερού που ρέει (ποτάμια, ρυάκια κ.λπ.) ή αποθηκών νερού (λίμνες κ.λπ.).

ΒΙΟΣΦΑΙΡΑ

Είναι ο χώρος μέσα στον οποίο ζουν, τρέφονται, αναπτύσσονται και αναπαράγονται όλοι οι οργανισμοί της Γης. Περιλαμβάνει ένα τμήμα της ατμόσφαιρας, ένα τμήμα της λιθόσφαιρας και την υδρόσφαιρα.

Διασκευασμένο απόσπασμα από τη Γεωγραφία Α' Γυμνασίου

Επεξεργαζόμαστε το κείμενο

1. Μπορείτε να εντοπίσετε στο Κείμενο 2 λέξεις που αποτελούν υπώνυμα της υπερωνυμικής λέξης «λιθόσφαιρα»;
2. Στο Κείμενο 2, να αναγνωρίσετε λέξεις που δηλώνουν συστατικά του «φυσικού περιβάλλοντος». Ποια σημασιολογική σχέση (σχέση συνωνυμίας, αντωνυμίας, υπωνυμίας-υπερωνυμίας) συνδέει το «φυσικό περιβάλλον» με τις λέξεις αυτές; Να τη σημειώσετε στο τετράδιό σας. Να καταγράψετε αυτές τις λέξεις κάτω από το πολυλεκτικό σύνθετο «φυσικό περιβάλλον» στον πίνακα που ακολουθεί.

ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

3. Αναζητήστε σε σώματα κειμένων (π.χ. του «Εθνικού Θησαυρού Ελληνικής Γλώσσας»/ΕΘΕΓ ή της «Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα»/greek-language.gr) τις λέξεις: *περιβάλλον, περιβαλλοντικός, οικολογικός*. Ποιες λέξεις ή φράσεις συνεμφανίζονται με τις λέξεις αυτές; Από τα επίθετα που συνεμφανίζονται με τις συγκεκριμένες λέξεις είναι κάποια ταξινομικά, ώστε να σχηματίζεται σύμφραση; Υπάρχουν περιγραφικά επίθετα που συνεμφανίζονται, ώστε να σχηματιστεί παγιωμένη έκφραση;
4. Αν δεν γνωρίζετε τη σημασία κάποιας *έκφρασης/σύμφρασης ή πολυλεκτικού σύνθετου* αναζητήστε τη σε κάποιο συμβατικό ή ηλεκτρονικό λεξικό (π.χ. το *Χρηστικό Λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας* της Ακαδημίας Αθηνών).
5. Η γνώση του λεξιλογίου συγκεκριμένης λεξικής οικογένειας αποτελεί προϋπόθεση για την κατανόηση κειμένων με αντίστοιχο θεματικό άξονα. Αξιοποιήστε τις λέξεις που μάθατε στο πλαίσιο των παραπάνω δραστηριοτήτων, ώστε να κατανοήσετε αποτελεσματικά το κείμενο «Ο εφιάλτης της λειψυδρίας» (σελ. 106). Επειδή το περιεχόμενο του κειμένου αυτού είναι ιδιαίτερα σημαντικό, και πρέπει όλοι να προβληματιστούμε, στείλτε σε όσους φίλους/όσες φίλες σας μπορείτε δύο μηνύματα, 50 λέξεων το καθένα, στα οποία, συνοπτικά και επιγραμματικά, να αναδεικνύετε τα σημαντικότερα σημεία του κειμένου.

Διαδραστική άσκηση 1 για τον εμπλουτισμό του λεξιλογίου

Διαδραστική άσκηση 2 για τον εμπλουτισμό του λεξιλογίου

Διαδραστική άσκηση 3 για τον εμπλουτισμό του λεξιλογίου

Διαδραστική άσκηση για την εμπέδωση του λεξιλογίου

Β. Σύνθετα επιρρήματα

Σύνθετα επιρρήματα μπορούν να σχηματιστούν με την ένωση δύο λεξικών μορφημάτων (του α΄ και του β΄ συνθετικού), τα οποία μπορεί να είναι:

- ένα επίρρημα και ένα όνομα: π.χ. πισώπλατα (πίσω + πλάτη)
- ένα επίθετο και ένα όνομα: π.χ. ολημερίς (όλος + ημέρα)

Να βρείτε σύνθετα επιρρήματα, να γράψετε το πρώτο και το τελευταίο γράμμα των σύνθετων που θα βρείτε στον πίνακα της τάξης σας και να προσπαθήσουν οι συμμαθητές/συμμαθήτριές σας να βρουν τη λέξη (πρόκειται για το γνωστό παιχνίδι «κρεμάλα»).

Συνειδητοποιούμε τους παράγοντες των κειμενικών/δομικών επιλογών των συγγραφέων/ομιλητών/-τριών

Κείμενο 1 Ο εφιάλτης της λειψυδρίας

Η παρατεταμένη λειψυδρία έχει σημάνει συναγερμό και στην Αττική, καθώς τα αποθέματα του Μόρνου έχουν μειωθεί σημαντικά και η ΕΥΔΑΠ ενεργοποιεί συμπληρωματικές πηγές ενίσχυσης του δικτύου ύδρευσης της πρωτεύουσας.

Ο Διευθύνων Σύμβουλος της ΕΥΔΑΠ, Χάρης Σαχίνης, δήλωσε στο ΑΠΕ-ΜΠΕ ότι οι πηγές αυτές είναι οι πηγές και οι γεωτρήσεις της Μαυροσουβάλας, βόρεια της Πάρνηθας, αλλά και στην ευρύτερη περιοχή της Αττικοβοιωτίας. Επίσης, γίνεται άντληση και από τα αποθέματα της Υλίκης. Όπως τόνισε, η ΕΥΔΑΠ παρακολουθεί από κοντά το πρόβλημα με τη λειψυδρία, αλλά για την ώρα δεν χρειάζεται να προχωρήσει στην λήψη περιοριστικών μέτρων στην κατανάλωση. Έχουμε κάνει, είπε, από καιρό μια καμπάνια με συστάσεις στον κόσμο και για την ώρα περιμένουμε την εθελούσια ανταπόκρισή του. Αν δεν υπάρξουν βροχοπτώσεις και χιονοπτώσεις τον χειμώνα, τα πράγματα θα είναι διαφορετικά. Τότε, θα μπούμε στο κόκκινο. Αντίθετα, τώρα είμαστε ακόμη στο κίτρινο, ούτε καν στο πορτοκαλί.

Σύμφωνα με τον κ. Σαχίνη, τα τελευταία δύο χρόνια η έλλειψη βροχών έχει περιορίσει σημαντικά τα υδατικά αποθέματα. Για την περίπτωση που η ανομβρία συνεχιστεί και τα επόμενα χρόνια λόγω της κλιματικής αλλαγής, το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας εργάζεται για την εξεύρεση εναλλακτικών λύσεων με γνώμονα το χαμηλότερο δυνατό οικονομικό και περιβαλλοντικό κόστος, όπως η ένταξη νέων ταμιευτήρων, ο εμπλουτισμός του υπόγειου υδροφορέα με ανακυκλωμένο νερό και η αφαλάτωση. Σε κάθε περίπτωση, σημείωσε ο κ. Σαχίνης, ο κόσμος πρέπει να είναι προσεκτικός και να μην σπαταλά νερό.

Διασκευασμένο απόσπασμα άρθρου, 25/8/2024, εφημερίδα *Το Βήμα*

Επεξεργαζόμαστε το κείμενο

1. Να παρατηρήσετε πώς συνδέονται οι περίοδοι λόγου σε κάθε ενότητα του άρθρου.
2. Αφαιρέστε από μία ενότητα του κειμένου όλες τις λέξεις/φράσεις/προτάσεις που εξασφαλίζουν τη συνοχή του κειμένου. Τι παρατηρείτε;
3. Υπάρχουν επιρρήματα που λειτουργούν ως συνοχικοί μηχανισμοί; Υπογραμμίστε τα. Ποιες σημασίες/λειτουργίες δηλώνουν; Π.χ. αντίθεση; χρόνο; προσθήκη; συμπέρασμα; επεξήγηση;

> Τα **επιρρήματα** που λειτουργούν ως μηχανισμοί συνοχής μεταξύ των περιόδων ή των ενοτήτων ενός κειμένου, δηλαδή, αυτά που δηλώνουν τις λειτουργίες της προσθήκης, της αντίθεσης, της επεξήγησης, του συμπεράσματος, της χρονικής ακολουθίας, της προϋπόθεσης, του τοπικού προσανατολισμού, λέγονται **κειμενικά** ή **συνδεσμικά επιρρήματα**.

Κατανοούμε και συνθέτουμε κείμενα

Κατανοούμε γραπτά και ψηφιακά κείμενα

Κείμενο 1 Η φύση αλλάζει (βίντεο)

Πριν από την παρακολούθηση

Πρόκειται να παρακολουθήσετε τρία μικρά βίντεο για τον χειμώνα. Ο χειμώνας, όταν καταλαμβάνει τη φύση, την ωφελεί ή τη βλάπτει; Τι πιστεύετε;

Κατά την παρακολούθηση

Θα παρακολουθήσετε τρία σύντομα βίντεο που αποτυπώνουν τη χειμωνιάτικη φύση.

Η φύση αλλάζει

1. Ποιες σκέψεις και ποια συναισθήματα σάς προκαλεί η παρακολούθησή των βίντεο; Η απουσία μουσικής πώς επηρεάζει την παρακολούθηση;
2. Ποιος πιστεύετε ότι είναι ο σκοπός του δημιουργού του κάθε βίντεο;
3. Στα βίντεο υπάρχουν μικροσκοπικά και μακροσκοπικά πλάνα. Ποια σας άρεσαν περισσότερο και γιατί; Ποιος είναι ο ρόλος τους στα βίντεο;
4. Το χιόνι κι ο πάγος σκεπάζουν τα πάντα κι αφήνουν την εντύπωση ότι καταστρέφουν ό,τι καλύπτουν, ανεξάρτητα από το όμορφο οπτικό αποτέλεσμα. Ισχύει αυτό;

Μικροσκοπικό πλάνο: που δεν φαίνεται με γυμνό μάτι
Μακροσκοπικό πλάνο: μπορεί να το δει κανείς από μακριά. Το timelapse αφορά τη λήψη σταθερών φωτογραφιών του ίδιου θέματος σε τακτά διαστήματα.

Μετά την παρακολούθηση

Διαβάστε το παρακάτω κείμενο:

Το χιόνι και ο πάγος καταλαμβάνουν άγονα τοπία σε ένα συναρπαστικό timelapse που γυρίστηκε σε πέντε χειμώνες. Το timelapse του Jamie Scott καταγράφει την παγωμένη κατάληψη φυτών, φύλλων και εδάφους σε όλη στην Νέα Υόρκη και το Μόντρεαλ. Το αστραφτερό, λευκό χιόνι κατακλύζει γρήγορα τις παγερές, άγονες σκηνές, προκαλώντας πτώση κλαδιών και παγετό σε κάθε πιθανή επιφάνεια, από ιστούς αράχνης μέχρι καταρράκτες. Το Winter κάνει ζουμ από ευρείες, εναέριες λήψεις, αναδεικνύοντας το μοναδικό μοτίβο μεμονωμένων νιφάδων χιονιού. Είναι ενδιαφέρον ότι προκειμένου να γυρίσει το βίντεο ο Jamie Scott έγινε και αυτόπτης μάρτυρας της κλιματικής αλλαγής: «Πριν από είκοσι χρόνια, όταν μετακόμισα στη Νέα Υόρκη, υπήρχαν πολλές μεγάλες χιονοθύελλες κάθε χρόνο και το χιόνι ήταν σχεδόν εγγυημένο. Τα τελευταία πέντε χρόνια, έχει πολύ λιγότερο χιόνι και συχνά μόνο για λίγες ώρες, στην καλύτερη περίπτωση. Αρχικά, ήθελα να γυρίσω ολόκληρο το έργο στη Νέα Υόρκη αλλά έπρεπε να συνεχίσω να πηγαίνω όλο και πιο βόρεια. Ως αποτέλεσμα, το μεγαλύτερο μέρος της ταινίας γυρίστηκε στα βόρεια της Νέας Υόρκης και στο Μόντρεαλ.»

Απόσπασμα από τον ιστότοπο doctv

✔ Τώρα που παρακολουθήσατε τα βίντεο και διαβάσατε το παραπάνω κείμενο, συζητήστε με τους αρμόδιους καθηγητές/-τριές σας (Φυσικό, Βιολόγο) για την επίδραση της κλιματικής αλλαγής στη φύση. Πιο συγκεκριμένα, μιλήστε για τις συνέπειες που θα υπάρξουν για τον πλανήτη από την όλο και μικρότερης κλίμακας χιονοκάλυψη τους χειμώνες που έρχονται.

Διαδραστική άσκηση 1 για την πρόσληψη κειμένου

Διαδραστική άσκηση 2 για την πρόσληψη κειμένου

Διαδραστική άσκηση 3 για την πρόσληψη κειμένου

Διαδραστική άσκηση 4 για την πρόσληψη κειμένου

Κείμενο 2 «Ποιος θα σώσει τον πλανήτη;» (podcast)

Πριν από την ακρόαση

Πρόκειται να ακούσετε ένα ηχητικό κείμενο/podcast με τίτλο «Ποιος θα σώσει τον πλανήτη;». Εσείς, τι θα απαντούσατε στο ερώτημα αυτό;

Κατά την ακρόαση

Θα ακούσετε ένα ηχητικό κείμενο/podcast με τίτλο «Ποιος θα σώσει τον πλανήτη;» (Δημιουργός: Αγγελική Κοσμοπούλου - δημοσίευση στο «Athens Voice»).
Κατά τη διάρκεια της ακρόασης σημειώστε στον παρακάτω πίνακα χαρακτηριστικά που συναντώνται στο συγκεκριμένο podcast.

Ποιος θα σώσει τον πλανήτη;

Δομή podcast	✓	**Χαρακτηριστικά podcast**	✓
Εισαγωγή (θέμα podcast – σημαντικές έννοιες–δημιουργός podcast)		Αμεσότητα	
Μουσική υπόκρουση		Ερωτήματα	
Γενική εισαγωγή για το podcast/διαφήμιση χορηγού		Απλή γλώσσα	
Μονολογική μορφή		Μικρές προτάσεις	
Διαλογική μορφή (συμμετέχοντες/φιλοξενούμενοι–μορφή συνέντευξης)		Απεύθυνση στον δέκτη (χρήση β΄ ενικού προσώπου/β΄ πληθυντικού προσώπου)	
Τελευταία ενότητα (αναφορά δημιουργού/αναφορά ιστοτόπου που φιλοξενεί το podcast κ.ά.)		Χρήση α΄ πληθυντικού προσώπου	
		Χρήση παραδειγμάτων/αποδείξεων	

Στόχος podcast			
να τέρψει/να ψυχαγωγήσει		να προβληματίσει	
να ενημερώσει		να κινητοποιήσει	

Μετά την ακρόαση/ανάγνωση

1. Στον πόρο μέσω του οποίου ακούσατε το podcast, μπορείτε να διαβάσετε τη μεταγραφή του. Ποια εκδοχή προτιμάτε: τη γραπτή ή την ακουστική; Γιατί;
2. Ποιο είναι, λοιπόν, το μέλλον του πλανήτη; Τι θα απαντούσατε σε αυτό το ερώτημα; Δημιουργήστε ένα σύντομο podcast (με κείμενο 150 λέξεων), όπου θα εξηγείτε πώς θεωρείτε ότι μπορεί να σωθεί το περιβάλλον. Αξιοποιήστε πληροφορίες που έχετε καταγράψει από το απομαγνητοφωνημένο podcast ως γραπτό κείμενο. Επίσης, αξιοποιήστε το α΄ πληθυντικό πρόσωπο και το μοτίβο της επανάληψης σε σημεία του κειμένου που κρίνετε κατάλληλα.

Συνθέτουμε προφορικά και γραπτά κείμενα

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1

Με αφορμή τον εορτασμό της Παγκόσμιας Ημέρας της Γης, αποφασίσατε να γράψετε μία ανοιχτή επιστολή που θα δημοσιευτεί στον ιστότοπο του σχολείου σας και απευθύνεται σε άτομο που έχει αρμοδιότητες σχετικά με το περιβάλλον. Παρουσιάζετε τρία δεδομένα από το ακόλουθο Κείμενο 1 που θεωρείτε ότι πρέπει να αποτελέσουν προτεραιότητα για την προστασία του περιβάλλοντος και των ανθρώπων. Στόχος σας είναι να ευαισθητοποιήσετε τους αρμόδιους απέναντι στο περιβάλλον, ώστε να επενδυθούν περισσότερα κεφάλαια και να δρομολογηθούν περισσότερες ενέργειες προς την κατεύθυνση της προστασίας του περιβάλλοντος.

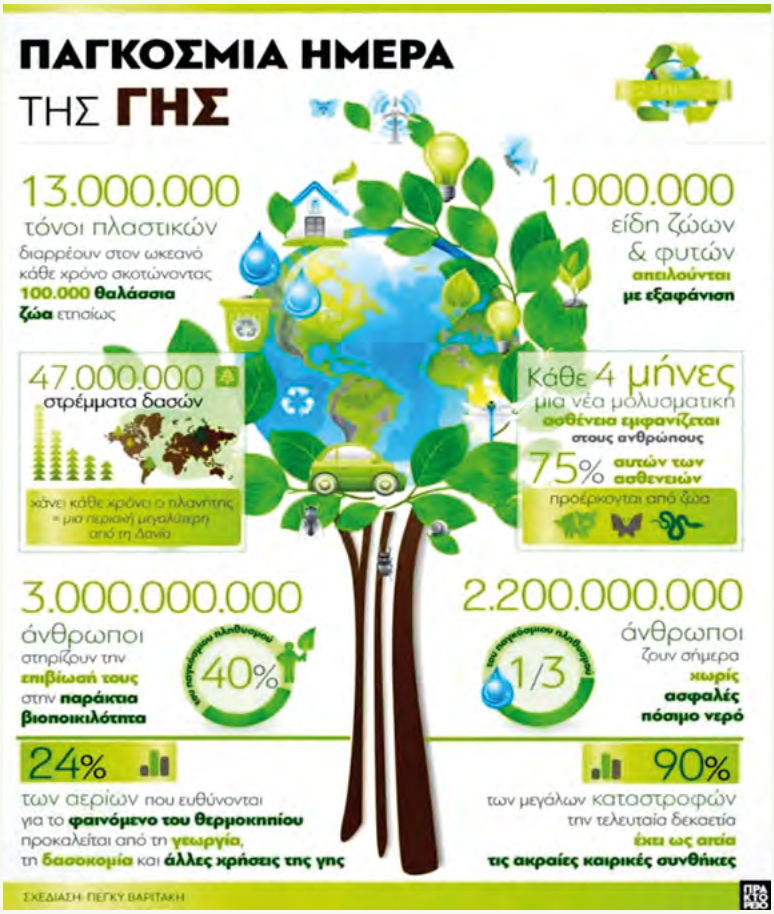
✔ Να αξιοποιήσετε το κείμενο αναφοράς και τις οδηγίες που ακολουθούν (στάδια πριν και μετά τη συγγραφή).

Κείμενο 1

Παγκόσμια Ημέρα της Γης

Πριν από τη συγγραφή

Για τη Δραστηριότητα 1: Να επιλέξετε τρεις πληροφορίες του Κειμένου 1 που θεωρείτε ιδιαίτερα σημαντικό να συμπεριληφθούν σε επιστολή που θα συγγράψετε σε επόμενο στάδιο. Κριτήρια ιεράρχησης των πληροφοριών είναι ο θεματικός άξονας της επιστολής σας: ζητήματα που έχουν προτεραιότητα για την προστασία α) του περιβάλλοντος και β) των ανθρώπων. Από εκεί και πέρα, η ιεράρχηση συνδέεται με το μέγεθος και την έκταση των περιβαλλοντικών καταστροφών, όπως και με την πτυχή της ανθρώπινης ζωής που δίγουν: υγεία, οικονομία, κοινωνικές σχέσεις κ.λπ.

(Από τον ιστότοπο athina984-σχεδίαση: Π. Βαριτάκη)

Μετά τη συγγραφή

Αξιολογείτε το κείμενό σας ως προς τα ακόλουθα κριτήρια:

Δομή: Ακολούθησα την τυπική δομή μιας επιστολής (ημερομηνία, προσφώνηση, εισαγωγή στο θέμα, λόγο σύνταξης επιστολής, ανάλυση θέματος, αποφώνηση);

Περιεχόμενο: Εστίασα στα σημαντικά προβλήματα; Ανέλυσα επαρκώς τη σοβαρότητά τους; Παρέλειψα κάποιο χρήσιμο ζήτημα ή επανέλαβα κάτι που έχει λεχθεί σε προηγούμενο σημείο;

Γλώσσα/έκφραση: Φρόντισα την ορθογραφία και τη στίξη του κειμένου; Υπάρχουν στο κείμενο γραμματικά λάθη που πρέπει να διορθωθούν; Χρησιμοποίησα το κατάλληλο για επίσημη επιστολή ύφος; Υπάρχει εκφραστική ποικιλία ή επαναλαμβάνονται οι ίδιες λέξεις/φράσεις πολλές φορές;

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2

Στο πλαίσιο ημερίδας που διοργανώνει ο δήμος της περιοχής σας με θέμα «Η κλιματική αλλαγή», θα εκφωνήσετε εκ μέρους της τάξης σας μια ομιλία σχετική με το θέμα, με στόχο την πληροφόρηση του κοινού. Να εξηγήσετε στο ακροατήριό σας (δημότες, συμμαθητές/-τριές σας) πώς η κλιματική αλλαγή έχει μετατραπεί σε ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα της σύγχρονης εποχής μας, εστιάζοντας στις εκδηλώσεις που σας ανησυχούν ιδιαίτερα.

Πριν από τη συγγραφή

Αφού διαβάσετε το Κείμενο 2 «Διπλασιάστηκε η συχνότητα των ακραίων φαινομένων», να εντοπίσετε τα κεντρικά επιχειρήματα για το πρόβλημα της κλιματικής κρίσης.
Να επιλέξετε από το παρακάτω Κείμενο 2 πληροφορίες που αφορούν στο θέμα σας. Να ακολουθήσετε τη δομή μιας ομιλίας (προσφώνηση, εισαγωγή στο θέμα, ανάλυση του θέματος, συμπέρασμα, αποφώνηση).

Κείμενο 2

Διπλασιάστηκε η συχνότητα των ακραίων φαινομένων

Για την κλιματική κρίση μίλησε ο καθηγητής Φυσικής της Ατμόσφαιρας και Γενικός Γραμματέας της Ακαδημίας Αθηνών Χρήστος Ζερεφός, ο οποίος, σχολιάζοντας την πρόσφατη έρευνα των επιστημόνων για την άνοδο της θερμοκρασίας την επόμενη πενταετία, εξήγησε ποιες θα είναι οι επιπτώσεις από την αποσταθεροποίηση του κλίματος στην καθημερινότητα όλων μας.

Ο καθηγητής σημείωσε πως διπλασιάστηκε η συχνότητα των ακραίων καιρικών φαινομένων και προειδοποίησε πως «δεν θα έχει δρόμο επιστροφής αν το ακραίο γίνει σύνηθες».

Δεν θα έχει δρόμο επιστροφής....

Ειδικότερα, ο κ. Ζερεφός, μιλώντας στην ΕΡΤ, τόνισε πως «η τελευταία πενταετία ήταν από τις πιο ζεστές που έχουν περάσει ποτέ» προσθέτοντας ότι «όπως πάμε, είναι κάθε πέρυσι και καλύτερα».

Ο καθηγητής σημείωσε ότι τα τελευταία χρόνια έχουν σχεδόν διπλασιαστεί τα ακραία καιρικά φαινόμενα παγκοσμίως και προειδοποίησε πως «δεν θα έχει δρόμο επιστροφής όταν το ακραίο γίνει σύνηθες, δηλαδή αν κάθε μέρα ή κάθε εβδομάδα περιμένουμε κάποια ανώμαλη κατάσταση στον καιρό σε παγκόσμια κλίμακα».

«Το ότι βλέπουμε εδώ πλημμύρες, εκεί ξηρασία ή κάπου έχουμε άπνοια και κάπου έχουμε θυελλώδεις ανέμους, αυτά είναι φαινόμενα που δημιουργούνται μέσα στην ατμοσφαιρική μηχανή», πρόσθεσε. Και όπως τόνισε ο κ. Ζερεφός, πρέπει να παρθούν τα μέτρα όσο το δυνατόν συντομότερα και να εφαρμοστεί η Συμφωνία των Παρισίων, ώστε να αλλάξουμε πορεία, για να αποφύγουμε τις καταστροφές που θα προκαλέσει η κλιματική κρίση [...].

Τεράστιες συνέπειες

«Οι υπολογισμοί τους οποίους μας δίνουν τα παγκόσμια μοντέλα (για την κλιματική αλλαγή) είναι ότι είμαστε πάρα πολύ κοντά. Ήδη, δυστυχώς, έχουμε ξεπεράσει τον στόχο της αύξησης της θερμοκρασίας κατά ενάμιση βαθμό Κελσίου», εξήγησε ο ακαδημαϊκός.

Η αύξηση αυτή της θερμοκρασίας είναι κάτι που επηρεάζει όλους μας, καθώς τον ένα βαθμό διαφορά θα τον πληρώσουμε σε πετρέλαιο, ενώ σε παγκόσμια κλίμακα οι συνέπειες είναι τεράστιες.

«Η ενέργεια που συσσωρεύεται στην ατμόσφαιρα και στους ωκεανούς έχει ξεπεράσει τον ρυθμό με τον οποίο σταθεροποιείται το κλίμα. Γι' αυτό και το κλίμα έχει αποσταθεροποιηθεί και έχουμε αυτή την περίοδο της κλιματικής κρίσης» εξήγησε, σύμφωνα με την ertnews, ο κ. Ζερεφός. Όπως είπε, «όταν αποσταθεροποιηθεί ένα σύστημα, δεν ξέρει κανείς τα σκαμπανεβάσματά του πού θα πάνε. Η κλιματική αλλαγή είναι η αποσταθεροποίηση του κλίματος. Δεν είναι κάθε ένα φαινόμενο ξεχωριστό. Αυτή τη στιγμή βιώνουμε μια συνεχή αύξηση των ακραίων καιρικών φαινομένων».

Διασκευασμένο απόσπασμα άρθρου, 19/5/2023, εφημερίδα *Τα Νέα*

Μετά τη συγγραφή

Δομή: Ακολούθησα την τυπική δομή μιας ομιλίας (προσφώνηση/προσφωνήσεις, ευχαριστίες για την πρόσκληση στην εκδήλωση, εισαγωγή στο θέμα της ομιλίας, ανάλυση θέματος, ανακεφαλαίωση και εστίαση στα πιο σημαντικά σημεία της ομιλίας, αποφώνηση);
Περιεχόμενο: Εστίασα στα σημαντικά προβλήματα; Ανέλυσα επαρκώς τη σοβαρότητά τους;
Γλώσσα/έκφραση: Φρόντισα την ορθογραφία, την έκφραση, την ακρίβεια λόγου και τη στίξη του κειμένου; Υιοθέτησα το κατάλληλο ύφος;
Μετά τη συγγραφή και κατά τη δοκιμαστική εκφώνηση του λόγου σας, φροντίστε α) να έχετε βλεμματική επαφή με το κοινό σας β) ο λόγος σας να έχει τον κατάλληλο ρυθμό και επιτονισμό.

Δραστηριότητα παραγωγής λόγου

Δραστηριότητα παραγωγής λόγου

Συμμετέχουμε σε επικοινωνιακή δράση

Χωρισμένοι/-ες σε ομάδες, με την καθοδήγηση του/της καθηγητή/-τριάς σας, θα ασχοληθείτε με τη θεματική ενότητα του Φυσικού Περιβάλλοντος. Μπορείτε να επιλέξετε ένα από τα ακόλουθα δύο θέματα:

- **Γη ώρα μηδέν**
- **Η σωτηρία του περιβάλλοντος ξεκινάει από σένα**

Στόχος σας είναι:
να δημιουργήσετε σύντομα κείμενα ευαισθητοποίησης για το περιβάλλον, που απευθύνονται στους δημότες της περιοχής σας.

Κάθε ομάδα καλείται να δημιουργήσει 4 κείμενα ευαισθητοποίησης και παρακίνησης. Τα κείμενα αυτά μπορεί να προορίζονται για εκφώνηση (π.χ. εισηγήσεις σε ημερίδες, ομιλία σε δημότες σε συνεδριακό κέντρο ή πολιτιστικό σύλλογο της περιοχής), για τοιχοκόλληση ή διανομή (π.χ. αφίσες, ενημερωτικά φυλλάδια, ανακοινώσεις διαμαρτυρίας) ή για ανάρτηση στο ψηφιακό περιβάλλον (π.χ. στην ιστοσελίδα του σχολείου, σε ιστολόγιο του δήμου).

Σε περίπτωση που τα κείμενά σας προορίζονται για εκφώνηση, θα επιδιώξετε κάποια μέλη της ομάδας να εμπλακούν στην προφορική τους παρουσίαση, κάποια στην προετοιμασία (συλλογή υλικού, επεξεργασία και διαχείριση κειμένων που θα αξιοποιηθούν ως υποστηρικτική βιβλιογραφία για την ομιλία) και κάποια άλλα στην αξιολόγηση των κειμένων, πριν παρουσιαστούν στο κοινό. Σε περίπτωση που τα κείμενά σας προορίζονται για ψηφιακή ανάρτηση, θα φροντίσετε, εκτός από το περιεχόμενο και την τεκμηρίωση των γραφομένων, το ύφος και τη μορφή τους. Σε περίπτωση που τα κείμενά σας προορίζονται για τοιχοκόλληση ή διανομή, να φροντίσετε για την αποτελεσματική ενορχήστρωση των σημειωτικών τρόπων (κειμένου, εικόνων, πινάκων, γραμματοσειράς, χρωμάτων σχημάτων, μεγεθών).

Μετά την ολοκλήρωση της δράσης, τα κείμενά σας θα αξιολογηθούν από τον/την καθηγητή/-τριά σας και τους συμμαθητές/τις συμμαθήτριές σας.

Καλές δημιουργίες!

Σε αυτήν την ενότητα:

Θα εμβαθύνουμε στους **κειμενικούς τύπους** *της* **εξήγησης** *(σε εκλαϊκευμένο επιστημονικό κείμενο) και της* **διαδικασίας**/*του* **πρωτοκόλλου** *(σε προφορικό κείμενο).*

Θα μελετήσουμε τον ρόλο του **άρθρου** *και της* **αντωνυμίας** *στη γλώσσα (λειτουργίες, σημασίες).*

Στο **λεξιλόγιο** *θα εστιάσουμε εκ νέου σε* **υπερώνυμα** *και* **υπώνυμα.**

Θα εξετάσουμε πώς οι **εικόνες,** *τα* **σχήματα** *και η* **γραμματοσειρά** *διαμορφώνουν τα νοήματα σε* **πολυτροπικά κείμενα.**

Θα εξασκηθούμε στην **κριτική ανάγνωση κειμένων.**

Θα δημιουργήσουμε **προφορικά** *και* **γραπτά κείμενα.**

Θεματική Ενότητα 7

Διατροφή για σκέψη

Κατακτάμε τα γλωσσικά και γνωσιακά μέσα, για να κατανοούμε και να συνδέτουμε μηνύματα

Εμπλουτίζουμε τις γνώσεις μας για τον θεματικό άξονα της ενότητας

Κείμενο 1 Η διατροφή που σώζει εμάς και... τη Γη

Οι αλλαγές στις διατροφικές συνήθειες πρέπει να γίνουν σε παγκόσμια κλίμακα, σύμφωνα με τους επιστήμονες.

Αυτά που οι άνθρωποι τρώνε και ο τρόπος που παράγουν την τροφή τους πρέπει να αλλάξουν δραστικά στο μέλλον, αν θέλουν να είναι πιο υγιείς, αλλά και η Γη να μην υποφέρει μαζί τους. Οι επιστήμονες παρουσίασαν για πρώτη φορά, έπειτα από τριετή μελέτη, την «ιδανική» διατροφή για την υγεία τόσο του ανθρώπου όσο και του πλανήτη. Η διατροφή αυτή μπορεί ταυτόχρονα να σώσει ζωές (περίπου 11 εκατ. κάθε χρόνο) μειώνοντας τις χρόνιες παθήσεις και να θρέψει τον μελλοντικό παγκόσμιο πληθυσμό (περίπου δέκα δισ. το 2050), χωρίς να επιβαρύνει καταστροφικά τη Γη από άποψη πόρων και ρύπανσης, όπως συμβαίνει σήμερα, κυρίως εξαιτίας της μαζικής κρεατοφαγίας.

Για να γίνει αυτό σε διεθνή βάση, πρέπει πολλοί άνθρωποι σε όλον τον κόσμο να αλλάξουν διατροφικές συνήθειες, να περιορίσουν δραστικά το φαγητό που πετούν στα σκουπίδια και να βελτιωθεί το σύστημα παραγωγής τροφίμων, με απεξάρτηση από τον άνθρακα, ξεκινώντας από τα αγροκτήματα.

Η μελέτη από 37 ερευνητές από 16 χώρες, με επικεφαλής τον καθηγητή Γουόλτερ Γουίλετ του Πανεπιστημίου του Χάρβαρντ, η οποία δημοσιεύθηκε στο ιατρικό περιοδικό *The Lancet*, έχει ένα βασικό μήνυμα: φάτε διπλάσια λαχανικά, ξηρούς καρπούς, φρούτα και όσπρια, και περιορίστε στο μισό το κρέας, ιδίως το κόκκινο, και τη ζάχαρη.

Τι περιλαμβάνει

Η ιδανική καθημερινή διατροφή περιλαμβάνει περίπου 35% θερμίδες από δημητριακά ολικής άλεσης, καθώς επίσης κατανάλωση πρωτεϊνών, κυρίως φυτικής και όχι ζωικής προέλευσης. Προτείνεται η κατανάλωση μισού κιλού λαχανικών και φρούτων καθημερινά. Η προτεινόμενη διατροφή «πλανητικής υγείας» θεωρείται κατάλληλη για να μειώσει τον κίνδυνο πρόωρου θανάτου από διάφορες αιτίες (καρκίνο, καρδιοπάθεια, παχυσαρκία, διαβήτη κ.ά.), αλλά και για να μειώσει τις εκπομπές «αερίων του θερμοκηπίου».

Διασκευασμένο απόσπασμα άρθρου, 18/1/2019, εφημερίδα *Η Καθημερινή*

Αναστοχαζόμαστε με βάση το κείμενο

1. Να καταγράψετε τις πληροφορίες εκείνες του Κειμένου 1 που θεωρείτε ιδιαίτερα σημαντικές.
2. Πώς θα εξηγούσατε τον όρο «πλανητική υγεία»;

Διαδραστική παρουσίαση για το ποδήλατο (χρονογραμμή)

Ερευνούμε και μαθαίνουμε για τους κειμενικούς τύπους

Κείμενο Ι Η Παχυσαρκία και οι Συνέπειές Της

Η νέα μελέτη της διαΝΕΟσις αποτυπώνει το μέγεθος του προβλήματος της παχυσαρκίας στην Ελλάδα και προτείνει μια σειρά από δράσεις για την αντιμετώπισή του.

Τα τελευταία σαράντα χρόνια, το πρόβλημα της παχυσαρκίας στον πλανήτη έχει τριπλασιαστεί σε μέγεθος. Στην Ελλάδα, το φαινόμενο είναι ιδιαίτερα έντονο –η χώρα μας είναι πρώτη στην Ευρωπαϊκή Ένωση στην παιδική παχυσαρκία, και στις πρώτες θέσεις και στην παχυσαρκία των ενηλίκων. Το 63% των Ελλήνων ηλικίας άνω των 18 είναι υπέρβαροι ή παχύσαρκοι. Τι συνέπειες έχει αυτό το φαινόμενο στην υγεία, την κοινωνία και την οικονομία μας; Ποια είναι τα αίτιά του; Και ποιες θα μπορούσαν να είναι κάποιες πιθανές λύσεις; […]

1. Τι είναι η παχυσαρκία;

Ως παχυσαρκία ορίζεται η αυξημένη συσσώρευση σωματικού λίπους στο ανθρώπινο σώμα, που μπορεί να επηρεάσει αρνητικά την υγεία. Αναγνωρίστηκε ως νόσος στα μέσα του εικοστού αιώνα και αποτελεί σήμερα ένα από τα σημαντικότερα χρόνια προβλήματα υγείας παγκοσμίως. Σκεφτείτε το εξής: πλέον, στον κόσμο μας, περισσότεροι άνθρωποι πεθαίνουν από αίτια που σχετίζονται με το αυξημένο σωματικό βάρος από ό,τι από αίτια που σχετίζονται με την ασιτία.

2. Πώς εξηγείται;

Αν η ενέργεια που εισάγουμε μέσω της τροφής είναι περισσότερη από αυτήν που καταναλώνουμε (με τη σωματική άσκηση, τη δραστηριότητα και με τη λειτουργία του οργανισμού), η ενέργεια αυτή αποθηκεύεται στο σώμα ως λίπος. Αν αυτό γίνεται συστηματικά, το λίπος συσσωρεύεται και το σωματικό μας βάρος αυξάνεται. Άτομα που έχουν συσσωρεύσει λίπος πάνω από ένα όριο στο σώμα τους λογίζονται ως υπέρβαρα. Άτομα που έχουν συσσωρεύσει περισσότερο κι από ένα άλλο, ανώτερο όριο, λογίζονται ως παχύσαρκα. […]

3. Πού οφείλεται το φαινόμενο της παχυσαρκίας στην κοινωνία μας;

Πέραν των σωματικών, υπάρχουν και κοινωνικοί, περιβαλλοντικοί και γενετικοί παράγοντες που κάνουν τον κίνδυνο εμφάνισης αυτής της ανισορροπίας μεγαλύτερο. […] Οι παράγοντες αυτοί λειτουργούν σε συνδυασμό μεταξύ τους και σχετικά με τις άλλες συνθήκες που ορίζουν τη ζωή και το περιβάλλον του σύγχρονου ανθρώπου. Μάλιστα, μερικοί από τους πιο κρίσιμους, όπως η ασφάλεια της γειτονιάς, το πόσα σπίτια έχουν αυλή, η ποιότητα των πεζοδρομίων, η εύκολη πρόσβαση σε χώρους άθλησης ή η οικονομική άνεση μιας οικογένειας, είναι ελάχιστα γνωστοί και σπάνια αναφέρονται στον δημόσιο διάλογο που σχετίζεται με την παχυσαρκία.

4. Πώς να προλάβουμε την παιδική παχυσαρκία;

Η πρόληψη της παιδικής παχυσαρκίας είναι η καλύτερη αντιμετώπιση. Για να προλάβουμε την παιδική παχυσαρκία, είναι σημαντικό:

- να δημιουργήσουμε ένα υγιεινό περιβάλλον για το παιδί: αυτό περιλαμβάνει την παροχή υγιεινών επιλογών τροφίμων, την προτροπή προς μια διατροφή πλούσια σε φρούτα, λαχανικά και ολικής άλεσης δημητριακά, και την ενθάρρυνση του παιδιού να είναι σωματικά ενεργό.
- να καθοδηγούμε το παιδί στις διατροφικές του επιλογές: αυτό περιλαμβάνει την εκπαίδευσή του σχετικά με τη σημασία μιας υγιεινής διατροφής και την αποφυγή των τροφίμων που είναι πλούσια σε θερμίδες, λιπαρά, ζάχαρη και αλάτι.
- να ενθαρρύνουμε το παιδί να είναι σωματικά ενεργό: αυτό περιλαμβάνει την παρότρυνση να συμμετέχει σε σωματικές δραστηριότητες, όπως παιχνίδι, αθλητισμό ή χορό.

Διασκευασμένο απόσπασμα δημοσίευσης του Θ. Γεωργακόπουλου από τους ιστότοπους dianeosis και eu-surgery

Επεξεργαζόμαστε το κείμενο, για να διερευνήσουμε τα εξηγητικά κείμενα

1. Ανατρέξτε στο Τετράδιο Εργασιών Α' (σελ. 110) και βρείτε πως η εξήγηση είναι ο κειμενικός τύπος που παρουσιάζει α) την εμφάνιση ενός ....., β) τα ..... της δημιουργίας του ή γ) τα ..... του.

Αφού θυμηθείτε από προηγούμενες ενότητες του βιβλίου, όπως και από το Δημοτικό, τα χαρακτηριστικά της εξήγησης ως κειμενικού τύπου, για τη συμπλήρωση των κενών της παραπάνω άσκησης μπορείτε να επιλέξετε μία από τις ακόλουθες προτάσεις συμπλήρωσης ανά περίπτωση:

- για το α) προβλήματος/φαινομένου/κινδύνου/διλήμματος
- για το β) αίτια/παραδείγματα/σημάδια/ίχνη
- για το γ) σημεία επίλυσης/μέσα εξάπλωσης/αποτελέσματα/κριτήρια επιλογής

2. Τα εξηγητικά κείμενα, όπως έχετε μάθει σε προηγούμενες ενότητες, μπορεί να έχουν τη μορφή α) ακολουθίας συμβάντων που οδηγούν στην εμφάνιση ενός φαινομένου, β) παράθεσης των αιτίων δημιουργίας του φαινομένου ή γ) καταγραφής των αποτελεσμάτων του. Στις τέσσερις ενότητες του Κειμένου 1, ποιες μορφές εξηγητικών κειμένων εντοπίζετε;
3. Το παραπάνω κείμενο είναι εξηγητικό. Για να επιβεβαιωθεί αυτή η άποψη,
   - εντοπίστε ορισμένα κοινά/προσηγορικά ονόματα, που σχετίζονται με το φαινόμενο,
   - εντοπίστε τους μηχανισμούς συνοχής του κειμένου (λέξεις/φράσεις που συνδέουν μεταξύ τους περιόδους ή παραγράφους ενός κειμένου και δηλώνουν χρονική ακολουθία/διαδοχή, αιτία ή αποτέλεσμα),
   - εντοπίστε λέξεις/φράσεις εξειδικευμένου λεξιλογίου/ορολογίας.
4. Εντοπίστε και αντιστοιχίστε τα χωρία του κειμένου στις δομικές ενότητες της εξήγησης:
   - Εισαγωγικό στάδιο (αναφορά και περιγραφή του φαινομένου),
   - Παρουσίαση (αναφορά στις διαδικασίες εμφάνισης του φαινομένου, οι οποίες οργανώνονται σε χρονική ή αιτιολογική σειρά).
5. Αφού μελετήσατε το παραπάνω κείμενο και αντιληφθήκατε τα ουσιώδη στοιχεία του περιεχομένου του, χωριστείτε σε ομάδες: η κάθε ομάδα, θα παρουσιάσει στους υπόλοιπους συμμαθητές/στις υπόλοιπες συμμαθήτριές σας αλλά και στους γονείς/κηδεμόνες σας, σε προφορική εισήγηση περίπου 80 λέξεων, συγκεκριμένες πτυχές του φαινομένου της παιδικής παχυσαρκίας, με σκοπό την «αφύπνιση» όσων δεν έχουν συνειδητοποιήσει τις διαστάσεις του προβλήματος (π.χ. περιγραφή και ορίζουσες, έκταση του προβλήματος, αίτια, αποτελέσματα, μέτρα πρόληψης, μέτρα αντιμετώπισης). Χρησιμοποιήστε λέξεις/φράσεις που να δείχνουν χρόνο και αιτία.

Κείμενο 2 Μπάρες με Σοκολάτα και Ξηρούς Καρπούς (χωρίς ψήσιμο)

Γεια σας, παιδιά! Σήμερα ετοιμάζουμε εύκολα και γρήγορα μπάρες με σοκολάτα και ξηρούς καρπούς. Μια συνταγή που δεν χρειάζεται ψήσιμο! Ένα υπέροχο σνακ για το σχολείο! Φροντίζουμε να έχουμε έτοιμα όλα τα υλικά μας, όπως φαίνονται στη λίστα. Είμαστε έτοιμοι; Ξεκινάμε! Πρώτα, λιώνουμε τη σοκολάτα μαζί με το βούτυρο και το μέλι σε μπεν μαρί ή στον φούρνο μικροκυμάτων (σε χαμηλή ένταση, ανακατεύοντας κάθε 30 δευτερόλεπτα). Μετά, παίρνουμε ένα μεγάλο μπολ και ανακατεύουμε καλά τη βρώμη, τους ξηρούς καρπούς, τα αποξηραμένα φρούτα, την κανέλα, τη βανίλια και το αλάτι. Στη συνέχεια, ρίχνουμε σιγά σιγά και προσεκτικά μέσα στο μπολ με τα στερεά υλικά το μείγμα σοκολάτας και ανακατεύουμε καλά μέχρι να καλυφθούν όλα ομοιόμορφα. Απλώνουμε το μείγμα σε ταψάκι στρωμένο με λαδόκολλα και το πιέζουμε καλά με κουτάλι ή σπάτουλα, ώστε να γίνει συμπαγές. Βάζουμε στο ψυγείο για τουλάχιστον 2 ώρες ή, αν βιαζόμαστε, στην κατάψυξη για 30 με 40 λεπτά. Τέλος, κόβουμε σε μπάρες. Έτοιμο το σνακ μας! Αν θέλουμε, μπορούμε να διατηρήσουμε τις μπάρες σε τάπερ στο ψυγείο για μία εβδομάδα. Έτσι, έχουμε υγιεινές και νόστιμες μπάρες για όλη την εβδομάδα! Καλή επιτυχία, παιδιά!

Υλικά (για περίπου 12 μπάρες):

- 200 γρ. κουβερτούρα (ή σοκολάτα γάλακτος, αν προτιμάς)
- 100 γρ. βούτυρο
- 3 κ.σ. μέλι
- 150 γρ. νιφάδες βρώμης
- 80 γρ. ανάμεικτοι ξηροί καρποί (π.χ. καρύδια, αμύγδαλα, φουντούκια) ψιλοκομμένοι
- 40 γρ. αποξηραμένα φρούτα (π.χ. κράνμπερι, σταφίδες) (προαιρετικά)
- 1 πρέζα αλάτι
- 1/2 κ.γ. κανέλα (προαιρετικά)
- 1 βανίλια (προαιρετικά)

Προφορικό διαδικαστικό κείμενο

Επεξεργαζόμαστε το κείμενο για να συνειδητοποιήσουμε τα χαρακτηριστικά των διαδικαστικών κειμένων

1. Ποιο είναι το θέμα του παραπάνω κειμένου; Μπορείτε να σκεφτείτε τι προσπαθεί να κάνει σε σχέση με τον αναγνώστη/την αναγνώστρια ο/η δημιουργός του κειμένου αυτού;
2. Να εντοπίσετε ποια από τα χαρακτηριστικά των διαδικαστικών κειμένων (οδηγιών), τα οποία καταγράφονται στον ακόλουθο πίνακα, εμφανίζονται στο παραπάνω κείμενο. Μπορείτε να βοηθηθείτε από τα χαρακτηριστικά του κειμενικού τύπου της διαδικασίας/του πρωτοκόλλου που θα βρείτε στο Τετράδιο Εργασιών Α' (σελ. 111). Σημειώστε τα με ✔ στο αντίστοιχο πλαίσιο:

Η γλώσσα της διαδικασίας/του πρωτοκόλλου	✔	Η γλώσσα της διαδικασίας/του πρωτοκόλλου	✔
Προσφωνήσεις		Επιρρήματα που χρησιμοποιούνται για να προστεθούν πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο υλοποίησης του στόχου	
Ρήματα δράσης, για να αποδοθούν οι διαδικασίες που απαιτούνται για την επίτευξη του στόχου		Μηχανισμοί συνοχής που να δηλώνουν χρονική ακολουθία, τοπικό σημείο ή αιτία	
Ρήματα σε οριστική έγκλιση (α΄ πληθυντικό πρόσωπο)		Εκφράσεις δηλωτικές πιθανότητας (π.χ. μπορεί, ενδέχεται, ίσως)	
Ρήματα σε έγκλιση προστακτική ή προτρεπτική υποτακτική		Κοινά/προσηγορικά ονόματα (συνήθως συγκεκριμένα), που αποδίδουν τα μέσα, τα υλικά, τα συστατικά κ.λπ.	

3. Είναι τα γενέθλιά σας και κάνετε πάρτι! Προσπαθήστε, λαμβάνοντας υπόψη τα χαρακτηριστικά του κειμενικού τύπου της διαδικασίας/του πρωτοκόλλου, τα οποία επεξεργαστήκατε στο πλαίσιο των πιο πάνω δραστηριοτήτων, να δώσετε τηλεφωνικά οδηγίες που θα βοηθήσουν έναν φίλο/μια φίλη σας να φτάσει στο σπίτι σας με το αυτοκίνητο/με τα πόδια. Μπορείτε να αξιοποιήσετε και την εφαρμογή των Χαρτών στο κινητό σας.
4. Γράψτε έναν διάλογο σε μορφή σεναρίου. Ένα μέλος της οικογένειάς σας (π.χ. γονιός, παππούς/γιαγιά, θείος/θεία, ξάδελφος/ξαδέλφη) σας αναζητεί, προκειμένου να τον/τη βοηθήσετε να δημιουργήσει έναν λογαριασμό στο κοινωνικό δίκτυο που χρησιμοποιείτε περισσότερο. Εσείς –με χαρά– ανταποκρίνεστε στο αιτήμά του/της και του/της παρέχετε οδηγίες καθοδηγώντας τον/τη βήμα-βήμα και με απλά λόγια. Μπορείτε να παίξετε σχετικό παιχνίδι ρόλων στην τάξη!

Δραστηριότητα για τον κειμενικό τύπο της διαδικασίας/του πρωτοκόλλου

Συνειδητοποιούμε τους παράγοντες των κειμενικών/δομικών επιλογών των συγγραφέων/ομιλητών/-τριών

1. Να χωρίσετε το Κείμενο 2 σε τρεις δομικές ενότητες. Με ποιο κριτήριο κάνατε τον διαχωρισμό; Συνδέεται ο τελευταίος με το κειμενικό είδος στο οποίο ανήκει το κείμενο; Έχουν το ίδιο δομικό σχήμα κείμενα του ίδιου κειμενικού τύπου που ανήκουν σε διαφορετικά κειμενικά είδη; Τι περιλαμβάνεται στην καθεμία ενότητα; Μπορείτε να βοηθηθείτε από τα χαρακτηριστικά του κειμενικού τύπου στο Τετράδιο Εργασιών Α' (σελ. 111).
2. Αν έλειπε το κομμάτι που αναφέρεται στα υλικά, θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί η συνταγή; Να αιτιολογήσετε το σκεπτικό σας.

Διερευνούμε το μορφολογικό σύστημα της ελληνικής

Κείμενο 1 Οι διατροφικές συνήθειες των αρχαίων Ελλήνων

Οι αρχαίοι Έλληνες εκτιμούσαν το φαγητό και το κρασί αλλά ήταν εγκρατείς και πειθαρχημένοι. Το κύριο γεύμα τους ήταν το βραδινό ενώ βασικά συστατικά στοιχεία **της** διατροφής τους ήταν τα όσπρια, τα λαχανικά, **τα** φρούτα και σπανιότερα το κρέας […].

Η αρχαιολόγος και συγγραφέας, Εύη Παπαδοπούλου, ανέφερε ότι η διατροφή των αρχαίων εξαρτιόταν κυρίως από **την** αγροτική παραγωγή, την κτηνοτροφία, την αλιεία και το εμπόριο, ενώ συμπλήρωσε πως το ψωμί καταναλωνόταν σε καθημερινή βάση.

«Το ψωμί είτε ήταν σταρένιο είτε **ένα** μείγμα σταρένιου και κρίθινου ψωμιού. Το ένα θεωρούνταν το ψωμί των πλουσίων, γιατί ήταν ακριβό, ενώ **το** άλλο από σιτάρι και κριθάρι ήταν "το ψωμί **των** πολλών". Βέβαια, ένα μεγάλο κομμάτι του πληθυσμού έτρωγε **μια** εναλλακτική μορφή ψωμιού, κάτι σαν τη σημερινή γαλέτα. Ήταν ένας χυλός από κριθάρι και νερό, τον οποίο έπλαθαν και τον άφηναν να στεγνώσει. Πριν το καταναλώσουν, το μούλιαζαν είτε σε λάδι είτε σε γάλα, πρόσθεταν μερικά αρωματικά ή τυρί ή ακόμα και μέλι και το έτρωγαν».

Η Αθήνα λέγεται πως ήταν ξακουστή για τα αρτοσκευάσματα και **τις** πίτες. Μάλιστα είχαν ειδικούς πάγκους στην αγορά, όπου **ο** κόσμος συνέρρεε, για να αγοράσει τις φημισμένες αθηναϊκές πίτες, οι οποίες παρασκευάζονταν όπως και **οι** σημερινές, άλλοτε με τυρί και χόρτα και άλλοτε με μυρωδικά και μέλι.

Τα όσπρια, τα λαχανικά και τα φρούτα ήταν ο πυρήνας της «αρχαίας διατροφής».

«Φαίνεται ότι οι πλούσιοι έτρωγαν πιο συχνά λαχανικά και οι φτωχοί όσπρια. Μάλιστα οι φακές θεωρούνταν το έδεσμα των φτωχών. Ήταν το πρώτο όσπριο που κυριάρχησε στον ελλαδικό χώρο, το οποίο το μαγείρευαν κυρίως σε μορφή πουρέ και ονομαζόταν «έτνος». Υπήρχαν ακόμη τα κουκιά, τα ρεβίθια και ο αρακάς, τα οποία συνήθως τα έτρωγαν βραστά, σε σούπα» […].

Κρέας έτρωγαν σε έκτακτες περιστάσεις. Κυρίως σε γιορτές, όταν προσφερόταν θυσία στους θεούς.

«Οι αρχαίοι φαίνεται ότι έτρωγαν συγκεκριμένα κρέατα, καθώς κάποια τα θεωρούσαν ιερά, όπως τον λευκό κόκορα, και δεν τα άγγιζαν. Η θρησκεία έπαιζε επίσης **έναν** καθοριστικό ρόλο στη διατροφή τους. Τις περισσότερες φορές που οι αρχαίοι έτρωγαν κρέας ήταν όταν υπήρχε μια μεγάλη γιορτή, όπου θυσίαζαν ζώα στους θεούς και εκείνοι έπαιρναν το μερίδιο που τους αναλογούσε».

Διασκευασμένο απόσπασμα, από τον ιστότοπο mixanitouchronou

Επεξεργαζόμαστε το κείμενο για να διερευνήσουμε την λεξική κατηγορία του άρθρου

1. Ποιο είναι το γένος, η πτώση και ο αριθμός των υπογραμμισμένων λέξεων; Ποιες λέξεις σάς βοήθησαν να απαντήσετε; Σε ποια λεξική ομάδα ανήκουν;
2. Είναι δυνατή η αντικατάσταση του άρθρου «ο, η, το» από το άρθρο «ένας, μια/μία, ένα» και το αντίστροφο στις παρακάτω προτάσεις χωρίς να αλλάξει το νόημά τους;
   - *Η αρχαιολόγος και συγγραφέας Εύη Παπαδοπούλου ανέφερε ότι η διατροφή των αρχαίων εξαρτιόταν κυρίως από την αγροτική παραγωγή.*
   - *Η Αθήνα λέγεται πως ήταν φημισμένη για τα αρτοσκευάσματα και τις πίτες.*
   - *Ήταν το πρώτο όσπριο που κυριάρχησε στον ελλαδικό χώρο.*
   - *Τις περισσότερες φορές που οι αρχαίοι έτρωγαν κρέας ήταν όταν υπήρχε μια μεγάλη γιορτή, όπου θυσίαζαν ζώα στους θεούς.*
3. Παρατηρήστε τα υπογραμμισμένα οριστικά άρθρα. Σε ποια από τις δύο περιπτώσεις το άρθρο **το** αναφέρεται σε κάτι γενικευτικό (γενική/υπερώνυμη κατηγορία) και σε ποια σε κάτι ειδικευτικό (ειδική/υπώνυμη κατηγορία); Τι συμπεραίνετε για τη χρήση και τη σημασία του οριστικού άρθρου; Πρόκειται για γνωστό στοιχείο στον αναγνώστη ή για άγνωστο;
   - *Οι αρχαίοι Έλληνες εκτιμούσαν το φαγητό και το κρασί αλλά ήταν εγκρατείς και πειθαρχημένοι.*
   - *Μάλιστα οι φακές θεωρούνταν το έδεσμα των φτωχών. Ήταν το πρώτο όσπριο που κυριάρχησε στον ελλαδικό χώρο, το οποίο το μαγείρευαν κυρίως σε μορφή πουρέ και ονομαζόταν «έτνος».*
4. Γιατί, κατά τη γνώμη σας, παραλείπεται το οριστικό άρθρο από τα υπογραμμισμένα ονόματα;
   Μάλιστα είχαν ειδικούς πάγκους στην αγορά, όπου ο κόσμος συνέρρεε για να αγοράσει τις περίφημες αθηναϊκές πίτες, οι οποίες παρασκευάζονταν όπως και οι σημερινές. Άλλοτε με τυρί και χόρτα και άλλοτε με μυρωδικά και μέλι.

> Πολλές φορές το άρθρο παραλείπεται σε μία ονοματική φράση. Αυτό μπορεί να συμβαίνει με ονόματα που συμπληρώνουν συνδετικά ρήματα (π.χ. είμαι, φαίνομαι, γίνομαι), σε παρομοιώσεις, σε περιπτώσεις που η σημασία του ονόματος δεν είναι εξειδικευτική αλλά γενικευτική, δηλαδή δεν γίνεται αναφορά στο είδος μιας κατηγορίας αλλά στην κατηγορία.

5. Να τοποθετήσετε τους τύπους των άρθρων με έντονα στοιχεία που εντοπίσατε στο κείμενο στην κατάλληλη θέση του πίνακα. Στη συνέχεια να συμπληρώσετε ό,τι λείπει.

Οριστικό άρθρο

	Ενικός αριθμός		
	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ονομαστική			
Γενική			
Αιτιατική			
Κλητική	-	-	-

Αόριστο άρθρο

	Ενικός αριθμός		
	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ονομαστική			
Γενική			
Αιτιατική			
Κλητική	-	-	-

Οριστικό άρθρο

	Πληθυντικός αριθμός		
	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ονομαστική			
Γενική			
Αιτιατική			
Κλητική	-	-	-

Αόριστο άρθρο

	Πληθυντικός αριθμός		
	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ονομαστική			
Γενική			
Αιτιατική			
Κλητική	-	-	-

6. Σε ποια λεξική ομάδα ανήκουν οι λέξεις με τις οποίες συνεμφανίζονται τα άρθρα του κειμένου με έντονα στοιχεία;

……, ……, ……, ……

7. Σύμφωνα με τη Γραμματική, άρθρα είναι οι μονοσύλλαβες ή δισύλλαβες λέξεις που μπαίνουν μπροστά από τα ονόματα, τα επίθετα, τις κλιτές μετοχές και ορισμένες αντωνυμίες δηλώνοντας αν η λέξη που ακολουθεί είναι σε αρσενικό, θηλυκό ή ουδέτερο (γένος), αν αναφέρεται σε ένα ή πολλά πρόσωπα/αντικείμενα (αριθμό), σε ποια πτώση βρίσκεται, και αν αναφέρεται σε κάτι γνωστό ή άγνωστο, γενικό ή ειδικό. Λαμβάνοντας όλα αυτά υπόψη από τις υπογραμμισμένες λέξεις των ακόλουθων κειμένων να κυκλώσετε μόνο τα άρθρα.

- Βέβαια, ένα μεγάλο κομμάτι του πληθυσμού έτρωγε μια εναλλακτική μορφή ψωμιού, κάτι σαν τη σημερινή γαλέτα. Ήταν ένας χυλός από κριθάρι και νερό, τον οποίο έπλαθαν και τον άφηναν να στεγνώσει. Πριν το καταναλώσουν, το μούλιαζαν είτε σε λάδι είτε σε γάλα, πρόσθεταν μερικά αρωματικά ή τυρί ή ακόμα και μέλι και το έτρωγαν.
- Το ψωμί είτε ήταν σταρένιο είτε ένα μείγμα σταρένιου και κρίθινου ψωμιού. Το ένα θεωρούνταν το ψωμί των πλουσίων, γιατί ήταν ακριβό, ενώ το άλλο από σιτάρι και κριθάρι ήταν «το ψωμί των πολλών».

Κείμενο 2 Τι μαγείρευαν στις προσφυγικές συνοικίες της Ελλάδας του 1922;

Πέντε γυναίκες με καταγωγή από τη Σμύρνη και τη Μικρά Ασία μοιράστηκαν μαζί μας τις πολύτιμες μνήμες τους και συνταγές γλυκών από τα οικογενειακά τους τετράδια […].

Η Σμύρνη ως μυθικός παράδεισος, ήταν ένας τόπος αφθονίας και ευημερίας, μια επίγεια Εδέμ, όπου το φαγητό κατείχε περίοπτη θέση στην καθημερινότητα των κατοίκων της. Από όλα τα βιβλία τα οποία ξεφύλλισα, από όλες τις διηγήσεις των ανθρώπων δεύτερης και τρίτης γενιάς –απόγονοι Σμυρνιών– αυτή την αίσθηση αποκόμισα. Προσπαθώ να διακρίνω τι είναι μύθος και τι όχι, πού υπεισέρχονται η υπερβολή και η νοσταλγία, πού λαθεύει η μνήμη και τα κάνει όλα πιο ωραία, πιο μεγάλα, καλύτερα.

«Αυτά μάθαμε, αυτά μαγειρεύουμε»

«Τα φαγητά, τις συνήθειες, τα έθιμα δεν χρειάστηκε να μας τα διηγηθούν, τα ζήσαμε και τα βιώσαμε, όταν οι γονείς μας ήρθαν εδώ και ύστερα από κάποιες δεκαετίες γεννηθήκαμε και εμείς. Στη Νίκαια όπου εγκαταστάθηκαν ζούσαν κυρίως πρόσφυγες και ανάμεσά τους πολλοί Σμυρνιοί. Για την υπόλοιπη ζωή στη

Σμύρνη δεν πολυμιλούσαν, τους πλήγωναν οι αναμνήσεις, αλλά ό,τι είχε σχέση με την κουζίνα το μετέφεραν στα ελληνικά εδάφη ακέραιο», μας λέει ο πρόεδρος της Ένωσης Σμυρναίων, Γιώργος Αρχοντάκης.

Με τέτοιου είδους ερωτήματα στο μυαλό πήγα στην Ένωση. Κουβέντα και διηγήσεις σε σχέση με την κουζίνα της Σμύρνης θα περιλάμβανε η συνάντηση. Όταν μπήκα όμως στα γραφεία, το τραπέζι ήταν στρωμένο. Ο Γιώργος Αρχοντάκης, η Κυριακή Αρχοντάκη-Μιχοπούλου και η Ντέπυ Γιούλη με υποδέχτηκαν με κουλουράκια, γλυκό κυδώνι, πίτες και λικέρ. «Το άσπρο του καρπουζιού το περνούσαν από ασβεστόνερο για να σκληρύνει και να γίνει τραγανό και το έκαναν γλυκό του κουταλιού. Οτιδήποτε έφτιαχναν στη Σμύρνη το έφτιαχναν και εδώ μετά: τα ρεβύθια με ρύζι, τα κουλουράκια, τα τσουρέκια, τα φοινίκια τα Χριστούγεννα και τα μαντί στα επίσημα τραπέζια. Στη Σμύρνη τα μαντί τα σέρβιραν την Παρασκευή πριν από τον γάμο, στο σπίτι της νύφης σαν πρώτο πιάτο. Όλα αυτά τα έφτιαχνε η μαμά μου, τα φτιάχνω και εγώ, οι συνταγές πάνε από γενιά σε γενιά, αυτά μάθαμε, αυτά μαγειρεύουμε», συμπληρώνει η κ. Κυριακή Αρχοντάκη-Μιχοπούλου […].

Επίγειος παράδεισος

Το εμπόριο προσέλκυσε πολλές εθνικότητες στην πόλη, με αποτέλεσμα η κουζίνα να δεχτεί πολλές επιρροές. Τα σκορδομακάρονα που μαγείρευαν κατά τη διάρκεια της νηστείας είναι παρόμοια με συνταγή των Ιταλών […].

Η Θέμις, η Θέλξη, η Νατάσα, η Δωρίτα και η Ρίτα έχουν τα πάντα καταγεγραμμένα. Έχουν αναγνωρίσει από καιρό πόσο πολύτιμο είναι το αρχείο των προγόνων τους, αλλά δεν το νιώθουν ως βαρύ φορτίο στους ώμους τους, ίσα ίσα θέλουν να το μοιραστούν με άλλους και να το καμαρώσουν. Μου δείχνουν φωτογραφίες, παλιά τετράδια με συνταγές, μου εξηγούν την αλισίβα και το βούτυρο. «Θα σου δώσουμε τις φυλαγμένες συνταγές μας, αλλά δεν θα γίνουν ίδιες, το βούτυρο που είχαν τότε δεν συγκρίνεται με αυτά της αγοράς, όπως και η ευωδιά των μυρωδικών την άνοιξη».

Φιλόξενες και γενναιόδωρες, μου προσφέρουν να δοκιμάσω όλα τα καλά που έχουν φέρει. «Τα πιο επίσημα φαγητά ήταν το χουνκιάρ μπεγεντί και το ατζέμ πιλάφι, αυτά έκαναν στα τραπέζια. Έφτιαχναν οπωσδήποτε και γκιούλμπασι, σουτζουκάκια με πράσινες ελιές και είχαν πολλά διατηρητέα: το λάχανο το έκαναν τουρσί, τις μελιτζάνες και τις πιπεριές τις κρεμούσαν στα αμπάρια για να τις αποξηράνουν, όπως και τα αμπελόφυλλα για ντολμαδάκια». Η καθεμιά τους έχει ντουλάπες ολόκληρες με φυλαγμένες συνταγές. Μου δείχνουν τα παλιά τετράδια των μαμάδων τους, όπου η ζάχαρη γράφεται ζάχαρι και οι ποσότητες είναι σε οκάδες.

Καθεμία από τις συνταγές τους κρύβει και μια ιστορία. Είναι συνταγές-οικογενειακά κειμήλια, αλλά ταυτόχρονα και ιστορικά κειμήλια. Μεταφέρουν γνώση από τα δυτικά παράλια της Μικράς Ασίας στις προσφυγικές συνοικίες της Ελλάδας του 1922 και από εκεί επιβιώνουν στο σήμερα και μαγειρεύονται σε κουζίνες στη Νέα Σμύρνη, στη Νίκαια, στη Νέα Ιωνία. Και σε όλη την Ελλάδα.

Διασκευασμένο απόσπασμα, από τον ιστότοπο gastronomos

Μελετάμε διερευνητικά το κείμενο για να διερευνήσουμε την λεξική κατηγορία της αντωνυμίας

1. Στο πιο πάνω κείμενο, υπάρχουν συγκεκριμένες υπογραμμισμένες λέξεις: σε ποιες λέξεις του κειμένου αναφέρονται αυτές, με ποιες, δηλαδή, συνδέονται; Σε ποια λεξική ομάδα ανήκουν οι λέξεις του κειμένου στις οποίες αναφέρονται οι υπογραμμισμένες λέξεις; Σε ποια λεξική ομάδα ανήκουν οι τελευταίες;
2. Όπως θα μάθουμε σε επόμενα μαθήματα, οι αντωνυμίες έχουν θέση κεφαλής ονοματικής φράσης, δηλαδή, συντακτικά ισοδυναμούν με ένα όνομα. Ποια συντακτική λειτουργία έχουν οι ονοματικές φράσεις στις οποίες κεφαλή είναι οι υπογραμμισμένες αντωνυμίες; Ποια συντακτική λειτουργία έχουν οι ονοματικές φράσεις στις οποίες κεφαλή είναι η λέξη στην οποία αναφέρονται οι υπογραμμισμένες αντωνυμίες;
3. Οι παρακάτω υπογραμμισμένες αντωνυμίες αναφέρονται σε κάποιο όνομα; Ποια συντακτική λειτουργία έχουν οι φράσεις με κεφαλή τις λέξεις αυτές; Για να απαντήσετε στην ερώτηση, δείτε στο παράρτημα της γραμματικής την ενότητα των φράσεων.

   Από όλα τα βιβλία τα οποία ξεφύλλισα, από όλες τις διηγήσεις των ανθρώπων δεύτερης και τρίτης γενιάς –απόγονοι Σμυρνιών– αυτή την αίσθηση αποκόμισα.

4. Να συγκεντρώσετε τις υπογραμμισμένες αντωνυμίες του κειμένου και να τις καταγράψετε στον ακόλουθο πίνακα με τη βοήθεια της γραμματικής του παραρτήματος στο Τετράδιο Εργασιών Α'.

Προσωπικές	Κτητικές	Δεικτικές	Αναφορικές	Ερωτηματικές	Αόριστες

5. «Τα φαγητά, τις συνήθειες, τα έθιμα δεν χρειάστηκε να μας τα διηγηθούν, τα ζήσαμε και τα βιώσαμε, όταν οι γονείς μας ήρθαν εδώ...»:
   - Τι είδους αντωνυμία είναι η υπογραμμισμένη στο πιο πάνω απόσπασμα; Προσωπική ή κτητική;
   - Παρατηρείτε αλλαγή ως προς το είδος και τη σημασία της αντωνυμίας αυτής, εάν της βάλουμε τόνο;

Διαδραστική δραστηριότητα γραμματικής

Συνειδητοποιούμε τους παράγοντες των γραμματικών επιλογών των συγγραφέων/ομιλητών/-τριών

1. Στη θέση των αντωνυμιών του αποσπάσματος *«Τα φαγητά, τις συνήθειες, τα έθιμα... ο πρόεδρος της Ένωσης Σμυρναίων, Γιώργος Αρχοντάκης»* να τοποθετήσετε τις λέξεις στις οποίες αναφέρονται. Ποια κειμενική εκδοχή προτιμάτε; Γιατί;
2. Να αντικαταστήσετε στο παρακάτω απόσπασμα τους αδύνατους τύπους της προσωπικής αντωνυμίας με τους ισχυρούς. Ποιες αλλαγές παρατηρείτε στο νόημα; Τι συμπεραίνετε για τη χρήση του ισχυρού και του αδύνατου τύπου της προσωπικής αντωνυμίας;
   Μου δείχνουν φωτογραφίες, παλιά τετράδια με συνταγές, μου εξηγούν την αλισίβα και το βούτυρο. «Θα σου δώσουμε τις φυλαγμένες συνταγές μας, αλλά δεν θα γίνουν ίδιες, το βούτυρο που είχαν τότε δεν συγκρίνεται με αυτά της αγοράς, όπως και η ευωδιά των μυρωδικών την άνοιξη».
3. Να διαβάσετε τις παρακάτω περιόδους χωρίς τις υπογραμμισμένες προσωπικές αντωνυμίες. Είναι απαραίτητες για το νόημα; Για ποιον σκοπό χρησιμοποιούνται;
   - Τα φαγητά, τις συνήθειες, τα έθιμα δεν χρειάστηκε να μας τα διηγηθούν, τα ζήσαμε και τα βιώσαμε, όταν οι γονείς μας ήρθαν εδώ και ύστερα από κάποιες δεκαετίες γεννηθήκαμε και εμείς.
   - Όλα αυτά τα έφτιαχνε η μαμά μου, τα φτιάχνω και εγώ, οι συνταγές πάνε από γενιά σε γενιά, αυτά μάθαμε, αυτά μαγειρεύουμε», συμπληρώνει η κ. Κυριακή Αρχοντάκη-Μιχοπούλου.

Κείμενο 3 Εσύ θα πονάς;

Σερβιτόρα:	Τι θα θέλατε να παραγγείλετε;
Μάριος:	Τι λέει η νεαρή;
Ελισάβετ:	Ζητάει τι θέλει να παραγγείλουμε.
Μάριος:	Ρώτησέ την τι προσφέρει το μαγαζί
Ελισάβετ:	Τι έχετε;
Σερβιτόρα:	Έχουμε σαλάτες ντομάτα, χωριάτικη, χόρτα πικρά και γλυκά, πατατοσαλάτα και λάχανο. Από κυρίως πιάτο έχουμε αρνάκι λεμονάτο, γεμιστά, ντολμάδες, ψάρι φέτα στο φούρνο, κοτόπουλο κοκκινιστό με γαρνίρισμα πατάτες, ρύζι ή μακαρόνια και της ώρας μπιφτέκι και μπριζόλα χοιρινή.
Μάριος:	Τι λέει η νεαρή;
Ελισάβετ:	Λέει ότι έχουν σαλάτες ντομάτα, χωριάτικη, χόρτα πικρά και γλυκά, πατατοσαλάτα και λάχανο. Από κυρίως πιάτο έχουν αρνάκι λεμονάτο, γεμιστά, ντολμάδες, ψάρι φέτα στο φούρνο, κοτόπουλο κοκκινιστό με γαρνίρισμα πατάτες, ρύζι ή μακαρόνια και της ώρας μπριζόλα χοιρινή και μπιφτέκι.
Μάριος:	Εγώ θα πάρω ένα μπιφτέκι και χόρτα.
Ελισάβετ:	Τα χόρτα δεν κάνουν καλό στη χολή σου. Θα σε πιάσει πόνος πάλι.
Μάριος:	Ναι, αλλά μου αρέσουν. Εσύ θα πονάς;

από τον ιστότοπο gr.language-for-caregivers

Επεξεργαζόμαστε το κείμενο, για να διερευνήσουμε τα εξηγητικά κείμενα

1. Διαβάστε τον παραπάνω διάλογο. Τι συμπεραίνετε για τη σχέση των προσώπων που συνομιλούν; Πώς οδηγηθήκατε σε αυτά τα συμπεράσματα; Για να απαντήσετε, εξετάστε τη χρήση του ενικού και του πληθυντικού αριθμού των αντωνυμιών στο κείμενο.
2. *Εσύ θα πονάς;* Πώς θα χαρακτηρίζατε το ύφος αυτής της φράσης; Γιατί πιστεύετε ότι το πρόσωπο που μιλάει χρησιμοποιεί την αντωνυμία «Εσύ»; Για τον ίδιο λόγο ή για διαφορετικό ο Μάριος χρησιμοποιεί κι αυτός την αντωνυμία του α΄ ενικού προσώπου στο εκφώνημα *Εγώ θα πάρω ένα μπιφτέκι και χόρτα*;

Επεκτείνουμε το λεξιλόγιο μας

Κείμενο 1 Υγιεινή διατροφή για παιδιά

«Αν δεν φας, δεν έχει βόλτα» ή «Αν δεν φας, δεν θα σε αγαπάει η μαμά». Συνηθισμένες οι τεχνικές –δια στόματος γιαγιάς– που θα πείσουν το παιδί να αδειάσει το πιάτο του. Είναι όμως τόσο αθώες όσο ακούγονται;

Τα τρικ της γιαγιάς

Τα τεχνάσματα που επιστρατεύουν οι γιαγιάδες για να πείσουν το παιδί να φάει το φαγητό του είναι ποικίλα, ευφάνταστα και περίτεχνα: μια κουταλιά για τον μπαμπά, μια για τη μαμά... Άλλοτε το μέσο που αγιάζει τον σκοπό χτυπά κατευθείαν στο συναίσθημα: «Να δεις πόσο θα σε αγαπάει η μαμά τώρα που έφαγες όλο το φαΐ σου»! Άλλες φορές μπαίνει σε εφαρμογή ο εκφοβισμός! «Αν δεν το φας όλο, θα έρθει ο αστυνόμος, ο μπαμπούλας...».

Αντίστοιχα, η επιβράβευση ή η τιμωρία με το φαγητό ήταν και είναι πολύ συνηθισμένη, αφού αποτελεί μια σίγουρη και μάλλον εύκολη λύση: όταν τα εγγονάκια φάνε όλες τις μπάμιες, η γιαγιά θα τους δώσει σοκολάτα ή παγωτό. Αν, από την άλλη, δεν φάνε τις φακές, δεν έχει γλυκό ή βόλτα... Ακόμη και σήμερα, τα πράγματα δεν έχουν αλλάξει δραματικά.

Η ιστορία επαναλαμβάνεται.

Διασκευασμένο απόσπασμα από κείμενο του Διατροφολόγου-Διαιτολόγου Δ. Πέτσιου, περιοδικό *Care Direct*

Επεξεργαζόμαστε το κείμενο για να ανακαλύψουμε λέξεις, έννοιες και σημασίες που δεν γνωρίζουμε

1. Στο πιο πάνω κείμενο, όπως και στα δύο κείμενα της υποενότητας της γραμματικής, εντοπίστε τις λέξεις που συνδέονται με την εννοιολογική οικογένεια της διατροφής. Χωριστείτε σε τρεις ομάδες. Κάθε ομάδα αναλαμβάνει την επεξεργασία ενός κειμένου. Ποιες από τις λέξεις αυτές μπορείτε να τις κατατάξετε ως υπώνυμα κάτω από την υπερώνυμη λέξη «φαγητά»; Ποιες μπορείτε να τις ταξινομήσετε στην υπερωνυμική κατηγορία «γλυκίσματα» και ποιες να τις εντάξετε στα «φρούτα»;
2. Μπορείτε με την ομάδα σας να κάνετε άλλον ένα κόπο; Πνευματικό κόπο, που βοηθάει την εκγύμναση του μυαλού σας! Με λέξεις που δεν κατηγοριοποιήσατε σε κάποιες από τις κατηγορίες της προηγούμενης άσκησης, συμπληρώστε τον ακόλουθο πίνακα, που έχει τίτλο *Λεξιλόγιο για την υγεία και τη διατροφή*.

Ρήματα	**Συμφράσεις**	**Αρκτικόλεξα**
βλάπτω φροντίζω	για λόγους υγείας πιστοποιητικό υγείας	Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (Π.Ο.Υ.)
Ευχές	**Διατροφή**	**Διατροφικές**
Στην υγειά μας!	μεσογειακή	διαταραχές

Συνειδητοποιούμε τους παράγοντες των λεξιλογικών επιλογών των συγγραφέων/ομιλητών/-τριών

Διαδραστική άσκηση 1 εμπλουτισμού του λεξιλογίου

Διαδραστική άσκηση 2 εμπλουτισμού του λεξιλογίου

1. Στο πλαίσιο μιας εκδήλωσης που θα γίνει στον χώρο του σχολείου για την υγιεινή διατροφή, σας ανατίθεται να εκφωνήσετε μια μικρή χιουμοριστική εισήγηση, με τίτλο: *Αν δεν φας, δεν έχει παγωτό.* Βασιστείτε στο πιο πάνω κείμενο και στις αντίστοιχες εμπειρίες σας. Αντικαταστήστε τις υπογραμμισμένες λέξεις με συνώνυμες λέξεις ή φράσεις που να ταιριάζουν στο ύφος του κειμένου.

Εμπλουτίζουμε τις γνώσεις μας για τους σημειωτικούς τρόπους

Κείμενο 1

Ο δεκάλογος της υγιεινής διατροφής

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Ποιοι σημειωτικοί τρόποι παρατηρείτε ότι αξιοποιούνται στην αφίσα αυτή;
2. Πώς δηλώνεται στην αφίσα η έμφαση σε κάποιες καλές πρακτικές ή η διαφοροποίηση από αυτές περισσότερο ή λιγότερο σημαντικές πληροφορίες;

Από τον ιστότοπο diatrofikoiodigoi του Ινστιτούτου Προληπτικής Περιβαλλοντικής και Εργασιακής Ιατρικής, Prolepsis

Συνειδητοποιούμε τους παράγοντες των λεξιλογικών επιλογών των συγγραφέων/ομιλητών/-τριών

1. Σε ποιους πιστεύετε ότι απευθύνεται η αφίσα; Πώς αυτό αποτυπώνεται στα χρώματα της αφίσας και στο μέγεθος των γραμματοσειρών;
2. Οι σταγόνες λειτουργούν αισθητικά ή συμβολικά στην αφίσα αυτή (επιλέχτηκαν για να φαίνεται πιο όμορφη η αφίσα ή συμβολίζουν κάτι); Γιατί διαφοροποιούνται χρωματικά; Γιατί θεωρείτε ότι οι κίτρινες σταγόνες είναι στο κέντρο του πάνω μέρους της αφίσας;
3. Είναι, κατά τη γνώμη σας, μια αποτελεσματική αφίσα; Πριν απαντήσετε, να προσδιορίσετε ποιος είναι ο στόχος/ποιοι είναι οι στόχοι της συγκεκριμένης αφίσας.
4. Παρατηρήστε την αφίσα. Ποιο είναι το κεντρικό της μήνυμα; Σε ποιο σημείο της αφίσας τοποθετείται; Πώς ξεχωρίζει σε σχέση με τις υπόλοιπες πληροφορίες της αφίσας;

Κατανοούμε και συνδέτουμε κείμενα

Κατανοούμε γραπτά και ψηφιακά κείμενα

Κείμενο 1 Διατροφή ακριβείας με τη βοήθεια της Τεχνητής Νοημοσύνης

Πριν από την ανάγνωση

1. Παρατηρήστε το συνοδευτικό σκίτσο και υποθέστε ποιο μπορεί να είναι το θέμα του κειμένου που θα διαβάσετε στη συνέχεια. Συνυπολογίστε και τον τίτλο του κειμένου, πριν τη διαμόρφωση των προσδοκιών σας για το περιεχόμενο του κειμένου.

Κατά την ανάγνωση

Διαβάστε το ακόλουθο κείμενο, προκειμένου να απαντήσετε στις ερωτήσεις που ακολουθούν.

Ο αναδυόμενος τομέας της διατροφής ακριβείας υπόσχεται, χάρη στην Τεχνητή Νοημοσύνη, μια πιο ολοκληρωμένη και αποτελεσματική διαχείριση της υγείας λαμβάνοντας υπόψη τα ξεχωριστά ατομικά χαρακτηριστικά του κάθε ανθρώπου. Μέσω της ΤΝ, θα εξετάζεται πώς τα γονίδια, το μικροβίωμα, η βιολογία και η φυσιολογία, το περιβάλλον, ο τρόπος ζωής, το ιστορικό υγείας, η ψυχολογία και οι κοινωνικοί παράγοντες της υγείας, επηρεάζουν τις ατομικές αντιδράσεις στη διατροφή.

Διασκευασμένο απόσπασμα άρθρου της Ε. Τσιριγωτάκη, 24/12/22, ERT NEWS

1. Ποιος είναι, κατά τη γνώμη σας, ο βασικός στόχος του άρθρου αυτού; Από πού τον συμπεράνατε; Από τον τίτλο, από τη συγγραφέα, από το περιεχόμενο του κειμένου ή από συνδυασμό περισσότερων από έναν παραγόντων;
2. Στο άρθρο χρησιμοποιείται επιστημονική ορολογία: να εντοπίσετε τους επιστημονικούς όρους και να αιτιολογήσετε τη χρήση τους.
3. Ποια είναι η λειτουργία της εικόνας που συνοδεύει το κείμενο; Διακοσμητική ή συμπληρωματική του κειμένου; Γιατί ποιον λόγο πιστεύετε ότι επιλέχθηκε να είναι ασπρόμαυρη;

Μετά την ανάγνωση

1. «Παιχνίδια ύφους» με τον τίτλο: Πώς αλλάζει το νόημα του τίτλου ανάλογα με τη στίξη στις παρακάτω παραλλαγές;
   α. Διατροφή ακριβείας με τη βοήθεια (;) της Τεχνητής Νοημοσύνης
   β. Διατροφή ακριβείας με τη βοήθεια… της Τεχνητής Νοημοσύνης
2. Να προτείνετε έναν εναλλακτικό τίτλο για το άρθρο αξιοποιώντας το σημείο στίξης του θαυμαστικού ή του ερωτηματικού ή των αποσιωπητικών.
3. Τι άλλο έχετε ακούσει για τις εφαρμογές της ΤΝ στην καθημερινή μας ζωή;

Διαδραστική άσκηση 1 πρόσληψης κειμένου

Διαδραστική άσκηση 2 πρόσληψης κειμένου

Διαδραστική άσκηση 3 πρόσληψης κειμένου

Διαδραστική άσκηση 4 πρόσληψης κειμένου («Η παχυσαρκία και οι συνέπειές της»)

Διαδραστική άσκηση 5 πρόσληψης κειμένου («Γινόμαστε ασπίδα»)

Κείμενο 2 Το ήθος του φαγητού

Πριν από την ανάγνωση

1. Δεδομένου ότι ήθος σημαίνει χαρακτήρας, σύστημα αξιών, πώς καταλαβαίνετε τον τίτλο: *Το ήθος του φαγητού*;
2. Σε τι πιστεύετε, βάσει του συγκεκριμένου τίτλου, ότι θα αναφέρεται το κείμενο; Σας βοηθάει ο τίτλος της συλλογής που αναγράφεται στο τέλος του αποσπάσματος;

[...] Ανήκω εδώ, σ' αυτόν τον τόπο με το γλαυκό φως, με την ελιά και το κυπαρίσσι, με τη σμαραγδένια θάλασσα.

Σ' αυτή λοιπόν την παραδοσιακή μαγειρική, το τελικό αποτέλεσμα έχει ενσωματώσει τον μόχθο της διαδρομής των υλικών μέχρι την κατσαρόλα. Η καλλιέργεια, η σχέση με τη φύση –την πηγή της διατροφής–, το νερό, η διαχείριση για να εξασφαλιστεί η επάρκεια. Όταν μια γερόντισσα σού λέει «ένα φλυτζάνι λάδι» ή «ένα απλόχερο αλεύρι», στη γλώσσα της και στην καρδιά της είναι μπερδεμένες η παγωνιά στα δάχτυλα, για να μαζέψει τις ψιλολιές μέσα στις πέτρες, τις λιδιές και τα χορτάρια, η σκυμμένη μέση ώρες μέσα στα λιοπύρια για να θερίσει, να συγκομίσει, να φροντίσει τα ζώα, να πήξει τυρί, να κουβαλήσει τα ξύλα, να ζυμώσει, να ψήσει, ν' αναστήσει παιδιά, να φροντίσει τους ηλικιωμένους, να κάμει «τα καλά της ψυχής» εκείνων που έφυγαν.

Στην πόλη –ακόμα και στη μικρή πόλη– οι γυναίκες παίρνουν το γάλα από το γαλατάδικο. Η γυναίκα του χωριού όμως πρέπει να αρμέξει την κατσίκα η ίδια, να σουρώσει το γάλα, να το βράσει ή να το κάμει τυρί. Την πατάτα που βάζει στην κατσαρόλα της τη φύτεψε με τα χέρια της, μόχθησε μέχρι να τη φέρει στο σπίτι. Επομένως, η μαγειρική της ενσωματώνει τον μόχθο, τον ρυθμό της φύσης, τους κύκλους του χρόνου, την αρμονία της συνύπαρξης. Αυτό ονομάζω ήθος του φαγητού.

Σήμερα τα πράγματα είναι αλλιώς–καλύτερα βεβαίως.

Απόσπασμα από τον πρόλογο της Εύης Βουτσινά από το βιβλίο *Λευκαδίτικα Μαγειρέματα*, 2008, εκδ. fagottobooks

συγκομίζω: συγκεντρώνω και αποθηκεύω γεωργικά προϊόντα

** να κάμει «τα καλά της ψυχής»: τοπική έκφραση: να φροντίσει για τα ταφικά έθιμα και τις επιμνημόσυνες τελετές*

Κατά την ανάγνωση

1. Πώς ορίζει η συγγραφέας «το ήθος του φαγητού»;
2. Στο κείμενο υπάρχουν δύο αντιθέσεις. Να τις εντοπίσετε και να διερευνήσετε τη λειτουργία τους.
3. Ποια συναισθηματική σχέση φαίνεται να έχει αναπτύξει η συγγραφέας με το συγκεκριμένο μέρος και την κουζίνα του; Τεκμηριώστε την απάντησή σας αναφέροντας συγκεκριμένες γλωσσικές επιλογές (π.χ. ρηματικά πρόσωπα, επίθετα, σημεία στίξης κ.λπ.).
4. Στο μεγαλύτερο μέρος του κειμένου κυριαρχούν α) η περιγραφή και β) οι σύντομες οδηγίες. Να εντοπίσετε σημεία στο κείμενο, όπου υπάρχει περιγραφή και όπου δίνονται επιγραμματικές οδηγίες. Πώς συνδέονται αυτοί οι κειμενικοί τύποι με το κειμενικό είδος στο οποίο ανήκει το κείμενο; Ποια είναι η λειτουργία τους;
5. «Σήμερα τα πράγματα είναι αλλιώς–καλύτερα βεβαίως». Τι μπορεί να εννοεί η συγγραφέας με αυτή την πρόταση στο τέλος του κειμένου; Παρουσιάστε στην τάξη τις ερμηνείες σας.

Μετά την ανάγνωση

1. Αναφερθείτε σε μια περίσταση κατά την οποία ένα φαγητό που γευθήκατε σας φάνηκε πιο νόστιμο από άλλες φορές. Τι έπαιξε ρόλο σε αυτό;
2. Με αφορμή το κείμενο φτιάξτε ένα κολάζ στο οποίο να αποτυπώνονται χρώματα, αρώματα και γεύσεις που συνδέονται με την αγαπημένη σας κουζίνα.

Δραστηριότητα 1 πρόσληψης κειμένου *Δραστηριότητα 2 πρόσληψης κειμένου* *Διαδραστική άσκηση παραγωγής κειμένου*

Συνθέτουμε προφορικά και γραπτά κείμενα

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1

Με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα κατά της Παχυσαρκίας, αποφασίζετε να φτιάξετε ένα πόστερ και να το τοποθετήσετε σε περίοπτη θέση σε κάποιον τοίχο της τάξης σας: στο πόστερ αναφέρεται τι πρέπει να ακολουθήσουν οι συμμαθητές/-τριές σας στη διατροφή και στον τρόπο ζωής τους, ώστε να είναι πιο υγιείς.

Ο τόνος του πόστερ να είναι προτρεπτικός και πειστικός και το ύφος ανεπίσημο, οικείο και απλό. Συζητήστε για την καταλληλότητα των εικόνων που θα ενσωματωθούν στο πόστερ, των χρωμάτων και των μεγεθών τους, για τη μορφή της γραμματοσειράς. Συμβουλευτείτε τις οδηγίες που ακολουθούν (στάδιο πριν και μετά τη συγγραφή) όσο σχεδιάζετε και γράφετε το κείμενό σας.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2

Ως εκπρόσωπος του σχολείου σας, συμμετέχετε με παρουσίαση σε εκπομπή καναλιού του νομού σας αφιερωμένη στην Παγκόσμια Ημέρα Διατροφής. Αξιοποιώντας υλικό από το παρακάτω κείμενο και ανακαλώντας στη μνήμη σας τις δικές σας σχετικές εμπειρίες, καλείστε να εκφράσετε την άποψή σας, ώστε να πείσετε τους θεατές να βελτιώσουν τις διατροφικές τους συνήθειες.

Πριν από τη σύνταξη του κειμένου σας αξιοποιήστε το ακόλουθο κείμενο αναφοράς και τα κριτήρια αυτοαξιολόγησης, όπως αυτά περιγράφονται στο στάδιο μετά τη συγγραφή.

Πριν από τη συγγραφή

1. Για τη δραστηριότητα 1 (πόστερ): Στο πλαίσιο της προετοιμασίας του πόστερ που θα δημιουργήσετε, να καταγράψετε τις πληροφορίες εκείνες που θεωρείτε σημαντικές, για να παροτρύνετε τους συμμαθητές/τις συμμαθήτριές σας να ακολουθήσουν τα όσα προτείνονται στο πόστερ. Αξιοποιήστε στοιχεία από το κείμενο αναφοράς.
2. Για τη δραστηριότητα 2: Να καταγράψετε τις αρνητικές συνέπειες των κακών διατροφικών συνηθειών, αφού επεξεργαστείτε το Κείμενο 1 και αντλήσετε το πληροφοριακό υλικό που χρειάζεστε, και να τις ταξινομήσετε, ώστε να τις παρουσιάσετε στο κείμενο που θα παρουσιάσετε στο τηλεοπτικό αφιέρωμα. Για την ταξινόμηση των πληροφοριών σας σκεφτείτε το κειμενικό είδος στο οποίο ανήκει το κείμενό σας: τηλεοπτική εισήγηση. Οπότε, αφού πρόκειται για προσχεδιασμένο προφορικό μονόλογο που θα ακουστεί και όχι για γραπτό κείμενο που θα διαβαστεί, το οργανωτικό σχήμα που θα επιλέξετε είναι από τα επουσιώδη στα ουσιώδη (το πληροφοριακό βάρος στο τέλος του κειμένου) ή από τα ουσιώδη στα επουσιώδη (ώστε να επιτευχθεί ταχύτερα η «πρόσεξη» του ακροατηρίου, δηλαδή η προσοχή και η προσέλκυση του ενδιαφέροντός του);
3. Στο Κείμενο 1 χρησιμοποιούνται αγγλικές λέξεις. Θα προτιμούσατε να έχουν αποδοθεί με αντίστοιχο ελληνικό όρο; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.

Κείμενο 1 Οι αρνητικές συνέπειες του junk food στους εφήβους

Η κακή διατροφή μεταφράζεται και σε απουσία βιταμινών και θρεπτικών στοιχείων.

Μήπως το παιδί έφτασε σε αυτήν την ηλικία που αγνοεί το σπιτικό και υγιεινό φαγητό και προτιμά να τρώει έξω μόνο junk food; Παρ' όλ' αυτά αυτά, αγνοούμε το πόσο μεγάλο κακό μπορεί να προκαλέσει αυτός ο τρόπος διατροφής σε ένα παιδί που αναπτύσσεται. Οποιαδήποτε τροφή έχει ελάχιστη ή μηδενική θρεπτική αξία εμπίπτει στην κατηγορία του junk. Μιλάμε συνήθως για πίτσες, μπέργκερ, λουκάνικα, γλυκά και αναψυκτικά. Έχουν υψηλή περιεκτικότητα σε ζάχαρη, αλάτι και λίπη και δίνουν άμεση ενέργεια σε όποιον τα τρώει. Παρ' όλ' αυτά, έρευνες δείχνουν ότι λειτουργούν σαν ναρκωτικά και μας εθίζουν.

Ποια είναι τα αρνητικά αποτελέσματα που προκαλεί στους εφήβους;

1. Παχυσαρκία. Ο εθισμός στο πρόχειρο φαγητό και όλα τα λιπαρά που κουβαλά μπορεί να οδηγήσει πολύ εύκολα σε παχυσαρκία. Αυτή με τη σειρά της μπορεί να οδηγήσει σε διαβήτη, προβλήματα στην κίνηση και καρκίνο.

2. Υψηλή πίεση. Η υψηλή συγκέντρωση αλατιού αυξάνει πολύ τα επίπεδα πίεσης στον έφηβο. Οι ειδικοί της υγείας συστήνουν να μην καταναλώνει περισσότερα από 2400 mg την ημέρα.

3. Ανεπαρκής ανάπτυξη. Το παιδί θα πάρει περίπου το 20% του ύψους και το 50% του βάρους κατά

τη διάρκεια της εφηβείας. Αν όμως καταναλώνει κυρίως junk food, μπορεί να υποφέρει από διάφορες διατροφικές ελλείψεις που μπαίνουν εμπόδιο στη σωστή ανάπτυξή του.

4. Οδοντικά προβλήματα. Το junk food και τα αναψυκτικά είναι αποθήκη ζάχαρης και η υπερβολική κατανάλωσή τους μπορεί να προκαλέσει προβλήματα στη στοματική υγιεινή.

5. Κακή συγκέντρωση και διαρκής κούραση. Η κακή διατροφή μεταφράζεται και σε απουσία βιταμινών και θρεπτικών στοιχείων. Συνεπώς, το παιδί κουράζεται εύκολα και δεν έχει ιδιαίτερη ενέργεια.

Διασκευασμένο απόσπασμα άρθρου, από τον ενημερωτικό ιστότοπο in.gr

Μετά τη συγγραφή

1. Για τη δραστηριότητα 1: Μετά τη συγγραφή του κειμένου σας (ή κατά τη διάρκειά της) και πριν το παραδώσετε στον/στην καθηγητή/-τριά σας, συζητήστε μεταξύ σας και με τον/την καθηγητή/-τριά σας για τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα του πόστερ (γλωσσικό κείμενο, έκφραση, ύφος, δομή του πόστερ, επιλογή σημειωτικών τρόπων).
2. Για τη δραστηριότητα 2: Αφού ολοκληρώσετε το κείμενό σας, συζητήστε με τον/τη διπλανό/-ή σας για πιθανές πληροφοριακές ελλείψεις, εκφραστικές αστοχίες, εκφραστικές επαναλήψεις, υφολογικές ακαταλληλότητες και προβλήματα στην κειμενική δομή και συνοχή.
3. Μετά τη συγγραφή και κατά τη δοκιμαστική εκφώνηση του λόγου σας, φροντίστε
   α) να συνοδεύσετε την ομιλία σας με κατάλληλους εκφραστικούς μορφασμούς και χειρονομίες και
   β) να έχει κατάλληλο ρυθμό ο λόγος σας και επιτονισμό.

Συμμετέχουμε σε επικοινωνιακή δράση ολιστικού χαρακτήρα

Θεματικός άξονας και στόχος της δράσης

- Με την καθοδήγηση του καθηγητή/της καθηγήτριάς σας, οργανωθείτε σε ομάδες: το θεματικό πεδίο με το οποίο θα ασχοληθείτε είναι αυτό της Υγείας και της Διατροφής. Στόχος σας είναι να δημιουργήσετε ένα βίντεο, αφιέρωμα στην πιο πάνω θεματική ενότητα, με θέμα: ***Μύθοι και Αλήθειες για τη Διατροφή.*** Το βίντεο θα περιλαμβάνει συνεντεύξεις (άρα θα εμπλακείτε σε δραστηριότητες μίμησης ρόλων), στις οποίες θα εξηγούνται διάφορες πτυχές του θέματος, αφηγήσεις σχετικές με το θέμα της προβολής, με βάση προσωπικές σας εμπειρίες από το περιβάλλον σας και συνοπτικές παρουσιάσεις σχετικού υλικού από δημοσιογραφική και επιστημονική αρθρογραφία.

Φάση προετοιμασίας και συλλογής υλικού

- Τα μέλη της ομάδας που θα αναλάβουν τις αφηγήσεις, θα επιδιώξουν να μεταδώσουν ένα ισχυρό μήνυμα για τη σημασία της Υγείας και της Σωστής Διατροφής: μπορείτε, λοιπόν, να αναζητήσετε σχετικό υλικό στο διαδίκτυο ή σε βιβλία/εφημερίδες/περιοδικά (ιστοσελίδες ιατρικού περιεχομένου, ειδικές εκδόσεις, αρθρογραφία επιστημονικών περιοδικών, σχετικά ένθετα εφημερίδων, εφαρμογές τεχνητής νοημοσύνης)· έχετε τη δυνατότητα να αξιοποιήσετε όσα γνωρίζετε για τον κειμενικό τύπο της αφήγησης.
- Όσοι/-ες εμπλέκεστε στις συνεντεύξεις, θα τις οργανώσετε με βάση όσα γνωρίζετε για το επικοινωνιακό συμβάν της συνέντευξης αλλά και για τα εξηγητικά κείμενα, καθώς θα αναλάβετε ως ειδικοί/-ές να εξηγήσετε στον/στην δημοσιογράφο που παίρνει τη συνέντευξη και στο κοινό που σας παρακολουθεί θέματα σχετικά με τα αίτια και τους κινδύνους της παχυσαρκίας και της κακής διατροφής: υλικό θα αναζητήσετε στις ίδιες διαδικτυακές τοποθεσίες με την προηγούμενη ομάδα (ιστοσελίδες ιατρικού περιεχομένου, ειδικές εκδόσεις, αρθρογραφία επιστημονικών περιοδικών, σχετικά ένθετα εφημερίδων, εφαρμογές τεχνητής νοημοσύνης).

> Η συνέντευξη, ως επικοινωνιακό συμβάν, περιλαμβάνει τα στάδια:
> - της παρουσίασης του θέματος και των καλεσμένων,
> - της παροχής συστάσεων στο κοινό από τον/την δημοσιογράφο για τους καλεσμένους του και τις ιδιότητές τους,
> - τις ερωτήσεις του/της δημοσιογράφου και τις απαντήσεις των καλεσμένων,
> - του κλεισίματος της συνέντευξης, όταν ολοκληρωθεί το στάδιο των ερωταποκρίσεων.

- Όσοι/-ες εμπλέκεστε στις συνοπτικές παρουσιάσεις αρθρογραφίας για το θέμα, αναζητείτε σε δημοσιογραφικούς και επιστημονικούς ιστότοπους και ιστοσελίδες σχετικό υλικό, επιλέγετε το κατάλληλο και απορρίπτετε αυτό που δεν ευθυγραμμίζεται με τις απαιτήσεις του βίντεο, και στη συνέχεια, στα κείμενα που επιλέξατε, πραγματοποιήστε διαχωρισμό των ουσιωδών από τις επουσιώδεις ιδέες, ώστε να παρουσιάσετε σε power point τις πρώτες για κάθε κείμενο.

Κριτήρια της επιλογής των κατάλληλων κειμένων είναι:
- η απόλυτη συνάφειά τους με το θέμα,
- η υψηλή πυκνότητά τους σε πληροφορίες σχετικές με τα αίτια και τις συνέπειες της παχυσαρκίας και της κακής διατροφής,
- η απόδοση των επιστημονικών απόψεων με πληρότητα αλλά εκλαϊκευμένο ύφος,
- η κατανοησιμότητά τους από το δικό σας μαθητικό κοινό αλλά και από τον μέσο ομιλητή/τη μέση ομιλήτρια στον οποίο/στην οποία υποτίθεται ότι απευθύνεται το βίντεο.

Φάση αυτοαξιολόγησης σε σχέση με το υλικό που προσχεδιάστηκε

- **Κριτήρια αποτελεσματικότητας της συνέντευξης:** παρουσίαση και κλείσιμο ευθυγραμμισμένο με τις απαιτήσεις του συγκεκριμένου επικοινωνιακού συμβάντος, αποφυγή διακοπών, τήρηση κανόνων εναλλαγής συνομιλητών/-τριών (π.χ. ένδειξη επιθυμίας να λάβει κάποιος/-α τον λόγο με μορφασμούς ή κατάλληλη χειρονομία, ένδειξη λεκτική ή με κατάλληλο τόνο της φωνής ότι ολοκληρώνεται η απάντηση), αποφυγή εκφράσεων ταμπού, βλεμματική επαφή με τον παρουσιαστή/την παρουσιάστρια και τα άλλα πρόσωπα που δίνουν συνέντευξη.
- **Κριτήρια αποτελεσματικότητας της αφήγησης:** αυξομείωση του τόνου και της έντασης της φωνής με στόχο τη δήλωση έμφασης/τονισμού και την έκφραση συναισθημάτων, επιτάχυνση ή επιβράδυνση του ρυθμού ομιλίας, αλλαγή της χροιάς της φωνής, αξιοποίηση παραγλωσσικών στοιχείων (χειρονομιών και μορφασμών), βλεμματική επαφή με το κοινό.
- **Κριτήρια αποτελεσματικότητας της συνοπτικής παρουσίασης:** εντοπισμός ουσιωδών ιδεών στα κείμενα, δομημένη παρουσίαση (εισαγωγή, θέμα παρουσίασης, κύριο περιεχόμενο παρουσίασης, στοχευμένος σχολιασμός ή αντιπαραβολική συνεξέταση με άλλα κείμενα που παρουσιάστηκαν προηγουμένως, κλείσιμο/συμπέρασμα), αξιοποίηση παραγλωσσικών στοιχείων και επιτονισμού, χρήση εμφατικών μηχανισμών μέσω διαφοροποίησης της έντασης της φωνής.

Τα παραπάνω σημαίνουν πως η προφορική παρουσίαση των επιμέρους δράσεων δεν θα γίνει για πρώτη φορά στο κοινό, αλλά θα έχουν προηγηθεί δοκιμές/πρόβες και βελτιώσεις της αρχικής προσπάθειας.

Φάση παρουσίασης των εργασιών που προετοιμάσατε

- Ακολουθεί η παρουσίαση κάθε επιμέρους δράσης στο υποτιθέμενο τηλεοπτικό κοινό: της συνέντευξης, των αφηγήσεων, των συνοπτικών παρουσιάσεων.

Φάση ομαδικής αξιολόγησης της δράσης

- Οι συμμαθητές/-τριές σας, που θα λειτουργούν ως ακροατήριο/κοινό σε καθεμιά από τις επιμέρους δράσεις, παράλληλα με τον/την καθηγητή/-τριά σας, θα αξιολογήσουν τις συνεντεύξεις, τις αφηγήσεις και τις προφορικές παρουσιάσεις σας, ως προς τα δομικά χαρακτηριστικά τους, την ποιότητα του προφορικού λόγου, την επίτευξη του στόχου κάθε επιμέρους δράσης, την έκφραση, το πληροφοριακό περιεχόμενο, τη χρήση παραγλωσσικών στοιχείων.

Καλές δημιουργίες!

Σε αυτήν την ενότητα:

Θα ασχοληθούμε με τους **κειμενικούς τύπους** *της* **αφήγησης** *(σε παραμύθι), της* **εξήγησης** *(σε δημοσιογραφικό άρθρο) και της* **προφορικής επιχειρηματολογίας** *(σε μονολογικό κείμενο).*

Θα μελετήσουμε **τη γραμματική της λέξης και της πρότασης: προδέσεις, σύνδεσμοι, παρατακτική** *και* **υποτακτική σύνδεση.**

Στο **λεξιλόγιο**, *θα ασχοληθούμε με ασκήσεις εμπέδωσης σχετικές με τη* **συναγωγή της σημασίας των λέξεων** *βάσει των μορφολογικών τους χαρακτηριστικών και με τη διάκριση* **υπωνύμων** *και* **υπερωνύμων.**

Θα εξασκηθούμε στην **κριτική ανάγνωση κειμένων** *και* **θα δημιουργήσουμε τα δικά μας κείμενα.**

Θεματική
Ενότητα 8

Οι φίλοι μας, τα ζώα

Κατακτάμε τα γλωσσικά και γνωσιακά μέσα, για να κατανοούμε και να συνθέτουμε μηνύματα

Εμπλουτίζουμε τις γνώσεις μας για τον θεματικό άξονα της ενότητας

Κείμενο 1 Βιοποικιλότητα - Οικοσυστήματα

Βιοποικιλότητα ονομάζεται η ποικιλία των οικοσυστημάτων (φυσικό κεφάλαιο), των ειδών και των γονιδίων που υπάρχουν στον κόσμο ή σε έναν συγκεκριμένο οικότοπο. Έχει ζωτική σημασία για την ευημερία του ανθρώπου διότι παρέχει υπηρεσίες οι οποίες στηρίζουν τις οικονομίες και τις κοινωνίες μας. Η βιοποικιλότητα είναι επίσης ιδιαίτερα σημαντική για τις οικοσυστημικές υπηρεσίες –τις υπηρεσίες που παρέχει η φύση– όπως η επικονίαση, η ρύθμιση του κλίματος, η αντιπλημμυρική προστασία, η γονιμότητα του εδάφους και η παραγωγή τροφίμων, καυσίμων, ινών και φαρμάκων.

Ωστόσο, στις μέρες μας παρατηρείται σταθερή απώλεια της βιοποικιλότητας, με σοβαρές συνέπειες για τον φυσικό κόσμο και την ευημερία του ανθρώπου. Βασικές αιτίες αυτής της απώλειας είναι οι αλλαγές που προκαλούνται στους φυσικούς οικότοπους λόγω των συστημάτων εντατικής γεωργικής παραγωγής, των κατασκευών, των λατομείων, της υπερεκμετάλλευσης των δασών, των ωκεανών, των ποταμών, των λιμνών και του εδάφους, καθώς και λόγω των ξενικών χωροκατακτητικών ειδών, της ρύπανσης και της ολοένα εντεινόμενης σε παγκόσμιο επίπεδο κλιματικής αλλαγής. Δεδομένου του τεράστιου ρόλου που διαδραματίζει η βιοποικιλότητα για τη βιωσιμότητα του πλανήτη και της ζωής μας, η συνεχιζόμενη απώλειά της καθίσταται ολοένα πιο ανησυχητική.

Στην Ευρώπη, η ανθρώπινη δραστηριότητα διαμορφώνει τη βιοποικιλότητα για περισσότερα από 5.000 χρόνια, από τότε που άρχισε να εντείνεται η γεωργία και η κτηνοτροφία. Ωστόσο, οι γεωργικές και βιομηχανικές επαναστάσεις των τελευταίων 150 ετών οδήγησαν σε δραματικές και επιταχυνόμενες αλλαγές στη χρήση της γης, σε εντατικοποίηση της γεωργίας, αστικοποίηση και εγκατάλειψη της γης. Αυτό με τη σειρά του είχε ως αποτέλεσμα την κατάργηση πολλών πρακτικών (π.χ. παραδοσιακών γεωργικών μεθόδων) οι οποίες συνέβαλλαν στη διατήρηση τοπίων με πλούσια βιοποικιλότητα.

Η υψηλή κατά κεφαλήν κατανάλωση και παραγωγή αποβλήτων στην Ευρώπη σημαίνει ότι ο αντίκτυπός μας στα οικοσυστήματα εκτείνεται πολύ πέραν της ηπείρου μας. Ο ευρωπαϊκός τρόπος ζωής βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην εισαγωγή πόρων και αγαθών από ολόκληρο τον κόσμο, γεγονός που συχνά ενθαρρύνει τη μη βιώσιμη εκμετάλλευση φυσικών πόρων εκτός της Ευρώπης.

Οι νέοι παγκόσμιοι και ευρωπαϊκοί στόχοι για ανάσχεση και αντιστροφή της απώλειας βιοποικιλότητας είναι φιλόδοξοι, και η επίτευξή τους απαιτεί καλύτερη εφαρμογή πολιτικών, συντονισμό μεταξύ τομέων, προσεγγίσεις για τη διαχείριση των οικοσυστημάτων και ευρύτερη κατανόηση της αξίας της βιοποικιλότητας.

Διασκευασμένο απόσπασμα άρθρου, από τον επίσημο ιστότοπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (eea.europa.eu)

Αναστοχαζόμαστε με βάση το κείμενο

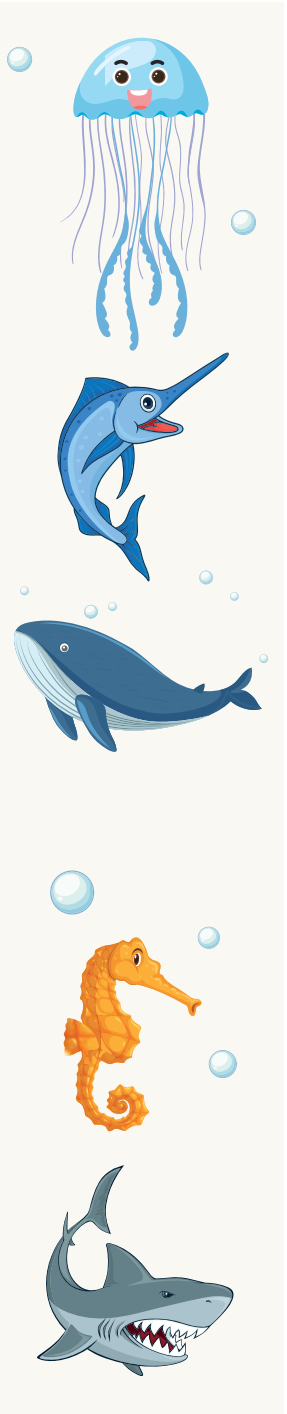
1. Τι προσφέρει η βιοποικιλότητα στον άνθρωπο;
2. Ποιοι παράγοντες οδηγούν σήμερα στην απώλεια της βιοποικιλότητας;

Ερευνούμε και μαθαίνουμε για τους κειμενικούς τύπους

Κείμενο 1 Η τσούχτρα η Χαρά

Μια φορά και έναν καιρό, στης θαλάσσης τον βυθό, ζούσε μαζί με όλα τα θαλάσσια ζωάκια και μια τσούχτρα που τη φώναζαν Χαρά.
Κάθε άλλο, όμως, από χαρά δεν έδινε. Φαρμάκι έσταζε, καλή κουβέντα δεν έλεγε, σκέτη «τσούχτρα». Για όλους είχε να πει κάτι κακό.
Ένα ψάρι με μεγάλη μυτερή μύτη, ο ξιφίας, πέρασε από δίπλα της και η Χαρά η τσούχτρα, χωρίς να χάσει λεπτό, σχολίασε:
— Μη γυρίζεις απότομα γιατί θα στραβώσεις κανέναν με αυτήν τη μύτη.
— Τσούχτρα! Τι να περιμένω να ακούσω από σένα, απάντησε ο ξιφίας και βιάστηκε να φύγει από κοντά της.
— Ξυδόφυκια να φας, μουρμούρισε η τσούχτρα.
Ξαφνικά, βλέπει τη Φιφίκα τη φάλαινα, που συνεχώς είναι σε δίαιτα για να φτιάξει τη σιλουέτα της, να περνάει από μπροστά της.
— Αχ, Φιφίκα μου, σαν να πήρες λίγα κιλά ακόμα και ζορίζεσαι να κολυμπήσεις, της είπε η Χαρά, που μαζί της κανείς χαρά δε βλέπει.
Η Φιφίκα στεναχωρήθηκε και τράπηκε σε φυγή.
Μα δεν καταλαβαίνω τι έχουν πάθει όλοι και φεύγουν έτσι, αναρωτήθηκε η τσούχτρα.
[...]
Πιο κάτω είδε μια παρέα από ιππόκαμπους να συζητούν. Τους πλησίασε και τους χαιρέτησε:
— Γεια σας!
— Καλώς την τσούχτρα, είπαν με μια φωνή οι γλυκύτατοι και μικροσκοπικοί ιππόκαμποι.
— Εσάς δεν αποκαλούν και αλογάκια της θάλασσας; ρώτησε η Χαρά.
— Ναι, της απάντησαν με καμάρι.
— Περίεργο. Γιατί τα άλογα είναι γρήγορα και όχι αργά σαν και εσάς, απάντησε υποτιμητικά η Χαρά.
— Πικρόχολη, είπε ο μικρότερος ιππόκαμπος, και της γύρισαν όλοι την πλάτη τους.
Ένας καρχαρίας επικίνδυνος με κοφτερά δόντια την πλησίαζε. Χωρίς να φοβηθεί καθόλου του είπε:
— Τι τριγωνικό κεφάλι έχεις!
— Η γλώσσα σου τσούζει περισσότερο από το σώμα σου και χωρίς να σε αγγίξει κανείς, είπε ο καρχαρίας.
Μόνη της πια η τσούχτρα η Χαρά κολυμπούσε στον βυθό της θάλασσας.
Κανείς δεν ήθελε να την κάνει παρέα. Όταν πλησίαζε, όλοι έφευγαν. Αυτό την έβαλε σε σκέψεις. Τι να φταίει που δεν τη θέλει κανένας; Μήπως δεν την καταλαβαίνουν;
Λέτε να φταίει η τσουχτερή της γλώσσα;

Διασκευασμένο απόσπασμα κειμένου από τον ιστότοπο oiparamythenies

Κείμενο 2 Σ' έναν παράλληλο κόσμο όπου τα ζώα ζουν σαν άνθρωποι και οι άνθρωποι σαν ζώα

Σ' έναν παράλληλο κόσμο, στον οποίο το σύμπαν είναι σφαιρικό και μπλε και η Γη επίπεδη και μαύρη με χρυσά αστέρια πάνω της, τα ζώα ζουν σαν άνθρωποι και οι άνθρωποι σαν ζώα.

[Μια ιστορία που προέκυψε μετά τη συνάντηση με τους υπεύθυνους της Αστικής Πανίδας – υπηρεσίας του Δήμου της Αθήνας που φροντίζει τα αδέσποτα ζώα.]

Δυστυχώς, ο κόσμος αυτός υποφέρει από τα ίδια προβλήματα που υποφέρει και ο δικός μας κόσμος. Φτώχεια, πείνα, απληστία, άσχημη συμπεριφορά προς το περιβάλλον και προς τα άλλα είδη που ζουν πάνω στον πλανήτη.

Ο σκύλος, κύριος Μπάλας, και η γυναίκα του, η κυρία Ρίνα, γνωστοί ως ζεύγος «Μπαλαρίνα», αισθάνονταν πολύ άσχημα, γιατί ο γείτονάς τους είχε αγοράσει έναν πάρα πολύ ακριβό άνθρωπο, για τον οποίο τούς περηφανευόταν συνεχώς. Δεν μπορούσαν να το ανεχτούν αυτό, όμως. Έπρεπε και οι ίδιοι να αγοράσουν έναν πιο ακριβό άνθρωπο, μιας πιο καλής φυλής, γιατί το να έχεις έναν ακριβό άνθρωπο είναι δείγμα κοινωνικού κύρους. Το να υιοθετήσεις έναν αδέσποτο άνθρωπο είναι ένδειξη φτώχειας και τέτοια απαξίωση δεν την ήθελε καθόλου το πλούσιο ανδρόγυνο.

Ένα απόγευμα, λοιπόν, πήγαν στο human shop της γειτονιάς τους και αγόρασαν το πιο ακριβό μωρό που βρήκαν, με τη δικαιολογία ότι θα ήταν δώρο για το κουτάβι τους. Το μωρό χάρηκε πάρα πολύ όταν το έβγαλαν από το κλουβί του, γιατί είχε ζήσει για πολύ καιρό περιορισμένο σε κουτιά, συνήθως μαζί με άλλα μωρά από αυτά που, όπως λένε οι κακές γλώσσες, τα αναγκάζουν να γεννηθούν με το ζόρι και τα μεγαλώνουν στα ανθρωποτροφεία, με σκοπό να τα πουλήσουν.

Το ζεύγος «Μπαλαρίνα» πήρε το μωρό της πολύ ακριβής φυλής στο σπίτι του. Ασχολήθηκε αρκετά τις πρώτες ημέρες μαζί του, γιατί ήθελε να έχει κάποιες εμπειρίες για να τις λέει σε όλους και κυρίως στον γείτονα. Το μωρό, όμως, για κακή του τύχη, άρχισε να μεγαλώνει. Το μέγεθός του δεν ήταν πια βολικό για να το περιορίζουν εύκολα και το κουτάβι του ζεύγους προτιμούσε τα ηλεκτρονικά παιχνίδια από το να ασχολείται με το ενοχλητικό παιδί.

Το παιδί ήθελε προσοχή, βόλτες, αγάπη, αλλά το ζεύγος «Μπαλαρίνα» τα βαριόταν αυτά και δεν του περίσσευε καθόλου αγάπη. Το παιδί μεγάλωσε γρήγορα και δεν έμοιαζε πια με παιχνίδι και δεν έβγαζε πια μωρουδίστικους ήχους. Είχε γίνει ολόκληρος άνθρωπος!

Κάποια στιγμή, όμως, το ζεύγος «Μπαλαρίνα» χρειάστηκε να εξοικονομήσει χρήματα. Από πού να το κάνουν; Σκέφθηκαν ότι θα μπορούσαν να παρατήσουν τον άνθρωπο. Κάποτε ήταν άνθρωπος φυλής, σύμβολο οικονομικής και κοινωνικής δύναμης… Όμως, είχε καταλήξει ένα παράσιτο, ένα πραγματικό βάρος για την οικογένεια. […]

Έβαλαν λοιπόν τον άνθρωπο στο αυτοκίνητο και τον πήγαν στη διπλανή πόλη και τον άφησαν σ' ένα σοκάκι. Ο άνθρωπος, όμως, δεν ήξερε να ζει στον δρόμο, δεν είχε μάθει να τρώει αυτά που τρώνε οι αδέσποτοι άνθρωποι, οι οποίοι είχαν ήδη σχηματίσει αγέλες, και σίγουρα δεν θα τους άρεσε ένας «ξένος» ανάμεσά τους. Έτσι είναι οι νόμοι της φύσης παντού. Ο ξένος δύσκολα μπαίνει στην αγέλη. [...]

Ο άνθρωπος έμεινε μόνος του περιμένοντας τα αφεντικά του να επιστρέψουν. Πόσο να περίμενε πια; Σήκωσε το βλέμμα του, κοίταξε για τελευταία φορά τριγύρω του και έκλεισε τα μάτια του.

Αυτό συνέβη πριν. Αυτό που πρέπει να συμβαίνει τώρα είναι μέσα σου. Σου συμβαίνει τίποτα ή μάταια διάβασες τις παραπάνω γραμμές;

Διασκευασμένο απόσπασμα δημοσίευσης του Σ. Γ. Μάιπα από τον ιστότοπο onpodium, 20/6/2018

Διερευνούμε τον αφηγηματικό κειμενικό τύπο μέσα από τα Κείμενα 1 και 2

1. Ποιος θεωρείτε ότι είναι ο κειμενικός τύπος των παραπάνω δύο κειμένων; Θυμηθείτε όσα μάθατε στις προηγούμενες ενότητες και στο Δημοτικό και διαλέξτε κάποιον από τους παρακάτω: *περιγραφή, αφήγηση, επιχειρηματολογία, εξήγηση*. Σε ποια γλωσσικά και δομικά στοιχεία τους βασίζετε την απάντησή σας;
2. Να βρείτε από δύο παραδείγματα χαρακτηριστικών της αφήγησης στα παραπάνω δύο κείμενα. Για να βοηθηθείτε, ανατρέξτε στα χαρακτηριστικά των αφηγηματικών κειμένων στο Τετράδιο Εργασιών Α', σελ. 110.

Κείμενο 3 Μπλε μέδουσες: Πού οφείλεται η έξαρσή τους και τι κάνετε αν σας τσιμπήσουν

Μετά τις μοβ μέδουσες που έκαναν έντονη την εμφάνισή τους πέρσι στις ελληνικές θάλασσες, έρχονται και οι μπλε.

Μπλε μέδουσες έχουν αρχίσει να κάνουν την εμφάνισή τους φέτος στις ελληνικές θάλασσες μετά την περσινή (2022) έξαρση των μοβ μεδουσών.

Όπως εξήγησε ο ομότιμος καθηγητής το τμήμα Βιολογίας του ΑΠΘ, Χαρίτων Χιντήρογλου, οι μπλε μέδουσες (Rhizostoma Pulmo) είναι ένα συχνό και παγκόσμιο είδος μεδουσών.

Παράλληλα, ο ειδικός πρόσθεσε ότι η μπλε μέδουσα είναι μια μεγάλη άσπρη μέδουσα ή μερικές φορές και μπλε σε χρώμα, με μέγεθος συνήθως όχι μεγαλύτερο των 60 εκατοστών.

«Θεωρείται κοσμοπολίτικο είδος, καθώς εμφανίζεται και επιβιώνει σε όλες τις θάλασσες. Η έξαρσή της πιθανόν να έχει συσχέτιση με την αυξημένη θερμοκρασία του νερού και την οργανική ρύπανση. Η κλιματική αλλαγή επηρεάζει τη θερμοκρασία του νερού και κατ' επέκταση δημιουργούνται οι κατάλληλες συνθήκες για την αναπαραγωγή των μεδουσών», τόνισε ο κ. Χιντήρογλου.

Ο καθηγητής ανέφερε επίσης ότι η κίνηση των μπλε μεδουσών είναι μικρή, αλλά όσοι κολυμπούν θα πρέπει να είναι προσεκτικοί. […]

Τέλος, όσον αφορά τις μοβ μέδουσες, ο κ. Χιντήρογλου σημείωσε ότι φέτος το φαινόμενο είναι περιορισμένο καθώς «δεν υπάρχει πληθυσμιακή έκρηξη».

Διασκευασμένο κείμενο από τον ιστότοπο lifo, 4/7/2023

Διερευνούμε τον εξηγητικό κειμενικό τύπο μέσα από το Κείμενο 3

1. Παραπάνω παρατίθεται ένα εξηγητικό κείμενο. Ποιο είναι το φαινόμενο που εξηγείται και ποιες οι αιτίες της εμφάνισής του, σύμφωνα με το Κείμενο 3;
2. Να χωρίσετε το κείμενο σε ενότητες και να τις αντιστοιχίσετε με κάθε δομικό του μέρος:
   α) Εισαγωγικό στάδιο της εξήγησης–εισαγωγή και περιγραφή του φαινομένου.
   β) Παρουσίαση των διαδοχικών βημάτων/διαδικασιών που οδηγούν στην εμφάνιση του φαινομένου (χρονικός άξονας) ή καταγραφή των αιτιών του ή των αποτελεσμάτων του (οργανωτικά σχήματα φαινόμενου–αιτίου, αιτίου–αποτελέσματος).
   γ) Τελευταία ενότητα: Στάδιο με γενικές κρίσεις/σχόλια του πομπού.

Διαδραστική δραστηριότητα για τον κειμενικό τύπο της εξήγησης

Κείμενο 4 Σώζοντας ζωές, ένας σκύλος τη φορά – Τα οφέλη της υιοθεσίας έναντι της αγοράς ενός κατοικίδιου ζώου

Καλώς ήρθατε σε αυτό το βίντεο σχετικά με τα οφέλη της υιοθεσίας ενός σκύλου από ένα καταφύγιο σε σχέση με την αγορά ενός σκύλου από έναν εκτροφέα. [...] Πολλοί άνθρωποι ονειρεύονται να αποκτήσουν έναν τριχωτό σύντροφο, αλλά είναι σημαντικό να λάβετε υπόψη σας από πού θα προέρχεται το νέο σας κατοικίδιο. Η υιοθεσία ενός σκύλου από ένα καταφύγιο δεν ωφελεί μόνο τον σκύλο, αλλά μπορεί επίσης να φέρει χαρά και ευτυχία στη ζωή σας.

[...]

Σε αυτό το βίντεο, θα εξερευνήσουμε λόγους για τους οποίους η υιοθεσία ενός σκύλου από ένα καταφύγιο είναι καλύτερη επιλογή από την αγορά από έναν εκτροφέα. Από τη θετική επίδραση στον κόσμο μέχρι την οικοδόμηση ενός ισχυρότερου δεσμού με τον νέο σας τριχωτό φίλο, θα καλύψουμε όλα τα οφέλη της υιοθεσίας από καταφύγιο.

1. Σώζετε μία ζωή. Υιοθεσία σημαίνει ότι δίνετε σπίτι σε έναν σκύλο που διαφορετικά θα είχε υποστεί ευθανασία (λόγω υπερπληθυσμού). […]

2. Τα καταφύγια είναι υπερπλήρη.

3. Αποκτάτε έναν υπέροχο σύντροφο. Τα σκυλιά καταφυγίων είναι συχνά στοργικοί και πιστοί σύντροφοι.

4. Μπορείτε να εξοικονομήσετε χρήματα. Η υιοθεσία από ένα καταφύγιο είναι λιγότερο δαπανηρή από την αγορά από έναν εκτροφέα.

5. Υποστηρίζετε την τοπική σας κοινότητα. Η υιοθεσία από ένα τοπικό καταφύγιο υποστηρίζει την κοινότητά σας και τα προγράμματα ευζωίας των ζώων της.

6. Ξέρετε τι παίρνετε. Αυτό μπορεί να σας βοηθήσει να βρείτε έναν σκύλο που ταιριάζει στον τρόπο ζωής και στην προσωπικότητά σας.

7. Μπορείτε να βοηθήσετε να σπάσει ο κύκλος της υπερεκτροφής.

8. Μπορείτε να εκπαιδεύσετε τους άλλους. Η υιοθεσία από ένα καταφύγιο μπορεί να εμπνεύσει κι άλλους να κάνουν το ίδιο.

9. Μπορείτε να έχετε θετικό αντίκτυπο στον κόσμο. Με την υιοθεσία από καταφύγιο, συμβάλλετε στη συνολική ευημερία των ζώων και του περιβάλλοντος. Επιλέγοντας να υιοθετήσετε, κάνετε μια δήλωση σχετικά με τις αξίες και τις προτεραιότητές σας και βοηθάτε στη δημιουργία ενός πιο συμπονετικού, συμπεριληπτικού και ανθρώπινου κόσμου για όλα τα πλάσματα.

Καθώς φτάνουμε στο τέλος αυτού του βίντεο, ελπίζουμε ότι έχετε κατανοήσει βαθύτερα τα πολλά πλεονεκτήματα της υιοθεσίας ενός σκύλου από καταφύγιο σε σχέση με την αγορά ενός ζώου από εκτροφέα.

Η υιοθεσία από ένα καταφύγιο μπορεί να έχει βαθύ αντίκτυπο όχι μόνο στη ζωή του σκύλου που φέρνετε στο σπίτι, αλλά και στην ευρύτερη κοινότητα και τον κόσμο.

Σας ενθαρρύνουμε να σκεφτείτε να υιοθετήσετε έναν σκύλο από ένα καταφύγιο!

Διασκευασμένο απόσπασμα οπτικοακουστικού κειμένου από τον ιστότοπο Petopia

Διερευνούμε την επιχειρηματολογία μέσα από το Κείμενο 4

1. Παρατηρώντας το Κείμενο 4, που είναι επιχειρηματολογικό, και με βάση όσα θυμάστε από το Δημοτικό, να καταγράψετε βασικά γλωσσικά και δομικά χαρακτηριστικά του: με άλλα λόγια, να εντοπίσετε τη θέση/την άποψη των ομιλητών, τα υποστηρικτικά δεδομένα με τα οποία τη στηρίζουν και πιθανές δευτερογενείς πληροφορίες με τις οποίες ενισχύουν τα υποστηρικτικά δεδομένα των επιχειρημάτων τους. Για τη θεωρία της επιχειρηματολογίας, μπορείτε να ανατρέξετε στο Τετράδιο Εργασιών Α' (σελ. 111).

Συνειδητοποιούμε τους παράγοντες των γλωσσικών και κειμενικών επιλογών των συγγραφέων και των ομιλητών/-τριών

1. Σε ποιο από τα ακόλουθα κειμενικά είδη ανήκουν τα Κείμενα 1 και 2: παραμύθι, μύθος, επιστημονικό δοκίμιο, δημοσιογραφικό άρθρο; Να προσπαθήσετε να αιτιολογήσετε την απάντησή σας. Μπορείτε να συμβουλευτείτε τους παρακάτω δύο ορισμούς, όπως και την πηγή από την οποία αντλήθηκε το κείμενο.

α) *Παραμύθι: η λέξη προέρχεται από το αρχαίο ρήμα παραμυθούμαι, που σήμαινε δίνω θάρρος, παρηγορώ κάποιον: η υπόθεσή του εκτυλίσσεται σε αόριστο τόπο και χρόνο, με πρωταγωνιστές απλούς ανθρώπους, δεν λείπει το μαγικό, το υπερφυσικό στοιχείο, ενώ, κάποιες φορές, περιέχει ηθικά διδάγματα, δρα ευεργετικά στον ψυχισμό του ανθρώπου.*

β) *Μύθος: διηγείται ένα γεγονός που συνέβη σε συγκεκριμένο τόπο, κάποια στιγμή στο παρελθόν και αποτελεί προσπάθεια του ανθρώπου να ερμηνεύσει τον κόσμο· είναι στενά συνδεδεμένος με την ιστορία ενός λαού, έχει διδακτικό χαρακτήρα, οι πρωταγωνιστές του δεν είναι κοινοί άνθρωποι, το τέλος του τις περισσότερες φορές είναι τραγικό.*

2. Σε ποια περιβάλλοντα συναντώνται τέτοια κείμενα; Ποιος είναι ο σκοπός τους;
3. Τα αφηγηματικά Κείμενα 1 και 2 πιστεύετε ότι έχουν στόχο να πληροφορήσουν τους αναγνώστες/τις αναγνώστριες ή να τους/τις κατευθύνουν σε συγκεκριμένη συμπεριφορά; Απαντήστε σε 30-40 λέξεις.
4. Να αναρτήσετε σε μέσο κοινωνικής δικτύωσης ένα σύντομο αφηγηματικό κείμενο 40-60 λέξεων, για να παρουσιάσετε μια –πραγματική ή φανταστική– εμπειρία σας με ένα κατοικίδιο ζώο (π.χ. πώς το αποκτήσατε ή πώς ήταν μια βόλτα σας μαζί του ή πώς εξελίχθηκε η σχέση σας μέχρι σήμερα). Σκεφτείτε ότι απευθύνεστε στους συμμαθητές/στις συμμαθήτριές σας και τους φίλους/τις φίλες σας. Σκοπός σας είναι να τους/τις παροτρύνετε να αποκτήσουν κατοικίδιο!
5. Ποιο είναι το είδος του Κειμένου 3; Ποιος ο σκοπός του και ποια η πηγή της δημοσίευσής του;
6. Τι παρατηρείτε ως προς τους μηχανισμούς συνοχής του Κειμένου 3 και τις νοηματικές σχέσεις που δηλώνουν;
7. Αφού θυμηθήκατε τον κειμενικό τύπο της εξήγησης και τα χαρακτηριστικά του, και έχοντας διαβάσει το Κείμενο 2, κρίνετε ότι μπορεί ένα αφηγηματικό κείμενο να χρησιμοποιηθεί για να εξηγήσει κάποιες καταστάσεις;
8. Συμμετέχετε σε μία δημιουργική δραστηριότητα προφορικού μονολόγου. Μιλάτε με το κατοικίδιό σας (πιθανό να χρειαστείτε ένα ευμέγεθες λούτρινο ζωάκι): προσπαθήστε –ακολουθώντας τη δομή του εξηγητικού κειμένου– να εξηγήσετε σε αυτό (σε 50-60 λέξεις) τους λόγους της εγκατάλειψης κατοικίδιων ζώων από ορισμένα άτομα/ορισμένες οικογένειες.
9. Έχοντας διαβάσει το Κείμενο 4, ποιο νομίζετε ότι είναι το είδος του (επιλέξτε ανάμεσα σε: άρθρο, επιστολή, ομιλία & δοκίμιο);
10. Ποιος είναι ο σκοπός του/της δημιουργού του Κειμένου 4, τι επιδιώκει να πετύχει; Σε ποια περιβάλλοντα εντοπίζονται τέτοια κείμενα;
11. Να γράψετε ένα σύντομο επιχειρηματολογικό κείμενο 70-80 λέξεων. Να αναλύσετε –απευθυνόμενοι/-ες στους γονείς/κηδεμόνες σας– τα θετικά αποτελέσματα που προκύπτουν από τη συμβίωση με ένα κατοικίδιο ζώο. Στόχος σας είναι να τους πείσετε να υιοθετήσετε ένα κατοικίδιο!

Διερευνούμε το μορφολογικό σύστημα της ελληνικής

Κείμενο 1 Σκύλοι-Οδηγοί, οι Πολύτιμοι Αυτοί Συνοδοιπόροι

Ο κύριος σκοπός της Σχολής Σκύλων-Οδηγών «Λάρα» είναι η εκπαίδευση και η παροχή ειδικά εκπαιδευμένων σκύλων-οδηγών σε ανθρώπους με μερική ή ολική βλάβη στην όραση […].

Η δουλειά του σκύλου-οδηγού είναι η δυσκολότερη δουλειά που μπορούν να κάνουν οι σκύλοι, κυρίως επειδή είναι οι μοναδικοί σκύλοι που συνοδεύουν ανθρώπους οι οποίοι δεν έχουν οπτική επαφή με το περιβάλλον, επομένως συχνά καλούνται να λύσουν εξ ολοκλήρου ένα πρόβλημα χωρίς βοήθεια.

Η «Λάρα» διαλέγει σκύλους από επιλεκτικά προγράμματα εκτροφής, τους κοινωνικοποιεί και τους εκπαιδεύει στα καθήκοντα του οδηγού τυφλών. Η όλη διαδικασία διαρκεί περίπου δυο χρόνια, μέχρι εκείνοι να μπορέσουν να γίνουν τα μάτια ενός ανθρώπου. Η εκπαίδευσή τους διαρκεί περίπου 2 χρόνια και ξεκινά με την κοινωνικοποίηση των κουταβιών που γίνεται από εθελοντές αναδόχους. Έπειτα, εκπαιδεύονται στα καθήκοντα του οδηγού τυφλών από εξειδικευμένους εκπαιδευτές, πάντα με θετικό τρόπο. Τέλος, συνεκπαιδεύονται μαζί με έναν υποψήφιο χειριστή με βλάβη στην όραση που έχει προεπιλεγεί από τη «Λάρα» στον τόπο όπου εκείνος ζει κι εργάζεται. […] Εάν διαπιστωθεί πως ένας εκπαιδευόμενος σκύλος δεν πληροί τα κριτήρια για να γίνει οδηγός τυφλών, αποσύρεται και χαρίζεται σε οικογένειες ως κατοικίδιο.

Διασκευασμένο απόσπασμα, από τον ιστότοπο του Ιδρύματος «Σταύρος Νιάρχος»

Διερευνούμε λεξικές και γραμματικές κατηγορίες μέσα από το κείμενο

Α. Προθέσεις

Θυμόμαστε από το Δημοτικό ότι:
Προθέσεις ονομάζουμε τις άκλιτες λέξεις που συνεμφανίζονται με ονόματα, επίθετα, αντωνυμίες, αριθμητικά και επιρρήματα.

1. Με βάση τον πιο πάνω ορισμό, να εντοπίσετε τις προθέσεις στις ακόλουθες προτάσεις του κειμένου.
   - Ο κύριος σκοπός της Σχολής Σκύλων-Οδηγών «Λάρα» είναι η παροχή ειδικά εκπαιδευμένων σκύλων-οδηγών σε ανθρώπους με μερική ή ολική βλάβη στην όραση.
   - Η «Λάρα» διαλέγει σκύλους από επιλεκτικά προγράμματα εκτροφής, τους κοινωνικοποιεί και τους εκπαιδεύει στα καθήκοντα του οδηγού τυφλών.
   - Επομένως, συχνά, καλούνται να λύσουν εξ ολοκλήρου ένα πρόβλημα χωρίς βοήθεια.
   - Έπειτα, εκπαιδεύονται στα καθήκοντα του οδηγού τυφλών από εξειδικευμένους εκπαιδευτές, πάντα με θετικό τρόπο.
   - Εάν διαπιστωθεί πως ένας εκπαιδευόμενος σκύλος δεν πληροί τα κριτήρια για να γίνει οδηγός τυφλών, αποσύρεται και χαρίζεται σε οικογένειες ως κατοικίδιο.
2. Με δεδομένο ότι περιφραστικές προθέσεις ονομάζουμε είτε τον συνδυασμό προθέσεων (π.χ. εκτός από) είτε τον συνδυασμό επιρρήματος με πρόθεση (π.χ. μέσα σε), να εντοπίσετε μία περιφραστική πρόθεση στο παρακάτω απόσπασμα:
   «Τέλος, συνεκπαιδεύονται μαζί με έναν υποψήφιο χειριστή με βλάβη στην όραση που έχει προεπιλεγεί από τη "Λάρα" στον τόπο όπου εκείνος ζει κι εργάζεται».
3. Πολλές φορές οι προθέσεις συνεμφανίζονται με προτάσεις. Μπορείς να βρεις ένα τέτοιο παράδειγμα στο ακόλουθο απόσπασμα;
   «Η όλη διαδικασία διαρκεί περίπου δυο χρόνια, μέχρι εκείνοι να μπορέσουν να γίνουν τα μάτια ενός ανθρώπου».

Β. Σύνδεσμοι

1. Να εντοπίσετε τις ανεξάρτητες και τις εξαρτημένες προτάσεις των παρακάτω αποσπασμάτων του κειμένου.
   - Η δουλειά του σκύλου-οδηγού είναι η δυσκολότερη δουλειά που μπορούν να κάνουν οι σκύλοι, κυρίως, επειδή είναι οι μοναδικοί σκύλοι που συνοδεύουν ανθρώπους οι οποίοι δεν έχουν οπτική επαφή με το περιβάλλον, επομένως, συχνά, καλούνται να λύσουν εξ ολοκλήρου ένα πρόβλημα χωρίς βοήθεια.
   - Η όλη διαδικασία διαρκεί περίπου δυο χρόνια, μέχρι εκείνοι να μπορέσουν να γίνουν τα μάτια ενός ανθρώπου.
   - Η εκπαίδευσή τους διαρκεί περίπου 2 χρόνια και ξεκινά με την κοινωνικοποίηση των κουταβιών που γίνεται από εθελοντές αναδόχους.
   - Τέλος, συνεκπαιδεύονται μαζί με έναν υποψήφιο χειριστή με βλάβη στην όραση που έχει προεπιλεγεί από τη «Λάρα» στον τόπο όπου εκείνος ζει κι εργάζεται.
   - Εάν διαπιστωθεί πως ένας εκπαιδευόμενος σκύλος δεν πληροί τα κριτήρια για να γίνει οδηγός τυφλών, αποσύρεται και χαρίζεται σε οικογένειες ως κατοικίδιο.
2. Με ποιους συνδέσμους συνδέονται οι ανεξάρτητες προτάσεις μεταξύ τους στην πιο πάνω άσκηση; Με ποιους συνδέσμους συνδέονται μεταξύ τους οι εξαρτημένες προτάσεις που έχουν τον ίδιο σημασιολογικό ρόλο, δηλαδή, δηλώνουν την ίδια σημασία; Ποιοι σύνδεσμοι εισάγουν εξαρτημένες προτάσεις; Να συμπληρώσετε τον ακόλουθο πίνακα:

Σύνδεσμος	Είδος προτάσεων (ανεξάρτητες, εξαρτημένες)

3. Από τον παραπάνω πίνακα συμπεραίνω ότι:

- Όμοιες προτάσεις (ανεξάρτητες ή εξαρτημένες με ίδιο σημασιολογικό ρόλο) συνδέουν οι σύνδεσμοι: ..... , οι οποίοι κατατάσσονται στους παρατακτικούς συνδέσμους.
- Ανόμοιες προτάσεις (ανεξάρτητες με εξαρτημένες) συνδέουν οι σύνδεσμοι: ..... , οι οποίοι κατατάσσονται στους υποτακτικούς συνδέσμους.

Συνειδητοποιούμε τους παράγοντες των γλωσσικών και κειμενικών επιλογών

1. Για ποιους από τους παραπάνω συνδέσμους μπορείτε να βρείτε έναν συνώνυμο σύνδεσμο; Τι επηρεάζει την επιλογή του ενός ή του άλλου από τους συνώνυμους συνδέσμους που βρήκατε σε ένα κείμενο;

Αξιοποιούμε τις γνώσεις μας στη γραμματική ως υλικό δημιουργίας νοημάτων σε κείμενα

1. Δοκιμάστε να ξαναγράψετε το κείμενο της αφίσας «Κυκλοφορώ ανάμεσά σας και έχω τα ίδια δικαιώματα» χρησιμοποιώντας υποτακτικό σύνδεσμο. Ποια από τις δύο εκδοχές προτιμάτε; Ποια από τις δύο ανταποκρίνεται περισσότερο στις ανάγκες του κειμένου μιας αφίσας;
2. Να μετατρέψετε την ακόλουθη αφίσα σε ενημερωτικό φυλλάδιο. Συνεχίστε με νέες προτάσεις το κείμενο της αφίσας χρησιμοποιώντας το κατάλληλο είδος σύνδεσης προτάσεων. Ποιο είδος σύνδεσης προτάσεων εξυπηρετεί, κατά τη γνώμη σας, τις ανάγκες μιας αφίσας και ποιο τις ανάγκες ενός ενημερωτικού φυλλαδίου;

Διαδραστική δραστηριότητα διάκρισης συνδέσμων

Επεκτείνουμε το λεξιλόγιό μας

Κείμενο 1 Διακήρυξη των Δικαιωμάτων των Ζώων

Παρίσι 1978, Διεθνής Ένωση Δικαιωμάτων των Ζώων

Άρθρο 1
Όλα τα ζώα γεννιούνται με ίσα δικαιώματα στη ζωή και στη δυνατότητα ύπαρξης.

Άρθρο 2
Ο άνθρωπος ανήκει στο ζωικό βασίλειο και δεν μπορεί να **εξοντώνει** ή να **εκμεταλλεύεται** τα άλλα είδη του ζωικού βασιλείου.

Άρθρο 3
Κανένα ζώο δεν πρέπει να υποβάλλεται σε **κακομεταχείριση** ή **απάνθρωπη συμπεριφορά**.

Άρθρο 5
Κάθε ζώο που από παράδοση θεωρείται κατοικίδιο δικαιούται **να ζήσει με τον ρυθμό και τις συνθήκες ζωής και ελευθερίας που αντιστοιχούν στο είδος του**.

Άρθρο 8
Οποιοσδήποτε **πειραματισμός** πάνω στα ζώα, ιατρικός, επιστημονικός, κ.λπ. αντιτίθεται προς τα δικαιώματα των ζώων, εφόσον προκαλεί πόνο σωματικό ή ψυχικό.

Άρθρο 11
Κάθε πράξη που χωρίς λόγο προκαλεί θάνατο ζώου είναι **βιοκτονία**, είναι έγκλημα απέναντι στη ζωή.

Άρθρο 12
Κάθε πράξη που προκαλεί θάνατο μεγάλου αριθμού άγριων ζώων αποτελεί **γενοκτονία**, έγκλημα απέναντι στο είδος.

Άρθρο 13
Σεβασμός επιβάλλεται **ακόμη και στο νεκρό ζώο**.

Διασκευασμένο απόσπασμα, από τον ιστότοπο el.wikisource

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

1. Από τους όρους με έντονους χαρακτήρες, να υπογραμμίσετε εκείνους που αναφέρονται σε δικαιώματα και να βάλετε σε κύκλο εκείνους που αναφέρονται σε απειλές για τα ζώα και τα δικαιώματά τους.

Διαδραστική άσκηση για την εμπέδωση του λεξιλογίου

Κείμενο 2 Απειλούμενα είδη

Είναι τέλη Αυγούστου, ξημερώματα, κάπου στο Ιόνιο. Η άμμος είναι ζεστή και ο ήλιος έχει μόλις ξεπροβάλει στον ορίζοντα. Ένα αυγό βαδιά χωμένο στην άμμο σκάει. Ένα μικρό χελωνάκι ξεμυτίζει από τη φωλιά και με πυξίδα τον ήλιο και τη θάλασσα κάνει τα πρώτα αβέβαια βήματά του. Την ίδια στιγμή σε μία καλά προφυλαγμένη παραλία στην καρδιά του Αιγαίου, μία μεσογειακή φώκια θηλάζει το μικρό της, ενώ στα νερά της Μεσογείου δεσπόζουν, μεταξύ άλλων, το δεύτερο μεγαλύτερο ζώο στον κόσμο, η πτεροφάλαινα, το ζώο με τον μεγαλύτερο εγκέφαλο που έχει καταγραφεί ποτέ στο ζωικό βασίλειο, ο φυσητήρας, οι ντροπαλοί ζιφιοί, πολλά είδη δελφινιών καθώς και η μικροσκοπική φώκαινα, που ζει αποκλειστικά στα νερά της Θράκης. Σε μία άλλη γωνιά της Ελλάδας, στο εθνικό πάρκο Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου στον Έβρο, συνυπάρχουν αρμονικά με την παραδοσιακή κτηνοτροφία 36 από τα 38 είδη αρπακτικών πουλιών της Ευρώπης, με «πρωταγωνιστές» τον μαυρόγυπα και τον «Βενιαμίν» των γυπών, ασπροπάρη. Ένα ειδυλλιακό παζλ που αποτυπώνει την πλούσια ζωή της Ελλάδας και της Μεσογείου.

Διασκευασμένο απόσπασμα, από τον ιστότοπο της WWF

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Το γενικό υπερώνυμο «ζωικό βασίλειο» μπορεί να κατηγοριοποιηθεί σε ειδικότερα υπερώνυμα: «θαλάσσια θηλαστικά» και «πουλιά». Να υπογραμμίσετε τα υπώνυμα που υπάρχουν στο Κείμενο 2 για κάθε ειδικό υπερώνυμο.
2. Να χωρίσετε στα μορφολογικά συστατικά τους (προθήματα, ρίζες) τις λέξεις του κειμένου: προφυλαγμένη, καταγραφεί, αποκλειστικά, αποτυπώνει, συνυπάρχουν. Μπορείτε να σκεφτείτε και άλλες λέξεις που σχηματίζονται από τα ίδια προθήματα; Σας βοηθούν τα προθήματα αυτά να αντιληφθείτε τη σημασία μιας λέξης, αν δεν τη γνωρίζετε; Ψάξτε σε άλλα κείμενα της ενότητας αυτής λέξεις σχηματισμένες με τα ίδια προθήματα και προσπαθήστε –σε όσες δεν γνωρίζετε τη σημασία τους– να τη συναγάγετε με βάση το θέμα τους και τα προθήματα αυτά.

Κατανοούμε και συνδέτουμε κείμενα

Κατανοούμε γραπτά και ψηφιακά κείμενα

Κείμενο 1 Στο άλογό μου

Πριν από την ανάγνωση

1. Κοιτάζοντας τον τίτλο του κειμένου και με βάση τον συγγραφέα του, τι είδος κειμένου φαντάζεστε ότι θα είναι αυτό που θα διαβάσουμε: λογοτεχνικό ή δημοσιογραφικό;
2. Μπορείτε να φανταστείτε, σε κάποιο βαθμό, το περιεχόμενό του;
3. Αν συσχετίσετε τον τίτλο του κειμένου με τον συγγραφέα του, σας δημιουργείται κάποια έκπληξη;

Το να γράψει κανείς σ' έναν άνθρωπο, είναι ίσως εύκολο στους πολλούς. Το να γράψει σ' ένα ζώο, είναι αφάνταστα δύσκολο. Για τούτο φοβάμαι. Δε θα τα καταφέρω.

Τα χέρια μου έχουνε σκληρύνει από τα λουριά σου, κι η ψυχή μου από άλλη αιτία. Όμως πρέπει. Αισθάνομαι την ανάγκη. Γι' αυτό θα σου γράψω.

Στην αρχή δεν με ήθελες. Καταλάβαινες σε μένα τον άπραγο με το αδύνατο χέρι. Είχες δίκιο. Ίσως για πρώτη φορά έβλεπα άλογο από τόσο κοντά. Τ' άλογα που είχα δει στη ζωή μου ήτανε στα τσίρκα, που τα δουλεύανε κοζάκοι, και στις κούρσες, που τα παίζαν οι άνθρωποι. Αυτό με είχε πειράξει. Δεν είστε προορισμένα για τόσο χαμηλές πράξεις. Ας είναι... Αυτό είναι μιαν άλλη ιστορία, καθώς λέει ο Κίπλινγκ, αυτός που τόσο σας είχε αγαπήσει και ιστορήσει.

Το ξέρω πόσο σε κούρασα. Στραβά φορτωμένο ακολούθησες υποταχτικά στις πορείες της νύχτας. Γρήγορα γίναμε φίλοι. Με συνήθισες. Έπαψα πια να σε χάνω μέσα στ' άλλα τα ζώα της Μονάδας μας. Έπαψα να μη σε γνωρίζω.

Αν αρχίσω τα «θυμάσαι» δε θα τελειώσω ποτέ. Λατρεύω τη συντομία! Θα σου θυμίσω μονάχα τρεις νύχτες μας. (Απορώ με τον εαυτό μου απόψε. Τόσο στοργικά δε μίλησα ποτέ σε κανένα).

Θυμάσαι τη νύχτα με τη βροχή; Ανελέητα κι οι δυο μουσκεμένοι, προχωρούσαμε μέσα στη νύχτα. Μόνοι. Σε οδηγούσα ή με οδηγούσες; Κάρφωνα τα νυσταγμένα μου μάτια στο νυχτερινό παραπέτασμα, όπως δεν τα κάρφωσα τότε που αναζητούσα φανάρια στη Βόρειο θάλασσα. Η όσφρησή σου μας έσωσε. Ένας στάβλος μάς έγινε άσυλο. Παραμερίσαμε το σανό κι ανάψαμε μεγάλη φωτιά. Λέω, ανάψαμε. Εσύ μου 'δινες δάρρος. Ξαπλωμένος σ' άκουα να μασάς. Κατόπι σου μίλησα. Ποτέ δε συμφώνησα με τους ανθρώπους όπως τότε με σένα. Κοιμηθήκαμε συζητώντας. Εγώ ξαπλωμένος στο χόρτο. Εσύ όρθιο. Πόσοι άνθρωποι δεν κοιμούνται όρθιοι περπατώντας δίχως να 'χουν τη δική σου νόηση; Ας είναι...

Η δεύτερη νύχτα: Τότε που μπήκαμε μ' άλλους πολλούς μες στη μάχη. Μπορούσαμε κοντά από 'κεί να κουβαλήσουμε τραυματίες. Ακούσαμε μαζί τον βόρυβο του πολέμου και τον συνηθίσαμε. Πήραμε το παλικάρι με το πληγωμένο πόδι και φύγαμε. Ποτέ μου δε σε είδα πιο προσεχτικό και τόσο αλαφροπάτητο. Είχες ξεχάσει κείνο το νευρικό σου συνήθειο να πηδάς σηκώνοντας το σαμάρι. Τα 'χες όλα νιώσει ίσως πριν από μένα.

Και τώρα, η νύχτα στο βουνό με τη λάσπη: βαρυφορτωμένοι, κατάκοποι προχωρούσαμε. Είν' αφάνταστη η λύπη κι η κακομοιριά που δοκιμάζεις σαν αισθάνεσαι να 'σαι και να βλέπεις ανθρώπους και ζώα και τα πάντα μες στη λάσπη.

Φυλάω ακόμη το ξυστρί και τη βούρτσα σου. Κι όταν κάποτε κι αυτά θα τα παραδώσω, θα σε φυλάξω στη μνήμη μου.

Οι κάλοι των χεριών μου από τα λουριά σου μου είναι τόσο αγαπητοί, όσο εκείνοι που κάποτε απόχτησα στις θαλασσινές μου πορείες. Θα σου ξαναγράψω!...

Κούδεσι, Μάρτης 1941

Νίκος Καββαδίας, *Του πολέμου. Στο άλογό μου*, 1987, εκδ. Άγρα, σσ. 35-39

Κατά την ανάγνωση

1. Διαβάζοντας την εισαγωγή και το τελευταίο μέρος, τι τύπος κειμένου πιστεύετε ότι είναι;
2. Γιατί είναι εύκολο να γράφει κανείς σ' έναν άνθρωπο και δύσκολο σ' ένα ζώο;
3. Ποιος είναι ο ρόλος του β΄ ενικού προσώπου συνδέοντάς το και με τον κειμενικό τύπο; Τι δείχνει, επίσης, η χρήση του α΄ πληθυντικού για τη σχέση του γράφοντος με το άλογο;
4. Στη διήγηση των συμβάντων κατά τις τρεις νύχτες, παρατηρούνται συγκρίσεις καταστάσεων που έζησε στη ζωή του ο συγγραφέας και από αυτές προκύπτουν κάποιες πρωτοφανείς διαπιστώσεις του συγγραφέα. Τι αναδεικνύουν αυτές οι συγκρίσεις και πώς εκφράζονται γλωσσικά;
5. Βρείτε και υπογραμμίστε μέσα στο κείμενο τα σημεία που δείχνουν πώς χτίζεται εξελικτικά η σχέση μεταξύ ανθρώπου και ζώου.
6. Στις τελευταίες προτάσεις του κειμένου υπάρχει χρονική μετάβαση από το παρελθόν στο παρόν. Τι σηματοδοτεί η μετάβαση αυτή;
7. Διαβάζοντας το κείμενο, θα μπορούσε ο αναγνώστης να διαπιστώσει ένα οργανωτικό σχήμα από το γενικό στο ειδικότερο, από την ευρύτερη χρονική περίοδο στη στενότερη. Για ποιον λόγο γίνεται αυτό και τι δείχνει στον αναγνώστη;

Μετά την ανάγνωση

1. Βρείτε και παρακολουθήστε την ταινία του 2011 «Το άλογο του πολέμου» ή διαβάστε το ομότιτλο παιδικό μυθιστόρημα του Μάικλ Μορπούργκο του οποίου υπήρξε μεταφορά η ταινία. Συγκρίνετε τη σχέση ανθρώπου-ζώου στην ταινία ή το βιβλίο με το παραπάνω κείμενο και συζητήστε στην τάξη τις εντυπώσεις σας.

Κείμενο 2 Κακοποιήσεις ζώων: ο κύκλος της βίας (podcast)

Πριν από την ακρόαση

1. Ο τίτλος του podcast που θα ακούσετε είναι: «Κακοποιήσεις ζώων: ο κύκλος της βίας». Τι περιμένετε να ακούσετε στο συγκεκριμένο podcast με βάση τον τίτλο του;
2. Σας έχει απασχολήσει το θέμα; Αν ναι, πώς αντιδράσατε;

Θα ακούσετε απόσπασμα από το ηχητικό κείμενο/podcast «Κακοποιήσεις ζώων - Ο κύκλος της βίας». Το ηχητικό κείμενο ανήκει στη σειρά «Podcast με ουρά» (Δημιουργός: Τασούλα Επτακοίλη - στο συγκεκριμένο ηχητικό κείμενο συμμετέχει ο Βασίλης Δρίβας - εφημερίδα *Η Καθημερινή*).

Ο κύκλος της βίας

Κατά την ακρόαση

Ακούγοντας το podcast, προσπαθήστε να εντοπίσετε τις απαντήσεις στις ακόλουθες ερωτήσεις:

1. Τι δείχνει η νομοθεσία για την κακοποίηση ζώων τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας;
2. Ποια σχέση με τη βία έχουν οι άνθρωποι που ασκούν βία στα ζώα, σύμφωνα με το ψηφιακό κείμενο που ακούσατε;

Μετά την ακρόαση

1. Ποιες είναι οι σκέψεις και ποια τα συναισθήματά σας για το συγκεκριμένο θέμα; Να τα μοιραστείτε στην ολομέλεια της τάξης.
2. Τι θα πρέπει να κάνει κάποιος, όταν πέσει στην αντίληψή του περιστατικό βιαιοπραγίας εναντίον ζώων;

Κείμενο 3 Ζωολογικοί κήποι με ανθρώπους

Πριν από την ανάγνωση

1. Με τη μορφή ιδεοθύελλας, να καταγράψετε λέξεις/φράσεις που έρχονται στον νου σας, όταν γίνεται αναφορά στην αιχμαλωσία ζώων (π.χ. καταπάτηση δικαιωμάτων των ζώων, αναλγησία κ.ά.).
2. Σας δημιουργεί κάποια έκπληξη ο τίτλος του κειμένου; Για ποιον λόγο;

Κατά την ανάγνωση

1. Παρατηρήστε την εικόνα. Ποιο θέμα έχει;
2. Ποια στοιχεία της εικόνας λειτουργούν αντίθετα με όσα συμβαίνουν στην πραγματικότητα που ζούμε;
3. Παρατηρείτε στην εικόνα κάποια στοιχεία/σχέδια που λειτουργούν συμβολικά/μεταφορικά; Ποια είναι αυτά και τι συμβολίζουν;
4. Μπορείτε να παρουσιάσετε το περιεχόμενο της εικόνας σε ένα σύντομο περιγραφικό κείμενο; Φανταστείτε ότι θα δημοσιευτεί σε μία εφημερίδα άλλου πλανήτη ως είδηση για το πώς ζουν οι άνθρωποι στη γη. Ποιο μέσο αποδίδει αποτελεσματικότερα την κατάσταση που περιγράφεται; Η εικόνα ή το κείμενο;

Μετά την ανάγνωση

1. Να προτείνετε μία λεζάντα για την εικόνα.

Διαδραστική δραστηριότητα 1 πρόσληψης κειμένου

Διαδραστική δραστηριότητα 2 πρόσληψης κειμένου

Διαδραστική δραστηριότητα 3 πρόσληψης κειμένου

Διαδραστική δραστηριότητα 4 πρόσληψης κειμένου

Συνθέτουμε προφορικά και γραπτά κείμενα

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1

Έχετε παρατηρήσει πως το τελευταίο διάστημα έχουν πληθύνει οι αναρτήσεις σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης που προτρέπουν στην υιοθέτηση ενός αδέσποτου ή εγκαταλελειμμένου ζώου. Γνωρίζοντας ότι γνωστό σας πρόσωπο σκέφτεται την υιοθεσία κάποιου ζώου, αλλά δεν έχει αποφασίσει οριστικά, επιχειρείτε να το συμβουλεύσετε και να το πείσετε με λογικά και συναισθηματικά μέσα να υιοθετήσει ένα ζώο. Συμμετέχετε με κάποιον/-α συμμαθητή/-τριά σας σε ένα σχετικό επικοινωνιακό συμβάν και υποδύεστε τους ρόλους που περιγράφονται παραπάνω.

Συνθέστε τον προφορικό σας λόγο με τέτοιον τρόπο, ώστε να είναι άμεσος, απλός και πειστικός. Αξιοποιήστε τις οδηγίες που ακολουθούν (πριν από και μετά τη συγγραφή).

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2

Στην περιοχή όπου διαμένετε διοργανώνονται δράσεις για την προστασία των ζώων. Προκειμένου να πείσετε τους/τις συμμαθητές/-τριές σας να συμμετάσχουν εθελοντικά στις δράσεις που υλοποιούνται, συνθέτετε ένα ενημερωτικό φυλλάδιο, στο οποίο αξιοποιείτε τα επιχειρήματα/τις ιδέες/τις πληροφορίες από τα κείμενα της ενότητας. Στο κείμενό σας, αφού πληροφορείτε τους/τις συμμαθητές/-τριές σας για τις δράσεις αυτές, επιχειρηματολογείτε, απευθυνόμενοι στη λογική και το συναίσθημά τους, υπέρ της συμμετοχής τους σε εκδηλώσεις για την προστασία των ζώων. Αξιοποιήστε τις οδηγίες πριν από και μετά τη συγγραφή.

Πριν από τη συγγραφή

Για τη Δραστηριότητα 1:

1. Αφού διαβάσετε το κείμενο «4.000.000 αδέσποτα ζώα (σκύλοι και γάτες)» να καταγράψετε τα συναισθήματα που σας προκαλεί ένα αδέσποτο ζώο, τα οποία πρόκειται να αξιοποιήσετε στον λόγο σας.
2. Επίσης, σκεφτείτε επιχειρήματα υπέρ της υιοθεσίας αδέσποτων ζώων με βάση τις σχετικές εμπειρίες σας, τα διαβάσματα και τα ακούσματά σας.

Για τη Δραστηριότητα 2:

1. Να καταγράψετε όσα επιχειρήματα σκεφτείτε κατά της κακοποίησης των ζώων/υπέρ της προστασίας των ζώων και των δικαιωμάτων τους που να απευθύνονται στη λογική και στο συναίσθημα των συμμαθητών/συμμαθητριών σας. Στη συνέχεια να επιλέξετε τα δύο πιο ισχυρά, κατά τη γνώμη σας, επιχειρήματα και να τα ενσωματώσετε στην ομιλία σας.

Κείμενο 1 4.000.000 αδέσποτα ζώα (σκύλοι και γάτες)

Το λιγότερο 4.000.000 σκύλοι και γάτες βρίσκονται στους δρόμους, τα χωράφια, τα βουνά, τις χωματερές.

Ο δρόμος για μια Ελλάδα χωρίς άστεγα ζώα είναι πολύ μακρύς, δύσβατος και ανηφορικός.

Τα άστεγα ζώα πολλαπλασιάζονται με καταιγιστικούς ρυθμούς. Η πολιτεία χρειάζεται να αλλάξει εντελώς, και εκ θεμελίων, το αποτυχημένο μοντέλο περιορισμού των άστεγων ζώων, που ακολουθεί εδώ και πολλές δεκαετίες. Αυτό της δημιουργίας κυνοκομείων –με περιορισμένο αριθμό θέσεων– ενώ έξω τα ζώα είναι εκατομμύρια.

Οι λύσεις, που προτείνει η Πανελλήνια Ομοσπονδία Νέμεσις, είναι απλές (...). Αλλά για να αλλάξουν τα πράγματα χρειάζεται η πολιτική βούληση.

Και, όπως είπε ο Μαρκ Τουαίην: «Το γεγονός ότι ο άνθρωπος γνωρίζει το καλό και το κακό αποδεικνύει την ανωτερότητα της νοημοσύνης του σε σύγκριση με τα ζώα. Το γεγονός, όμως, ότι, παρόλο που γνωρίζει, κάνει το κακό, αποδεικνύει την ηθική κατωτερότητά του σε σύγκριση με τα ζώα».

Διασκευασμένο απόσπασμα, από τον ενημερωτικό ιστότοπο in.gr

Μετά τη συγγραφή

Για τη Δραστηριότητα 1:

1. Αφού ολοκληρώσετε τη συγγραφή του κειμένου σας, κατά τη δοκιμαστική εκφώνηση του λόγου σας, να φροντίσετε: α) να έχετε βλεμματική επαφή με τον/την συνομιλητή/-τριά σας, β) να συνοδεύσετε τον λόγο σας με κατάλληλους εκφραστικούς μορφασμούς ή/και χειρονομίες και γ. να επιλέξετε τον κατάλληλο ρυθμό και επιτονισμό.

Για τη Δραστηριότητα 2:

1. Αφού ολοκληρώσετε το γραπτό σας, να το διαβάσετε ξανά εστιάζοντας στην πληρότητα του περιεχομένου, στα εκφραστικά και τα ορθογραφικά λάθη, όπως και στη δομή του.

Διαδραστική άσκηση για την παραγωγή λόγου

Μην ξεχνάτε ότι η δομή του επικοινωνιακού συμβάντος της συμβουλής είναι η ακόλουθη:

- Άνοιγμα διαλόγου
- Περιγραφή του προβλήματος – διατύπωση της ανάγκης για συμβουλή
- Παροχή της συμβουλής
- Επιχειρηματολόγηση υπέρ της θέσης που διατυπώθηκε στη συμβουλή
- Πιθανές αντιρρήσεις
- Ανασκευή των αντιρρήσεων
- Κλείσιμο

Συμμετέχουμε σε επικοινωνιακή δράση

Ενημέρωση για την επικοινωνιακή δράση
Στο σχολείο μας, με συμμετοχή και άλλων οργανώσεων και φορέων του Δήμου μας, πρόκειται να πραγματοποιηθεί μια πολύ σημαντική εκδήλωση για τη Φιλοζωία. Θέμα της λαμπρής αυτής εκδήλωσης είναι «***Ζώα στο χείλος της εξαφάνισης***». Ομάδες μαθητών/-τριών της τάξης μας θα ετοιμάσουν βίντεο σχετικά με το θέμα της εκδήλωσης, το οποίο πρόκειται να παρουσιαστεί σε αυτή. Στόχος κάθε ομάδας είναι να πληροφορήσει το ακροατήριό της για το θέμα της προστασίας των αδύναμων ή απειλούμενων ζώων και να το παρακινήσει να ενεργοποιηθεί σχετικά.

Προετοιμασία για την υλοποίηση της δράσης
Χωριζόμαστε σε ομάδες μαθητών/-τριών, συντονισμένοι/-ες από τον/την καθηγητή/-τριά μας. Με την καθοδήγηση του/της τελευταίου/-ας, κάθε ομάδα σχεδιάζει τη δομή του βίντεο που θα δημιουργήσει (αριθμός των κειμένων που θα παρουσιαστούν, κειμενικοί τύποι και είδη στα οποία ανήκουν τα κείμενα αυτά, πολυτροπική ή πολυμεσική μορφή τους) και προχωρά στην κατανομή των εργασιών κάθε μέλους της ομάδας.
Στην συνέχεια, τα μέλη κάθε ομάδας περιηγούνται στο διαδίκτυο σε ιστοσελίδες φιλοζωικών οργανώσεων ή περιβαλλοντικών οργανώσεων, αναζητώντας πληροφορίες σχετικές με το θέμα της δράσης, ή σε διαφημιστικά σποτ σχετικής θεματολογίας, για να ενημερωθούν για το θέμα της προστασίας ειδών που απειλούνται. Αφού επιλεγεί το υλικό που τα μέλη κάθε ομάδας θεωρούν κατάλληλο για το βίντεο και απορριφθεί το ακατάλληλο, ταξινομείται βάσει του αρχικού σχεδιασμού.

Υλοποίηση της δράσης
Τα μέλη κάθε ομάδας αξιοποιούν το υλικό που συγκέντρωσαν και επεξεργάστηκαν, ώστε να δημιουργηθεί το βίντεο.

Αυτοαξιολόγηση
Τα μέλη κάθε ομάδας αξιολογούν το βίντεο που δημιούργησαν ως προς τη μορφή και το περιεχόμενό του, την καταλληλότητά του για την επίτευξη του στόχου για τον οποίο δημιουργήθηκε, την επιλογή των σημειωτικών τρόπων με τους οποίους κατασκευάστηκαν τα νοήματα του βίντεο, τη δομή του, την εκφορά του λόγου.

Αξιολόγηση της δράσης
Οι συμμαθητές/-τριες/ακροατές/-τριες μαζί με τον/την εκπαιδευτικό θα αξιολογήσουν κάθε ομάδα ως προς το περιεχόμενο, τη δομή και το σημειωτικό υλικό του βίντεο, όπως και την επικοινωνιακή του αποτελεσματικότητα.
Υ.Γ. Εναλλακτικά μπορείτε να οργανώσετε, βάσει των δικών σας επιθυμιών, ανάλογη επικοινωνιακή δράση με θέματα, όπως τα ακόλουθα ή σύμφωνα με δική σας προτίμηση και επιλογή!

- **Και τα ζώα έχουν ψυχή!**
- **Υιοθέτησε ένα αδέσποτο!**
- **Άνθρωπος: το πιο επικίνδυνο ζώο.**

Καλές δημιουργίες!

Σε αυτήν την ενότητα:

Θα εξερευνήσουμε τους ***κειμενικούς τύπους*** *της* ***επιχειρηματολογίας*** *(σε κριτικές ταινιών, βιβλίων και θεατρικών έργων) και της* ***αφήγησης*** *(σε ταινιοπαρουσίαση, βιβλιοπαρουσίαση, κ.ά.).*

Στη γραμματική της λέξης και της πρότασης *θα μελετήσουμε την* ***ονοματική φράση*** *(δομή, συντακτικές λειτουργίες, σημασιολογικοί ρόλοι) και θα εξασκηθούμε στη* ***χρήση του κόμματος.***

Στο ***λεξιλόγιο,*** *θα μελετήσουμε τα* ***συμφύματα,*** *τα* ***πολυλεκτικά σύνδετα*** *και το* ***εξειδικευμένο λεξιλόγιο.***

Θα μελετήσουμε τη ***συνοχή*** *ενός κειμένου, την ανάδειξη της πληροφορίας μέσω της* ***ονοματικοποίησης*** *και τους* ***μετακειμενικούς δείκτες.***

Θα εξασκηθούμε στην ***κριτική πρόσληψη κειμένων*** *καθώς και στην* ***παραγωγή κειμένων.***

Θεματική Ενότητα 9

Περιπλανήσεις στα μονοπάτια της καλαισθησίας: οι τέχνες

Κατακτάμε τα γλωσσικά και γνωσιακά μέσα, για να κατανοούμε και να συνθέτουμε μηνύματα

Εμπλουτίζουμε τις γνώσεις μας για τον θεματικό άξονα της ενότητας

Κείμενο 1 Ηλεκτρονικά παιχνίδια: διασκέδαση ή διαταραχή;

Μοιάζει ελαφρώς περίεργο, όμως ο σύγχρονος άνθρωπος φαίνεται να προκρίνει αντί άλλων μορφών ψυχαγωγίας την οικιακή ψυχαγωγία, η οποία καταλαμβάνει όλο και μεγαλύτερο μέρος του ελεύθερου χρόνου του. Αυτό βέβαια σημαίνει κυρίως δύο πράγματα: τηλεόραση (κυρίως διαδικτυακή) και ηλεκτρονικά παιχνίδια. Τα δεύτερα μάλιστα φαίνεται πως είναι τόσο… απολαυστικά που αποκτούν πια στάτους εθισμού και διαταραχής, όπως δηλαδή συμβαίνει και με τα περισσότερα ναρκωτικά.

Συγκεκριμένα «Διαταραχή Παιχνιδιού» («Gaming Disorder») είναι ο όρος, τον οποίο χρησιμοποίησε πρόσφατα ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας για να περιγράψει την εξάρτηση από τα ηλεκτρονικά παιχνίδια. Αυτή, σύμφωνα με τη… διάγνωση, οδηγεί στην έλλειψη ελέγχου πάνω στον χρόνο που καταναλώνεται για το ηλεκτρονικό παιχνίδι αλλά και στην προτεραιότητα που αποκτά το τελευταίο εις βάρος άλλων δραστηριοτήτων και τομέων της ζωής ενός ατόμου, όπως η εκπαίδευση, η εργασία και οι κάθε είδους ανθρώπινες σχέσεις.

Φυσικά οι πρώτες που αντιδρούν σε μια τέτοια κατηγοριοποίηση είναι οι εταιρείες που δημιουργούν αυτού του είδους τα ηλεκτρονικά παιχνίδια. Άλλωστε, με παγκόσμιο τζίρο που ξεπερνά τα 110 δισ. δολ., η βιομηχανία των ηλεκτρονικών παιχνιδιών/βιντεοπαιχνιδιών ήταν για το 2017 σχεδόν υπερδιπλάσια από το κινηματογραφικό box office και πολύ πιο κερδοφόρα από εκείνη της μουσικής. Όπως αντιλαμβάνεται κανείς, το ηλεκτρονικά παιχνίδια δεν είναι μόνο για παιδιά. Εκατομμύρια άνθρωποι όλων των ηλικιών κάθονται κάθε μέρα στον υπολογιστή ή στην κονσόλα, περνώντας μάλιστα εκεί, σε αρκετές περιπτώσεις, πολλές ώρες σε συνθήκες που μπορούν εύκολα να χαρακτηριστούν εθιστικές.

Διασκευασμένο απόσπασμα άρθρου από τον Αιμ. Χαρμπή, 7/2/2018, εφημερίδα *Η Καθημερινή*

Κείμενο 2 «Δαιμονοποιημένα» τα ηλεκτρονικά παιχνίδια

Προκειμένου να επιδράσουν αρνητικά, ο παίκτης θα πρέπει να απασχολείται για περισσότερο από δέκα ώρες ημερησίως

Δεν χρειάζεται να δαιμονοποιούμε την ενασχόληση με τα ηλεκτρονικά παιχνίδια. Σε αυτό το συμπέρασμα καταλήγει μεγάλη έρευνα του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης, με την οποία διαπιστώθηκε ότι η χρονική διάρκεια της ενασχόλησης με αυτά δεν επηρεάζει δυσμενώς την ευζωία των παικτών. Προκειμένου να επιδράσουν αρνητικά τα ηλεκτρονικά παιχνίδια, ο παίκτης θα πρέπει να απασχολείται με αυτά για περισσότερες από δέκα ώρες ημερησίως. Ωστόσο, κράτη όπως η Ιαπωνία και η Κίνα επιβάλλουν συστάσεις ή ακόμη και νόμους που περιορίζουν τη χρήση ηλεκτρονικών παιχνιδιών, επικαλούμενα την προσπάθεια βελτίωσης της ψυχικής κατάστασης των νέων. Βέβαια, δεν υπάρχουν ενδείξεις ότι οι περιορισμοί είναι αποτελεσματικοί.

Ο Μάικ Ντέιλι, δημιουργός ορισμένων εξαιρετικά δημοφιλών ηλεκτρονικών παιχνιδιών, επισημαίνει ότι ο τρόπος που αυτά επηρεάζουν τους νέους ποικίλλει. «Δεν πιστεύω ότι η επίδρασή τους είναι μετρήσιμη με κάποιον δείκτη ευζωίας. Όπως και σε οτιδήποτε άλλο στη ζωή μας, το "κλειδί" είναι το μέτρο και η ισορροπία. Αναμφίβολα δεν είναι καλό να περνάμε 24 ώρες την ημέρα κολλημένοι στην οθόνη παίζοντας ηλεκτρονικά παιχνίδια. Αν, όμως, τρώμε 24 ώρες το εικοσιτετράωρο ή αν γυμναζόμαστε τόσες ώρες, ούτε αυτό είναι καλό».

Διασκευασμένο απόσπασμα άρθρου, 28/7/2022, εφημερίδα *Η Καθημερινή*

Αναστοχαζόμαστε με βάση τα κείμενα

1. Να καταγράψετε τις βασικές πληροφορίες που προκύπτουν από την ανάγνωση των παραπάνω κειμένων όσον αφορά την επίδραση των ηλεκτρονικών παιχνιδιών στα παιδιά. Οι πληροφορίες αυτές θα αξιοποιηθούν στην παραγωγή προφορικών ή γραπτών κειμένων.

Διαδραστική παρουσίαση για τον κινηματογράφο (χρονογραμμή)

Ερευνούμε και μαθαίνουμε για τους κειμενικούς τύπους

Κείμενο 1 Ταινιοπαρουσίαση – Kung Fu Panda 4

Ο Πο μαθαίνει με λύπη του ότι έχει έρθει η ώρα να εγκαταλείψει τον ρόλο του Δράκου Πολεμιστή και να αναλάβει αυτόν του πνευματικού ηγέτη στην Κοιλάδα της Ειρήνης. Προτού ορίσει τον διάδοχό του, όμως, μια καινούργια πανίσχυρη απειλή εμφανίζεται, αναζητώντας το Ραβδί της Σοφίας που κρατάει ο Πο.

2024. Έγχρ. Διάρκεια: 94'. 2,5☆☆☆☆☆

Animation. Αμερικανοκινέζικη. Σκηνοθεσία: Μάικ Μίτσελ, Στέφανι Στάιν.

Από τον ιστότοπο athinorama

Κείμενο 2

Από τον ιστότοπο disneyplus

Κείμενο 3 Βιβλιοπαρουσίαση – Η κλέφτρα των βιβλίων, Μάρκους Ζούσακ

Όταν η νεαρή Λίζελ φτάνει στο σπίτι των θετών γονιών της, έχοντας χάσει την οικογένειά της, το μόνο που κρατάει στα χέρια της είναι το κλεμμένο εγχειρίδιο ενός νεκροθάφτη, το οποίο δεν μπορεί καν να διαβάσει, αφού δεν ξέρει γραφή και ανάγνωση. Αυτή θα είναι και η αρχή της καριέρας της ως… κλέφτρας.

Η Λίζελ θα αρχίσει να κλέβει βιβλία –βιβλία που πετάνε οι ναζί στη φωτιά για να τα κάψουν, βιβλία από τη βιβλιοθήκη του δημάρχου, βιβλία που τη συντροφεύουν στις περιπέτειές της παρέα με τον φίλο της, Ρούντι, στους δρόμους της πόλης, βιβλία που θα γεμίσουν τις ώρες του άλλου φίλου της, του κυνηγημένου Μαξ.

Κι ενώ οι βόμβες των Συμμάχων πέφτουν συνεχώς και οι σειρήνες ουρλιάζουν, η Λίζελ μοιράζεται τα βιβλία της με τους γείτονές της στα καταφύγια και βρίσκει σ' αυτά παρηγοριά. Μέχρι που κάποια μέρα η σειρήνα θα αργήσει να σφυρίξει…

Μια αξέχαστη ιστορία για τη δύναμη της ανθρωπιάς, για τις ανατροπές της ζωής, αλλά και για την αστείρευτη γοητεία των βιβλίων!

Μάρκους Ζούσακ, *Η κλέφτρα των βιβλίων*, 2014, εκδ. Ψυχογιός (Από το οπισθόφυλλο του βιβλίου)

Διερευνούμε τα χαρακτηριστικά των κειμενικών τύπων

1. Ποιος είναι ο κειμενικός τύπος των Κειμένων 1, 2 και 3; Με βάση ποια δομικά και γλωσσικά στοιχεία τους καταλήξατε στο συμπέρασμά σας;

> Θυμηθείτε επίσης από την Ενότητα 2 και το Τετράδιο Εργασιών Α' (σσ. 110-111) πως το οργανωτικό πρότυπο της αφήγησης είναι η γλωσσική (προφορική, γραπτή ή ψηφιακή) παρουσίαση ή αναπαράσταση γεγονότων πραγματικών ή φανταστικών ή η αναπαράσταση εξιστορήσεων/συμβάντων σε μια ορισμένη σειρά επεισοδίων.

Κείμενο 4 Κριτική ταινίας – Kung Fu Panda 4

ΣΙΝΕΜΑ- ΚΡΙΤΙΚΗ
Kung Fu Panda 4
2,5 ☆☆☆☆☆

Σημάδια κούρασης δεν δείχνει μόνο ο χαριτωμένος ήρωας της Dreamworks, αλλά και το ίδιο το franchise της. Χωρίς φρέσκες ιδέες, σεναριακές, σκηνοθετικές ή εικονογραφικές, η καινούργια περιπέτειά του διασώζει σπίθες χιούμορ και τσαχπινιάς αποκλειστικά χάρη στην κεκτημένη ταχύτητά της. Οι χαρακτήρες απλώς σκιαγραφούνται και η πλοκή περιορίζεται στα βασικά, αφήνοντας τη δράση και τον **Τζακ Μπλακ** (φωνή του Πο) να κάνουν όλο το παιχνίδι.

Η ταινία προβάλλεται υποτιτλισμένη, αλλά και μεταγλωττισμένη στα ελληνικά.

Από τον ιστότοπο athinorama

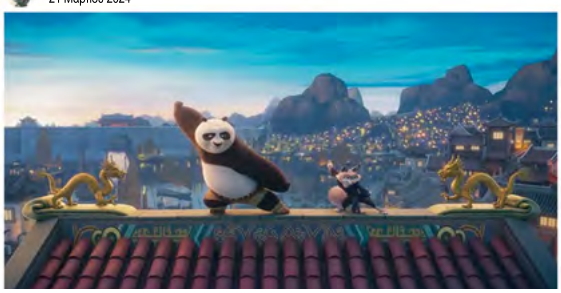
ΣΙΝΕΜΑ • ΣΙΝΕΜΑ (ΚΡΙΤΙΚΗ)

Kung Fu Panda 4

Δεν υπάρχουν ιδέες προς ανανέωση ενός πετυχημένου franchise, το οποίο διασώζει σπίθες χιούμορ και τσαχπινιάς, παρασυρμένο κυρίως από την κεκτημένη ταχύτητά του.

ΓΡΑΦΕΙ: ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΗΤΣΗΣ
21 Μαρτίου 2024

Τα πάντα ρει. Παλιό, σοφό και «ραμμένο» στα μέτρα του Πο ρητό, ο οποίος μαθαίνει ότι πρέπει να εγκαταλείψει τον ρόλο του Δράκου Πολεμιστή και να αναλάβει αυτόν του πνευματικού ηγέτη στην Κοιλάδα της Ειρήνης. Προτού ορίσει τον διάδοχό του, όμως, μια καινούργια, πανίσχυρη απειλή εμφανίζεται, αναζητώντας το Ραβδί της Σοφίας που κρατά το απόρρητο·πάντα.

Σημάδια κόπωσης δεν δείχνει μόνο ο χαριτωμένος ήρωας της DreamWorks, αλλά και το ίδιο το franchise της. Χωρίς φρέσκες ιδέες, σεναριακές εκπλήξεις, σκηνοθετικές και εικονογραφικές, η καινούργια περιπέτειά του διασώζει σπίθες χιούμορ και τσαχπινιάς αποκλειστικά χάρη στην κεκτημένη ταχύτητά της. Οι χαρακτήρες απλώς σκιαγραφούνται και η πλοκή περιορίζεται στα βασικά, αφήνοντας τη δράση και τον **Τζακ Μπλακ** (φωνή του Πο) να κάνουν όλο το παιχνίδι.

Η ταινία προβάλλεται υποτιτλισμένη, αλλά και μεταγλωττισμένη στα ελληνικά.

ΗΠΑ, Κίνα, 2024. Διάρκεια: 94'. Διανομή: TANWEER.

Κείμενο 5 Βιβλιοκριτική –
Το μεγάλο βιβλίο των συναισθημάτων

- Κείμενα: E. Pujol, R. Bisquerra
- Εικόνες: C. Arbat
- Ηλικία: 7+ και για όλες τις ηλικίες
- Εκδόσεις: Άγκυρα @ekdoseisagyra
- Σελίδες: 110
- Ετικέτες: Συναισθήματα-αξίες, Μικρά παραμύθια από όλον τον κόσμο

Ένα πραγματικά θαυμάσιο βιβλίο έφτασε στα χέρια μου από τις εκδόσεις Άγκυρα και χαίρομαι τόσο γι' αυτό!

Είκοσι μικρές ιστορίες από όλον τον κόσμο με σπουδαία διδάγματα συγκεντρώνονται από τους Ισπανούς συγγραφείς Pujol και Bisquerra στο υπέροχο αυτό ανθολόγιο και μας μιλούν για τα συναισθήματα μέσα από τους μύθους και την κλασική λογοτεχνία των λαών της γης.

Ροστάν (*Σιρανό ντε Μπερζεράκ*), Σαίξπηρ (*Ρωμαίος και Ιουλιέτα*), Τολστόι, Αίσωπος, Βιργίλιος, Όμηρος και πολλοί άλλοι πασίγνωστοι ή ανώνυμοι

παραμυθάδες μάς αφηγούνται ιστορίες που μας διδάσκουν τις αξίες της ζωής, ενώ εκτοξεύουν τη φαντασία μας στους μαγικούς, νοσταλγικούς και ρομαντικούς κόσμους τους.

Πριν από κάθε ιστορία, μια μικρή εισαγωγή μάς μιλάει για το συναίσθημα που πρωταγωνιστεί και ένα κείμενο στο τέλος μάς βοηθάει στα συμπεράσματα των διαταγμάτων της. Αν θέλουμε, ωστόσο, μπορούμε να τα παραλείψουμε και να διαβάσουμε μόνο τα παραμύθια.

Οι μυθολογικοί και λογοτεχνικοί ήρωες που πρωταγωνιστούν είναι απόλυτα γοητευτικοί. Άλλωστε, οι αφηγήσεις των περιπετειών τους αποτελούν μέρος της προφορικής ή γραπτής παράδοσης των λαών τους κάποιες φορές για εκατονταετίες και χιλιετίες ακόμα, και όχι τυχαία, αλλά λόγω του διδακτικού, τρυφερού και συγκινητικού χαρακτήρα τους.

Στην τελευταία ιστορία ομολογώ πως συγκράτησα ένα δάκρυ... Τέτοιες αφηγήσεις, κατά τη γνώμη μου, με τέτοια εύθραυστη ομορφιά, μας συγκινούν βαθιά και τις θυμόμαστε για πολύ καιρό.

Δεν μπορώ να μη σημειώσω τη χαρά μου, η οποία υπήρξε απερίγραπτη, όταν είδα συγκεκριμένα το παραμύθι του Τολστόι γιατί τόσο πολύ ήθελα να τον γνωρίσουν τα παιδιά μου, κι ας είναι ακόμη μικρά!

Θα αγόραζα το βιβλίο και μόνο γι' αυτό!

Ήδη σκέφτομαι σε ποιους θα το πάρω δώρο για τα Χριστούγεννα!

Βιβλιοκριτική από μέσο κοινωνικής δικτύωσης (Instagram)

Διερευνούμε τους κειμενικούς τύπους

1. Ποιος είναι ο κειμενικός τύπος των παραπάνω κειμένων; Επιλέξτε ανάμεσα στη διαδικασία/στο πρωτόκολλο, την εξήγηση και την επιχειρηματολογία, και δικαιολογήστε την απάντησή σας.
2. Μπορείτε να εντοπίσετε στο κείμενο βασικά στοιχεία του οργανωτικού σχήματος του επιχειρήματος (π.χ. θέση συγγραφέα, υποστηρικτικά δεδομένα);

Δραστηριότητα για τη δομή του επιχειρηματολογικού κειμένου

> Θυμηθείτε επίσης από την Ενότητα 8 και από το Δημοτικό πως η επιχειρηματολογία έχει ως στόχο της να πειστούν οι αναγνώστες/-τριες ή οι ακροατές/-τριες και να αποδεχθούν μια άποψη ή να πραγματοποιήσουν μια ενέργεια. Η επιχειρηματολογία σχετίζεται, λοιπόν, κυρίως με την πειθώ.

Συνειδητοποιούμε τους παράγοντες των κειμενικών επιλογών των συγγραφέων/ομιλητών/-τριών

1. Ποιες διαφορές παρατηρείτε ανάμεσα στα Κείμενα 1, 2, 3 και στα Κείμενα 4, 5;
2. Σε ποια κειμενικά είδη ανήκουν τα παραπάνω κείμενα; Ποιος είναι ο σκοπός του κάθε κειμένου;
3. Σε ποια επικοινωνιακά περιβάλλοντα συναντώνται συνήθως τα κείμενα αυτά;
4. Προσέξτε πως ο χρόνος που κυριαρχεί στα Κείμενα 1, 2 και 3 είναι ο αφηγηματικός παροντικός. Γιατί οι συντάκτες των παραπάνω παρουσιάσεων επέλεξαν τον παροντικό χρόνο; Ποιος άλλος χρόνος θα μπορούσε να επιλεγεί αντί γι' αυτόν σε αφηγηματικά κείμενα; Τι θα άλλαζε στο ύφος;
5. Διαβάζοντας τις ιστορίες που αφηγούνται τα Κείμενα 1, 2 και 3 νιώθετε πως είναι ολοκληρωμένες; Δηλαδή, αφηγούνται την ιστορία από την αρχή ως το τέλος της; Φαίνεται η λύση της πλοκής/προβλήματος του κάθε κειμένου; Αν όχι, γιατί πιστεύετε ότι συμβαίνει αυτό;
6. Προσέξτε πως τα Κείμενα 4, 5 ακολουθούν μια τυπική δομή. Δοκιμάστε να τα χωρίσετε σε τρεις ενότητες και συμπληρώστε τους όρους που προσδιορίζουν την καθεμία ανατρέχοντας στο Τετράδιο Εργασιών Α' (σελ. 111).
   α) ξεκινούν από/με .....
   β) ακολουθούν .....
   γ) καταλήγουν σε .....
7. Σε κείμενα κριτικής επισκόπησης ταινιών ή βιβλίων, συνήθως απαντούν οι κειμενικές ενότητες της

Περιγραφής του βιβλίου ή της ταινίας, της Αξιολόγησής τους ή του Περιβάλλοντος δημιουργίας/διακίνησής τους. Μπορείτε να εντοπίσετε τέτοιου είδους ενότητες στα Κείμενα 4 και 5;

8. Πώς κρίνετε τον βαθμό βεβαιότητας των κειμενογράφων; Βρείτε παραδείγματα:
   α) παροντικού χρόνου- αφηγηματικού παροντικού χρόνου,
   β) οριστικής έγκλισης - βεβαιότητας,
   γ) μη συνοπτικής ρηματικής όψης,
   δ) επιρρημάτων που να δηλώνουν βεβαίωση ή έμφαση,
   ε) α' ή γ' προσώπου.
9. Μπορείτε να δικαιολογήσετε την απάντησή σας και τα παραδείγματα που εντοπίσατε (χωρίς να ξεχάσετε να κάνετε σύνδεση με τον σκοπό του κειμενικού είδους της κριτικής); Για να βοηθηθείτε, ανατρέξτε στο Τετράδιο Εργασιών Α' (σελ. 111).
10. Με βάση τα παραπάνω,
    α) να γράψετε μια σύντομη παρουσίαση (αφήγηση) 80-100 λέξεων της αγαπημένης σας ταινίας ή του αγαπημένου σας βιβλίου. Σκεφτείτε ότι το κείμενό σας θα δημοσιευτεί στην ενότητα «Ποιοτικές ασχολίες στον ελεύθερο χρόνο μας» του μενού της ιστοσελίδας του σχολείου σας, **(ή)**
    β) μπορείτε να γράψετε μια σύντομη κριτική (επιχειρηματολογικό κείμενο) της αγαπημένης σας ταινίας ή του αγαπημένου σας βιβλίου έκτασης 80-100 λέξεων. Σκεφτείτε ότι το κείμενό σας θα δημοσιευτεί στο προφίλ του σχολείου σας σε κοινωνικό δίκτυο.

Διερευνούμε το μορφολογικό σύστημα της ελληνικής

Κείμενο 1 Παραμύθι χωρίς όνομα

Το αλληγορικό **παραμύθι** της **Πηνελόπης Δέλτα** διαδραματίζεται σε ένα φανταστικό βασίλειο, τη χώρα των Μοιρολατρών, όπου βασιλεύει ο βασιλιάς Αστόχαστος. Η κακή **διοίκηση**, η αδράνεια και η **ανευδυνότητα** έχουν οδηγήσει σε οικονομική και ηθική κατάρρευση την άλλοτε ευημερούσα **χώρα**. Η διαφθορά ανθεί, η δικαιοσύνη είναι διαβρωμένη και οι κρατικοί αξιωματούχοι εκμεταλλεύονται την αποδιοργάνωση για το δικό τους συμφέρον, ενώ ο **λαός** ζει μέσα στη φτώχεια και την εξαθλίωση.

Αυτή η κατάσταση προκαλεί τη θλίψη και την **αγανάκτηση** του βασιλόπουλου, του Συνετού, που ξεκινά έναν αγώνα για την ανόρθωση του κράτους και **την αποκατάσταση** της αξιοπρέπειας των κατοίκων του. Η **επίδεση** ενός γειτονικού εχθρού στο αποδυναμωμένο και ανίκανο να αντιδράσει βασίλειο κάνει επιτακτικότερη την ανάγκη αναδιοργάνωσης. Ο Συνετός κατορθώνει να εμπνεύσει **πίστη** και εμπιστοσύνη στον λαό του, να ξυπνήσει το **φιλότιμό** του, να γεννήσει την ελπίδα και τελικά να τον οδηγήσει στη νίκη.

Από την παρουσίαση στο οπισθόφυλλο του βιβλίου

Τι καταλαβαίνουμε από τα παραδείγματα στην άσκηση που ακολουθεί;

…ότι ένα όνομα (π.χ. *παραμύθι, διοίκηση, εχθρού*) εξειδικεύεται ως προς τη σημασία του από λέξεις (π.χ. *αλληγορικό, κακή, γειτονικού*) που ανήκουν σε άλλες λεξικές κατηγορίες. Το όνομα μαζί με τις λέξεις αυτές, λοιπόν, σχηματίζει μία φράση, η οποία ονομάζεται **ονοματική φράση**: το όνομα είναι **κεφαλή** στην **ονοματική φράση** και οι άλλες λέξεις είναι **προσδιορισμοί** της κεφαλής αυτής.

Επεξεργαζόμαστε το κείμενο, για να ερευνήσουμε τα συντακτικά μέσα με τα οποία δομούμε τις προτάσεις των κειμένων μας

1. Στο παραπάνω κείμενο, κάποιες λέξεις είναι τοποθετημένες σε χρωματικό πλαίσιο: σε ποια λεξική ομάδα/κατηγορία ανήκουν οι λέξεις αυτές;
2. Ας παρατηρήσουμε τις εξής δομές: το *αλληγορικό* **παραμύθι**, η *κακή* **διοίκηση**, ενός *γειτονικού* **εχθρού**: Οι λέξεις αυτές, με την έντονη γραμματοσειρά, συνεμφανίζονται με άλλες λέξεις οι οποίες

εξειδικεύουν τη σημασία των πρώτων (π.χ. η λέξη **διοίκηση** εξειδικεύεται από κάποια άλλη λέξη, ώστε να γίνει σαφές για τι είδους διοίκηση γίνεται λόγος);

3. Οι λέξεις που προσδιορίζουν το όνομα κάθε ονοματικής φράσης στα παραδείγματα του ερωτήματος 2 (και είναι με πλάγια γραμματοσειρά) σε ποια λεξική ομάδα ανήκουν;
4. Ας δούμε και τις εξής δομές: το **φιλότιμό** του (*λαού*), της **αξιοπρέπειας** των κατοίκων, των **κατοίκων** του (*κράτους*), το αλληγορικό **παραμύθι** της *Πηνελόπης Δέλτα*: Οι λέξεις με την έντονη γραμματοσειρά συνεμφανίζονται με άλλες λέξεις οι οποίες εξειδικεύουν τη σημασία των πρώτων;

Τι άλλο διαπιστώνουμε από τα παραδείγματα αυτά;

…ότι ένα όνομα (π.χ. *φιλότιμο, αξιοπρέπεια, κατοίκων*) μπορεί να προσδιορίζεται από άλλες **ονοματικές φράσεις με την κεφαλή τους σε πτώση γενική** (π.χ. *του/του λαού, των κατοίκων, του/του κράτους*). Το όνομα αυτό μαζί με την ονοματική φράση (με **κεφαλή σε γενική πτώση**) που το προσδιορίζει αποτελούν νέα **ονοματική φράση**: κεφαλή της είναι το όνομα αυτό.

Η **ονοματική φράση με την κεφαλή της σε γενική** (π.χ. της *Πηνελόπης Δέλτα*) μπορεί να προσδιορίζει όχι μόνο ένα όνομα, αλλά και μία ονοματική φράση (π.χ. *αλληγορικό παραμύθι).*

5. Στα παραδείγματα των προηγούμενων ερωτημάτων, τα άρθρα χαρακτηρίζουν μόνο το όνομα-κεφαλή ή όλη την ονοματική φράση; (πρέπει να επισημανθεί ότι τα άρθρα εντάσσονται στην **ονοματική φράση**)
6. Η ονοματική φράση με την έντονη γραμματοσειρά της ακόλουθης υπογραμμισμένης δομής του *βασιλόπουλου*, **του Συνετού** ποια ονοματική φράση προσδιορίζει; Οι δύο αυτές φράσεις *βρίσκονται* στην ίδια πτώση ή είναι ετερόπτωτες;
7. Να εξετάσουμε τα ακόλουθα αποσπάσματα: την **ανόρθωση** του **κράτους**, την **αγανάκτηση** του **βασιλόπουλου**, την **αποκατάσταση** της, η **επίδεση** ενός γειτονικού **εχθρού**. Σε τι μοιάζουν και σε τι διαφέρουν τα παραδείγματα αυτά από τα αντίστοιχα του ερωτήματος 4;

Σε περιπτώσεις **ονοματικών φράσεων** που αντιστοιχούν σε **ρηματικές φράσεις** (π.χ. αγανάκτηση του *βασιλόπουλου* -> το *βασιλόπουλο* αγανακτεί, επίδεση ενός γειτονικού εχθρού -> ένας γειτονικός εχθρός επιτίθεται), η **ονοματική φράση με κεφαλή σε γενική** δεν αποτελεί **προσδιορισμό**, αλλά, όπως θα μάθετε στην επόμενη τάξη, **συμπλήρωμα** του **ονόματος-κεφαλής** της όλης **ονοματικής φράσης**.

8. Την *άλλοτε ευημερούσα* **χώρα**: σε αυτή την **ονοματική φράση** το **όνομα-κεφαλή** προσδιορίζεται από μία λέξη άλλης λεξικής ομάδας μόνο (από ένα επίθετο) ή από μία λέξη άλλης λεξικής ομάδας η οποία δέχεται και εκείνη προσδιορισμό (από μία **επιθετική φράση**);
9. Όλες οι ονοματικές φράσεις του κειμένου εμπεριέχουν προσδιορισμούς ή συμπληρώματα;

Αξίζει να επισημανθεί

…ότι κάποιες **ονοματικές φράσεις** συνίστανται μόνο από το **άρθρο** και το **όνομα-κεφαλή** ή μόνο από το **όνομα-κεφαλή** (**μονολεκτικές ονοματικές φράσεις**): οι τελευταίες αποτελούν **φράσεις**, λόγω της δυνατότητας του **ονόματος-κεφαλής** να επεκταθεί με **προσδιορισμούς**.

Διαδραστική άσκηση για τον σχηματισμό των μελλοντικών χρόνων

Συνειδητοποιούμε τους παράγοντες των συντακτικών επιλογών των συγγραφέων/ομιλητών/-τριών

1. Επανεξετάστε τις υπογραμμισμένες φράσεις του κειμένου της υποενότητας αυτής: με εξαίρεση τις μονολεκτικές φράσεις ή τις φράσεις με άρθρο και κεφαλή, στις υπόλοιπες φράσεις, αν έλειπαν οι προσδιορισμοί του ονόματος (π.χ. *αλληγορικό, της Πηνελόπης Δέλτα, κακή, άλλοτε πλούσια, του Συνετού, του/του λαού*), θα μπορούσε να δημιουργηθεί συντακτική ανωμαλία στη φράση ή σοβαρό νοηματικό πρόβλημα, ώστε η κειμενική πρόταση να μη βγάζει κανένα νόημα;
2. Τα συμπληρώματα της κεφαλής θα μπορούσαν να έλειπαν; (σκέψου ότι οι ονοματικές φράσεις με συμπληρώματα αντιστοιχούν σε ρηματικές φράσεις, στις οποίες, το ρήμα με βάση τη σημασία του είναι υποχρεωτικό να έχει ένα ή περισσότερα συμπληρώματα).

Οι ονοματικές φράσεις διακρίνονται σε απλές και επαυξημένες: οι πρώτες ή είναι μονολεκτικές ή περιλαμβάνουν άρθρο και το όνομα κεφαλή ή κεφαλή και συμπλήρωμα· οι δεύτερες περιλαμβάνουν κεφαλή και προσδιορισμούς.

Είναι χρήσιμο, λοιπόν, να γνωρίζουμε τη διάκριση αυτή, ώστε να ρυθμίζουμε κατάλληλα την **ποσότητα των πληροφοριών του κειμένου μας**, είτε είναι περίληψη είτε κείμενο συγκεκριμένου τύπου και είδους, ανάλογα με τον επικοινωνιακό σκοπό μας, τον δέκτη και το πλαίσιο της παραγωγής του.

Επεκτείνουμε το λεξιλόγιό μας

Κείμενο 1 Για τον παλιό Ελληνικό Κινηματογράφο

Η κρυφή και φανερή γοητεία της παλιάς ελληνικής κωμωδίας, της ηθογραφίας και της φάρσας, του δράματος και της αισθηματικής ταινίας και συνολικά του ελληνικού κινηματογράφου: τις παρακολουθούμε έστω και τυχαία, δηλαδή όταν τις πετυχαίνουμε τυχαία στην τηλεόραση. Και όχι, δεν είναι επειδή νιώθουμε νοσταλγία, παρά επειδή αυτές οι άτιμες παλιές ελληνικές ταινίες μάς φτιάχνουν το κέφι.

Σε συζήτηση με φίλους, κάποιος υποστήριξε ότι βλέπουμε τις ελληνικές ταινίες της Χρυσής Εποχής του Ελληνικού Κινηματογράφου, των δεκαετιών ’60-’70 από καθαρή νοσταλγία. Αλλά πόσο μακριά σε πάει η νοσταλγία; Όταν βλέπεις την ταινία πολλές φορές, σε διάφορες φάσεις της ζωής σου, δεν τη βλέπεις επειδή νοσταλγείς τα νιάτα σου ή μιαν άλλη, παλιότερη εποχή, τη βλέπεις επειδή σε κάνει να νιώθεις καλά. Το ότι βρίσκω εγώ διασκεδαστικές τις ταινίες και όλους αυτούς τους καταπληκτικούς **ηθοποιούς**, τις ατάκες, τις μούτες, το ρεαλιστικό, συχνά μοντέρνο παίξιμο, την απλότητα της πλοκής, την αμεσότητα του κάθε αστείου, το ότι διασκεδάζω εγώ, που τα έχω δει χίλιες φορές, εξηγείται εύκολα –λίγο νοσταλγία, λίγο αναγνώριση του χιούμορ που δεν παλιώνει ποτέ, λίγο επιστροφή στην παιδική ηλικία, λίγο «παλιές αγάπες αξεπέραστες». Αλλά το ότι διασκεδάζει ένα 6χρονο κι ένα 8χρονο παιδί σήμερα με τις παλιές ελληνικές ταινίες σημαίνει ότι οι ταινίες μιλάνε ακόμα, σήμερα, 60+ χρόνια μετά τη στιγμή που σταμάτησαν τα γυρίσματα.

Οι **σκηνοθέτες, σεναριογράφοι,** ηθοποιοί, φωτιστές, μοντέρ, **ηχολήπτες, φωτογράφοι**, οπερατέρ και τεχνικοί έχουν γίνει σκόνη, τα ονόματά τους έχουν ξεχαστεί. Αλλά οι ταινίες μένουν, μας διασκεδάζουν πάντα και κρύβουν μέσα τους μιαν άλλη Ελλάδα, αυτήν που γελάει με τα ίδια αστεία κάτω από την Ελλάδα που ζούμε καθημερινά…

Ελαφρά διασκευασμένο άρθρο, από τον ιστότοπο lafiaccola

Κείμενο 2 Ανδρόνικος Τζιβλέρης: «Οι ελληνικές ταινίες είναι σαν το οικογενειακό μας λεύκωμα»

[...] Ο Αλέκος Σακελλάριος και ο Χρήστος Γιαννακόπουλος καταπιάστηκαν με αυτό το δύσκολο έργο της δημιουργίας **φαρσοκωμωδιών**. Και κρατούν τα σκήπτρα και για τις περίτεχνες φτιάξεις τους και για το πλήθος των έργων τους. Ο Τσιφόρος έχει λιγότερες και με πιο χαλαρές πλοκές φάρσες, αλλά διακρίνεται για τη δηλητηριώδη ατάκα...

Ο Παπαγιαννόπουλος πολέμησε στην Αλβανία, ο Κωσταντάρας επίσης, άλλοι σκοτώθηκαν, ο Φιλοποίμην Φίνος κατατάχθηκε εθελοντικά στην πρώτη γραμμή του πολέμου και με την ομάδα του κινηματογραφούσε τα γεγονότα. Αυτοί οι άνθρωποι έκαναν σινεμά με το αίμα τους... Ο Παπαγιαννόπουλος όταν κοιτάζει το φακό βλέπεις στο βλέμμα του ότι είναι φορέας της Ελλάδας, είναι σαν να σε κοιτά κατάματα η ίδια η ιστορία: η Κατοχή, ο Εμφύλιος, οι προδότες και οι ασφαλίτες, οι καλοί και οι κακοί άνθρωποι, όσοι είχαν **ονοματεπώνυμο**. Οι ήρωες που ενσάρκωναν η Βασιλειάδου και ο Αυλωνίτης είχαν αίμα, ήταν υπαρκτοί. Αναγνώριζες τη θεία ή τη γειτόνισσά σου, μια κυρία που θα συναντούσες, αυτά πλέον δεν υπάρχουν. Αυτό που απουσιάζει είναι το λαϊκό σινεμά, που θα πάρει ο μπαμπάς και η μαμά την οικογένεια να δουν μια ταινία, όπως έβλεπαν τότε τον Βουτσά και τη Βλαχοπούλου. Και απουσιάζει, γιατί έχει αντικατασταθεί από το ελληνικό σίριαλ, που υιοθέτησε το λαϊκό στοιχείο και έφτιαξε μια νέα **μυθολογία**, η οποία αποτυπώθηκε σε παλαιότερες κωμικές σειρές όπως «Οι Τρεις Χάριτες», «Το Δις Εξαμαρτείν», «Οι Μεν και οι Δε», «Οι Απαράδεκτοι» ή σε δραματικές σειρές όπως οι «Άγριες Μέλισσες»: εκεί πέρασε πλέον το λαϊκό θέαμα και καλύπτει την ανάγκη του **νεοέλληνα**.

Διασκευασμένο απόσπασμα από τον ιστότοπο newstrip

Αναστοχαζόμαστε με βάση το κείμενο

1. Να καταγράψετε ρήματα, ονόματα και επίθετα των παραπάνω κειμένων σχετικά με τον κινηματογράφο (κατηγορίες ταινιών, συντελεστές, μορφές υποκριτικής τέχνης, χαρακτηριστικά πλοκής).
2. Να εντοπίσετε στα Κείμενα 1 και 2 πολυλεκτικά σύνθετα και να τα χαρακτηρίσετε.
3. Στα Κείμενα 1 και 2 μπορείτε να εντοπίσετε **εξειδικευμένο λεξιλόγιο**, δηλαδή, κινηματογραφικούς τεχνικούς όρους; Επειδή κάποιοι από αυτούς θα σας είναι, πιθανότατα, άγνωστοι, μπορείτε να βρείτε τη σημασία τους με τη βοήθεια ηλεκτρονικού λεξικού (π.χ. το *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής* από την Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα (greek-language.gr), το *Χρηστικό λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας* της Ακαδημίας Αθηνών).
4. Επεξεργαστείτε τις λέξεις των κειμένων με την έντονη γραμματοσειρά. Θεωρείτε πως είναι σύνθετες;

> Κάποια επιθήματα (π.χ. *-κοπώ*, στη λέξη *μεθοκοπώ*, *-βολώ*, στη λέξη *σπινθηροβολώ*) βρίσκονται σε μία εξελικτική πορεία απώλειας της λεξικής τους σημασίας, δηλαδή, από λεξικά μορφήματα μετατρέπονται σε **γραμματικά**. Γι' αυτό ονομάζονται **συμφύματα**.

Κατανοούμε και συνδέτουμε κείμενα

Κατανοούμε γραπτά και ψηφιακά κείμενα

Κείμενο 1 Πολυτροπικό κείμενο ιστοσελίδας για χορευτική παράσταση

Πριν από την ανάγνωση

1. Τι αναμένετε να συναντήσετε σε ένα πολυτροπικό κείμενο ιστοσελίδας που παρουσιάζει ένα καλλιτεχνικό δρώμενο (π.χ. μια χορευτική παράσταση);

Κατά την ανάγνωση

Με την καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού σας, μελετήστε πώς παρουσιάζεται ένα καλλιτεχνικό δρώμενο (π.χ. παράσταση μπαλέτου) σε μια ιστοσελίδα ψυχαγωγικού περιεχομένου. Εναλλακτικά, μπορείτε να παρατηρήσετε το στιγμιότυπο οθόνης (πηγή: ιστότοπος athinorama).

1. Επεξεργαστείτε την «αρχιτεκτονική» και τη μορφή της ιστοσελίδας. Πού τοποθετείται το μενού της ιστοσελίδας; Θεωρείτε ότι είναι λειτουργικό για τον χρήστη;
2. Παρατηρήστε τα χρώματα της ιστοσελίδας. Ποια χρώματα κυριαρχούν; Πώς κρίνετε την επιλογή τους, σε σχέση με τους επισκέπτες της σελίδας και τον στόχο των σχεδιαστών της;
3. Στο κείμενο υπάρχει ομοιομορφία ή ποικιλία στο μέγεθος των γραμμάτων και στη μορφή της γραμματοσειράς (π.χ. έντονη, πλάγια); Πώς το αιτιολογείτε;
4. Ποια είναι η θέση και η σημασία της φωτογραφίας/της εικόνας; Την αξιολογείτε θετικά ή αρνητικά; Η φωτογραφία αποτελεί μέρος του κειμένου και συμπληρώνει το νόημά του ή έχει διακοσμητικό ρόλο;
5. Σε ποιο κειμενικό είδος ανήκει το κείμενο; Είναι κατά τη γνώμη σας ελκυστικό για τον δέκτη; Για την απάντησή σας εξετάστε τις γλωσσικές επιλογές των σχεδιαστών του πολυτροπικού κειμένου, τους σημειωτικούς τρόπους του κειμένου και την «ενορχήστρωσή» τους, όπως και τη δομή του.
6. Παρατηρήστε τη λειτουργία των επιθέτων στο κείμενο (στιγμιότυπο οθόνης). Αν αφαιρέσετε τα επίθετα, πώς μεταβάλλεται το μήνυμα του κειμένου; Είναι περιγραφικά ή αξιολογικά τα επίθετα

αυτά; Ποια θεωρείτε ότι είναι η λειτουργία τους στο συγκεκριμένο κείμενο, σε σχέση με τον στόχο του;

7. Να εντοπίσετε και να καταγράψετε στο παραπάνω κείμενο τις λέξεις/φράσεις που έχουν ως στόχο να προβάλουν την αξία του καλλιτεχνικού γεγονότος (της χορευτικής παράστασης) και να πείσουν τον αναγνώστη να την παρακολουθήσει.
8. Υπάρχουν ενδείξεις για τον επίκαιρο χαρακτήρα του κειμένου;

Μετά την ανάγνωση

1. Θα οργανώνατε/«σχεδιάζατε» κάπως διαφορετικά σε μια ιστοσελίδα την παρουσίαση ενός καλλιτεχνικού δρώμενου (θεατρική παράσταση, χορευτική παράσταση, συναυλία κ.ά.); Μπορείτε να συνεργαστείτε με συμμαθητές/συμμαθήτριές σας, για να καταλήξετε στην απάντηση της ερώτησης αυτής. Συζητήστε τις προτάσεις σας στην τάξη με τον/την καθηγητή/-τρια και τους/τις συμμαθητές/-τριές σας.
2. Σε ένα σύντομο δικό σας κείμενο (40-60 λέξεων), παρουσιάστε μία θεατρική παράσταση/μια συναυλία/μια κινηματογραφική προβολή με τέτοιον τρόπο, ώστε να πείσετε τους συνομήλικους αποδέκτες να την παρακολουθήσουν. Το κείμενό σας να είναι ένα «στόρι» στο ίνσταγκραμ.

Κείμενο 2 El Sistema – Σώζοντας ζωές

Πριν από την ανάγνωση

1. Διαβάζοντας τον τίτλο του κειμένου που ακολουθεί, «El Sistema–Σώζοντας ζωές», μπορείτε να φανταστείτε ποιο είναι το κεντρικό θέμα του κειμένου;
2. Τι μπορεί να σημαίνει η φράση «El Sistema»; Σε τι μπορεί να αναφέρεται; Κάντε τις υποθέσεις σας.
3. Δείτε κάποιες πληροφορίες για τη Βενεζουέλα, που θα σας φανούν χρήσιμες κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης και της κατανόησης του κειμένου: Η Βενεζουέλα είναι μια χώρα της Νότιας Αμερικής, που σήμερα θεωρείται ότι έχει τα μεγαλύτερα εξακριβωμένα αποθέματα πετρελαίου στον κόσμο. Αν και αυτό θα μπορούσε να σημαίνει οικονομική ευημερία για τους κατοίκους της, είναι υψηλά τα ποσοστά φτώχειας και αβυσσαλέες οι κοινωνικές ανισότητες.

Ένα απόγευμα του 1975 σ' ένα γκαράζ του Καράκας της Βενεζουέλας, ο 36χρονος τότε καθηγητής μουσικής και οικονομολόγος José Antonio Abreu ξεκίνησε μια σταυροφορία που φαινόταν απολύτως ουτοπική. Να σώσει όσα περισσότερα παιδιά μπορούσε από τη φτώχεια, τους δρόμους και την εγκληματικότητα, μαθαίνοντάς τους, δωρεάν, κλασική μουσική και κάνοντάς τα μέλη μιας κλασσικής συμφωνικής ορχήστρας. «Τίποτα σαν την πρώτη πρόβα», αναπολεί ο μαέστρος Abreu, 74 ετών σήμερα. «Είναι η στιγμή που θυμάμαι με μεγαλύτερο πάθος. Τα υπόλοιπα ήταν μια μεγάλη καθημερινή συγκίνηση». Σε εκείνη την πρώτη πρόβα ήρθαν μόλις 11 παιδιά. Όμως ο σπόρος είχε πέσει ήδη στο χώμα, γεννώντας αυτό που θα έμενε παγκοσμίως γνωστό ως EL SISTEMA (Το Σύστημα). Ένα όργανο Παιδείας, αλλά και ταυτόχρονα ένα όπλο κατά της φτώχειας. Ένα εργαλείο κοινωνικής αλλαγής. Μια απόπειρα να αλλάξει ο κόσμος μέσω της μουσικής!

Κείμενο παρουσίασης του ντοκιμαντέρ EL SISTEMA - ΣΩΖΟΝΤΑΣ ΖΩΕΣ διαθέσιμο στο vimeo
(Small Planet Productions, Σενάριο, Σκηνοθεσία: Γιώργος Αυγερόπουλος, 2011)

Κατά την ανάγνωση

1. Διαβάζοντας την αρχή του κειμένου, επαληθεύονται οι παραπάνω πληροφορίες για τη Βενεζουέλα;
2. Ποιες λέξεις/φράσεις του κειμένου τις επιβεβαιώνουν; Επίσης, ποιες λέξεις/φράσεις υποδηλώνουν τη δυσκολία του εγχειρήματος του José Antonio Abreu;
3. Γιατί πιστεύετε ότι παρατίθενται σε ευθύ λόγο τα λόγια του José Antonio Abreu;
4. Πώς χαρακτηρίζεται το EL SISTEMA στο τέλος του παραπάνω κειμένου; Ποιες φράσεις χρησιμοποιούνται; Ποια πιστεύετε ότι είναι η λειτουργία τους: να ενημερώσουν απλώς ή να τονίσουν τη σημασία του El SISTEMA; Την πετυχαίνουν αυτή τη λειτουργία, κατά τη γνώμη σας;
5. Στο κείμενο υπάρχει μία αντίθεση. Ποιον ρόλο εξυπηρετεί;
6. Πόσο εύστοχη είναι η ενσωμάτωση επιχειρηματολογικού κειμένου σε ένα αφηγηματικό;

Μετά την ανάγνωση

1. Το γεγονός ότι η λέξη Sistema είναι ελληνικής προέλευσης, τι πιστεύετε ότι σημαίνει; Γνωρίζετε άλλους λεξιλογικούς διεθνισμούς; Ποια είναι η γλώσσα προέλευσής τους και πώς αυτό συνδέεται με τη διεθνή χρήση τους;

Διαδραστική άσκηση 1 για την πρόσληψη κειμένου

Διαδραστική άσκηση 2 για την πρόσληψη κειμένου (Το δικαίωμα στην ψυχαγωγία)

Διαδραστική άσκηση 3 για την πρόσληψη κειμένου

Συνθέτουμε γραπτά κείμενα

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1

Διαβάσατε το παρακάτω διαδικτυακό άρθρο, το οποίο αναφέρεται στις επιπτώσεις των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στους νέους και καταδέτει προτάσεις εναλλακτικής δραστηριότητας στον ελεύθερο χρόνο τους. Αποφασίσατε, λοιπόν, να απαντήσετε σε αυτό, αναρτώντας σχετικά σχόλια κάτω από τη δημοσίευσή του στον ιστότοπο όπου αναρτήθηκε. Χωρίζεστε, με τη βοήθεια του/της εκπαιδευτικού, σε δύο ομάδες: η πρώτη ομάδα προσθέτει στις σχετικές προτάσεις του κειμένου περισσότερους εναλλακτικούς τρόπους με τους οποίους οι νέοι της ηλικίας σας μπορούν να αξιοποιήσουν τον ελεύθερο χρόνο τους «μακριά» από το διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης· η δεύτερη ομάδα διαφωνεί με τη θέση του κειμένου και επιχειρηματολογεί υπέρ της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης από τους εφήβους.

Ακολουθήστε τις οδηγίες στο στάδιο πριν από και μετά τη συγγραφή.

Πριν από τη συγγραφή

1. Να διαβάσετε το ακόλουθο επιχειρηματολογικό άρθρο (με εγκιβωτισμένα εξηγητικά και διαδικαστικά αποσπάσματα) και να καταγράψετε επιχειρήματα και ιδέες που θεωρείτε ότι έχουν ενδιαφέρον και μπορούν να αξιοποιηθούν στο δικό σας κείμενο.

Κείμενο 1 Μήπως ήρθε η ώρα για ένα διάλειμμα από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης;

Πώς θα ήταν η ζωή και η καθημερινότητα σε έναν κόσμο χωρίς μέσα κοινωνικής δικτύωσης; Αρκετά δύσκολο να το φανταστείτε, σωστά; Πολλοί από εμάς είμαστε τόσο εξαρτημένοι από τους λογαριασμούς μας που μας είναι δύσκολο να θυμηθούμε τι κάναμε πριν εμφανιστεί αυτή η τεράστια πηγή πληροφοριών.

Τι λέει, λοιπόν, η έρευνα για τις επιπτώσεις των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στην υγεία και στην ευημερία σας; Οι περισσότερες μελέτες δεν είναι πολύ θετικές. Μια μελέτη του 2015 διαπίστωσε ότι τα παιδιά στο Ηνωμένο Βασίλειο είχαν διπλάσιες πιθανότητες να έχουν άσχημη διάθεση, αν χρησιμοποιούσαν τα κοινωνικά δίκτυα περισσότερο από τρεις ώρες κατά τη διάρκεια μιας σχολικής ημέρας. Σε μια πιλοτική μελέτη του 2021 που διενεργήθηκε σε 68 φοιτητές οι περισσότεροι ανέφεραν θετική αλλαγή στη διάθεση, μείωση του άγχους και βελτίωση του ύπνου κατά τη διάρκεια και αμέσως μετά το διάλειμμα από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Τα δεδομένα είναι αρκετά ξεκάθαρα: ίσως είναι καλή ιδέα να κάνετε κάποιες αλλαγές στη χρήση των εφαρμογών που σχετίζονται με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

Η διατήρηση της υγείας είναι πιο σημαντική από το να δείτε ένα ακόμα βίντεο στο TikTok. Τι μπορείτε να κάνετε λοιπόν; Μπορείτε να κάνετε μια βόλτα στη γειτονιά σας ή να πάτε για περίπατο στο κοντινότερο πάρκο/παραλία, να βάλετε μουσική, να διαβάσετε ένα βιβλίο, να περάσετε χρόνο με το κατοικίδιό σας, να πιείτε ένα χαλαρωτικό, ζεστό ρόφημα, π.χ. ένα τσάι ή μια ζεστή σοκολάτα, να κοιτάξετε παλιές φωτογραφίες και να αναπολήσετε ευχάριστες στιγμές, να τηλεφωνήσετε σε έναν φίλο, να προσκαλέσετε φίλους στο σπίτι σας…

Διασκευασμένο απόσπασμα άρθρου της Τ. Τζινιώλη, 1/4/2024, από τον ιστότοπο lifo

✔ Αναζητήστε από εφαρμογές της τεχνητής νοημοσύνης, όπως το ChatGPT και άλλες, πληροφορίες για τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, επεξεργαστείτε τες, αξιολογήστε τες και αξιοποιήστε τες.

Μετά τη συγγραφή

Αφού ολοκληρώσετε το κείμενό σας να το διαβάσετε ξανά και να το αξιολογήσετε ως προς τα ακόλουθα κριτήρια:
Δομή: έχω προσέξει τη δομή του κειμένου μου;
Ύφος: έχω επιλέξει ύφος κατάλληλο για το κειμενικό είδος και τον στόχο του;
Ορθογραφία/στίξη: έχω δείξει την απαιτούμενη προσοχή στην ορθογραφία και τη στίξη;
Πληροφοριακή πληρότητα: έχω αξιοποιήσει όλο το πληροφοριακό υλικό που επέλεξα ως κατάλληλο;

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2

Στο πλαίσιο μιας σχολικής εκδήλωσης με τίτλο «Γενιά Z: Τέχνη ή Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης στον ελεύθερο χρόνο μας;» αναλαμβάνετε να εκφωνήσετε έναν σύντομο λόγο που απευθύνεται στους/στις συμμαθητές/-τριές σας και στον οποίο επιχειρηματολογείτε υπέρ της σωστής χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης από τους νέους και της επαφής των εφήβων με την Τέχνη. Στόχος σας είναι να απευθυνθείτε στη λογική και το συναίσθημα των συμμαθητών/-τριών σας και να τους/τις βοηθήσετε ως προς παραγωγική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου τους μέσω της Τέχνης.

✔ Να λάβετε υπόψη, πριν από τη σύνταξη του κειμένου, τα κείμενα αναφοράς (1 και 2).

Πριν από τη συγγραφή

1. Αφού διαβάσετε τα κείμενα «Δίκοπο μαχαίρι» (εξηγητικό) και «Το δύσκολο "ναι" των εφήβων στην τέχνη» (περιγραφικό/εγκιβωτισμένο σχήμα επίλυσης προβλήματος), να σκεφτείτε και να σημειώσετε τα επιχειρήματά τους, ώστε οι έφηβοι να μετριάσουν τη χρήση του διαδικτύου, και τα επιχειρήματά τους υπέρ της αναθέρμανσης της επαφής τους με την Τέχνη. Τα επιχειρήματα αυτά θα τα επεξεργαστείτε, θα επιλέξετε όσα κρίνετε κατάλληλα, θα απορρίψετε όσα δεν σας αντιπροσωπεύουν και θα τα αξιοποιήσετε στο κείμενο που θα δημιουργήσετε στη συνέχεια.

Κείμενο 1 Δίκοπο μαχαίρι

Ερευνητές στο πλαίσιο διεθνούς μελέτης επεσήμαναν ότι η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης από τους εφήβους συνδέεται τόσο με πλεονεκτήματα όσο και με μειονεκτήματα. «Για παράδειγμα μπορεί να ενισχύσει την ενσωμάτωση των εφήβων διευκολύνοντας και τις διά ζώσης κοινωνικές επαφές τους με φίλους, προσφέροντάς τους παράλληλα ψυχαγωγία και τονώνοντας την κοινωνική τους συνείδηση. Στον αντίποδα, μπορεί να συνδέεται με μείωση της ικανοποίησης για τη ζωή και με συμπτώματα κατάθλιψης και άγχους. Αυτές οι αντικρουόμενες επιδράσεις πιθανώς εν μέρει πηγάζουν από την ίδια την αντιφατική φύση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Από τη μια πλευρά ενισχύουν την αυτονομία συνδέοντας τον καθένα μας με ολόκληρο τον κόσμο πέρα και πάνω από χρονικούς και τοπικούς περιορισμούς. Από την άλλη πλευρά όμως θέτουν σε κίνδυνο την αυτονομία και την ευημερία επηρεάζοντας τις σκέψεις μας, τα συναισθήματα και τις συμπεριφορές μας. Η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης επηρεάζει την κοινωνική και συναισθηματική κατάσταση αρνητικά, όταν εμφανίζονται στους χρήστες συμπτώματα που προσομοιάζουν με εκείνα του εθισμού. Παρότι πάντως υπάρχουν ολοένα αυξανόμενα στοιχεία που δείχνουν ότι η προβληματική χρήση των social media αποτελεί πιθανό εθισμό, αυτή δεν έχει αναγνωριστεί επισήμως ως συμπεριφορικός εθισμός», γράφουν οι επιστήμονες. Και μπορεί στα χαρτιά να μην έχει γίνει η επίσημη αποδοχή του προβλήματος, όλα όμως γύρω μας «βροντοφωνάζουν» ότι υπάρχει.

Διασκευασμένο απόσπασμα άρθρου της Θ. Τσώλη, 22/9/2022, εφημερίδα *Το Βήμα*

Κείμενο 2 Το δύσκολο «ναι» των εφήβων στην τέχνη

«Σιγά μην πάω στο θέατρο το Σάββατο! Θα βγω με τους φίλους μου». «Παράτα μας πια με τις εκδέσεις! Να δεις μόνη σου τους πίνακες», μερικές κουβέντες γυμνασιόπαιδων προς τους γονείς τους. «Όσο ήταν μικρότερα τα παιδιά, πηγαίναμε συχνά σε παιδικές παραστάσεις, εργαστήρια καλλιτεχνικής απασχόλησης... Τώρα, αρνούνται. Τι να κάνω;», αναρωτιέται η κ. Έφη, μητέρα δύο αγοριών πρώτης και τρίτης Γυμνασίου. Αληθεύει πως η επαφή των παιδιών με την Τέχνη όταν δρασκελίσουν το κατώφλι της εφηβείας «κάνει κοιλιά»; Πώς καταγράφουν την κατάσταση οι ίδιοι οι καλλιτέχνες; «Δεν είναι απαραίτητο να θέλουν να πάνε στο θέατρο οι έφηβοι», αιφνιδιάζει με την αυθόρμητη απάντησή της η κ. Ξένια Καλογεροπούλου. «Καλύτερα να ασχοληθούν με ό,τι τους αρέσει», καταλήγει.

Διασκευασμένο απόσπασμα άρθρου της Β. Χρυσοστομίδου, 7/11/2025, εφημερίδα *Η Καθημερινή*

Μετά από τη συγγραφή

Αφού ολοκληρώσετε το κείμενό σας να το διαβάσετε ξανά και να το αξιολογήσετε ως προς τα ακόλουθα κριτήρια:
Δομή: έχω προσέξει τη δομή του κειμένου μου;
Υφος: έχω επιλέξει ύφος κατάλληλο για το κειμενικό είδος και τον στόχο του;
Ορθογραφία και στίξη: έχω δείξει την απαιτούμενη προσοχή στην ορθογραφία και τη στίξη;
Πληροφοριακή πληρότητα: έχω αξιοποιήσει όλο το πληροφοριακό υλικό που επέλεξα ως κατάλληλο;

Διαδραστική άσκηση για την παραγωγή λόγου

Μετά τη συγγραφή, κατά τη δοκιμαστική εκφώνηση του προφορικού κειμένου μου, φρόντισα να έχω βλεμματική επαφή με το ακροατήριο και να συνοδεύσω την ομιλία μου από κατάλληλους μορφασμούς και χειρονομίες; Φρόντισα ο ρυθμός του λόγου μου και ο επιτονισμός να είναι κατάλληλοι;

Συμμετέχουμε σε επικοινωνιακή δράση

Ενημέρωση για την επικοινωνιακή δράση
Οργανωμένοι/-ες σε ομάδες, με την καθοδήγηση του καθηγητή ή της καθηγήτριάς σας, συμμετέχετε σε δημόσια δράση λεκτικών διαξιφισμών, την οποία διοργανώνει η τάξη σας, με θεματικό κέντρο την «***Ψυχαγωγία στη διάρκεια του ελεύθερου χρόνου σας***» (στην εκδήλωση είναι προσκεκλημένοι γονείς, φορείς του δήμου σας, επιστημονικοί φορείς και κοινό).
Μία τριμελής ομάδα θα δημιουργήσει σχετική αφίσα για τη δράση, το θέμα και τις πτυχές της εκδήλωσης.
Μία άλλη τετραμελής ομάδα θα ετοιμάσει σχετικό ενημερωτικό και διαφημιστικό μήνυμα, που θα αναρτηθεί σε μέσο κοινωνικής εκδήλωσης της τάξης.
Δύο τριμελείς ομάδες θα συμμετάσχουν στον πρώτο διαξιφισμό. Η θέση της πρώτης θα είναι: «Ο καλύτερος τρόπος αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου είναι η ενασχόληση με ποιοτικό διάβασμα, θέατρο ή κινηματογράφο και αθλητισμό: το δίδαξε παράδοση δεκαετιών». Η θέση της δεύτερης ομάδας είναι «Γιατί όχι ηλεκτρονικά παιχνίδια, TikTok και Instagram στον ελεύθερο χρόνο μας;».
Δύο άλλες τριμελείς ομάδες θα συμμετάσχουν στον δεύτερο διαξιφισμό. Η θέση της πρώτης θα είναι: «Οι γονείς και οι δάσκαλοί μας έχουν δίκιο που ανησυχούν για τον άφθονο χρόνο που αφιερώνουμε στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης». Η θέση της δεύτερης ομάδας είναι «"Το παιδί μου ασχολείται πάνω από έξι ώρες ημερησίως με τον υπολογιστή και το διαδίκτυο: ανησυχώ για την κοινωνικοποίησή του και την πνευματική του διαύγεια". "Το παιδί μου διαβάζει πάνω από έξι ώρες την ημέρα. Είμαι υπερήφανη γι' αυτό". Αντιφάσκετε, αγαπητοί γονείς!».
Οι υπόλοιποι μαθητές/-τριες θα είναι οι συντονιστές/-τριες της δράσης των διαξιφισμών, οι χρονομέτρες και οι αξιολογητές των διαγωνιζόμενων ομάδων.

Προετοιμασία για την υλοποίηση της δράσης
Με τον συντονισμό του/της εκπαιδευτικού, αξιοποιείτε σχετικούς δημοσιογραφικούς και επιστημονικούς ιστότοπους του διαδικτύου και εφαρμογές της τεχνητής νοημοσύνης για αναζήτηση υλικού. Πριν από την αναζήτηση, πειραματίζεστε και εξασκείστε στη διατύπωση σχετικών εντολών ή ερωτημάτων αναζήτησης. Στη συνέχεια, αφού συλλέξετε σχετικό πληροφοριακό υλικό, το διαχειρίζεστε και επιλέγετε να αξιοποιήσετε τις καταλληλότερες για το θέμα σας και το κείμενό σας πληροφορίες: συγκρίνετε τις πηγές, εφαρμόζετε κριτήρια που έχετε μάθει ως κατάλληλα για την κριτική επισκόπηση κειμένων και ιστοσελίδων (π.χ. *συγγραφείς κειμένων, μέσο/ιστοσελίδα δημοσίευσης, χορηγοί ιστοσελίδας, επικαιρικός χαρακτήρας κειμένου, επισκεψιμότητα ιστοσελίδας*).

Αξιολόγηση κειμένου πριν από τη δημοσίευση / παρουσίαση
Το κάθε κείμενο θα αξιολογηθεί ως προς το περιεχόμενό του (ποσότητα πληροφοριών σε σχέση με τους δέκτες), τη δομή και τη γλώσσα του (αν, δηλαδή, τηρήθηκαν οι δομικές και οι γλωσσικές συμβάσεις του κειμενικού είδους όπου ανήκει), την έκφρασή του και την πολυτροπική ενορχήστρωσή του.

Τελική αξιολόγηση κειμένων
Δώστε το περιεχόμενο του κειμένου της αφίσας και αυτό της ανάρτησης σε μέσο δικτύωσης, όπως και τα κείμενα των αντιλογιών, για αξιολόγηση από εφαρμογή της τεχνητής νοημοσύνης. Αξιολογήστε τα σχετικά ευρήματα με τον/την εκπαιδευτικό της τάξης σας.

Καλές δημιουργίες!

Σε αυτήν την ενότητα:

Θα μελετήσουμε την ***περιγραφή*** *ψηφιακών αντικειμένων και τον κειμενικό τύπο της* ***επιχειρηματολογίας*** *(σε αξιολόγηση ταινιών σε ιστοσελίδα).*

Στη ***γραμματική,*** *θα ασχοληθούμε με την* ***επιθετική φράση (ΕΦ)*** *(δομή, συντακτικές λειτουργίες, σημασιολογικοί ρόλοι: ιδιότητα, ποιότητα, ταξινόμηση).*

Στο ***λεξιλόγιο,*** *θα μελετήσουμε* ***λήμματα του λεξικού*** *καθώς και τις* ***συμφράσεις*** *και το* ***εξειδικευμένο λεξιλόγιο.***

Θα μελετήσουμε τους ***σημειωτικούς τρόπους των σχημάτων,*** *των* ***ήχων*** *και της* ***γραμματοσειράς*** *στο πολυτροπικό κείμενο.*

Θα μελετήσουμε τους τρόπους ***προβολής της πληροφορίας*** *και* ***αξιολόγησης καταστάσεων*** *(επιδοκιμασία ή αποδοκιμασία).*

Θα ασχοληθούμε με δραστηριότητες ***πρόσληψης*** *(κριτική ανάγνωση, αναζήτηση πληροφοριών) και* ***παραγωγής*** *(παρουσιάσεις, περιγραφές, αξιολογήσεις) κειμένων.*

Θεματική
Ενότητα 10

Ζώντας την εποχή της ψηφιακής επανάστασης

Κατακτάμε τα γλωσσικά και γνωσιακά μέσα, για να κατανοούμε και να συνθέτουμε μηνύματα

Εμπλουτίζουμε τις γνώσεις μας για τον θεματικό άξονα της ενότητας

Κείμενο 1 Να απαγορευτούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης στα παιδιά κάτω των 16 ετών;

Τι αποτέλεσμα θα είχε κάτι τέτοιο; Τι λένε οι έρευνες, τι λένε οι ειδικοί και τι λένε οι γονείς για την επίδραση των σόσιαλ μίντια στη ζωή παιδιών και εφήβων;

Ας υποθέσουμε ότι μια όμορφη μέρα, στα γενέθλια του 13χρονου παιδιού σας, κάποιος φίλος σας του προσφέρει ως δώρο ένα λαμπερό προϊόν, λέγοντάς σας: «Κοίτα, πρέπει να ξέρεις μερικά πράγματα. Είναι ό,τι πιο προηγμένο και διασκεδαστικό υπάρχει, κάνει θραύση παγκοσμίως σε όλα τα παιδιά, αν και είναι φτιαγμένο για μεγάλους. Έχει τρομερές δυνατότητες, το παιδί δεν θα θέλει να κάνει τίποτε άλλο απ' τη στιγμή που θα το πάρει στα χέρια του κι είναι εκατό τοις εκατό νόμιμο. Βέβαια, υπάρχει ένα μικρό προβληματάκι, το οποίο είμαι υποχρεωμένος να σου πω, για να μη με κατηγορήσεις μετά. Η ασφάλεια του προϊόντος δεν έχει διερευνηθεί ακόμα επαρκώς και μπορεί, είναι αρκετά πιθανό δηλαδή, το προϊόν να έχει καταστροφικές παρενέργειες στην ψυχική υγεία και την ευημερία του παιδιού, να το κάνει πιο ανασφαλές και να του δημιουργήσει μια αρνητική αυτοεικόνα, να του ανοίξει την πόρτα στην κατάθλιψη και στο αυξημένο στρες, να το εκθέσει σε εκφοβισμό, σε εντελώς ακατάλληλες εικόνες και συμπεριφορές από κάθε άποψη, να το εθίσει σε βαθμό που θα χρειαστεί τεράστια προσπάθεια και συνδρομή ειδικών για να ξεκολλήσει, να μειώσει την προσοχή του, τον ύπνο του και την ικανότητά του για κριτική σκέψη, να του δημιουργήσει διατροφικές διαταραχές και να το κάνει ευάλωτο σε τυχαίες επιβραβεύσεις και τιμωρίες, να το κάνει δηλαδή ρομποτάκι που θα μπορεί να το χειραγωγεί κάποιος από απόσταση. Μπορεί επίσης να το οδηγήσει στον αυτοτραυματισμό ή ακόμα παραπέρα». Θα αποδεχόσασταν το δώρο ή θα φροντίζατε αμέσως να το πετάξετε στα σκουπίδια;

Το σοκαριστικό είναι ότι η συντριπτική πλειονότητα των γονιών των 13χρονων παιδιών στη χώρα σήμερα, το 94% δηλαδή σύμφωνα με μια έρευνα της Focus Bari, έχουν ήδη απαντήσει σ' αυτή την ερώτηση, αποδεχόμενοι ευχαρίστως το δώρο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης για τα παιδιά τους. Με έναν λογαριασμό στο TikTok, στο YouTube, στο Instagram ή στο Snapchat στην Ελλάδα μπαίνουν στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης από τη νόμιμη ηλικία, επισήμως δηλαδή από τα 13 τους χρόνια, ή και νωρίτερα. Έως τα 17 χρόνια υπάρχει μόνο ένα ισχνό 6% που δεν τα χρησιμοποιεί. Από τα 18 χρόνια έως τα 24, το 6% γίνεται μόλις 1%.

Υπάρχουν αναντίρρητα οφέλη στη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης από τους εφήβους. Η κοινότητα, η σύνδεση, η πληροφόρηση, η αυτοέκφραση, η φιλία, η συμπερίληψη, η αποδοχή, η υποστήριξη που λαμβάνουν τα νεαρά άτομα μέσα στις πλατφόρμες είναι σημαντικά στοιχεία τα οποία δεν πρέπει να διαφεύγουν της προσοχής μας. Το τίμημα, ωστόσο, για τη διατήρησή τους φαίνεται ότι είναι υψηλό και δεν κάνει ηλικιακές διακρίσεις, καθώς το σύνολο των χρηστών των μέσων κοινωνικής δικτύωσης υφίσταται μια σειρά σοβαρών δομικών προβλημάτων που συνεπάγεται η χρήση τους, όπως η παραπληροφόρηση και η αλγοριθμική χειραγώγηση.

Διασκευασμένο απόσπασμα άρθρου του Μ. Ανδριωτάκη, 29/01/2024, εφημερίδα *Η Καθημερινή*

Αναστοχαζόμαστε με βάση το κείμενο

1. Να καταγράψετε τις βασικές πληροφορίες που προκύπτουν από την ανάγνωση του παραπάνω κειμένου. Οι πληροφορίες αυτές, που ενδυναμώνουν τον γνωσιακό μας εξοπλισμό για τον θεματικό άξονα της ενότητας, θα αξιοποιηθούν στην κατανόηση και την παραγωγή σχετικών κειμένων.

Διαδραστική παρουσίαση για την Τεχνητή Νοημοσύνη (χρονογραμμή)

Διαδραστική παρουσίαση για το τηλέφωνο (χρονογραμμή)

Ερευνούμε και μαθαίνουμε για τους κειμενικούς τύπους

Κείμενο 1 Έξυπνο ψυγείο

Το εξαιρετικό ψυγείο με δυνατότητα θέασης στο εσωτερικό γίνεται το κέντρο του σπιτιού: χάρη στις κάμερές του, μπορείς εύκολα να κοιτάξεις μέσα στο ψυγείο από το κινητό σου και να παραγγείλεις ό,τι χρειάζεσαι διαδικτυακά.

Δες τι υπάρχει στο ψυγείο σου ανά πάσα στιγμή, από όπου και αν βρίσκεσαι, στο συμβατό κινητό σου ή χρησιμοποιώντας την αρχική οθόνη. Οι εσωτερικές κάμερες δείχνουν τα τρόφιμα που υπάρχουν, ώστε να μπορείς να τα ελέγχεις εύκολα χωρίς να ανοίγεις την πόρτα ή, όταν είσαι για ψώνια, μέσω εφαρμογής. Επίσης, σου δίνει τη δυνατότητα να δημιουργείς λίστες για ψώνια, σημειώσεις (memo) για τα τρόφιμα και υπενθυμίσεις.

Από ιστότοπο καταστήματος διάθεσης ηλεκτρικών και ηλεκτρονικών ειδών

Κείμενο 2 Συσκευή/Ταμπλέτα Ηλεκτρονικού/Ψηφιακού Βιβλίου

Βυθίσου στο διάβασμα ενός βιβλίου... οπουδήποτε, οποτεδήποτε!

Η συσκευή είναι λεπτή, ελαφριά και μεταφέρεται εύκολα, ώστε να μπορείς να απολαμβάνεις τα αγαπημένα σου βιβλία ανά πάσα στιγμή. Με τη χαρακτηριστική οθόνη της χωρίς αντανάκλαση και κατάλληλα φωτεινή στη μέγιστη ρύθμιση, μπορείς να διαβάζεις σε οποιοδήποτε φως. Μια απλή φόρτιση της μπαταρίας διαρκεί έως και 10 εβδομάδες.

Από ιστότοπο καταστήματος διάθεσης ηλεκτρικών και ηλεκτρονικών ειδών

Διερευνούμε τα κείμενα, για να εμπλουτίσουμε τις γνώσεις μας για τους κειμενικούς τύπους

1. Τα Κείμενα 1 και 2 είναι περιγραφικά. Με βάση όσα μάθατε στις Ενότητες 2 και 5, να εξηγήσετε στους συμμαθητές/στις συμμαθήτριες σας γιατί. Ποια είναι τα βασικά χαρακτηριστικά αυτού του κειμενικού τύπου, τα οποία εντοπίζετε στα παραπάνω κείμενα; Θυμηθείτε να ψάξετε μια συγκεκριμένη λεξική ομάδα, μία κατηγορία επιρρημάτων και έναν ρηματικό χρόνο. Μπορείτε να ανατρέξετε στο Τετράδιο Εργασιών Α' (σελ. 109).
2. Συνειδητοποιήστε τι περιγράφουν τα παραπάνω δύο κείμενα. Ποια είναι τα δύο αντικείμενα που περιγράφονται; Περιγράφονται ως προς το σχήμα, το μέγεθος, τη διακόσμησή τους, ως προς τη λειτουργία τους ή συνδυαστικά;

> Θυμηθείτε ότι τα περιγραφικά κείμενα αναπαριστούν γλωσσικά τη μορφή και τα χαρακτηριστικά προσώπων, αντικειμένων, χώρων, κτηρίων, τοπίων αλλά και εθίμων, φυσικών φαινομένων, ψυχικών καταστάσεων, διαδικασιών κ.λπ.

Διαδραστική άσκηση για τη δομή της περιγραφής

Κείμενο 3

3Α. Μια ταινία που όλοι πρέπει να δούμε. Ναι, έχει απλοϊκή σκηνοθεσία. Ναι, δεν είναι ξεκάθαροι οι λόγοι που κάθε μαθητής ακολουθεί το κίνημα. Ναι, φαντάζει λίγο υπερβολικό να ταυτίζονται οι χαρακτήρες τόσο με ένα κίνημα χωρίς κάποια ιδεολογία.

Όμως, περιγράφει πολύ εύστοχα το πώς μπορούν τα ατομικά χαρακτηριστικά να αλλοιωθούν από τη δύναμη της μάζας. Το πώς ένας άνθρωπος –ιδεολογικά αντίθετος στο πνεύμα της απολυταρχίας– γοητεύεται από την εξουσία και την αποδοχή που έχει και ξεφεύγει από τον αρχικό του σκοπό, αν και στο μυαλό του είχε πολύ ξεκάθαρους τους κινδύνους.

Είναι πολύ επίκαιρο το πώς μια φαινομενικά ακίνδυνη ομάδα ανθρώπων μπορεί να «ξεφύγει» και να αποκτήσει μια παράξενη και επικίνδυνη δυναμική.

Υπερβολή το 1 αστέρι, νομίζω ότι είναι άδικο! Είπαμε, η ταινία έχει αδυναμίες, αλλά «έχει να πει» και αξίζει κάποιος να την παρακολουθήσει.

Dr Diamond

3Β. Η αλήθεια είναι ότι το θέμα της ταινίας, αν και ενδιαφέρον, είναι ιδιαίτερα ευαίσθητο και δύσκολο στην προσέγγισή του. Ο σκηνοθέτης, πιστεύω εκ του ασφαλούς, επιλέγει να παρουσιάσει το θέμα με απλότητα και με αποστασιοποιημένο τρόπο, επιμένοντας στις συνθήκες μέσα στις οποίες μπορεί να προκύψει ένα απολυταρχικό καθεστώς, οι οποίες εμφανίζονται στην ταινία με τη μορφή πειράματος. Αυτό όμως που λείπει και εμποδίζει την ταινία να απογειωθεί είναι μια περαιτέρω εμβάθυνση στους χαρακτήρες και στις ιδιαίτερες συνθήκες της ζωής τους και στα στοιχεία του χαρακτήρα τους, που τους ωθούν να υποταχτούν τόσο γρήγορα και αβασάνιστα.

Ευγενία

3Γ. Βέβαια, η σύνθεση της ταινίας είναι ένα αντιπροσωπευτικότατο δείγμα της επιτυχίας όπου, δίχως κάποια ιδιαιτερότητα σε σενάριο, με το κατάλληλο μείγμα σκηνοθεσίας–ηθοποιίας–φωτογραφίας και λοιπών παραγόντων, παράγεις μεγαλοπρέπεια.

Πρώτη φορά σχολιάζω ταινία. Γιατί απλώς ενθουσιάστηκα!

Mary Cool

Ελαφρώς διασκευασμένες ταινιοκριτικές του κοινού αντλημένες από τον ιστότοπο athinorama

Διερευνούμε τα κείμενα, για να εμπλουτίσουμε τις γνώσεις μας για τους κειμενικούς τύπους

1. Εξηγήστε, με βάση και όσα μάθατε στις Ενότητες 8 και 9, γιατί τα παραπάνω κείμενα είναι επιχειρηματολογικά. Θυμηθείτε ότι στα επιχειρηματολογικά κείμενα διατυπώνεται μια θέση/άποψη και αναπτύσσονται υποστηρικτικές πληροφορίες και δεδομένα που την ενισχύουν: στόχος είναι να πειστούν οι αναγνώστες/αναγνώστριες ή οι ακροατές/ακροάτριες και να αποδεχθούν τη γνώμη που διατυπώνεται ή να πραγματοποιήσουν την ενέργεια που δηλώνεται. Ανατρέξτε στο Τετράδιο Εργασιών Α' (σελ. 111) και βρείτε την τριμερή τυπική δομή και τα γλωσσικά χαρακτηριστικά ενός επιχειρηματολογικού κειμένου.
2. Εντοπίστε στο Κείμενο 3Α την τυπική τριμερή δομή του επιχειρηματολογικού κειμένου.

Συνειδητοποιούμε τους παράγοντες των κειμενικών επιλογών των συγγραφέων/ομιλητών/-τριών

1. Ποιο είναι το είδος των παραπάνω κειμένων; Πού εντοπίζονται τέτοια κείμενα και ποιος ο σκοπός τους;
2. Υπάρχουν συγκεκριμένες γλωσσικές επιλογές που αναδεικνύουν το κειμενικό είδος στο οποίο ανήκουν τα Κείμενα 1 και 2 (π.χ. λεξικές ομάδες, ρηματικός χρόνος, πρόσωπο, έγκλιση);
3. Με ποιον τρόπο οπτικοποιούνται στα Κείμενα 1 και 2 τα περιγραφόμενα αντικείμενα και πώς εξεικονίζονται αυτά στο μυαλό των αναγνωστών; Διακρίνετε κάποιον πλεονασμό στις απεικονίσεις, ώστε κάτι να έπρεπε να παραλειφθεί, ή όχι;
4. Να εντοπίσετε στο Κείμενο 3:
   - μηχανισμούς συνοχής δηλωτικούς αιτίου/αποτελέσματος, αντίθεσης & συμπεράσματος,
   - μετριαστικές εκφράσεις (π.χ. *κατά τη γνώμη μου*),
   - οργανωτικά σχήματα αντίθεσης και εναντίωσης,
   - στοιχεία πολυφωνικότητας και κατανόησης της αντίθετης άποψης (π.χ. *ισχύει αυτό…αλλά*).
5. Να περιγράψετε (σε 80-90 λέξεις) στους γονείς/κηδεμόνες σας το κινητό τηλέφωνο που θέλετε να αγοράσετε. Σκοπός σας είναι να τους πείσετε να σας βοηθήσουν οικονομικά, καθώς οι δικές σας οικονομίες δεν φτάνουν.
6. Σε αυτό το σημείο, ετοιμάστε με τους συμμαθητές/τις συμμαθήτριές σας ένα παιχνίδι ρόλων (μια τηλεοπτική συζήτηση σε ένα talk show/μία εκπομπή λόγου). Σε αυτό, συμμετέχουν ένας/μία δημοσιογράφος, ένα παιδί, ένας/μία κηδεμόνας, ένας καθηγητής/μια καθηγήτρια και ένας/μία ψηφιακός/ψηφιακή δημιουργός. Ο καθένας/Η καθεμιά επιχειρηματολογεί από τη δική του/της οπτική γωνία υπέρ ή κατά της χρήσης κοινωνικών δικτύων από έφηβους/έφηβες.

Διερευνούμε το μορφολογικό σύστημα της ελληνικής

Επιθετική Φράση

Κείμενο 1 Συζητήσεις για gadgets

Αξιόπιστη και **οικονομική** τηλεόραση **ιδανική** για απλή χρήση.

Γενικά από εμφάνιση το λες ***κάπως φουτουριστικό***. Είναι ***αρκετά ογκώδης*** η πρώτη έκδοση, αλλά έχει **φοβερή** ψύξη. Βέβαια το έχω σε οριζόντια στάση για να μην υπάρξουν θέματα με το **υγρό** μέταλλο. Επίσης **ωραίο** μενού.

Το ατού του είναι η ***εξαιρετικά μεγάλη*** διάρκεια μπαταρίας!

Δυστυχώς, τέσσερα χρόνια μετά, παραμένω ανικανοποίητος, βλέποντας ότι η *κονσόλα μου* είναι ***ικανή να φτάνει μόνο τα 60fps στην πλειονότητα των παιχνιδιών,*** με μέγιστη ανάλυση το 4K στα 60fps και αυτό στο performance mode.

Το χειριστήριο έχει ***πολύ καλό*** σχεδιασμό. Δεν μου έχει δημιουργήσει πρόβλημα **λειτουργικό** ή στη μπαταρία του. Έχω την κονσόλα 1 χρόνο πλέον. Ευχαριστημένη.

Η **καλύτερη** *κονσόλα* της εταιρείας!

Διασκευασμένο απόσπασμα συζήτησης σε φόρουμ

Επεξεργαζόμαστε το κείμενο, ώστε να εμπεδώσουμε τη δομή και τη λειτουργία των επιθετικών φράσεων

Στην προηγούμενη ενότητα είχαμε δει **επίθετα** και **επιθετική φράση** ως **προσδιορισμό ονομάτων**.

Διαδραστική άσκηση για τα συμπληρώματα του ονόματος

1. Παρατηρήστε τις υπογραμμισμένες λέξεις και δομές του κειμένου. Οι λέξεις με την έντονη γραμματοσειρά σε ποια λεξική ομάδα ανήκουν; Σε ποιες φράσεις των κειμένων αναφέρονται;
2. Οι λέξεις με την έντονη γραμματοσειρά εξειδικεύονται ως προς τη σημασία τους με άλλες λέξεις, φράσεις ή προτάσεις; Σε ποια λεξική ομάδα ανήκουν αυτές οι λέξεις; Τι είδους είναι οι φράσεις και οι προτάσεις που εξειδικεύουν επίθετα;

Όπως κάθε όνομα μπορεί να επεκταθεί με **προσδιορισμούς** και να αποτελέσει **κεφαλή ονομα-τικής φράσης**, έτσι και κάθε **επίθετο** (*φουτουριστικό, ογκώδης, καλό, μεγάλη*) μπορεί να επεκταθεί με **προσδιορισμούς** και να αποτελέσει **κεφαλή επιθετικής φράσης** (*κάπως, αρ-κετά, πολύ, εξαιρετικά*).

Όπως συμβαίνει και στην ονοματική φράση, υπάρχουν **επίθετα-κεφαλές επιθετικής φρά-σης**, συνήθως **αξιολογικά** (ιδανική, ικανή), τα οποία δέχονται **συμπληρώματα**, δηλαδή στοι-χεία που συνεμφανίζονται υποχρεωτικά με την κεφαλή (φράσεις, προτάσεις, π.χ. *για απλή χρή-ση, να φτάσει τα 60fps στην πλειονότητα των παιχνιδιών*), λόγω της σημασίας της τελευταίας: αυτή, αν δεν εξειδικευθεί, δεν χαρακτηρίζεται από πληρότητα και ευκρίνεια.

Όπως οι **ονοματικές φράσεις**, έτσι και οι **επιθετικές** είναι δυνατό να είναι **μονολεκτικές** και να αποτελούνται αποκλειστικά από το **επίθετο-κεφαλή** (π.χ. *οικονομική, φοβερή, υγρό, ωραίο, λειτουργικό, καλύτερη*). Οι **μονολεκτικές επιθετικές φράσεις** και οι **επιθετικές φρά-σεις** που συνίστανται από **κεφαλή** και **συμπλήρωμα** είναι **απλές φράσεις**, ενώ όσες αποτε-λούνται από **κεφαλή** και **προσδιορισμούς επαυξημένες**.

3. Στον τίτλο του Κειμένου 1 χρησιμοποιείται αγγλική λέξη. Θα προτιμούσατε να έχει αποδοθεί με αντίστοιχο ελληνικό όρο; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.

Διαδραστική άσκηση για τα είδη των επιθέτων

Επεκτείνουμε το λεξιλόγιό μας

Κείμενο 1 Εγκώμιο

Στο κείμενο που ακολουθεί γίνεται αναφορά σε έναν μιντιακό όμιλο, το πραγματικό όνομα του οποίου έχει αντικατασταθεί με ένα πλασματικό όνομα (ABC MEDIA).

Η ABC MEDIA, ο μεγαλύτερος ελληνικός όμιλος στον τομέα των ΜΜΕ, ενισχύει την ηγετική της θέση στην αγορά με συνεχείς επενδύσεις σε νέες τεχνολογίες και σύγχρονες υποδομές.

Με πρωταγωνιστικό ρόλο και στόχο τη διατήρηση της ισχυρής θέσης στην αιχμή των εξελίξεων, η ABC MEDIA επενδύει σταθερά σε πρωτοπόρες τεχνολογίες για τη διαχείριση και αξιοποίηση του οπτικοακουστικού υλικού σε όλα τα μέσα που διαθέτει.

Το ABC CHANNEL, που κατέχει την κορυφαία θέση στις προτιμήσεις των τηλεθεατών, είναι ο μοναδικός σταθμός στην Ελλάδα και ένας από τους λίγους στην Ευρώπη που αξιοποιεί προηγμένα συστήματα ελέγχου αυτοματισμού και διαχείρισης πολυμεσικού υλικού. Οι τεχνολογίες αυτές ακολουθούν τα υψηλότερα πρότυπα κορυφαίων διεθνών οργανισμών, με την ενσωμάτωση ενός ολοκληρωμένου οικοσυστήματος γραφικών σε πραγματικό χρόνο και τη χρήση τεχνολογιών VR (Virtual Reality/Εικονική Πραγματικότητα) και AR (Augmented Reality/Επαυξημένη Πραγματικότητα).

Η ABC MEDIA είναι επίσης η πρώτη στην Ελλάδα που αξιοποίησε την τεχνολογία τεχνητής νοημοσύνης (ΤΝ). Οι αναγνώστες του ιστότοπου του ομίλου έχουν τη δυνατότητα να ακούν συγκεκριμένα άρθρα μέσω της τεχνολογίας ΤΝ, προσφέροντάς τους μια νέα και καινοτόμα εμπειρία ενημέρωσης.

Επεξεργαζόμαστε το κείμενο, ώστε να εμπεδώσουμε τις συμφράσεις

1. Να υπογραμμίσετε λέξεις και συμφράσεις του παραπάνω επιχειρηματολογικού κειμένου που προβάλλουν/τονίζουν βασικά επιχειρηματικά και οικονομικοτεχνικά στοιχεία και χαρακτηριστικά του μιντιακού ομίλου στον οποίο γίνεται αναφορά. Να αναγνωρίσετε σε ποια λεξική ομάδα ανήκουν αυτές και να συμπληρώσετε τον παρακάτω πίνακα.

ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗΣ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ		
ΕΠΙΘΕΤΑ	**ΡΗΜΑΤΑ**	**ΦΡΑΣΕΙΣ**

2. Να εντοπίσετε στο παραπάνω κείμενο εξειδικευμένο λεξιλόγιο/τεχνολογική ορολογία. Να διερευνήσετε τη σημασία των λέξεων που δεν γνωρίζετε σε κάποιο ή κάποια από τα συμβατικά λεξικά (π.χ. *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας* του Γ. Μπαμπινιώτη, *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής* του ΙΝΣ, *Λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας* της Ακαδημίας Αθηνών).

Γνωρίζετε, φυσικά, τον τρόπο αναζήτησης μιας λέξης σε λεξικό, η οποία είναι τοποθετημένη με αλφαβητική σειρά!

- Πριν αναζητήσετε τη σημασία των λέξεων, μελετήστε τη δομή των λεξικών και του λημματολογίου τους: κάθε λήμμα εμπεριέχει έναν ή περισσότερους ορισμούς; Επομένως, δίνει την ερμηνεία μίας ή περισσότερων σημασιών μίας λέξης; Σας διευκολύνουν αυτές, όταν, διαβάζοντας κάποιο κείμενο, εντοπίζετε άγνωστες λέξεις;
- Δίνει φωνολογικές, μορφολογικές, συντακτικές ή ετυμολογικές πληροφορίες για κάθε λήμμα; Οι πληροφορίες αυτές σας βοηθούν, όταν διορθώνετε ένα κείμενο που γράψατε και αναζητάτε ορθογραφικές και γραμματικές πληροφορίες; Οι ετυμολογικές πληροφορίες, όταν αφορούν την παραγωγή και τη σύνθεση, σας βοηθούν να καταλάβετε τη σημασία μιας λέξης, ώστε να μην αναγκάζεστε να θυμάστε τον ορισμό της, αλλά να τη συνάγετε από τα συστατικά της λέξης;
- Δίνουν τα λεξικά πληροφορίες για συνώνυμα και αντώνυμα του λήμματος; Δίνουν αυτές τις σημασιολογικές σχέσεις συνολικά ή για κάθε σημασία του λήμματος ξεχωριστά; Σας βοηθούν αυτά τα συνώνυμα και τα αντώνυμα, όταν διαβάζετε ένα κείμενο ή όταν γράφετε και επιθυμείτε να επιτύχετε εκφραστική/καλαισθητική ποικιλία;
- Υπάρχουν στα λεξικά παραδείγματα γλωσσικής χρήσης; Συμφράσεις ή πολυλεκτικά σύνθετα; Σας βοηθούν κατά τη διάρκεια της διαδικασίας παραγωγής ή πρόσληψης κειμένων;
- Δίνονται στα κείμενα υφολογικές πληροφορίες που αφορούν το περιβάλλον χρήσης μίας λέξης ή σημασίας; Τις αξιοποιείτε, όταν θέλετε να προσαρμόσετε το κείμενό σας σε συγκεκριμένο σύνολο αναγνωστών;

Κείμενο 2 Τα ΜΜΕ και τα δικαιώματα των παιδιών

Διαδραστική άσκηση για την εμπέδωση του λεξιλογίου

Ένας οδηγός για δημοσιογράφους
Πρόλογος Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Κύπρου

Η διαπίστωση ότι τα ΜΜΕ έχουν σημαντική επίδραση στη ζωή του σύγχρονου παιδιού με, πολλές φορές, τεράστιες συνέπειες επιβάλλει, τόσο σε μένα ως Επίτροπο Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού όσο και σε ολόκληρη την κοινωνία των ενηλίκων, την ευθύνη για την προστασία και τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των παιδιών. Η αλληλεπίδραση των παιδιών με τα ΜΜΕ είναι ποικιλόμορφη και πολυδιάστατη, ενώ ο τρόπος επαφής τους με τον χώρο – ως θεατές, ως δέματα ειδησεογραφίας τηλεοπτικής ή έντυπης, ή ως συντελεστές ψυχαγωγικού προγράμματος – καθορίζεται αποκλειστικά από τα ΜΜΕ και το σύνθετο σύστημα που τα χαρακτηρίζει.

Η προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών στον χώρο των ΜΜΕ είναι ένα σημαντικό και **ευαίσθητο** θέμα. Μέσα από τα ΜΜΕ τα παιδιά **υιοθετούν** συμπεριφορές, **στάσεις**, νοοτροπίες και αξίες, οι οποίες επηρεάζουν την ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους. Ταυτόχρονα, επιβάλλεται εξισορρόπηση του δικαιώματος της ελευθερίας του λόγου και της προστασίας των δικαιωμάτων των παιδιών, συμπεριλαμβανομένης και της αξιοπρέπειάς τους. Παρόλο που σε μια τέτοια προσπάθεια εξεύρεσης ισορροπιών είναι δυνατό να προκύψουν συγκρούσεις και αντιδέσεις, θεωρώ ότι μέσα από τις κρίσεις αυτές μπορεί να επέλθει η αλλαγή και η πρόοδος στο συγκεκριμένο θέμα.

Απόσπασμα δημοσίευσης της Λήδας Κουρουμπά, Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού (Λευκωσία, Ιούνιος, 2011), από τον ιστότοπο childcom

Επεξεργαζόμαστε το κείμενο, ώστε να συνάγουμε τη σημασία των λέξεων από τα μορφολογικά συστατικά τους και τα συμφραζόμενα

1. Βασιστείτε στα κειμενικά συμφραζόμενα και στα μορφολογικά συστατικά (προθήματα, επιθήματα, ρίζα) των υπογραμμισμένων λέξεων της 1ης παραγράφου για να καταλάβετε τη σημασία τους. Είναι μία χρήσιμη στρατηγική για τη συναγωγή της σημασίας μίας άγνωστης λέξης, πριν χρησιμοποιήσετε το λεξικό.
2. Να εφαρμόσετε τις στρατηγικές αυτές για την κατανόηση των λέξεων με έντονη γραμματοσειρά του ακόλουθου αποσπάσματος από εφημερίδα ευρείας κυκλοφορίας:

Αναζητείται μια καλή είδηση

Στον ρυθμό της απαισιόδοξης νότας που «χορεύει» η χώρα μας αυτόν τον δύσκολο καιρό της **απύθμενης** οικονομικής κρίσης, η κοινωνία της πληροφορίας **διολισθαίνει** προς την παραπληροφόρηση και την **υπερπληροφόρηση**· με τις αμέτρητες καθημερινές **ποικιλόμορφες** οικονομικές και κοινωνικές αναλύσεις, πολλές από τις οποίες προκαλούν σύγχυση τόσο με τα **διασταυρούμενα** πυρά τους όσο και με τις σύντομες διαψεύσεις τους, το αποτέλεσμα είναι η κοινωνία της γνώσης, για την οποία **δριαμβολογούσαμε**, να έχει **μεταλλαχθεί** σε κοινωνία της **απόγνωσης**.

Διασκευασμένο άρθρο του Στ. Αλαχιώτη, 13/6/2010, εφημερίδα *Το Βήμα*

Συνειδητοποιούμε τους παράγοντες των λεξιλογικών επιλογών των συγγραφέων/ομιλητών/-τριών

1. Ποιες λεξικές ομάδες υπερισχύουν στο Κείμενο 1; Για ποιον λόγο συμβαίνει αυτό, κατά τη γνώμη σας;
2. Πολλές λέξεις του Κειμένου 1 ανήκουν σε εξειδικευμένο λεξιλόγιο, με αποτέλεσμα να μη γίνονται κατανοητές από τον μέσο αναγνώστη. Το γεγονός αυτό καθιστά το κείμενο περιορισμένης καταλληλότητας και ευστοχίας;
3. Συνήθως, λέμε ότι η αισθητική ποικιλία, δηλαδή, η αποφυγή της επανάληψης της ίδιας λέξης και η αντικατάστασή της με συνώνυμες λέξεις ή εκφράσεις, αποτελεί πλεονέκτημα ενός κειμένου. Στο Κείμενο 1, μία λέξη/κύριο όνομα επαναλαμβάνεται σε κάθε παράγραφο: αυτό συνιστά μειονέκτημα του κειμένου ή στοιχείο εκφραστικής επανάληψης, δηλαδή, επανάληψης της ίδια λέξης με συγκεκριμένο επικοινωνιακό στόχο;

4. Να συντάξετε ένα πολύ σύντομο κείμενο, σαν μικρό διαφημιστικό σημείωμα, όπου θα διαφημίζετε ένα ενημερωτικό μέσο ή μέσο κοινωνικής δικτύωσης. Ο στόχος σας είναι να πείσετε τον αποδέκτη του διαφημιστικού μηνύματος να επιλέξει και να χρησιμοποιήσει το συγκεκριμένο μέσο. Αξιοποιήστε τους γλωσσικούς τρόπους του κειμένου αναφοράς.
5. Στη 2η παράγραφο του Κειμένου 2 οι λέξεις με την έντονη γραμματοσειρά χρησιμοποιούνται μεταφορικά. Να τις αντικαταστήσετε με λέξεις με κυριολεκτική σημασία. Τι χάνει και τι κερδίζει το κείμενο στη μία και την άλλη περίπτωση;
6. Πολλοί προτείνουν για λέξεις, όπως η λέξη υιοθετώ της 2ης παραγράφου του Κειμένου 2, να αντικατασταθούν από άλλες λέξεις, όπως η λέξη τεκνοθετώ, ώστε να μην υπάρχουν σεξιστικές συνυποδηλώσεις. Πώς θα σχολιάζατε τις προτάσεις αυτές;

Εμπλουτίζουμε τις γνώσεις μας για τους σημειωτικούς τρόπους

Κείμενο 1

Η ενημέρωση στην Ελλάδα

Γράφημα από άρθρο του Γ. Ελαφρού, 16/6/2022, εφημερίδα *Η Καθημερινή*

Η ενημέρωση στην Ελλάδα

		Κάτω των 35 ετών	Άνω των 35 ετών
Κύρια πηγή ενημέρωσης ανά ηλικία	Διαδίκτυο	74%	64%
	Τηλεόραση	18%	30%
	Τύπος	5%	3%
	Ραδιόφωνο	3%	4%
Κύριος τρόπος εύρεσης ειδήσεων στο Διαδίκτυο	Μηχανές αναζήτησης	34%	26%
	Μέσα κοινωνικής δικτύωσης	34%	25%
	Ενημερωτικές ιστοσελίδες	13%	24%
	Σάιτ συλλογής ειδήσεων	9%	9%
	Ειδοποιήσεις στο κινητό	5%	8%
	e-mail newsletter	4%	6%

ΠΗΓΗ: Έκθεση 2022 για την Ενημέρωση στο Διαδίκτυο του Ινστιτούτου Reuters για τη Μελέτη της Δημοσιογραφίας του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης – στοιχεία για την Ελλάδα

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Επεξεργαζόμαστε το κείμενο, ώστε να κατανοήσουμε τους σημειωτικούς τρόπους

1. Στο παραπάνω πολυτροπικό κείμενο, ποιοι σημειωτικοί τρόποι αξιοποιούνται;
2. Σε ποιον κειμενικό τύπο ανήκει το παραπάνω πολυτροπικό κείμενο;

Συνειδητοποιούμε τους παράγοντες των σημειωτικών επιλογών των σχεδιαστών των κειμένων

1. Παρατηρήστε στο παραπάνω διάγραμμα τα σχήματα (βέλη, πίνακας), αλλά και τη μορφή (χρώμα, τύπος, μέγεθος) της γραμματοσειράς. Να εξηγήσετε τι εξυπηρετούν, κατά τη γνώμη σας, οι συγκεκριμένες επιλογές των σημειωτικών τρόπων. Επηρεάζουν οι επιλογές αυτές τη γραμμικότητα ή τον παλινδρομικό χαρακτήρα της ανάγνωσης του κειμένου;
2. Μπορείτε να προτείνετε σημειωτικές μεταβολές (π.χ. στο χρώμα, στα σχήματα) που θα μπορούσαν, κατά τη γνώμη σας, να αναδείξουν περισσότερο την πληροφορία του διαγράμματος;
3. Να μετασχηματίσετε το 1ο ή το 2ο πεδίο του διαγράμματος σε γλωσσικό κείμενο. Να αξιοποιήσετε σημειωτικούς τρόπους του κειμενικού σχεδιασμού (γραμματοσειρά, μέγεθος γραμμάτων, έντονους/πλάγιους χαρακτήρες, υπογράμμιση, χρώματα κ.ά.), για να αναδείξετε τις σημαντικότερες πληροφορίες.

Κατανοούμε και συνδέτουμε κείμενα

Κατανοούμε γραπτά και ψηφιακά κείμενα

Κείμενο 1 Έρευνα: Αποτελεί το Tik Tok μέσο ενημέρωσης για τους εφήβους;

Πριν από την ανάγνωση

1. Προτού διαβάσετε το κείμενο, τι θα απαντούσατε στο ερώτημα του τίτλου;
2. Τι προσδοκίες έχετε για το περιεχόμενο ενός δημοσιογραφικού άρθρου με το συγκεκριμένο θέμα;

Είναι γνωστό ότι οι έφηβοι ενημερώνονται κατά κύριο λόγο από τα κοινωνικά δίκτυα. Όμως πώς επιλέγουν τι θα διαβάσουν και τι θα μοιραστούν και με ποια κριτήρια αξιολογούν την αξιοπιστία των ειδήσεων; Αποτελεί το TikTok μέσο ενημέρωσης;

Όπως προέκυψε σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε πριν από λίγους μήνες στο πλαίσιο διδακτορικής διατριβής στο τμήμα Δημοσιογραφίας και ΜΜΕ του ΑΠΘ, με προσωπικές συνεντεύξεις σε 19 κορίτσια και αγόρια 13-15 ετών, τα παιδιά προσπαθούν να είναι προσεκτικοί αναγνώστες: δίνουν προσοχή στην πηγή ενός άρθρου ή μιας ανάρτησης ή στον σύνδεσμο όπου ανακατευθύνονται. Κανένα δεν διαβάζει έντυπες ειδήσεις, όλα έχουν χαμηλή εμπιστοσύνη στα επαγγελματικά ΜΜΕ, βρίσκουν τις ειδήσεις στην τηλεόραση «βαρετές, μη ελκυστικές και άσχετες με τη ζωή» και αν κάτι τους κινήσει την προσοχή, το αναζητούν «στο Google». Όλα προτιμούν να ενημερώνονται από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, κυρίως Tik Tok (ειδικά τα κορίτσια), Instagram και YouTube, διότι «από το βίντεο μαθαίνεις τα γεγονότα», αν και «μόνο από το κείμενο μπορείς να μάθεις λεπτομέρειες». Όλα ενημερώνονται από αναρτήσεις φίλων τους ή «έμπιστων λογαριασμών», οι οποίοι χρησιμεύουν ως αξιόπιστα «φίλτρα»: «αν πολλοί φίλοι μου το ποστάρουν, πρέπει να είναι αλήθεια». Ενδιαφέρονται όλα για κοινωνικά ζητήματα. Ταυτόχρονα, όλα πιστεύουν ότι είναι επαρκώς και σωστά πληροφορημένα για το τι συμβαίνει στην Ελλάδα και τον κόσμο. Σύμφωνα με την έρευνα, οι έφηβοι αξιολογούν το περιεχόμενο των ειδήσεων είτε με «επαγγελματικούς» τρόπους (ανάγνωση πολλαπλών πηγών, αναζήτηση δεικτών αξιοπιστίας, διασταύρωση με αξιόπιστους ιστότοπους) είτε με τη χρήση περισσότερο «αφελών» δεικτών, όπως για παράδειγμα «φαίνεται επαγγελματικό» ή «φαίνεται σωστό». Το κύριο εργαλείο ελέγχου είναι το Google search (η μόνη μηχανή αναζήτησης που δήλωσαν ότι γνωρίζουν), όπου όμως δεν διαβάζουν πέρα από την πρώτη σελίδα, ενώ δεν γνωρίζουν πώς οι πληροφορίες «ανεβαίνουν» εκεί (πιστεύουν ότι τις δημοσιεύουν χρήστες, όπως στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης). Πολλά παιδιά εφαρμόζουν μάλλον διαισθητικά κριτήρια, όπως η προσωπική γνώση ή η συμβατότητα με προσωπικές απόψεις ή κοινωνικά και συναισθηματικά στοιχεία για να αποφασίσουν ποια αποτελέσματα αναζήτησης «είναι σωστά». Πάντως, όλα δήλωσαν ότι δεν θα μοιράζονταν ποτέ μια ανάρτηση εάν πίστευαν ότι δεν ήταν ακριβής, κάτι που σημαίνει ότι φαίνεται να γνωρίζουν τις ηθικές διαστάσεις της υπεύθυνης ανταλλαγής ακριβών πληροφοριών. Δηλώνουν ότι ξέρουν τι συμβαίνει στον κόσμο, όμως, η πληροφόρηση από μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι αποσπασματική, ανεξέλεγκτη και τυχαία· όλες οι αναρτήσεις μοιάζουν μεταξύ τους, είτε αναφέρονται στην επικαιρότητα, είτε σε ασήμαντα πράγματα. Το να επηρεάζονται από ακραίες θέσεις ίσως δεν είναι το πιο σημαντικό πρόβλημα· σοβαρότερο είναι ότι οι έφηβοι θεωρούν αυτό ως το φυσικό τους περιβάλλον και «συνηθίζουν» στην «ρηχή» ανάγνωση, την αποσπασματική προσοχή, τους γρήγορους συμπερασμούς, την υιοθέτηση απόψεων με συναισθηματικά κίνητρα και χωρίς λογικά κριτήρια.

Διασκευασμένο απόσπασμα άρθρου της Λ. Γιάνναρου, 10/3/2022, εφημερίδα *Η Καθημερινή*

Κατά την ανάγνωση

1. Να αριθμήσετε πάνω στο Κείμενο 1 τις δηλώσεις των παιδιών που συμμετείχαν στην έρευνα για τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και την πληροφόρηση γενικά. Από τις δηλώσεις που αριθμήσατε, να επισημάνετε εκείνες που σας βρίσκουν σύμφωνους/-ες και εκείνες, αν υπάρχουν, με τις οποίες διαφωνείτε. Να εξηγήσετε τον λόγο της διαφοροποίησής σας.
2. Ποια προβλήματα προκύπτουν, σύμφωνα με το κείμενο, από την τάση των παιδιών να ενημερώνονται από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης;
3. Για ποιον λόγο θεωρείτε ότι το συγκεκριμένο δημοσιογραφικό κείμενο αποτελεί σύνθεση περιγραφικού και εξηγητικού κειμενικού αποσπάσματος;

Μετά την ανάγνωση

1. *«αν πολλοί φίλοι μου το ποστάρουν, πρέπει να είναι αλήθεια»*: να υποστηρίξετε ή να αντικρούσετε αυτόν τον ισχυρισμό σε ένα σύντομο κείμενο (80-100 λέξεων) που θα αναρτήσετε ως σχόλιο στον ιστότοπο όπου δημοσιεύθηκε το κείμενο, κάτω από αυτό.
2. *«Το να επηρεάζονται από ακραίες δέσεις ίσως δεν είναι το πιο σημαντικό πρόβλημα· σοβαρότερο είναι ότι οι έφηβοι θεωρούν αυτό ως το φυσικό τους περιβάλλον και «συνηθίζουν» στην «ρηχή» ανάγνωση, την αποσπασματική προσοχή, τους γρήγορους συμπερασμούς, την υιοθέτηση απόψεων με συναισθηματικά κίνητρα και χωρίς λογικά κριτήρια»*: από τα προβλήματα που αναφέρονται, ποιο θεωρείς το σοβαρότερο και γιατί; Να χωριστείτε σε ομάδες, καθεμιά από τις οποίες θα υποστηρίξει τη μία από τις δύο αυτές απόψεις σε debate που θα διοργανώσει η τάξη σας.

Συνθέτουμε προφορικά και γραπτά κείμενα

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1

Γνωστό δημοτικό τηλεοπτικό κανάλι θα παρουσιάσει εκπομπή-αφιέρωμα στην επιρροή των ΜΜΕ στους νέους. Αποφασίστηκε από τον/την εκπαιδευτικό της τάξης να εκπροσωπήσετε τους συμμαθητές /τις συμμαθήτριές σας στην εκπομπή αυτή, με σύντομη εισήγηση για το θέμα των κινδύνων των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας για τους συνομηλίκους σας (προσχεδιασμένος μονόλογος). Αξιοποιήστε τα στοιχεία που θα καταγράψετε κατά το προσυγγραφικό στάδιο και λάβετε υπόψη σας τα κριτήρια αυτοαξιολόγησης κατά το μετασυγγραφικό στάδιο.

Πριν από τη συγγραφή

1. Μελετήστε το εξηγητικό Κείμενο 1 «Οι κίνδυνοι για τα παιδιά που περνούν πολύ χρόνο μπροστά από μία οθόνη», που ακολουθεί, και υπογραμμίστε τα σημεία εκείνα που θεωρείτε σημαντικά, στο πλαίσιο της προετοιμασίας του κειμένου που θα γράψετε και θα παρουσιάσετε για τους κινδύνους που προκύπτουν από την πολύωρη θέαση.

Κείμενο 1 Οι κίνδυνοι για τα παιδιά που περνούν πολύ χρόνο μπροστά από μία οθόνη

Τα παιδιά από όλο και μικρότερη ηλικία γίνονται «φίλοι» της οθόνης. Η ψηφιακή εποχή επηρεάζει πλέον τον τρόπο που μεγαλώνουν οι νέες γενιές, αλλά η αλόγιστη χρήση της τεχνολογίας μπορεί να είναι πολύ επιβλαβής για την ομαλή ψυχοσωματική ανάπτυξη του παιδιού.

Από τη στιγμή που το διαδίκτυο και οι ψηφιακές συσκευές ακολουθούν ραγδαίους ρυθμούς ανάπτυξης, έχουμε φτάσει σε ένα σημείο που οι ζωές μας δεν νοούνται χωρίς όλα αυτά τα εργαλεία στην καθημερινότητά μας. Είναι αυτονόητη η αξία τους και η χρησιμότητά τους.

Εδώ και αρκετά χρόνια στην Ευρώπη γίνεται μια προσπάθεια να διερευνηθούν οι επιπτώσεις αυτού του ψηφιακού τρόπου ζωής, κυρίως στα παιδιά. Έχει απασχολήσει όλα τα θεσμικά όργανα της Ένωσης το ζήτημα και τα μηνύματα είναι ανησυχητικά για την παιδική υγεία και ανατροφή.

Τρομερή σπατάλη χρόνου

Οι γονείς το καταλαβαίνουν καλύτερα. Η κοπιαστική καθημερινότητα, τα άγχη και οι υποχρεώσεις δυσκολεύουν την εύρεση χρόνου για το παιδί. Κι όταν βρεθεί αυτός ο χρόνος, η κούραση και η ένταση δεν βοηθούν. Η εύκολη λύση πολλές φορές είναι να κάτσει το παιδί μπροστά από μια οθόνη, για να επιτευχθεί η πολυπόθητη ηρεμία και χαλάρωση για τον γονέα.

Επιπτώσεις και στη σωματική υγεία

Οι εκτενείς έρευνες σε παγκόσμιο επίπεδο σχετίζουν την πολύωρη χρήση της οθόνης με ζητήματα υγείας.

Η παθητική δραστηριότητα μπροστά από μια οθόνη, πέραν του ότι στερεί αυτόν τον πολύτιμο χρόνο από άλλες σωματικές και αθλητικές δραστηριότητες, ευνοεί και την αυξημένη κατανάλωση ποτών και φαγητού.

Απόσπασμα άρθρου, 29/10/2021, από τον ιστότοπο iefimerida

Μετά τη συγγραφή

Να αξιολογήσετε την εισήγησή σας με βάση τα παρακάτω κριτήρια:
Δομή: Φρόντισα ώστε το άρθρο μου να έχει τίτλο σύντομο και ελκυστικό για τον αναγνώστη;
Ύφος: Φρόντισα ώστε το ύφος του άρθρου μου να είναι απλό;
Περιεχόμενο: Φρόντισα να παρουσιάσω και να εξηγήσω τους κινδύνους από την έκθεση των παιδιών στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης;
Ορθογραφία-Στίξη: Πρόσεξα την ορθογραφία των λέξεων του κειμένου μου; Φρόντισα για τη σωστή στίξη; Ξαναδιάβασα το κείμενό μου ειδικά για να ελέγξω ορθογραφία και στίξη;
Έκφραση: Έχουν εφαρμοστεί αποτελεσματικά οι μορφο-συντακτικοί κανόνες κατά τη διάρκεια της συγγραφής του κειμένου μου;

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2

Ο/Η εκπαιδευτικός του τμήματός σας σας ανέθεσε να συντάξετε ένα άρθρο για τη διαδικτυακή εφημερίδα του σχολείου σας. Το θέμα του άρθρου σας είναι τα μέσα που προτιμούν οι μαθητές/-τριες για την ενημέρωσή τους και οι λόγοι που εξηγούν αυτήν την προτίμηση. Το κείμενό σας απευθύνεται στον πιθανό αναγνώστη της ιστοσελίδας του σχολείου (συμμαθητές/-τριες, καθηγητές/-τριες, γονείς, κάτοικοι περιοχής κ.ά.). Είναι σκόπιμο να αξιοποιήσετε δεδομένα από το κείμενο αναφοράς και να λάβετε υπόψη τα κριτήρια αυτοαξιολόγησης.

Πριν από τη συγγραφή

1. Διαβάστε το παρακάτω άρθρο και επιλέξτε τα δεδομένα που θεωρείτε σημαντικότερα, προκειμένου να τα αξιοποιήσετε στη συνέχεια στο δικό σας κείμενο.

Κείμενο 2 Χαμηλά η εμπιστοσύνη στα μέσα μαζικής ενημέρωσης

Πολύ χαμηλή είναι η εμπιστοσύνη των Ελλήνων στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, για τα οποία πιστεύουν σε συντριπτικό βαθμό πως βρίσκονται υπό την αδέμιτη επιρροή πολιτικών και επιχειρηματικών συμφερόντων. Μάλιστα, οι κάτοικοι της Ελλάδας καταγράφονται ως οι λιγότερο ικανοποιημένοι από τα μίντια μεταξύ των 46 χωρών που περιλαμβάνονται στην ετήσια έκθεση για την ενημέρωση στο Διαδίκτυο (Digital News Report) του Ινστιτούτου Reuters για τη Μελέτη της Δημοσιογραφίας του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης.

Όσον αφορά το μέσο που επιλέγεται για ενημέρωση, καταγράφονται μεγάλες διαφορές με βάση την ηλικία. Όσοι είναι κάτω των 35 ετών ενημερώνονται κυρίως μέσω Ίντερνετ σε ποσοστό 74%, έναντι 64% των μεγαλύτερων. Η τηλεόραση είναι η κύρια πηγή ενημέρωσης για το 30% των άνω των 35 και μόλις για το 18% των νεότερων. Οι εφημερίδες επιλέγονται ως κύριο μέσο για το 3% των άνω των 35 και το 5% των κάτω των 35, ενώ το ραδιόφωνο βρίσκεται στο 3%-4%.

Αξίζει να δούμε το πώς «συναντούν» τις ειδήσεις οι κάτω των 35 ετών. Μόλις το 13% αναζητά τις ειδήσεις σε ενημερωτικές ιστοσελίδες (έναντι 24% των άνω των 35). Οι περισσότεροι «πέφτουν» πάνω στις ειδήσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (34%) ή αναζητούν δέματα της επικαιρότητας σε μηχανές αναζήτησης (34%).

Όσον αφορά τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, από το Facebook ενημερώνεται κυρίως το 44% (έναντι 56% στους μεγαλύτερους), από το YouTube το 41% (έναντι 35%), ενώ ανερχόμενος είναι ο ρόλος του Instagram, που ήδη προτιμάει το 34% των κάτω των 35 ετών.

Απόσπασμα άρθρου του Γ. Ελαφρού, 16/6/2022, εφημερίδα *Η Καθημερινή*

Μετά τη συγγραφή

Αξιολογήστε το κείμενό σας ως προς τα ακόλουθα κριτήρια:
Δομή: Φρόντισα, ώστε το άρθρο μου να έχει τίτλο σύντομο και ελκυστικό για τον αναγνώστη;
Ύφος: Φρόντισα, ώστε το ύφος του άρθρου μου να είναι απλό;
Περιεχόμενο: Φρόντισα, να παρουσιάσω και να εξηγήσω τις απόψεις μου/τα επιχειρήματά μου;
Ορθογραφία/στίξη/έκφραση: Πρόσεξα την ορθογραφία των λέξεων του κειμένου μου; Φρόντισα για τη σωστή στίξη και την έκφρασή μου;

Συμμετέχουμε σε επικοινωνιακή δράση

Ενημέρωση για τη δράση
Με την καθοδήγηση του καθηγητή/της καθηγήτριάς σας, θα οργανωθείτε σε ομάδες: το θεματικό πεδίο με το οποίο θα ασχοληθείτε είναι αυτό των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης. Συγκεκριμένα, η τάξη σας θα μετατραπεί σε διαδικτυακό κανάλι του youtube και θα διοργανώσει μία μαραθώνια εκπομπή με θέμα: «***Παιδευμένοι στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης***». Ειδικότερα, τρεις μαθητές/-τριες θα λειτουργήσετε ως δημοσιογράφοι (θα έχετε από δύο βοηθούς ο καθένας) και θα πάρετε συνεντεύξεις από τέσσερις εφήβους - φανατικούς χρήστες των ψηφιακών μέσων, έναν ερευνητή των μέσων κοινωνικής δικτύωσης/επικοινωνιολόγο, δύο άτομα μεγαλύτερης ηλικίας που αδυνατούν να κατανοήσουν πλήρως τη νέα ψηφιακή μιντιακή πραγματικότητα (π.χ. γονείς, κηδεμόνες, καθηγητές/-τριες), ενώ έξι μαθητές/-τριες θα αποτελέσουν το κοινό που θα διατυπώνει απόψεις, θα υποβάλλει ερωτήσεις και θα καταθέτει αξιολογήσεις των λεγομένων από τους καλεσμένους που δίνουν τη συνέντευξη (όλους τους ρόλους, φυσικά, τους υποδύονται μαθητές/-τριες).

Προετοιμασία για τη δράση
Θα αναζητήσετε κείμενα (δημοσιογραφικά και επιστημονικά άρθρα, τηλεοπτικές εκπομπές και βίντεο, podcast, συνεντεύξεις, αναρτήσεις, δημοσιεύσεις, βιβλία κ.ά.) με περιεχόμενο σχετικό με το θέμα της εκπομπής. Κάθε μαθητής/-τρια θα τα επεξεργαστεί και θα τα αξιοποιήσει ανάλογα με τον ρόλο που υποδύεται: θα επιλέξει σχετικό υλικό και θα απορρίψει άλλο.

Αξιολόγηση των προσχεδιασμένων κειμένων σας και των σημειώσεών σας πριν από τη συμμετοχή σας στο παιχνίδι ρόλων
Το κάθε κείμενο θα αξιολογηθεί ως προς το περιεχόμενό του (ποσότητα πληροφοριών σε σχέση με τους δέκτες), τη δομή και τη γλώσσα του (αν, δηλαδή, τηρήθηκαν οι δομικές και οι γλωσσικές συμβάσεις του κειμενικού είδους όπου ανήκει), την έκφρασή του και την πολυτροπική ενορχήστρωσή του.

Τελική αξιολόγηση
Μετά τη μαραθώνια εκπομπή, το σύνολο των μαθητών/-τριών της τάξης σε συνεργασία με τον/τη φιλόλογο θα αξιολογήσετε την εκφορά του λόγου των συμμαθητών/-τριών σας, το ύφος και την εκφραστική ακρίβεια, την εναρμόνισή τους με την επισημότητα ή τη συνομιλιακότητα/προφορικότητα που χαρακτήριζε την εκπομπή σε διάφορες φάσεις της, την πληρότητα του περιεχομένου των απαντήσεων και την ευστοχία των ερωτήσεων, τη ροή και την ευχέρεια του λόγου τους, τις παραγλωσσικές κινήσεις κι εκφράσεις τους, τον επιτονισμό και τον ρυθμό τους, το άνοιγμα και το κλείσιμο της παρέμβασής τους, την τήρηση των κανόνων εναλλαγής ομιλητή/-τριας, λήψης και παράδοσης του λόγου, την προσφυγή σε διακοπές ή σε παράλληλη ομιλία σε πλαίσια αποδεκτά και μη ενοχλητικά, την αποφυγή εκφραστικών και θεματικών ταμπού, τη συνοχή και τη δομή του λόγου τους. Η εφαρμογή κάθε κριτηρίου ποικίλλει ανάλογα με τον ρόλο τον οποίο υποδυόταν καθένας/-μία μαθητής/-τρια.
Αφού συνθέσετε τη συνέντευξη, θα προετοιμάσετε την παρουσίασή σας. Οι συμμαθητές/-τριές σας είναι και οι αξιολογητές/-τριές σας: θα αξιολογήσουν τη φυσικότητα των ερωτήσεων και απαντήσεων, την ευστοχία των ερωτήσεων, την πληρότητα των απαντήσεων και τις… υποκριτικές ικανότητές σας.

Καλές δημιουργίες!

Σε αυτήν την ενότητα:

Θα ασχοληθούμε με τρεις βασικούς **κειμενικούς τύπους**: την **αφήγηση** (προσωπικού βιώματος), την **επιχειρηματολογία** (σε δημοσιογραφικό άρθρο) και τη **διαδικασία** (σε επιστημονικό άρθρο).

Στη **γραμματική**, θα μελετήσουμε την **Επιρρηματική φράση** (ΕπΦ) και την **Προδετική φράση** (ΠΦ) (δομή, συντακτικές λειτουργίες, σημασιολογικός ρόλος).

Στο λεξιλόγιο, θα επανεξετάσουμε **λήμματα λεξικού**, **υπώνυμα** και **υπερώνυμα**.

Θα μελετήσουμε **συνοχικούς μηχανισμούς** και **κειμενικούς δείκτες**, τρόπους δήλωσης του χρόνου και του τόπου καθώς και προβολής της πληροφορίας.

Θα συμμετέχουμε σε δραστηριότητες **πρόσληψης** και **παραγωγής** κειμένων.

Θεματική
Ενότητα 11

...Να πηγαίνω στο σχολειό, να μαθαίνω γράμματα...

Κατακτάμε τα γλωσσικά και γνωσιακά μέσα, για να κατανοούμε και να συνθέτουμε μηνύματα

Εμπλουτίζουμε τις γνώσεις μας για τον θεματικό άξονα της ενότητας

Κείμενο 1 Άμεση ανάγκη για ένα νέο εκπαιδευτικό σύστημα

Εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, αλλαγές στα προγράμματα σπουδών, εκσυγχρονισμός στην παιδεία. Τα σενάρια είναι πολλά. Κβαντικές υπολογιστικές ταχύτητες και δίκτυα, εικονική και επαυξημένη πραγματικότητα, τεχνητή νοημοσύνη, ρομποτική, Διαδίκτυο των Πραγμάτων/Internet of Things κ.ά. μπορούν να αλλάξουν άρδην την εικόνα και το περιεχόμενο της σημερινής εκπαίδευσης. Αυτό που πρέπει να κάνουμε άμεσα είναι να οραματιστούμε το εκπαιδευτικό μοντέλο που θέλουμε. Ένα μοντέλο που θα μας εμπνέει, θα αξιοποιεί και θα ενσωματώνει τις νέες τεχνολογίες, που θα εξατομικεύει τη μαθησιακή εμπειρία και θα προετοιμάζει όλους και όλες τους/τις νέους/νέες μας για έναν κόσμο που αλλάζει συνεχώς. Που θα δημιουργεί και θα στηρίζει μια κουλτούρα διά βίου μάθησης.

Πρακτικά, πρέπει να αποφασίσουμε κατά πόσον, για να πετύχουμε το μοντέλο αυτό, πρέπει να αναπροσαρμόσουμε το υφιστάμενο σύστημα με άμεσες, αλλά σταδιακές αλλαγές, αν θα το επιδιώξουμε με μια πιο ριζοσπαστική προσέγγιση σε σχέση με τους ανθρώπους, τους χώρους, την τεχνολογία στην εκπαίδευση ή αν θα ισορροπήσουμε κάπου ενδιάμεσα. Το βέβαιο είναι ότι πρέπει να ξαναφανταστούμε την εκπαίδευση. Τους χώρους που θα λαμβάνει χώρα, όχι απλώς αντικαθιστώντας τα θρανία με στρογγυλά τραπέζια και πολύχρωμες καρέκλες, αλλά χρησιμοποιώντας πολλαπλούς φυσικούς και ψηφιακούς χώρους, μέσα και έξω από το σχολείο. Χρήση τεχνολογίας για εξατομικευμένο περιεχόμενο και παιδαγωγική προσέγγιση. Ευέλικτη ύλη μέσα από ατομικές και ομαδικές εργασίες πάνω σε θέματα που εξυπηρετούν τους μαθησιακούς στόχους και πηγάζουν από κοινωνικά και άλλα θέματα που ενδιαφέρουν την κοινότητα. Πέραν της αριθμητικής, της ανάγνωσης και της γραφής, θα επενδύεται χρόνος σε συζητήσεις, ανασκόπηση, ενδοσκόπηση και ενσυναίσθηση. Οι μαθητές θα μαθαίνουν μέσα από βιβλία και διαλέξεις, αλλά και πρακτική εμπειρία και δημιουργική έκφραση. Τα σχολεία θα είναι κόμβοι τυπικής, μη τυπικής και άτυπης μάθησης.

Διασκευασμένο απόσπασμα άρθρου του Μ. Μενελάου, 19/4/2021, εφημερίδα *Η Καθημερινή Κύπρου*

Αναστοχαζόμαστε με βάση το κείμενο

1. Ποιες αλλαγές στο εκπαιδευτικό σύστημα προτείνονται από το παραπάνω κείμενο; Να τις υπογραμμίσετε.

Ερευνούμε και μαθαίνουμε για τους κειμενικούς τύπους

Κείμενο 1 «Άρα, δεν πιστεύει σ' εμάς»

Πριν δυο μέρες, είχα μια συνάντηση με μια γνωστή μου· η κουβέντα γύριζε γύρω από τις ζωές μας, τα παιδιά, τα σχολεία, πολλές δυσκολίες να ξεπεράσεις και πολλά προβλήματα.

Εγώ δεν ανακατευόμουν ποτέ στα μαθήματα του γιου μου στο Δημοτικό. Βέβαια, δεν είχα και χρόνο· δούλευα από το πρωί μέχρι το βράδυ, ρεπό σπάνια, οι μέρες έμπαιναν και έβγαιναν. Ήταν αρκετά καλός μαθητής, όμως, το πάλευε, προσπαθούσα να ρίχνω ματιές σε όσα είχε να μάθει ή να γράψει, να έχω μια επαφή. Και με τις δασκάλες το ίδιο, δεν προλάβαινα πολύ να τις δω, μόνο στις πολύ υποχρεωτικές συναντήσεις.

Εκτός από μια φορά που εμφανίστηκα στο σχολείο ξαφνικά. Ήταν η περίοδος που θα έπαιρναν μέρος ως τάξη σε έναν διαγωνισμό μαθηματικό. Τα παιδιά είχαν περιέργεια, Πέμπτη Δημοτικού τότε, κάτι

διαφορετικό γι' αυτά. Ο γιος μου ήταν καλός, δεν κυνηγούσε, όμως, ποτέ βαθμούς, ούτε εγώ τον πίεσα ποτέ. «Να προσπαθείς ό,τι βαθμό κι αν πάρεις, η προσπάθειά σου είναι που σε μαθαίνει, όχι ο βαθμός».

Τη μέρα του διαγωνισμού, τον είδα το απόγευμα θλιμμένο. Προσπαθούσα να του πάρω κουβέντα μα δεν μου έλεγε τίποτα. Έψαξα από άλλες μαμάδες να μάθω αν έγινε κάτι στο σχολείο. Τελικά, έμαθα ότι ο διαγωνισμός έγινε, η δασκάλα όμως, θεωρώντας ότι δεν θα καταφέρουν να λύσουν τα θέματα μόνοι τους, τους ανακοίνωσε ότι θα γράψει τις απαντήσεις στον πίνακα ώστε να πάρουν όλοι 100. Τους ζήτησε μάλιστα να παραμείνει αυτό μυστικό τους. Σοκαρίστηκα. Μίλησα με τον γιο μου, ο οποίος μου εκμυστηρεύτηκε ότι ντρεπόταν να μου το πει. Έλεγε ότι δεν αξίζουν, ότι «αν τους πίστευε η κυρία, θα τους άφηνε μόνους τους να τα λύσουν».

Την άλλη μέρα το πρωί, πήγα στο σχολείο για να συζητήσω με τη δασκάλα. Της τόνισα ότι δεν υποστηρίζω τακτικές που θα μάθουν στο παιδί μου να παίρνει βαθμούς που δεν αξίζει, να μην προσπαθεί, να μάθει ότι κοροϊδεύεις το σύστημα για να μη θιγεί ο εγωισμός σου. Σχεδόν κανένας άλλος γονιός δεν με υποστήριξε. Για μένα, όμως, που δούλευα νύχτα μέρα, ήταν κάτι παραπάνω.

Ο γιος μου τώρα πια εργάζεται ο ίδιος, μεγάλωσε, του πήρε όμως χρόνο να πιστέψει στον εαυτό του, αλλά τελικά τα κατάφερε.

Μ. Μάζαρης (Schoolmarius), Ανάρτηση σε μέσο κοινωνικής δικτύωσης (Instagram), 26/11/2023 (διασκευή)

Επεξεργαζόμαστε το κείμενο, ώστε ενισχύσουμε τις γνώσεις μας για τα αφηγηματικά κείμενα

1. Ο κειμενικός τύπος του παραπάνω κειμένου είναι η ..... . Αυτό γίνεται φανερό από την ..... χρονική βαθμίδα των ρημάτων του, καθώς και από τους μηχανισμούς συνοχής που δηλώνουν.....
2. Ορισμένα παραδείγματα των παραπάνω είναι: .....
.....
.....
.....

Μπορείτε να ανατρέξετε στο Τετράδιο Εργασιών Α' (σελ. 110) για να θυμηθείτε τι είναι ο κειμενικός τύπος της αφήγησης.

Κείμενο 2 Αξιοποιώντας τα ψηφιακά παιχνίδια στην εκπαίδευση

Τα παιδιά σήμερα από νωρίς (ενίοτε υπερβολικά νωρίς) εξοικειώνονται με τις οθόνες και τα ψηφιακά παιχνίδια. Γιατί λοιπόν η εκπαίδευσή τους να μη συμβαδίζει με την πραγματικότητά τους;

Η εξέλιξη της τεχνολογίας έχει συμβάλει δυναμικά στη διαμόρφωση νέων εκπαιδευτικών μεθόδων που καθιστούν το μάθημα πιο αποδοτικό, αποτελεσματικό, ουσιαστικό και ευνοούν την ενεργότερη συμμετοχή των παιδιών σε αυτό. Ένα αναπτυσσόμενο πεδίο αποτελούν και τα εκπαιδευτικά ψηφιακά παιχνίδια που είναι ιδιαίτερα ελκυστικά στα παιδιά. Κάποια χαρακτηριστικά των παιχνιδιών αυτών, όπως η φαντασία, ο έλεγχος, η πρόκληση, η διάδραση, η επίτευξη στόχου, η ανατροφοδότηση αλλά και το εντυπωσιακό γραφιστικά περιβάλλον, προκαλούν εσωτερική υποκίνηση, ώστε οι μαθητές και οι μαθήτριες να συμμετέχουν στη μαθησιακή διαδικασία πολύ περισσότερο απ' ό,τι με τις συμβατικές μεθόδους.

Μάλιστα, από έρευνα που έγινε για τη χρήση των παιχνιδιών στην εκπαίδευση, διαπιστώθηκε ότι αποτελούν πηγή κινήτρου για τους χρήστες και τις χρήστριες, προκειμένου να δοκιμάσουν, να αναπτύξουν και να εφαρμόσουν τις γνώσεις τους, καθώς και να μάθουν πράγματα που δεν γνωρίζουν, ενώ ταυτόχρονα διασκεδάζουν. Ο μαθηματικός Βασίλης Κράνιας δίνει τη δική του μαρτυρία σχετικά με την αξιοποίηση των εκπαιδευτικών ψηφιακών παιχνιδιών: «Είχε πολύ ενδαρρυντικά και μετρήσιμα αποτελέσματα από την αρχή. Τα παιδιά εκδήλωσαν πολύ μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τα αντίστοιχα μαθήματα και η συμμετοχή τους αυξήθηκε θεαματικά. Αυξήθηκε επίσης η ενασχόλησή τους στο σπίτι γιατί ήθελαν να ασχοληθούν περισσότερο με τις ευχάριστες αυτές εφαρμογές». [...]

Οι εφαρμογές παρέχουν διαδραστικό περιεχόμενο στο οποίο ο εκπαιδευόμενος/η εκπαιδευόμενη έχει την επιλογή της απόφασης, ακριβώς όπως και στα παιχνίδια. Προωθούν δεξιότητες εκμάθησης, δημιουργούν κίνητρα συμμετοχής και αποτελούν μια ελκυστική μαθησιακή εμπειρία. «Η στάση των παιδιών έγινε σαφέστατα πιο θετική και αυτό είναι πάρα πολύ σημαντικό», επιβεβαιώνει ο κ. Κράνιας.

Η ανατροφοδότηση που προσφέρουν συμβάλλει στο να αναπτύσσουν οι μαθητές και οι μαθήτριες νέες ικανότητες όπως την ενεργητικότητα και την παράλληλη επεξεργασία πληροφοριών, καθώς και να παρακινούνται να δοκιμάσουν πιο σύνθετες καταστάσεις με αλλαγή «πίστας» ή επιπέδου.

Ένα ακόμη πλεονέκτημα αποτελεί η εξατομικευμένη παροχή γνώσης, αφού μια τέτοια εφαρμογή μπορεί να επικεντρωθεί σε συγκεκριμένες αδυναμίες των μαθητών και μαθητριών και στην κάλυψη των κενών τους. Επιπρόσθετα, προσφέρεται πρακτική εφαρμογή της γνώσης, με αποτέλεσμα την ενίσχυση των μνημονικών ικανοτήτων και της στρατηγικής επίλυσης προβλήματος.

Όλα τα παραπάνω συμβάλλουν, ώστε τελικά να αυξάνονται τα κίνητρα μάθησης και να βελτιώνεται το αίσθημα αυτοεκτίμησης των παιδιών. Αξίζει μάλιστα να σημειωθεί ότι οι διαδραστικές εφαρμογές και τα εκπαιδευτικά ψηφιακά παιχνίδια αποτελούν σημαντικά χρηστικά εργαλεία για τα παιδιά που αντιμετωπίζουν μαθησιακές δυσκολίες.

Είναι λοιπόν ξεκάθαρο ότι η εισαγωγή των ψηφιακών εφαρμογών και παιχνιδιών στην εκπαίδευση προσφέρει ένα ευχάριστο περιβάλλον μάθησης μέσα από το οποίο οι μαθητές και οι μαθήτριες προσεγγίζουν καλύτερα τις έννοιες που μελετούν και για αυτό είναι σημαντικό να αξιοποιηθούν περισσότερο.

Διασκευασμένο άρθρο της Lifo team αντλημένο από τον ιστότοπο lifo, 9/2/2024

Επεξεργαζόμαστε το κείμενο, ώστε ενισχύσουμε τις γνώσεις μας για τα επιχειρηματολογικά κείμενα

1. Ποιο είναι το θέμα του κειμένου και σε ποιο συμπέρασμα καταλήγει στην τελευταία παράγραφο;
2. Αναγνωρίστε τους λόγους για τους οποίους το κείμενο είναι επιχειρηματολογικό. Εντοπίστε την αρχική θέση και τον τρόπο με τον οποίο γίνεται προσπάθεια να πειστεί ο αναγνώστης/η αναγνώστρια να την υιοθετήσει (σε ποιες ιδέες στηρίζεται η αρχική άποψη;). Θυμηθείτε να χρησιμοποιήσετε τη θεωρία του κειμενικού τύπου της επιχειρηματολογίας και βασιστείτε στο περιεχόμενο του δοσμένου κειμένου.
3. Να αναδείξετε το δομικό σχήμα των επιχειρηματολογικών κειμένων στο παραπάνω κείμενο. Μπορείτε να ανατρέξετε στο Τετράδιο Εργασιών Α' (σελ. 111).

Διαδραστική δραστηριότητα για την επιχειρηματολογία

Κείμενο 3 Προαπαιτούμενα της σύγχρονης εκπαίδευσης

«Το εκπαιδευτικό σύστημα πρέπει να προσαρμοστεί στη σημερινή εποχή. Οι μαθητές και οι μαθήτριες, το κέντρο κάθε προσπάθειας στην εκπαίδευση, πρέπει να προετοιμάζονται για τον κόσμο, για διεθνή ανταγωνισμό, όχι για τον στενό ελληνικό χώρο. Τα βασικά στοιχεία που πρέπει να αποκομίζει ο μαθητής και η μαθήτρια μέσα από το σχολείο είναι η ικανότητα για κριτική σκέψη, η συγκέντρωση πληροφοριών από πολλαπλές πηγές, η αξιολόγηση των πηγών αυτών, η σύνθεση. Η εκπαίδευση οφείλει να εστιάζει στον τρόπο μάθησης για έναν κόσμο που συνέχεια αλλάζει και όχι στην αποστήθιση πληροφοριών. Να μη χανόμαστε σε επουσιώδη πράγματα και να περιορίζονται έτσι οι καλές προθέσεις εξαιτίας της πολυπλοκότητας. Ας επιλέξουμε μια αμερικάνικη προσέγγιση που βασίζεται σε ουσία και αποτέλεσμα, σε απλότητα αλλά και σε βαθύτητα. Να εμβαθύνουμε στην ελληνική γλώσσα, στην αρχαία ελληνική φιλοσοφία, στον Πλάτωνα και τον Αριστοτέλη, στη βαθιά ουσιαστική αγάπη για τη χώρα μας που θα συνοδεύει πάντα τους μαθητές και τις μαθήτριες, όταν βρίσκονται έξω από τα σύνορά της. Είναι σημαντικό στις μέρες μας να δημιουργούμε χαρακτήρες και προσωπικότητες, είναι το ίδιο σημαντικό με το να δίνουμε γνώσεις.

Το εκπαιδευτικό σύστημα οφείλει να είναι μαθητοκεντρικό, το αντίθετο από αυτό που είναι σήμερα το ελληνικό σχολείο. Σημαντικός ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού στην τάξη, της πηγής έμπνευσης δηλαδή,

να διευκολύνει τη διαδικασία της μάθησης. Για να το επιτύχουμε, είναι απαραίτητο ο καθηγητής/η καθηγήτρια να έχει τη δυνατότητα να αποδώσει ό,τι καλύτερο μπορεί, να παρέχει ένα περιβάλλον δημιουργικό, ελεύθερο, εκκολαπτήριο νέων ιδεών και νέων προσεγγίσεων, ένα ουσιαστικό ακαδημαϊκό περιβάλλον. Το σημερινό σχολείο μπορεί και πρέπει να βάλει τέτοιους στόχους. Μπορεί να δώσει την εκπαίδευση που χρειάζονται οι μαθητές/μαθήτριες και το σχολείο του 21ου αιώνα. Για να ολοκληρώσει, όμως, με επιτυχία μια τέτοια προσέγγιση, χρειάζεται τη συνδρομή της Πολιτείας. Χρειάζεται πλαίσιο αποκέντρωσης και αυτονομίας, με υψηλή μόνο εποπτεία. Χρειάζεται ελευθερία που να δίνει έμφαση στην ύλη και στον τρόπο διδασκαλίας της. Να δίνει ευκαιρίες στους καθηγητές και στις καθηγήτριες να εκπαιδευτούν για ένα διαφορετικό σχολείο, να είναι καινοτόμοι/καινοτόμες. Να αξιοποιούν με τον καλύτερο τρόπο τα μέσα που έχουν στη διάθεση τους και τις εγκαταστάσεις του σχολείου τους. Να έχουν ευθύνη και να λογοδοτούν για τα αποτελέσματα που παράγουν».

Διασκευασμένο απόσπασμα άρθρου της Μ. Σπυροπούλου (με απόψεις ειδικών σε θέματα εκπαίδευσης), 14/4/2015, εφημερίδα *Η Καθημερινή*

Επεξεργαζόμαστε το κείμενο, ώστε ενισχύσουμε τις γνώσεις μας για τα επιχειρηματολογικά κείμενα

1. Ποιο «πρόβλημα» προσπαθεί να επιλύσει η συγγραφέας με τις προτάσεις της;
2. Μπορείτε να εντοπίσετε ενότητες του κειμένου, όπου οι προτάσεις της συγγραφέα εστιάζουν στο περιεχόμενο της εκπαίδευσης, στους ρόλους μαθητών/μαθητριών και καθηγητών/καθηγητριών, όπως και στην εκπαιδευτική πολιτική;
3. Ποια γλωσσικά στοιχεία του κειμένου αναδεικνύουν τον κατευθυντικό του χαρακτήρα;
4. Αιτιολογούνται κάποιες από τις προτάσεις της συγγραφέα για την επίλυση του προβλήματος; Με ποιον τρόπο γίνεται αυτό;

Συνειδητοποιούμε τους παράγοντες των κειμενικών επιλογών των συγγραφέων/ομιλητών/-τριών

1. Σε ποια επικοινωνιακά και κοινωνικοπολιτισμικά περιβάλλοντα θα εντοπίζατε κείμενα όπως τα παραπάνω;
2. Σε ποιο κειμενικό είδος ανήκει καθένα από τα παραπάνω κείμενα; Ποια στοιχεία τους σας οδήγησαν στην υπαγωγή τους στο είδος αυτό; Ελέγξτε και τον/τη συγγραφέα τους, όπως και το μέσο στο οποίο δημοσιεύθηκαν (αναφέρονται στο τέλος κάθε κειμένου ως πηγές).
3. Ποιος είναι ο σκοπός του καθενός κειμένου;
4. Αναγνωρίζετε το επιχειρηματολογικό οργανωτικό σχήμα στο Κείμενο 2; Για ποιον λόγο θεωρείτε ότι επιλέχθηκε και ποιος είναι ο ρόλος του στο κείμενο;
5. Ήρθε η ώρα να αφηγηθείτε σε γνωστούς σας ένα περιστατικό σχετικό με τη σχολική χρονιά που ολοκληρώνεται! Αναρτήστε σε ένα κοινωνικό δίκτυο που χρησιμοποιείτε ένα κείμενο (περίπου 120 λέξεων) για ένα συμβάν το οποίο είτε θεωρείτε σημαντικό είτε σας φαίνεται αστείο είτε σας προβλημάτισε. Σε κάθε περίπτωση, στόχος σας είναι να μοιραστείτε την εμπειρία σας με παιδιά που βιώνουν ανάλογες στιγμές με εσάς (π.χ. τις δυσκολίες του Γυμνασίου, τις χαρές της καθημερινότητας ενός/μιας εφήβου).
6. Συνθέστε ένα σύντομο (περίπου 120 λέξεων) ηλεκτρονικό μήνυμα προς το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, στο οποίο να επιχειρηματολογείτε σχετικά με το γιατί θεωρείτε χρήσιμη και ευχάριστη τη χρήση ηλεκτρονικών παιχνιδιών στην εκπαίδευση.

Διερευνούμε το μορφολογικό σύστημα της ελληνικής

Επιρρηματική και Προδετική Φράση

Κείμενο 1 Περί εξετάσεων...

Κι ενώ περνά μια ολόκληρη χρονιά στο Γυμνάσιο **ευχάριστα** ή **άσχημα για τον καθένα μας**, έρχεται αυτή η μεγάλη ώρα κάποια στιγμή. Ο μήνας των εξετάσεων! Κι ο πρώτος για κάθε μαθητή και μαθήτρια στην πρώτη τάξη. Πώς νιώθετε που **σε μια εβδομάδα** θα ξεκινήσετε; Εγώ έχω λίγο άγχος για τ' αρχαία... και ποιος δεν έχει!

Σε καταλαβαίνω, ούτε κι εγώ τα μπορώ! Ευτυχώς εμείς γράφουμε πρώτο μάθημα ιστορία. Κάτι είναι κι αυτό!

Εγώ **για τις εξετάσεις τ σχολείου σχεδόν καθόλου** δν αγχώνομαι, σε αντίθεση **με τις εξετάσεις γαλλικών κ αγγλικών**...

Παιδιά το μόνο που έχετε να κάνετε είναι να ηρεμήσετε... μόλις γράψετε το πρώτο μάθημα και παραδώσετε το γραπτό **στον επιτηρητή** θα δείτε πως δεν είναι και **τόσο τραγικά** τα πράγματα... καλή σας επιτυχία λοιπόν...

Εγώ τρελαίνομαι να γράφω διαγωνίσματα, να δίνω εξετάσεις κτλ. κτλ. από εξαπανέκαδεν.

Από εξαπανέκαδεν; Μάλλον εννοείς ότι **ανέκαδεν** σου άρεσε. Και για να είμαι on topic, αγχώνομαι αλλά **σε φυσιολογικά πλαίσια**.

Όποιος είναι διαβασμένος **πολύ** δν έχει τπτ ν φοβηθεί και δν αγχώνεται.

Βλέπω τα διαγωνίσματα σαν πρόκληση. Σαν να παίζω στο «ποιος θέλει να γίνει εκατομμυριούχος». Το άγχος είναι μέχρι να απαντήσω **περίπου** δυο τρεις ερωτήσεις και να πιάσω το πρώτο «μαξιλαράκι». Μετά με πιάνει το πείσμα. Μόνο που δεν έχω τη βοήθεια του τηλεφώνου ή του 50-50.

Διασκευασμένα αποσπάσματα από συζήτηση μαθητών, από τον μαθητικό ιστότοπο ischool
Έχει διατηρηθεί ο τρόπος γραφής των σημειωμάτων των μαθητών/-τριών

Μελετάμε το κείμενο, ώστε να ενισχύσουμε τις συντακτικές μας γνώσεις, για να συνθέτουμε κείμενα με ακρίβεια λόγου

1. Σε ποια λεξική ομάδα ανήκουν οι υπογραμμισμένες λέξεις με την έντονη γραμματοσειρά; Ποιες λέξεις του κειμένου προσδιορίζουν;
2. Υπάρχουν υπογραμμισμένες λέξεις με έντονη γραμματοσειρά που δέχονται προσδιορισμούς; Σε ποια λεξική ομάδα ανήκουν οι προσδιορισμοί τους;

Όπως συμβαίνει με τα **ονόματα** και τα **επίθετα**, έτσι και τα **επιρρήματα** είναι **κεφαλές επιρρηματικών φράσεων**: οι τελευταίες μπορεί να είναι **μονολεκτικές/απλές επιρρηματικές φράσεις**, όταν αποτελούνται αποκλειστικά από το **επίρρημα-κεφαλή** (π.χ. *ευχάριστα, άσχημα, τόσο, ανέκαδεν, περίπου*), ή **περιφραστικές/επαυξημένες**, όταν το επίρρημα-κεφαλή προσδιορίζεται από άλλο **επίρρημα** (π.χ. σχεδόν καθόλου).

3. Σε ποιες από τις ακόλουθες ερωτήσεις απαντούν οι υπογραμμισμένες, μονολεκτικές ή περιφραστικές, επιρρηματικές φράσεις του κειμένου; *πόσο; πότε; πού; πώς;* (τα ερωτηματικά επιρρήματα αυτά συνδυάζονται με την **προσδιοριζόμενη από την επιρρηματική φράση** ρηματική ή επιθετική φράση).
4. Στο απόσπασμα του κειμένου «**Ευτυχώς**, εμείς γράφουμε πρώτο μάθημα ιστορία. Κάτι είναι κι αυτό!» το επίρρημα «**ευτυχώς**» απαντάει σε κάποια από τις ερωτήσεις *πόσο, πότε, πώς ή πού*;
5. Να επεξεργαστείτε τις **προθετικές φράσεις** του κειμένου (έχουν επισημανθεί με έντονη γραμματοσειρά, χωρίς υπογράμμιση). Με ποιες άλλες φράσεις συνδυάζονται στο πλαίσιο μίας προθετικής φράσης; Ποιες λέξεις ή φράσεις του κειμένου συμπληρώνουν ως υποχρεωτικά συνεμφανιζόμενα στοιχεία ή προσδιορίζουν ως μη υποχρεωτικά συνεμφανιζόμενα στοιχεία;

Οι **προδέσεις** αποτελούν **κεφαλές προθετικών φράσεων**: δέχονται ως **συμπλήρωμα**, συνήθως, **ονοματικές φράσεις**.

Επεκτείνουμε το λεξιλόγιό μας

Διαδραστική δραστηριότητα για τον ρόλο του «πριν»

Κείμενο 1

σχολείο το [sxolío] & **σχολειό** το [sxoó] : **1.** εκπαιδευτικό ίδρυμα που έχει ως σκοπό τη μόρφωση και την αγωγή των παιδιών και των εφήβων και που λειτουργεί με βάση ένα επίσημα αναγνωρισμένο πρόγραμμα: *~ στοιχειώδους/μέσης εκπαίδευσης. Δημοτικό ~*, στοιχειώδους εκπαίδευσης. *~ γενικής/επαγγελματικής εκπαίδευσης. Δημόσιο/Ιδιωτικό ~. Νυχτερινό*~.. Ειδικό ~*, για παιδιά με σωματικές ή με ψυχικές αναπηρίες. *~ εργασίας *.* ‖ *Το κρυφό σχολειό*, που λειτούργησε μυστικά στα χρόνια της Τουρκοκρατίας. *Κατηχητικό *~.* **α.** το κτίριο όπου στεγάζεται το παραπάνω εκπαιδευτικό ίδρυμα: *Καινούριο/σύγχρονο ~. Η αυλή/οι αίθουσες του σχολείου. Πηγαίνω στο ~.* **β.** η εκπαίδευση που παρέχεται, τα μαθήματα που διδάσκονται στο παραπάνω εκπαιδευτικό ίδρυμα: *Πηγαίνω ~*, φοιτώ στο σχολείο. *Το ~ αρχίζει στις οκτώ και τελειώνει στη μία. Αγαπώ το ~. Δε μου αρέσει το ~. Τα σχολεία ανοίγουν /κλείνουν*, αρχίζει/τελειώνει το σχολικό έτος. *Φέτος τελειώνω το ~*, αποφοιτώ από το σχολείο. *Βγάζω ένα μαθητή από το ~*, του διακόπτω τη φοίτηση. *Βγάζω το ~*, συμπληρώνω τον πλήρη κύκλο σπουδών. *Στέλνω το παιδί στο ~*, για να παρακολουθήσει τα μαθήματα. **γ.** το σύνολο των μαθητών και του προσωπικού ενός σχολείου: *Σήμερα όλο το ~ θα πάει εκδρομή. Αυτή την καθηγήτρια την αγαπάει όλο το ~.* **2.** (μτφ.) περιβάλλον όπου το άτομο αποκτά εμπειρίες απαραίτητες για τη ζωή του: *Η κοινωνία είναι ένα μεγάλο ~. Διδάχτηκε πολλά από το ~ της ζωής.*

[λόγ. < ελνστ. *σχολεῖον* `χώρος διδασκαλίας, *σχολή*΄ & σημδ. γαλλ. école & γερμ. Schule < λατ. schola < αρχ. *σχολή*· συνίζ. για αποφυγή της χασμ.]

Από το *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*, από τον ιστότοπο Η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα (greek-language.gr)

Μελετάμε το κείμενο, ώστε να εμπλουτίσουμε το λεξιλόγιό μας, για να συνδέτουμε κείμενα με ακρίβεια λόγου και εκφραστική ποικιλία

1. Μπορείτε να καταγράψετε, μελετώντας το λήμμα του λεξικού (Κείμενο 1), τις διαφορετικές σημασίες της λέξης ***σχολείο*** σε διαφορετικές κάρτες, στη μία πλευρά τους (σε κάθε κάρτα, καταγράφεται μία από τις σημασίες)· στην άλλη πλευρά μπορείτε να αντιγράψετε από το λεξικό παραδείγματα γλωσσικής χρήσης για κάθε σημασία. Τις κάρτες αυτές μπορείτε να τις πλαστικοποιήσετε. Επίσης, στην άλλη πλευρά κάθε κάρτας, μπορείτε να καταγράψετε και σημασίες/ορισμούς για τις υποκατηγορίες των σχολείων ως εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, οι οποίες αναφέρονται ως **συμφράσεις** στο λεξικό και αντίστοιχα παραδείγματα χρήσης των όρων αυτών στην καθημερινή επικοινωνία. Στη συνέχεια, μπορείτε να παίξετε ένα παιχνίδι ανά ομάδες μαθητών/μαθητριών: κάθε μαθητής/μαθήτρια τραβάει μία κάρτα (όχι την πρώτη) και, αφού δει ένα **παράδειγμα χρήσης** της λέξης ***σχολείο*** στην καθημερινή επικοινωνία, οφείλει να μαντέψει, βάσει του παραδείγματος, τη σημασία της λέξης ***σχολείο*** στο συγκεκριμένο παράδειγμα. Νικητής θα είναι ο μαθητής/η μαθήτρια που θα συγκεντρώσει τους περισσότερους βαθμούς, βάσει των σωστών απαντήσεων που θα έχει δώσει.
2. Εναλλακτικά, μπορείτε να δημιουργήσετε κάρτες στη μία πλευρά των οποίων θα αναγράφεται παράδειγμα **γλωσσικής χρήσης** με τη λέξη ***σχολείο*** και στην άλλη **σημασιολογικής απόχρωσης** ή **επίπεδου ύφους** (π.χ. μεταφορική σημασία, κυριολεκτική σημασία, επίσημο ύφος, λαϊκότροπο ύφος κ.λπ.).
3. Δείτε την **ετυμολογία** της λέξης ***σχολείο***: η κοινή ρίζα με αντίστοιχες λέξεις άλλων γλωσσών τι δηλώνει για τις επαφές λαών και τις αλληλεπιδράσεις πολιτισμών;

Κείμενο 2 Τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα

Το τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα στην Ελλάδα περιλαμβάνει:

- Πρωτοβάθμια εκπαίδευση
- Δευτεροβάθμια εκπαίδευση
- Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας (ΣΔΕ)
- Μεταγυμνασιακή επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση επιπέδου 3
- Μεταδευτεροβάθμια επαγγελματική κατάρτιση επιπέδου 5
- Ανώτατη εκπαίδευση

Από τον επίσημο ιστότοπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το δίκτυο eurydice που παρέχει αναλύσεις σχετικά με τα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά συστήματα

Επεξεργαζόμαστε το κείμενο

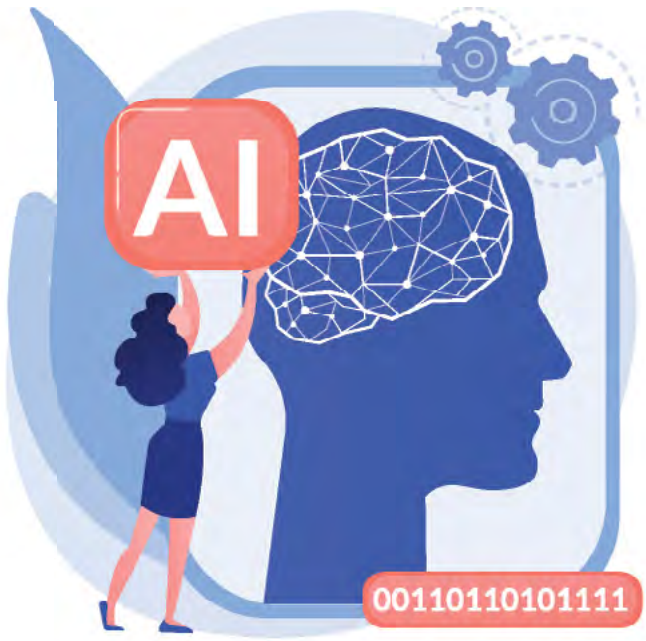
1. Μέσα από την επεξεργασία του Κειμένου 2, μπορείτε να εντοπίσετε μία υπερώνυμη σύμφραση και τα υπώνυμά της;

Συνειδητοποιούμε τους παράγοντες των λεξιλογικών επιλογών των συγγραφέων/ομιλητών/-τριών

1. Αφού παίξετε το παιχνίδι με τις κάρτες και σιγουρευτείτε ότι η πλειονότητα των μαθητών έχει εμπεδώσει τις σημασίες της λέξης σχολείο, μπορείτε να τις αξιοποιήσετε σε κείμενα: π.χ. εντοπίστε στο διαδίκτυο φωτογραφίες από τη σχολική ζωή και γράψτε μία λεξάντα για την κάθε φωτογραφία ή σχεδιάστε γελοιογραφίες με θέμα το σχολείο, την εκπαίδευση και τη σχολική ζωή, τι είναι σχολείο για εσάς. Όλες οι δημιουργίες σας θα αναρτηθούν στον Πίνακα Ανακοινώσεων της τάξης.
2. Η Τεχνητή Νοημοσύνη προβληματίζει τους/τις εκπαιδευτικούς σε σχέση με τη χρήση της στην εκπαιδευτική διαδικασία. Με βάση το παρακάτω άρθρο (Κείμενο 3), να γράψετε ένα πολύ σύντομο κείμενο για τους προβληματισμούς των εκπαιδευτικών σε σχέση με τη χρήση της ΤΝ στην εκπαίδευση, το οποίο θα δημοσιευτεί στη διαδικτυακή εφημερίδα της τάξης σας. Επειδή θα απευθύνεται, κυρίως, σε μαθητές/μαθήτριες, θα χρειαστεί, αξιοποιώντας τη λεξιλογική γνώση σας, να αντικαταστήσετε με συνώνυμες τις λέξεις του κειμένου που δηλώνονται με έντονα γράμματα.

Κείμενο 3 Η Τεχνητή Νοημοσύνη αλλάζει την εκπαίδευση

Είναι δύσκολο να πιστέψει κανείς ότι, λίγο περισσότερο από έναν χρόνο πριν, το bot Τεχνητής Νοημοσύνης (AI) ChatGPT **παρουσιάστηκε** στο ευρύ κοινό, δίνοντάς μας μια **γεύση** της μεταμορφωτικής δύναμης των τεχνολογιών της Τεχνητής Νοημοσύνης. Σήμερα, 100 εκατ. άνθρωποι **χρησιμοποιούν** το ChatGPT κάθε εβδομάδα.

Παρά τις **πρωτοποριακές** της δυνατότητες, ο φόβος για τις νέες τεχνολογίες της Τεχνητής Νοημοσύνης άρχισε γρήγορα να εμφανίζεται. Λίγο μετά την εμφάνιση του ChatGPT, κάποια σχολεία και σχολικές περιφέρειες άρχισαν να το απαγορεύουν. Δεδομένου ότι το bot μπορεί να **δημιουργήσει** μια καλά διατυπωμένη **απάντηση** σε οποιαδήποτε προτροπή για τη δημιουργία ενός **δοκιμίου** μέσα σε δευτερόλεπτα, οι εκπαιδευτικοί ανησυχούσαν ότι αυτό θα οδηγούσε σε εκτεταμένη **αντιγραφή** εκ μέρους των μαθητών.

Διασκευασμένο απόσπασμα άρθρου της Kerry McDonald, 5/1/2024, από τον ιστότοπο liberal

Δραστηριότητα εμπλουτισμού του λεξιλογίου

Δραστηριότητα εμπέδωσης του λεξιλογίου

Κατανοούμε και συνδέτουμε κείμενα

Κατανοούμε γραπτά και ψηφιακά κείμενα

Κείμενο 1 Το σχολείο του μέλλοντος;

Πριν από την παρακολούθηση

1. Πώς φαντάζεστε το σχολείο του μέλλοντος; Με τη μορφή ιδεοθύελλας, καταγράψτε ιδέες ή και επίθετα που κατά τη γνώμη σας θα χαρακτηρίζουν το μελλοντικό σχολείο. Μοιραστείτε τις σκέψεις σας στην ολομέλεια της τάξης.

Κατά την παρακολούθηση

Παρακολουθήστε τα δύο σύντομα βίντεο σχετικά με το μελλοντικό σχολείο.
Περιγράψτε και αφηγηθείτε όσα αποτυπώνονται στα βίντεο.

1. Τι σας κάνει εντύπωση στα δύο σύντομα βίντεο;
2. Παρατηρήστε α) τα χρώματα και τα σύμβολα, β) τη θέση των μαθητών, γ) τις δράσεις των μαθητών.
3. Ποιο από τα δύο βίντεο αποτυπώνει, κατά τη γνώμη σας, τη μορφή του μελλοντικού σχολείου; Γιατί;

Το σχολείο του μέλλοντος;

Μετά την παρακολούθηση

1. Οργανωμένοι/-ες σε ομάδες, να φανταστείτε και να παρουσιάσετε πώς θα είναι το σχολείο στο μέλλον. Μπορείτε να αντλήσετε υλικό από το διαδίκτυο ή να δημιουργήσετε με τη φαντασία σας το δικό σας υλικό.
2. Δημιουργήστε μια σύντομη ιστορία αντλώντας έμπνευση από ένα από τα βίντεο.

Κείμενο 2 Έχει θέση η Τεχνητή Νοημοσύνη στα σχολεία;

Πριν από την ανάγνωση

1. Τι θα απαντούσατε στο ερώτημα του τίτλου;

Η «βόμβα» του ChatGPT έσκασε φέτος και στα σχολεία, δημιουργώντας το ερώτημα πώς μπορεί να αξιοποιηθεί, ώστε να μην καταλήξει να είναι ένα εκσυγχρονισμένο «σκονάκι» ή ένα εργαλείο για λίγους.

Σχεδιάζω ένα ρεπορτάζ για τη χρήση του ChatGPT στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και δεν είμαι καθόλου σίγουρος ότι ξεκινάω καλά, γιατί το πρώτο πράγμα που έρχεται στο μυαλό μου είναι να ρωτήσω το ίδιο το ChatGPT να μου πει τη γνώμη του. Βεβαίως, το ChatGPT δεν έχει ακριβώς αυτό που ονομάζουμε εμείς οι άνθρωποι «γνώμη», αλλά αναπαράγει πληροφορίες που έχει αντλήσει από άφθονα δεδομένα στα οποία έχει εκπαιδευτεί, προβλέποντας την επόμενη κατάλληλη λέξη. Παρ' όλα αυτά, όταν δεν έχει τις λεγόμενες «παραισθήσεις» του, δίνει απαντήσεις, και μάλιστα πολύ καλές. Τα αποτελέσματα της διάδρασης με το εργαλείο δεν εκπλήσσουν για την πρωτοτυπία τους, αλλά η πολιτική τους ορθότητα είναι

μνημειώδης. Αν θέλεις να συντάξεις στα γρήγορα μια παράγραφο με κοινοτοπίες προκειμένου να γεμίσεις αξιοπρεπώς μια σελίδα, έχεις βρει τώρα τον αρτιότερο βοηθό. Είναι όμως έτσι ακριβώς τα πράγματα; Μπορεί το ChatGPT να αξιοποιηθεί με τέτοιο τρόπο στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, έτσι ώστε να βοηθήσει ουσιαστικά τους μαθητές αλλά και τους εκπαιδευτικούς, πέρα απ' το να είναι ένα εκσυγχρονισμένο «σκονάκι» ή ένα εργαλείο για λίγους μυημένους;

Το ίδιο το ChatGPT, όπως ακριβώς περίμενα, μου λέει αμέσως ότι ως μεγάλο γλωσσικό μοντέλο **μπορεί** να διαδραματίσει σοβαρό ρόλο στην εκπαίδευση των εφήβων, παραπέμποντάς με σε συγκεκριμένα παραδείγματα. Οι δάσκαλοι **μπορούν** να τροφοδοτούν το ChatGPT με τις εργασίες των μαθητών κι εκείνο με τη σειρά του να τους παρέχει προσωποποιημένη ανατροφοδότηση. **Μπορεί** να γίνει ένας εικονικός σύμβουλος των μαθητών, ο οποίος θα τους βοηθήσει να αναπτύξουν την κριτική τους σκέψη, να κάνουν έρευνα, να εξασκηθούν σε ξένες γλώσσες και να μάθουν να γράφουν πιο δημιουργικά. [...]

Ο κ. Κώστας Καρπούζης, επίκουρος καθηγητής στο τμήμα Επικοινωνίας, Μέσων και Πολιτισμού στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, πιστεύει ότι «τα Μεγάλα Γλωσσικά Μοντέλα όπως το ChatGPT μπορούν να σταθούν δίπλα στους μαθητές, αλλά και τους καθηγητές, προσφέροντας το προσαρμοσμένο περιεχόμενο που μπορεί να αντιμετωπίσει το πρόβλημα της κατάλληλης λύσης για όλους», αναφέροντας συγκεκριμένα παραδείγματα. «Μία από τις πιο χαρακτηριστικές δυνατότητες του ChatGPT είναι η επεξήγηση ενός επιστημονικού φαινομένου ή ενός ιστορικού γεγονότος με τέτοιο βάθος και λεξιλόγιο που να ταιριάζει σε συγκεκριμένο ακροατήριο. Για παράδειγμα, μπορείτε να ζητήσετε από το ChatGPT να εξηγήσει το φαινόμενο της φωτοσύνθεσης σε έναν μαθητή 10 ετών ή σε έναν μαθητή Λυκείου. [...] Μπορεί το παραγόμενο περιεχόμενο να μην προχωρά σε μεγάλο βάθος, αλλά το να τραβήξουμε το ενδιαφέρον των παιδιών προς την επιστήμη είναι εξίσου σημαντικό σ' αυτές τις ηλικίες και μπορεί να αποτελέσει μια στέρεη βάση για τη συνέχεια στις μεγαλύτερες τάξεις».

Διασκευασμένο απόσπασμα από άρθρο του Μ. Ανδριωτάκη, 19/7/2023, εφημερίδα *Η Καθημερινή*

Κατά την ανάγνωση

1. Πώς δικαιολογείτε τη χρήση εισαγωγικών στη λέξη «*βόμβα*» και «*σκονάκι*»;
2. «*Η «βόμβα» του ChatGPT έσκασε φέτος και στα σχολεία*»: Ποια θεωρείτε ότι είναι η λειτουργία της μεταφοράς και ο ρόλος της στην πρόταση αυτή; Από ποιο πεδίο είναι αντλημένη και με ποιον τρόπο συνδέει το πεδίο αυτό με την ΤΝ; Τι εικόνα δημιουργεί στο μυαλό των αναγνωστών; Να λάβετε υπόψη σας το είδος του κειμένου (άρθρο), το κοινό στο οποίο απευθύνεται και τη θέση της φράσης στο σύνολο του κειμένου.
3. «*Σχεδιάζω... να μου πει τη γνώμη του*»: Παρατηρήστε τα ρήματα της πρώτης περιόδου. Ποιο ρηματικό πρόσωπο κυριαρχεί; Πώς θα μπορούσατε να δικαιολογήσετε την επιλογή του αρθρογράφου; Λίγο πιο κάτω ο δημιουργός του άρθρου χρησιμοποιεί το α΄ πληθυντικό (ονομάζουμε) και το β΄ ενικό (αν θέλεις να συντάξεις...). Για ποιον λόγο πιστεύετε ότι γίνεται αυτή η επιλογή;
4. «*Είναι όμως έτσι ακριβώς τα πράγματα;... για λίγους μυημένους;*»: η πρώτη ενότητα του κειμένου κλείνει με ερωτήματα. Ποια είναι, κατά τη γνώμη σας, η λειτουργία τους;
5. Ποιες δυνατότητες της συγκεκριμένης εφαρμογής της ΤΝ στην εκπαίδευση αναφέρονται στο κείμενο; Να τις καταγράψετε επιγραμματικά χρησιμοποιώντας ονοματικές φράσεις. Τις σημειώσεις σας μπορείτε να τις αξιοποιήσετε στη συνέχεια στην παραγωγή σχετικού κειμένου.
6. Παρατηρήστε τα ρήματα με έντονους χαρακτήρες (μπορεί, μπορούν, Μπορεί) της προτελευταίας παραγράφου του κειμένου και επιχειρήστε να τα αντικαταστήσετε με συνώνυμα ρήματα/συνώνυμες φράσεις. Κερδίζει ή χάνει υφολογικά το κείμενο μετά την αντικατάσταση; Για ποιον λόγο πιστεύετε ότι ο δημιουργός του κειμένου επέλεξε να χρησιμοποιήσει το ίδιο ρήμα, δηλαδή, να αξιοποιήσει το σχήμα της εκφραστικής επανάληψης/επαναφοράς, αντί για συνώνυμα ρήματα/συνώνυμες φράσεις (καλαισθητική ποικιλία); Η συγκεκριμένη υφολογική επιλογή συνδέεται με τον κειμενικό τύπο στον οποίο ανήκει το κείμενο; Η παράθεση της άποψης ενός ειδικού επιστήμονα στην τελευταία παράγραφο του κειμένου αποτελεί ένα ακόμη στοιχείο που αναδεικνύει τον κειμενικό τύπο στον οποίο ανήκει το κείμενο;

7. Ανατρέξτε τώρα στον τίτλο του άρθρου. Περιγράψτε τον με τη βοήθεια του διπλανού πίνακα: Πώς δικαιολογείτε τα χαρακτηριστικά που επέλεξε ο συγγραφέας του άρθρου ή ο επιμελητής ύλης της εφημερίδας για τον τίτλο; Ποιον σκοπό εξυπηρετεί η επιλογή τους κατά τη γνώμη σας; Μπορείτε με βάση τα κριτήρια του συγκεκριμένου πίνακα να προτείνετε κάποιον άλλο τίτλο, αν δεν σας φαίνεται κατάλληλος ο τίτλος του κειμένου;

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΙΤΛΟΥ

Ο τίτλος...	**ΝΑΙ**	**ΟΧΙ**
...είναι σύντομος		
....είναι ρηματικός		
...είναι ονοματικός		
...είναι κυριολεκτικός		
...είναι μεταφορικός		
...συνοδεύεται από σημείο στίξης		
...προϊδεάζει τον αναγνώστη για το περιεχόμενο του κειμένου		
...είναι ελκυστικός		
...συνοδεύεται από υπότιτλο		

8. Πώς σχετίζεται η εικόνα αυτή με το κείμενο;

Μετά την ανάγνωση

1. Βασιζόμενοι/-ες στις σημειώσεις σας από τη μελέτη του κειμένου, να επιλέξετε τις βασικές ιδέες του κειμένου και να τις παρουσιάσετε σε power point στον σύλλογο των καθηγητών/-τριών του σχολείου σας και στους/στις συμμαθητές/συμμαθήτριές σας. Στόχος σας είναι να γεννηθεί ένας προβληματισμός για τις εφαρμογές της ΤΝ καθώς και τη δυνατότητα αξιοποίησης των πλεονεκτημάτων της και αποφυγής των μειονεκτημάτων της.

Διαδραστική δραστηριότητα 1 πρόσληψης κειμένου

Διαδραστική δραστηριότητα 2 πρόσληψης κειμένου

Διαδραστική δραστηριότητα 3 πρόσληψης κειμένου («Όλα τα παιδιά στην εκπαίδευση»)

Συνθέτουμε γραπτά κείμενα

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1

Αποφασίσατε, μετά από προτροπή της μαθητικής επιτροπής που είναι υπεύθυνη για την εφημερίδα της τάξης σας, να συντάξετε ένα σύντομο άρθρο, στο οποίο παρουσιάζετε τους λόγους για τους οποίους, κατά τη γνώμη σας, είναι σημαντική η διαμόρφωση και διατήρηση καλών σχέσεων μεταξύ συμμαθητών/-τριών και μεταξύ μαθητών/-τριών και καθηγητών/-τριών. Αξιοποιήστε στοιχεία/ιδέες/πληροφορίες από το κείμενο αναφοράς και τα στοιχεία αυτοαξιολόγησης στο στάδιο μετά τη συγγραφή.

Διαδραστική δραστηριότητα 1 για την παραγωγή λόγου

Διαδραστική δραστηριότητα 2 για την παραγωγή λόγου

Πριν από τη συγγραφή

1. Με βάση το Κείμενο 1 και τις γνώσεις/την εμπειρίας σας, να συμπληρώσετε τα παρακάτω διαγράμματα:

Κείμενο 1

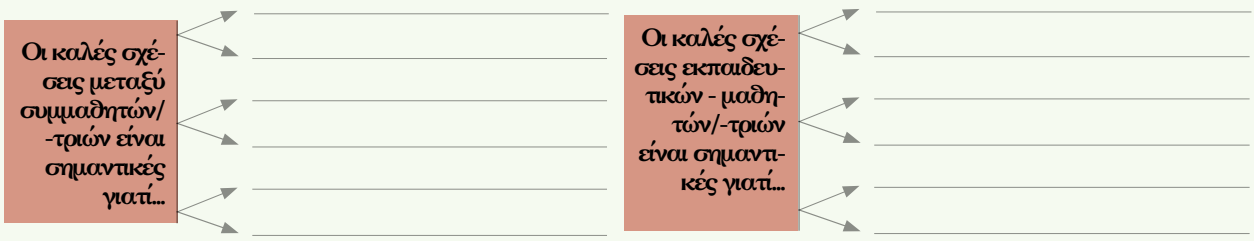
Οι θετικές σχέσεις μαθητή-δασκάλου ωφελούν την υγεία των μαθητών μακροπρόθεσμα

Οι έφηβοι που έχουν καλές, υποστηρικτικές σχέσεις με τους δασκάλους τους απολαμβάνουν καλύτερη υγεία ως ενήλικες, σύμφωνα με έρευνα που δημοσιεύτηκε από την American Psychological Association. «Αυτή η έρευνα δείχνει ότι η βελτίωση των σχέσεων των μαθητών με τους εκπαιδευτικούς θα μπορούσε να έχει σημαντικά θετικά και μακροχρόνια αποτελέσματα, πέρα από την ακαδημαϊκή επιτυχία», δήλωσε ο Jinho Kim, καθηγητής στο Τμήμα Πολιτικής Υγείας και Διοίκησης στο Πανεπιστήμιο της Κορέας και συγγραφέας της μελέτης που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό School Psychology.

Ο Kim διαπίστωσε ότι, όπως αναμενόταν, οι συμμετέχοντες που είχαν αναφέρει καλύτερες σχέσεις τόσο με τους συνομηλίκους τους όσο και με τους εκπαιδευτικούς στο Γυμνάσιο και το Λύκειο, ανέφεραν καλύτερη σωματική και ψυχική υγεία στην ηλικία των 20 ετών. Ωστόσο, όταν έλεγχε το οικογενειακό υπόβαθρο εξετάζοντας ζευγάρια αδελφών μαζί, μόνο η σύνδεση μεταξύ των καλών σχέσεων με τους δασκάλους και της υγείας τους ως ενήλικες παρέμεινε σημαντική.

Τα αποτελέσματα υποδεικνύουν ότι οι σχέσεις των εκπαιδευτικών είναι ακόμη πιο σημαντικές από ό,τι είχε διαπιστωθεί προηγουμένως και ότι τα σχολεία θα πρέπει να επενδύσουν στην κατάρτιση των εκπαιδευτικών για το πώς να χτίζουν ζεστές και υποστηρικτικές σχέσεις με τους μαθητές τους, σύμφωνα με τον Kim. «Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί δεν λαμβάνουν αρκετή κατάρτιση σε αυτό, αλλά θα έπρεπε».

Διασκευσμένο απόσπασμα άρθρου, 2/11/2020, από τον ιστότοπο neaygeia

Μετά τη συγγραφή

1. Προτού παραδώσετε το κείμενό σας, διαβάστε το προσεκτικά προκειμένου να εντοπίσετε τυχόν ορθογραφικά λάθη, εκφραστικές ασάφειες, μορφοσυντακτικά λάθη, υφολογικές αστοχίες, παραλείψεις πληροφοριών, έλλειψη συνοχής και αλληλουχίας κ.ά.

Συμμετέχουμε σε επικοινωνιακή δράση

Ενημέρωση για τη δράση

Στη δράση αυτή, με την καθοδήγηση του καθηγητή σας ή της καθηγήτριάς σας, θα ασχοληθείτε με το θεματικό πεδίο της ***Εκπαίδευσης***. Το σχολείο σας θα συμμετάσχει με δύο ομιλητές/-τριες και στη φετινή εκδήλωση της Βουλής των Εφήβων. Κάθε μαθητής/-τρια λοιπόν θα συγγράψει ένα κείμενο, με σκοπό να το εκφωνήσει στη Βουλή των Εφήβων. Τα δύο καλύτερα κείμενα θα επιλεγούν για την εκπροσώπηση του σχολείου σας στον θεσμό αυτό. Οι θεματικοί άξονες στους οποίους θα κινηθούν τα κείμενά σας είναι οι ακόλουθοι:

- **Σχολείο, Δημιουργικότητα και Καινοτομία**
- **Σχολείο, Δημοκρατικός Πολιτισμός και Ισότητα**
- **Σχολείο, Εξάλειψη Διακρίσεων και Συμπερίληψη**
- **Σχολείο και Κοινωνική Αναβάθμιση**

Οι κειμενικοί τύποι στους οποίους θα ανήκουν τα κείμενα που θα γράψετε είναι δική σας επιλογή. Οι μαθητές/-τριες των οποίων τα κείμενα θα επιλεγούν θα τα εκφωνήσουν, ώστε να αξιολογηθούν και ως προσχεδιασμένοι μονόλογοι.

Προετοιμασία για τη δράση

Κάθε μαθητής/-τρια αναζητά σχετικό με τον θεματικό άξονα που επέλεξε πληροφοριακό υλικό: το υλικό αυτό πρόκειται να τεθεί υπό επεξεργασία, να επιλεγούν οι κατάλληλες με το θέμα που θα αναπτυχθεί πληροφορίες και να απορριφθούν όσες δεν εναρμονίζονται με αυτό. Μπορείτε να ανατρέξετε στα κείμενα της ενότητας. Επίσης, έχετε τη δυνατότητα να αξιοποιήσετε και άλλα κείμενα, όπως το άρθρο του Απόστολου Λακασά «Το μέλλον της εκπαίδευσης την εποχή της υπερπληροφόρησης στο Διαδίκτυο» (μπορείτε να το αναζητήσετε στην ιστοσελίδα της *Καθημερινής*). Και, φυσικά, κάθε μαθητής/-τρια μπορεί να αξιοποιήσει τη βιβλιοθήκη του σχολείου, διαδικτυακές μηχανές αναζήτησης, όπως και εφαρμογές της τεχνητής νοημοσύνης. Να προσέξετε οι αναζητήσεις σας να χαρακτηρίζονται από ακρίβεια, σαφήνεια και πληρότητα προσδιορισμών σε σχέση με τις πληροφορίες που ζητάτε, ώστε να μη χαθεί χρόνος. Η επικαιρότητα, η επισκεψιμότητα, οι συγγραφείς, το μέσο δημοσίευσης και οι χορηγοί αποτελούν κριτήρια πρώτης αξιολόγησης του υλικού που εντοπίσατε.

Αυτοαξιολόγηση του κειμένου πριν δοθεί στον/στην εκπαιδευτικό και στους συμμαθητές/στις συμμαθήτριές σας για τελική αξιολόγηση

Αξιολογείτε το κείμενο που δημιουργήσατε για εκφώνηση στο πλαίσιο της Βουλής των Εφήβων ως προς την επιχειρηματολογία του, τη ρεαλιστικότητα των προτάσεων επίλυσης των εκπαιδευτικών προβλημάτων, την πειστικότητά του, την υψηλή πληροφορητικότητά του (πληροφοριακή πληρότητα, πρωτότυπες ιδέες), την εκφραστική ακρίβεια και την υφολογική του καταλληλότητα ως προφορικού μονολόγου.

Τελική αξιολόγηση του προσχεδιασμένου μονολόγου σας

Ανάμεσα στα κριτήρια αξιολόγησης του μονολόγου σας είναι:

- βλεμματική επαφή με το κοινό
- ρυθμός ανάγνωσης
- επιτονισμός/διακύμανση της φωνής
- άρθρωση
- μορφασμοί, χειρονομίες, στάση σώματος.

Καλές δημιουργίες!

Σε αυτήν την ενότητα:

Θα ανακεφαλαιώσουμε και θα εμπεδώσουμε *όλα τα στοιχεία που μελετήσαμε στις προηγούμενες ενότητες αναφορικά με τους* ***κειμενικούς τύπους****,* ***τη γραμματική****,* ***το λεξιλόγιο****,* ***τους σημειωτικούς τρόπους****,* ***τη μετεπικοινωνιακή επίγνωση*** *και τις* ***στάσεις για τη γλώσσα****,* ***την πρόσληψη*** *και την* ***παραγωγή κειμένων.***

Θεματική Ενότητα 12

Επαναληπτικές δραστηριότητες

Κατακτάμε τα γλωσσικά και γνωσιακά μέσα, για να κατανοούμε και να συνθέτουμε μηνύματα

Ερευνούμε και μαθαίνουμε για τους κειμενικούς τύπους

1ος κειμενικός τύπος **Περιγραφή**

Τα νησιά Όρκνι είναι χαμηλά, πράσινα, όλο λιβάδια και χωράφια, και δρόμους ανεμοδαρμένους, και πρόβατα που βόσκουν σε ειδυλλιακές πλαγιές, σαν υδατογραφίες μοιάζουν ζωγραφισμένες πριν από διακόσια, τριακόσια χρόνια. Πέρα και πίσω απ' αυτό το βουκολικό σκηνικό υπάρχουν προϊστορικά ερείπια-χωριά, οχυρά, τύμβοι, ταφικοί θάλαμοι και μακρουλές πέτρες τοποθετημένες κάθετα στο χώμα, που ίσως ήταν, ίσως όχι, αστεροσκοπεία. Υπάρχουν επίσης, σε άλλο στρώμα του εδάφους αυτά, ερείπια από την Εποχή τού Σιδήρου. Και μνημεία νορβηγικά από τον ένατο αιώνα. Επίσης, μεσαιωνικά, φεουδαρχικά, μοναστηριακά. Καθώς και μερικές πιο πρόσφατες προσθήκες –γιατί στα αρχαία και βουκολικά τοπία είναι χτισμένες οι σημερινές μικρές εργοστασιακές μονάδες των Όρκνι, που τροφοδοτούν την αγορά με τοπικά γλυκά και τυριά (πολύ νόστιμα), οι επίσης μικρές βιοτεχνίες, πλεκτών στην πλειονότητά τους (μα δυστυχώς σε μαρασμό), και τέλος η τουριστική βιομηχανία (σε πλήρη άνθηση)· και φυσικά υπάρχει η σταθερή βουή της σημερινής αγοράς, με το καθημερινό εμπόριο και τους διάφορους επαγγελματίες –παντοπώλες, χαρτοπώλες, δικηγόρους, παπάδες, ό,τι θέλετε– να τρέχουν τις δουλειές τους.

Carol Shields, *Πέτρινα Ημερολόγια*, εκδ. Gutenberg, 2023, σσ. 399-400

Με βάση όσα έχετε μάθει φέτος,

α) να εντοπίσετε τα γλωσσικά και τα δομικά χαρακτηριστικά του κειμενικού τύπου της περιγραφής που συναντώνται στο παραπάνω κείμενο, παραδέτοντας από ένα τουλάχιστον παράδειγμα για το καθένα:

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	ΥΠΑΡΧΕΙ	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	ΥΠΑΡΧΕΙ
Επίθετα		Ονομασία περιγραφόμενου αντικειμένου/τοπίου	
Επιρρήματα		Παρουσίαση των βασικών/γενικών χαρακτηριστικών του περιγραφόμενου αντικειμένου/τοπίου	
Βοηθητικό ρήμα (π.χ. έχω)			
Συνδετικά ρήματα (π.χ. είμαι)		Παρουσίαση των ειδικών και επιμέρους χαρακτηριστικών του περιγραφόμενου αντικειμένου/τοπίου	
Ρήματα σε (γνωμικό/άχρονο) παροντικό χρόνο			

β) να περιγράψετε στους συμμαθητές σας/στις συμμαθήτριές σας, καθώς συζητάτε μαζί τους για καλοκαιρινές διακοπές, ένα τοπίο μιας πόλης/μιας γειτονιάς/ενός νησιού κ.λπ., σε ένα κείμενο περίπου 100-120 λέξεων, ώστε να τους/τις πείσετε να το επισκεφτούν μελλοντικά. Μπορείτε να συνοδεύσετε την περιγραφή σας με εικόνα/ζωγραφιά/φωτογραφία του τοπίου.

2ος κειμενικός τύπος **Αφήγηση**

5 Απριλίου, Ημέρα αφιερωμένη στο Φως

Συνέβη στην Αφρική, στο Ιφέ, ιερή πόλη του βασιλείου των Γιορούμπα, ίσως μια μέρα σαν αυτή, ή ποιος ξέρει πότε.

Ένας γέροντας, πολύ βαριά άρρωστος, κάλεσε τους τρεις γιους του και τους είπε:

«Τα πιο πολύτιμα υπάρχοντά μου θα τα πάρει όποιος από εσάς γεμίσει αυτό το δωμάτιο από πάνω μέχρι κάτω».

Και βγήκε έξω στο σούρουπο να περιμένει.

Ο ένας γιος έφερε όσα άχυρα μπόρεσε να βρει, αλλά το δωμάτιο γέμισε μόνο μέχρι τη μέση.

Ο άλλος έφερε όση άμμο μπόρεσε να μαζέψει, αλλά το μισό δωμάτιο έμεινε άδειο.

Ο τρίτος γιος άναψε ένα κερί.

Και το δωμάτιο γέμισε φως.

Εντουάρντο Γκαλεάνο, *Οι μέρες αφηγούνται*, 2012, εκδ. Πάπυρος, σ. 107

Με βάση όσα έχετε μάθει φέτος,

α) να εντοπίσετε τα γλωσσικά και τα δομικά χαρακτηριστικά του κειμενικού τύπου της αφήγησης που συναντώνται στο παραπάνω κείμενο, παραθέτοντας από ένα τουλάχιστον παράδειγμα για το καθένα:

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	ΥΠΑΡΧΕΙ	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	ΥΠΑΡΧΕΙ
Ρήματα δράσης/ενέργειας		Προσανατολισμός (πληροφορίες για τα πρόσωπα, τον χώρο και τον χρόνο)	
Ρήματα βούλησης		Τα γεγονότα εξιστορούνται σε ορισμένη χρονική σειρά	
Ρήματα κρίσης		Πλοκή/Πρόβλημα	
Χρόνοι παρελθοντικής βαθμίδας		Λύση	
Μηχανισμοί χρονικής συνοχής			

β) στο πλαίσιο ενός παιχνιδιού ρόλων (π.χ. συζητάτε τρεις μαθητές/μαθήτριες από διαφορετικά σχολεία στο Φροντιστήριο Αγγλικών όπου φοιτάτε), σε ένα κείμενο περίπου 100-120 λέξεων, να αφηγηθείτε σε έναν εξωσχολικό φίλο/μία εξωσχολική φίλη σας ένα ενδιαφέρον γεγονός που συνέβη φέτος σε μια σχολική εκδρομή.

3ος κειμενικός τύπος **Διαδικασία/Πρωτόκολλο**

1. Με βάση όσα έχετε μάθει φέτος,

α) να εντοπίσετε τα γλωσσικά και τα δομικά χαρακτηριστικά του κειμενικού τύπου της διαδικασίας/του πρωτοκόλλου που συναντώνται στο κείμενο, παραθέτοντας από ένα τουλάχιστον παράδειγμα για το καθένα:

ΠΑΙΞΤΕ!

Πώς θα κερδίσετε

Κινηθείτε γύρω από το ταμπλό και αγοράστε όσες περισσότερες ιδιοκτησίες μπορείτε. Όσες περισσότερες έχετε, τόσα περισσότερα ενοίκια θα εισπράττετε από τους υπόλοιπους παίκτες. Κερδίζετε αν είστε ο τελευταίος παίκτης που έχει χρήματα ενώ όλοι οι άλλοι έχουν χρεοκοπήσει!

Ποιος παίζει πρώτος;

Κάθε παίκτης ρίχνει και τα δύο ζάρια. Ο παίκτης με τη μεγαλύτερη ζαριά ξεκινάει πρώτος και το παιχνίδι συνεχίζεται προς τα αριστερά.

Όταν έρθει η δική σας σειρά

1. Ρίξτε και τα δύο ζάρια.
2. Μετακινήστε το πιόνι σας δεξιόστροφα τον αντίστοιχο αριθμό θέσεων.
3. Πού σταματήσατε; Ακολουθήστε τις οδηγίες που αναγράφονται σε αυτή τη θέση του ταμπλό. Βλ. ΟΙ ΘΕΣΕΙΣ ΣΤΟ ΤΑΜΠΛΟ.

Φέρατε διπλές στα ζάρια;

Ρίξτε ξανά τα ζάρια και παίξτε άλλη μια φορά. Προσοχή! Αν φέρετε διπλές 3 φορές στη σειρά, πρέπει να πάτε αμέσως στη Φυλακή! Δεν θα παίξετε την τρίτη ζαριά σας.

4. Η σειρά σας τελειώνει. Δώστε τα ζάρια στον παίκτη που βρίσκεται αριστερά σας.

Ξεκινήστε το παιχνίδι!

Αυτά είναι όλα όσα χρειάζεται να γνωρίζετε για να ξεκινήσετε.

Οδηγίες από ιστότοπο επιτραπέζιων παιχνιδιών

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	ΥΠΑΡΧΕΙ	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	ΥΠΑΡΧΕΙ
Ρήματα δράσης/ενέργειας		Μηχανισμοί συνοχής, δηλωτικοί τάξης/σειράς ενεργειών, και αιτιολογικοί προσδιορισμοί για την αποσαφήνιση των αιτίων	
Ρήματα σε μελλοντική χρονική βαθμίδα		Τροπικά ρήματα (*πρέπει, μπορεί, οφείλει, υποχρεούται*)	
Ρήματα σε παροντικό χρόνο (αόριστη επανάληψη)		Κοινά ονόματα που αποδίδουν τα μέσα/τα υλικά/τα συστατικά	
Ρήματα σε έγκλιση προστακτική/κατευθυντική υποτακτική		Αναφορά στον στόχο της δράσης	
Ρήματα σε β΄ πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο		Βήματα εκτέλεσης της δράσης	
Ρήματα σε οριστική - α΄ πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο			
Επιρρήματα			

β) στο πλαίσιο ανταλλαγής μηνυμάτων σε πλατφόρμα αποστολής και λήψης άμεσων μηνυμάτων, να δώσετε οδηγίες σε έναν ξάδελφο/μία ξαδέλφη σας, που είναι μαθητής/μαθήτρια της Στ΄ Δημοτικού, για το τι πρέπει να κάνει τους πρώτους μήνες φοίτησής του/της στο Γυμνάσιο, καθώς έχει ιδιαίτερο άγχος, σε ένα κείμενο περίπου 100-120 λέξεων. Στόχος –φυσικά– είναι να του/της δώσετε θάρρος! Γράψτε το κείμενό σας σαν να επρόκειτο για οδηγίες επιτραπέζιου (σαν να ήταν η Α΄ Γυμνασίου ένα παιχνίδι)!

4ος κειμενικός τύπος Εξήγηση

Τι είναι το «Σύνδρομο της Δευτέρας»;

Όσα χρόνια κι αν περάσουν, ανεξάρτητα από την ηλικία μας, ανεξάρτητα από την εποχή, όταν πλησιάζει εκείνο το απόγευμα της Κυριακής, η διάθεση πέφτει, η μελαγχολία έρχεται, οι σκέψεις «συννεφιάζουν», το άγχος σταδιακά αυξάνεται. Βιώνουμε το «Σύνδρομο της Δευτέρας». Τι είναι αυτό το σύνδρομο;

Το «Σύνδρομο της Δευτέρας» είναι ένας όρος που αναφέρεται στα αρνητικά συναισθήματα, όπως η έλλειψη κινήτρων και η χαμηλή διάθεση, που βιώνουν οι άνθρωποι όταν επιστρέφουν στη δουλειά ή στο σχολείο, αφού προηγουμένως έχουν χαλαρώσει και διασκεδάσει απολαμβάνοντας το Σαββατοκύριακο. Γενικά, το «Σύνδρομο της Δευτέρας» ως έννοια μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να αναφερθεί στα συναισθήματα που βιώνει κανείς πριν από την έναρξη οποιασδήποτε περιόδου αυξημένης εργασίας και ευθυνών. Οι περισσότεροι από εμάς το έχουμε βιώσει πολύ πιο έντονα μετά από πολυήμερες διακοπές σε σχέση με τα Σαββατοκύριακα που το εντατικό πρόγραμμα της εργασίας μας και οι ευθύνες ξεκινούν μετά από δύο ημέρες ξεκούρασης και αποφόρτισης.

Διασκευασμένα αποσπάσματα άρθρων από ιστοτόπους σχετικούς με θέματα ψυχολογίας

Με βάση όσα έχετε μάθει φέτος,

α) να εντοπίσετε τα γλωσσικά και τα δομικά χαρακτηριστικά του κειμενικού τύπου της εξήγησης που συναντώνται στο παραπάνω κείμενο, παραθέτοντας από ένα τουλάχιστον παράδειγμα για το καθένα:

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	ΥΠΑΡΧΕΙ	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	ΥΠΑΡΧΕΙ
Ρήματα δράσης/ενέργειας		Οργανωτικό σχήμα αιτίας-αποτελέσματος	
Ρήματα σκέψης/κρίσης		Μηχανισμοί συνοχής που δηλώνουν αιτία/χρόνο	
Ρήματα σε άχρονο παροντικό χρόνο		Εισαγωγικό στάδιο εξήγησης (περιγραφή του φυσικού ή κοινωνικού φαινομένου)	
Ονοματικοποίηση ρηματικής φράσης		Παρουσίαση των διαδοχικών βημάτων που οδηγούν στην εμφάνιση του φαινομένου	
		Καταγραφή των αιτιών του φαινομένου	
Εξειδικευμένο ύφος/Ορολογία		Καταγραφή των αποτελεσμάτων του φαινομένου	
		Τελευταία ενότητα: Γενικές κρίσεις/σχόλια του πομπού	

β) σε συζήτηση στην τάξη (διαδραστικός, μη προσχεδιασμένος προφορικός λόγος), να εξηγήσετε στους καθηγητές/στις καθηγήτριές σας την έντονη επιθυμία πολλών μαθητών/μαθητριών να αδρανοποιούνται την περίοδο του καλοκαιριού, ξεχνώντας το σχολείο και τις σχετικές υποχρεώσεις τους. Μπορείτε να συνοδεύσετε το εξηγητικό κείμενό σας (έκτασης περίπου 100-120 λέξεων) με εικόνα/ζωγραφιά/γελοιογραφία του «καλοκαιρινού» εαυτού σας.

5ος κειμενικός τύπος **Επιχειρηματολογία**

Η γραμματική στη σχολική εκπαίδευση

[...] Οι εκπαιδευτικοί με τους/τις οποίους/-ες δούλευα τότε δίδασκαν μαθήματα Γλώσσας σε μαθητές/-τριες της Α΄/θμιας και Β'/θμιας εκπαίδευσης στην Αγγλία και τη Σκωτία. Η απάντηση που αναζητούσαν είχε σχέση με την πρακτική χρησιμότητα της γραμματικής: σε τι τελικά θα ωφελούσε τα παιδιά να ξέρουν γραμματική; Πίστευα τότε και πιστεύω ακόμη σήμερα ότι αυτό το ερώτημα που εξακολουθούν να θέτουν οι εκπαιδευτικοί είναι εύλογο. Σίγουρα πρέπει να μαθαίνουμε στα παιδιά πράγματα που θα τους φανούν χρήσιμα στη σχολική ή την κοινωνική τους ζωή.

Η προσωπική μου θέση στο πιο πάνω ζήτημα ήταν ανέκαθεν πως τα παιδιά πρέπει να αποκτούν γνώση για τη γλώσσα, γιατί η γνώση αυτή είναι χρήσιμη ως μέρος της γενικότερης παιδείας τους ως υπεύθυνων πολιτών. Να μαθαίνουν, δηλαδή, για τη γλώσσα όπως μαθαίνουν για την ιστορία του δικού τους και άλλων λαών, για το σύμπαν, για το πώς λειτουργεί ο κύκλος του νερού. Και είναι πολύ σημαντικό να κατανοήσουμε πώς χρησιμοποιούμε τη γλώσσα, για να ζήσουμε ως μέλη μιας κοινωνίας. Με άλλα λόγια, οι άνθρωποι χρειάζεται να γνωρίζουν πώς λειτουργεί η γλώσσα.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι μια τέτοιου είδους γνώση είναι πάρα πολύ χρήσιμη –αν και εμείς δεν δίνουμε πάντοτε την ίδια ερμηνεία στην έννοια της χρησιμότητας με εκείνη που δίνουν οι εκπαιδευτικές αρχές: η γνώση για τη γλώσσα είναι δυνατόν να συμβάλλει στον μακροπρόθεσμο στόχο της δημιουργίας μιας πιο δίκαιης και αρμονικής κοινωνίας.

Είναι χρήσιμη όμως και βραχυπρόθεσμα. Συγκεκριμένα, τα τρία πρώτα χρόνια της σχολικής εκπαίδευσης στηρίζονται κατά κύριο λόγο στην απόκτηση γνώσης για τη γλώσσα. Δηλαδή, τα παιδιά τώρα που μαθαίνουν γραφή και ανάγνωση πρέπει να αποκτήσουν ενσυνείδητη γνώση των όσων έχουν μάθει και εσωτερικεύσει. Ο γραμματισμός, δηλαδή, απαιτεί και παράλληλα προκαλεί μια σημαντική γλωσσική συνειδητότητα. Υπάρχουν ωστόσο και πολλοί άλλοι τομείς εκπαίδευσης εκτός από αυτόν του αρχικού γραμματισμού, στους οποίους η γνώση για τη γλώσσα έχει πολύ μεγάλη σημασία για την εκπαιδευτική

διαδικασία. Επισημαίνω τέσσερις τέτοιους τομείς: την αγωγή για τη συγγραφή εκθέσεων και δοκιμίων, για την ανάγνωση λογοτεχνίας [με την έννοια της κατανόησης του λογοτεχνικού κειμένου], για την εκμάθηση ξένων γλωσσών και για τη μελέτη άλλων γνωστικών αντικειμένων του σχολικού προγράμματος (π.χ. της Φυσικής και των Μαθηματικών).

Εάν όλοι συμφωνούμε με τα παραπάνω, τότε γιατί άραγε να υπάρχει η οποιαδήποτε αμφιβολία σχετικά με τη σπουδαιότητα της γλωσσικής συνειδητότητας στην εκπαίδευση; Αυτό πρέπει να το παραδεχτούμε και να καταλάβουμε, επίσης, ότι οι εκπαιδευτικές αρχές καθώς επίσης και πολλοί/-ές εκπαιδευτικοί δεν έχουν επαρκώς ενημερωθεί για το ζήτημα αυτό…

Διασκευασμένο απόσπασμα κειμένου του M.A.K. Halliday, από τον ιστότοπο komvos.edu

Με βάση όσα έχετε μάθει φέτος,

α) να εντοπίσετε τα γλωσσικά και τα δομικά χαρακτηριστικά του κειμενικού τύπου της επιχειρηματολογίας που συναντώνται στο παραπάνω κείμενο, παραθέτοντας από ένα τουλάχιστον παράδειγμα για το καθένα:

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	ΥΠΑΡΧΕΙ	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	ΥΠΑΡΧΕΙ
Δείκτες δεοντικής τροπικότητας (βαθμού αναγκαιότητας πραγματοποίησης ή υιοθέτησης της άποψης για την οποία γίνεται λόγος) [τροπικά ρήματα, επιρρήματα, ρηματική όψη, ρηματικοί χρόνοι, ρηματικές εγκλίσεις]		Μηχανισμοί συνοχής που δηλώνουν συμπέρασμα	
Δείκτες επιστημικής τροπικότητας (βαθμού βεβαιότητας του/της κειμενογράφου) [προτασιακά επιρρήματα, ρηματική όψη, χρόνοι, εγκλίσεις]		Ισχυρισμός/Θέση	
Οργανωτικό σχήμα φαινομένου-αιτίας		Υποστηρικτικά δεδομένα	
Οργανωτικό σχήμα φαινομένου-παραδείγματος		Μαρτυρίες	
Μηχανισμοί συνοχής που δηλώνουν αιτιολογική αλληλουχία		Συμπέρασμα	

β) να συμμετάσχετε σε έναν αγώνα αντιλογίας στην τάξη σας, αφού χωριστείτε σε δύο ομάδες, οι οποίες εκφράζονται υπέρ και κατά της θέσης: «Να καταργηθούν οι προαγωγικές εξετάσεις στο Γυμνάσιο». Φανταστείτε πως στο κοινό βρίσκονται και σας παρακολουθούν ο/η Υπουργός Παιδείας ή εκπρόσωπός του/της, η Διεύθυνση του σχολείου και ο Σύλλογος Διδασκόντων/Διδασκουσών του Γυμνασίου σας, γονείς/κηδεμόνες και φίλοι/φίλες.

Διαδραστική παρουσίαση για την περιγραφή

Διαδραστική παρουσίαση για την αφήγηση

Δραστηριότητα για τη δομή της διαδικασίας/του πρωτοκόλλου

Διαδραστική παρουσίαση για τη διαδικασία/το πρωτόκολλο

Διαδραστική παρουσίαση για την επιχειρηματολογία

Διαδραστική παρουσίαση για την εξήγηση

Διερευνούμε το μορφολογικό σύστημα της ελληνικής – συνειδητοποιούμε τους παράγοντες των γραμματικών επιλογών

Κείμενο 1 Επιχείρηση διάσωσης για... το οικογενειακό τραπέζι

Στην Αγγλία (όχι ότι και οι Έλληνες πάμε πίσω) η τηλεόραση είναι μονίμως ανοιχτή, ακόμη και στην ώρα του φαγητού, τα παιδιά δεν γνωρίζουν να κρατούν σωστά ούτε το μαχαιροπίρουνο, οι τινέιτζερ παίρνουν το φαγητό τους από την κατάψυξη, το βάζουν στο φούρνο μικροκυμάτων και, χωρίς να μιλήσουν σε κανέναν, κατευθύνονται προς το υπνοδωμάτιό τους... Αλήθεια, εσείς πότε φάγατε για τελευταία φορά σαν αληθινή οικογένεια;

Ευτυχώς που υπάρχουν και οι ερευνητές του πανεπιστημίου του Χάρβαρντ, οι οποίοι λένε ότι, όταν τρώμε μαζί, συμβάλλουμε στην ανάπτυξη του παιδιού, στην αυτοπεποίθησή του, στο λεξιλόγιό του, πολύ περισσότερο από τον χρόνο που τους αφιερώνουμε για παιχνίδι ή ανάγνωση βιβλίων. Λέγεται μάλιστα ότι, αν συνεχίσουμε έτσι, το παιδί θα απέχει από το κάπνισμα, το αλκοόλ ή τα ναρκωτικά.

Τι άλλο μαθαίνουμε από την έρευνα; Μπορεί στο σπίτι να τρώνε όλοι μαζί σπανίως, πηγαίνουν όμως τουλάχιστον μία φορά τον μήνα σε εστιατόρια [...]. Η έρευνα της Raising Kids όμως δείχνει ότι στις δεκαετίες του '50 και του '60, οι περισσότερες οικογένειες μοιράζονταν το ίδιο τραπέζι τουλάχιστον πέντε με έξι φορές την εβδομάδα. Μιλάμε για μια εποχή που δεν υπήρχε κεντρική θέρμανση και η κουζίνα θεωρείτο το πιο ζεστό δωμάτιο του σπιτιού, πόλος έλξης για μικρούς και μεγάλους.

Οι ψυχολόγοι λένε πως όσοι βιώσαμε την καθημερινότητα με την οικογένειά μας και τις νόστιμες συνταγές της μαμάς, μεσημέρι-βράδυ, είναι πιθανότερο να θελήσουμε και να καταφέρουμε να κρατήσουμε την παράδοση και για τη δική μας οικογένεια που έχει μεγαλώσει πια. Αν όχι για όλες τις ημέρες, τουλάχιστον για το κυριακάτικο τραπέζι, με περισσότερο ποιοτικό χρόνο, ανάμεσα στο ψητό και στο γαλακτομπούρεκο...

Διασκευασμένο απόσπασμα άρθου της Σ. Τσαντάκη, 21/5/2005, εφημερίδα *Η Καθημερινή*

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. α) Με ποιους χρόνους δηλώνεται η αντίθεση μεταξύ του τότε και του τώρα στο απόσπασμα «*Τι άλλο μαθαίνουμε... για μικρούς και μεγάλους*»; Πώς δικαιολογείτε την επιλογή αυτή της συγγραφέως;
   β) Στο παρακάτω απόσπασμα να μετατρέψετε τον εξακολουθητικό παρελθοντικό σε συνοπτικό. Ποια εκδοχή προτιμάτε και για ποιον λόγο;
   «*Στις δεκαετίες του '50 και του '60, οι περισσότερες οικογένειες μοιράζονταν το ίδιο τραπέζι τουλάχιστον πέντε με έξι φορές την εβδομάδα. Μιλάμε για μια εποχή που δεν υπήρχε κεντρική θέρμανση και η κουζίνα θεωρείτο το πιο ζεστό δωμάτιο του σπιτιού, πόλος έλξης για μικρούς και μεγάλους*».
2. Ποια έγκλιση χρησιμοποιείται στο απόσπασμα «Ευτυχώς που υπάρχουν... για μικρούς και μεγάλους»; Γιατί προτιμήθηκε από τη συντάκτρια;
3. Ποια είναι η ρηματική όψη του υπογραμμισμένου ρήματος στο παρακάτω απόσπασμα; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας. Ποιες είναι οι σημασιολογικές αποχρώσεις της;
   «*Οι ψυχολόγοι λένε πως όσοι βιώσαμε την καθημερινότητα με την οικογένειά μας και τις νόστιμες συνταγές της μαμάς, μεσημέρι - βράδυ, είναι πιθανότερο να θελήσουμε και <u>να καταφέρουμε</u> να κρατήσουμε την παράδοση και για τη δική μας οικογένεια που έχει μεγαλώσει πια*».
4. Να κατατάξετε τα παρακάτω επίθετα σε περιγραφικά, αξιολογικά και ταξινομικά. Να σχηματίσετε τα παραθετικά σε όσα από αυτά είναι δυνατό. Πιστεύετε ότι κάθε είδος επιθέτων αποτελεί ένδειξη διαφοροποίησης του στόχου ενός/μιας συγγραφέα σε ένα κείμενο; Και μία άλλη ερώτηση-αφορμή για προβληματισμό: ποια από τα επίθετα αυτά θα μπορούσαν να παραλειφθούν σε ένα κείμενο, καθώς προσθέτουν μια σημασία μη υποχρεωτική για την κατανόηση του προσδιοριζόμενου ονόματος, και ποια όχι, καθώς εξειδικεύουν το προσδιοριζόμενο όνομα;

- μια **πρόσφατη** έρευνα
- οι **περισσότερες** οικογένειες
- **κεντρική** θέρμανση
- το πιο **ζεστό** δωμάτιο του σπιτιού
- τις **νόστιμες** συνταγές της μαμάς
- το **κυριακάτικο** τραπέζι
- **ποιοτικό** χρόνο

5. *«Αλήθεια, εσείς πότε φάγατε για τελευταία φορά σαν αληθινή οικογένεια;»*: Να διαβάσετε το απόσπασμα χωρίς την προσωπική αντωνυμία «εσείς». Ποια εκδοχή προτιμάτε; Γιατί η συντάκτρια του κειμένου επέλεξε να το χρησιμοποιήσει;
6. Να εντοπίσετε τα επιρρήματα στις παρακάτω προτάσεις. Ποιες λέξεις ή ποιες προτάσεις προσδιορίζουν; Ποια από αυτά σχηματίζονται εναλλακτικά σε -α και -ως; Υπάρχουν υφολογικές διαφοροποιήσεις στις συγκεκριμένες εναλλακτικές επιλογές (-α/-ως); Να σχηματίσετε σε όποια από αυτά μπορείτε τους άλλους βαθμούς.
   - Η τηλεόραση είναι μονίμως ανοιχτή.
   - Τα παιδιά δεν γνωρίζουν να κρατούν σωστά ούτε το μαχαιροπίρουνο.
   - Το 20% των ερωτηθέντων κάθονται μία φορά την εβδομάδα ή και πιο σπάνια όλοι μαζί για να φάνε.
   - Ευτυχώς που υπάρχουν και οι ερευνητές του πανεπιστημίου του Χάρβαρντ.
   - Λέγεται μάλιστα ότι, αν συνεχίσουμε έτσι, το παιδί θα απέχει από το κάπνισμα, το αλκοόλ ή τα ναρκωτικά.
7. Να εντοπίσετε τις προθετικές φράσεις στο απόσπασμα «Ευτυχώς που υπάρχουν και οι ερευνητές... από το κάπνισμα, το αλκοόλ ή τα ναρκωτικά». Ποιος είναι ο ρόλος τους σε ένα κείμενο; Ποιες λέξεις ή φράσεις προσδιορίζουν και ποια σημασία πραγματώνουν;
8. Να εντοπίσετε μόνο τους υποτακτικούς συνδέσμους στο απόσπασμα «Σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα... μία φορά τον μήνα σε εστιατόρια». Ποιος είναι ο ρόλος τους σε κάθε σύνθετη πρόταση/περίοδο;

Επεκτείνουμε το λεξιλόγιό μας – συνειδητοποιούμε τους παράγοντες των λεξιλογικών επιλογών

Διαδραστική άσκηση για τη γραμματική διάκριση όρων

Κείμενο 1 Διεθνές Θερινό Σχολείο αφιερωμένο στην Τεχνητή Νοημοσύνη

Στην πανέμορφη Βαλέτα θα λάβει χώρα φέτος το 6ο Διεθνές Θερινό Σχολείο που είναι αφιερωμένο στην Τεχνητή Νοημοσύνη (AI) και στα Ψηφιακά Παιχνίδια (video games).

Το Θερινό Σχολείο με τίτλο: «Τεχνητή Νοημοσύνη και Παιχνίδια/Artificial Intelligence and Games» φέρει την υπογραφή του Καθηγητή Γεώργιου Ν. Γιαννακάκη, ο οποίος ηγείται του Ινστιτούτου Ψηφιακών Παιχνιδιών στο Πανεπιστήμιο της Μάλτας και των συνεργατών του.

Αξίζει να σημειωθεί πως το Ινστιτούτο Ψηφιακών Παιχνιδιών στο Πανεπιστήμιο της Μάλτας είναι το μοναδικό κέντρο έρευνας και εκπαίδευσης στον σχεδιασμό, την ανάλυση και την **τεχνολογία** παιχνιδιών στην Ευρώπη, το έργο του βρίσκεται στην πρώτη γραμμή της έρευνας *καινοτόμων* παιχνιδιών και περιλαμβάνεται στη λίστα με τα κορυφαία επιστημονικά ιδρύματα στον κόσμο, σύμφωνα με την Princeton Review.

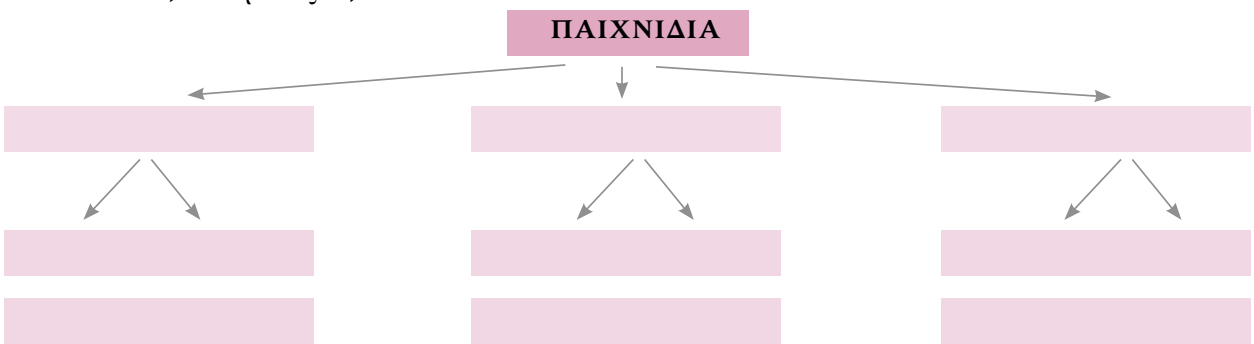
Ο καθηγητής Γιαννακάκης θεωρείται σήμερα ένας από τους πλέον αναγνωρισμένους ειδικούς στην έρευνα που συνδυάζει Τεχνητή Νοημοσύνη (ΤΝ) και Ψηφιακό Gaming.

Το ερευνητικό του έργο γύρω από την ΤΝ εστιάζεται στην *υπολογιστική* δημιουργικότητα, στον συναισθηματικό υπολογισμό και την τεχνολογία παιχνιδιών, καθώς και στη **μοντελοποίηση** της εμπειρίας του χρήστη και στη διαδικαστική δημιουργία περιεχομένου με στόχο τα *εξατομικευμένα* συστήματα ψυχαγωγίας, μάθησης, εκπαίδευσης και υγείας.

Διασκευασμένο απόσπασμα άρθρου της Β. Μιχοπούλου, 27/2/2024, από τον ιστότοπο dnews

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Αφού διαβάσετε το παραπάνω απόσπασμα του άρθρου (Κείμενο 1), να γράψετε το κείμενο που θα στείλετε με μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, για να ζητήσετε να συμμετάσχετε στο Θερινό Σχολείο για την Τεχνητή Νοημοσύνη: στο κείμενό σας αξιοποιήστε το λεξιλόγιο του παραπάνω κειμένου.
2. Από ποιες ρίζες και από ποια λεξικά μορφήματα παράγονται οι λέξεις του κειμένου με την πλάγια γραμματοσειρά; Τα μορφολογικά συστατικά των λέξεων αυτών σε συνδυασμό με τα κειμενικά συμφραζόμενα (συγκείμενο) σας βοηθούν να αντιληφθείτε ποια από τις πολλές σημασίες τους έχουν οι λέξεις αυτές στο συγκεκριμένο κείμενο; Με τις λέξεις αυτές (*καινοτόμων, υπολογιστική, εξατομικευμένα*) να κάνετε πολύ σύντομη ανάρτηση σε μέσο κοινωνικής δικτύωσης του σχολείου σας, ώστε να πληροφορηθούν οι γονείς και οι μη σχετιζόμενοι επαγγελματικά με την εκπαίδευση για βασικούς άξονες της σύγχρονης διδασκαλίας.
3. Θυμάστε τα συμφύματα; Μπορείτε να τα αναγνωρίσετε μέσα στις δύο λέξεις με έντονη γραμματοσειρά: τεχνολογία, μοντελοποίηση; Στο ηλεκτρονικό *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής* (διαθέσιμο στον ιστότοπο «Η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα»/greek-language.gr) πληκτρολογήστε τα λήμματα *λογία και *ποίηση. Αν μελετήσετε και επεξεργαστείτε τα ευρήματα στο λεξικό, μπορείτε να εντοπίσετε τις σημασίες των συγκεκριμένων συμφυμάτων; Η γνώση αυτή πόσο χρήσιμη σας είναι, όταν διαβάζετε ή γράφετε κείμενα;
4. Να σκεφτείτε και να γράψετε υπώνυμα της λέξης «παιχνίδια», σύμφωνα με το παράδειγμα: ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ > επιτραπέζια > σκάκι.

Διαδραστική δραστηριότητα για το λεξιλόγιο

Κατανοούμε γραπτά και πολυτροπικά κείμενα

Κείμενο 1 Πολυγλωσσική Βιβλιοθήκη

Πριν από την ανάγνωση

1. Πώς φαντάζεστε μια πολυγλωσσική βιβλιοθήκη;

Αν ψάξει κανείς στον χάρτη την οδό Ευβοίας στον αριθμό επτά στην Κυψέλη θα διαπιστώσει ότι εκεί βρίσκεται η πρώτη πολυγλωσσική βιβλιοθήκη της Ελλάδας με το όνομα «We Need Books», μια βιβλιοθήκη με βιβλία σε 60 διαφορετικές γλώσσες. Εκεί η εκπαίδευση συναντά την κοινωνική αλληλεγγύη και το άγνωστο μεταμορφώνεται σε σχέση ανάμεσα σε Έλληνες, πρόσφυγες και μετανάστες. Πρόκειται για έναν χώρο στον οποίο νιώθεις ασφάλεια, γαλήνη και ξεστασιά. Μία βιβλιοθήκη στην οποία θα βρεις σίγουρα κάποιο βιβλίο που θα ανταποκρίνεται στα ενδιαφέροντά σου, αλλά και μια αγκαλιά εντός της οποίας ο φόβος και η ντροπή δεν έχουν καμία θέση.

«Το 2018 βρήκαμε έναν πολύ ωραίο χώρο και μεγάλο όπου είχαμε τη δυνατότητα να κάνουμε και άλλα πράγματα, όπως συναυλίες και εικαστικές εκδέσεις. Σε εκείνη την πρώτη μας βιβλιοθήκη, πριν μετεγκατασταθούμε, είχαμε έναν μικρό όγκο βιβλίων σε 12 ή 14 γλώσσες, αναφέρει στο ΒΗΜΑ η Ιωάννα Νισυρίου, συνιδρύτρια της «We Need Books».

Η τυχαία –αλλά μοιραία– συνάντησή της με τον Ναντίρ Νούρι, έτερο συνιδρυτή της βιβλιοθήκης, έγινε το 2015. Ο Ναντίρ προέρχεται από το Αφγανιστάν, όμως θεωρεί τον εαυτό του άπατρη. Έφυγε με τα πόδια από το Ιράν σε ηλικία 12 ετών και ασυνόδευτος έφτασε στην Ελλάδα. Ένας άνθρωπος με μεγάλη εμπειρία στον ανθρωπιστικό τομέα με πολλαπλά πιστοποιητικά ως διερμηνέας και πολιτισμικός διαμεσολαβητής, ο οποίος έχει εργαστεί με ασυνόδευτους ανηλίκους και θύματα βασανιστηρίων, πολέμου και βίας λόγω φύλου.

«Το πρώτο που κάναμε είναι να αρχίσουμε να στέλνουμε βιβλία στους προσφυγικούς καταυλισμούς, βιβλία στις γλώσσες των ανθρώπων που ήταν εκεί για να μπορούν να απασχολήσουν το μυαλό τους σε αυτή τη δύσκολη συνθήκη που βρίσκονταν και αυτές τις μέρες που ήταν ατελείωτες και δεν είχαν τίποτα να κάνουν.

Η «We Need Books» ήρθε στην Κυψέλη το 2019 κι αμέσως οι άνθρωποί της άρχισαν να δουλεύουν εντατικά με την κοινότητα. Τίποτα δεν έγινε εύκολα. Χρειάστηκε χρόνος, υπομονή, ψυχική δύναμη. Χρειάστηκε προσαρμογή από όλες τις πλευρές. «Βρέθηκαν οι σωστοί άνθρωποι για να γίνει η βιβλιοθήκη. Τίποτα δεν μπορείς να κάνεις μόνος σου. Χρειάζεσαι ανθρώπους με το ίδιο όραμα», τονίζει η Ιωάννα Νισυρίου. Το Σάββατο ήταν εδώ 80 άτομα. Παιδιά, έφηβοι, οικογένειες, μεγαλύτερης ηλικίας άνθρωποι, Έλληνες της γειτονιάς, μετανάστες. Όλοι μαζί στη βιβλιοθήκη. Απίστευτο».

Η βιβλιοθήκη σήμερα διαθέτει περίπου 16.000 βιβλία σε 60 γλώσσες. Φαρσί, ουρντού, αραβικά, περσικά, βιετναμέζικα, ιαπωνικά, ρουμάνικα, πολωνικά, ουκρανικά, τουρκικά, σουηδικά, γαλλικά, γερμανικά, είναι κάποιες από αυτές. Και φυσικά ελληνικά αφού οι βιβλιοθήκη απευθύνεται σε όλους τους κατοίκους της πόλης.

Η βιβλιοθήκη στηρίζεται από τους ανθρώπους που έρχονται ή από τους ανθρώπους που την έχουν αγαπήσει, ακόμα και αν είναι μακριά. Είτε με εθελοντισμό, είτε με το το να αγοράζουν συνδρομές για άλλους ανθρώπους. Ένα μικρό ποσό για ένα έργο τεράστιας αξίας.

Διασκευασμένο απόσπασμα άρθρου της Δ. Δημά, 20/6/2024, εφημερίδα *Το Βήμα*

Κατά την ανάγνωση

Με βάση το κείμενο, να απαντήσετε στις παρακάτω ερωτήσεις:

1. Ποιος είναι ο κύριος στόχος της βιβλιοθήκης «We Need Books»;
2. Τι υποδηλώνει, κατά τη γνώμη σας, η φράση «ο φόβος και η ντροπή δεν έχουν καμία θέση» στο τέλος της πρώτης παραγράφου;
3. Μπορείτε να εντοπίσετε στο κείμενο λέξεις συναισθηματικά φορτισμένες/έντονα βιωματικές; Ποιος ο ρόλος τους στη δημιουργία του κειμενικού νοήματος;
4. Στο κείμενο παρατηρούνται δύο παράλληλες αφηγηματικές οδοί: του συγγραφέα του άρθρου και της Ιωάννας Νισυρίου σε α΄ πρόσωπο (αφήγηση συμβάντων, μελλοντικά σενάρια). Σε τι εξυπηρετεί η δόμηση του άρθρου με τον τρόπο αυτό;

Μετά την ανάγνωση

1. Και τώρα ήρθε η ώρα να καταθέσετε τις δικές σας προτάσεις. Θα θέλατε να υπάρχει στην περιοχή σας ένας αντίστοιχος πολιτιστικός πολυχώρος; Ποιες δραστηριότητες θα θέλατε να περιλαμβάνει; Τι πρόγραμμα να έχει, σε ποιους να απευθύνεται;
2. Ετοιμάστε μια αφίσα που θα διαφήμιζε αυτόν τον χώρο.

Κείμενο 3, 4 και 5

Τρεις αφίσες για το περιβάλλον

Πριν από την ανάγνωση

1. Υποθέστε ότι θέλετε να δημιουργήσετε μια αφίσα για να παρακινήσετε συμπολίτες σας σε μία περιβαλλοντική δράση καθαρισμού παραλίας.
   - Πώς θα σχεδιάζατε την αφίσα:
   - Τι εικόνα θα χρησιμοποιούσατε;
   - Τι σύνθημα θα συνδέτατε;
   - Τι πληροφορίες θα εντάσσατε στην αφίσα;
   - Τι χρώματα θα χρησιμοποιούσατε και γιατί;
   - Τι θα κυριαρχούσε στην αφίσα σας, το κείμενο ή η εικόνα και γιατί;

Οι αφίσες έχουν αντληθεί (με τη σειρά) από τον ιστότοπο magnesianews, τον ιστότοπο του Δήμου Χαλκιδέων και τον ιστότοπο mylefkada

Κατά την ανάγνωση

1. Τι πληροφορίες εμπεριέχονται σε κάθε αφίσα;
2. Ποιος είναι ο στόχος της κάθε αφίσας; Σε ποιους απευθύνεται το κάλεσμα για δράση; Πώς γίνεται αυτό αντιληπτό;
3. Παρατηρήστε το κείμενο που υπάρχει σε κάθε αφίσα: Σε ποια αφίσα/ποιες αφίσες εντοπίζετε ευρηματικό/πρωτότυπο/παιγνιώδες κείμενο; Πώς δικαιολογείτε αυτή την επιλογή;
4. Παρατηρήστε τα ρήματα των προτάσεων στις τρεις αφίσες, την έγκλιση και το ρηματικό πρόσωπο που κυριαρχούν. Ποιος είναι ο ρόλος τους;
5. Παρατηρήστε τη μορφή/το φορμάτ της κάθε αφίσας. Τι είδους εικόνες έχουν επιλεγεί και πόσο χώρο καταλαμβάνουν σε σχέση με το κείμενο;
6. Υπάρχει διαφοροποίηση στη μορφή και το μέγεθος των γραμμάτων; Ποιο πιστεύετε ότι είναι το κριτήριο επιλογής;
7. Ποια χρώματα χρησιμοποιούνται; Για ποιον λόγο επιλέγονται, κατά τη γνώμη σας;
8. Ποια οπτική αποτύπωση από τις τρεις αφίσες θεωρείτε πιο ελκυστική ή ευρηματική ή αποτελεσματική; Γιατί;
9. Να εξετάσουμε τη δομή της κάθε αφίσας; Από τα τρία συνήθη δομικά σχήματα (αριστερά -> δεξιά, πάνω ->κάτω, κέντρο -> περιφέρεια), με βάση ποιο ή ποια έχουν δομηθεί οι αφίσες; Πόσο επηρεάζει το δομικό σχήμα κάθε αφίσας την πορεία της ανάγνωσής της; Σε ποιο σημείο εστιάζουν οι σχεδιαστές κάθε αφίσας το κεντρικό της μήνυμα;
10. Πώς καταλαβαίνετε τον όρο «υιοθετημένη» στην 1η αφίσα;
11. Να προτείνετε έναν ενιαίο τίτλο για τις τρεις αφίσες.

Μετά την ανάγνωση

1. Αν γινόταν ένας διαγωνισμός αφίσας, σε ποια από τις τρεις αφίσες θα δίνατε το πρώτο βραβείο και γιατί; Να γίνει σχετικός αγώνας αντιλογιών στην τάξη.
2. Σε ποιον δήμο θα θέλατε να συνδράμετε εθελοντικά για τον καθαρισμό της παραλίας; Με ποιο/α κριτήριο/α τον επιλέξατε; Δημιουργήστε μια αφίσα με θέμα την ενθάρρυνση των πολιτών για οικολογική δράση καθαρισμού παραλίας.

Συνθέτουμε προφορικά και γραπτά κείμενα

Διαδραστική δραστηριότητα για την παραγωγή λόγου

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1

Ως μέλος του δεκαπενταμελούς συμβουλίου, και σε συνεργασία με τη Διεύθυνση του σχολείου, συμμετέχετε σε μία ενημερωτική συνάντηση γονέων και καθηγητών/-τριών: εκεί, ακούτε μία εισήγηση του/της σχολικού/-ής συμβούλου για την αξία συνεργασίας σχολείου-οικογένειας. Συντάσσετε ένα άρθρο, το οποίο δημοσιεύεται στη σχολική εφημερίδα της τάξης σας, στο οποίο παρουσιάζετε τα βασικά σημεία της εισήγησης που ακούσατε και τις απόψεις σας για την αξία συνεργασίας σχολείου-οικογένειας. Αξιοποιήστε το κείμενο αναφοράς και τις οδηγίες που ακολουθούν (στάδιο πριν από και μετά τη συγγραφή).

Πριν από τη συγγραφή

1. Αφού διαβάσετε το κείμενο, να σημειώσετε τα σημεία τα οποία κρίνετε κατάλληλα για την ανάπτυξη του θέματος του κειμένου σας.

Κείμενο 1 Ο ρόλος της «γονεϊκής εμπλοκής»

Ο όρος «γονεϊκή εμπλοκή» είναι πολυδιάστατος και χρησιμοποιείται για να περιγράψει ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων των γονέων στο σπίτι και στο σχολείο, οι οποίες στοχεύουν στην υποστήριξη των παιδιών στην εκπαιδευτική διαδικασία. Η γονεϊκή εμπλοκή λαμβάνει χώρα σε τρία επίπεδα: α) στο πλαίσιο της οικογένειας, β) στο πλαίσιο του σχολείου και γ) στο πλαίσιο της επικοινωνίας σχολείου-οικογένειας. Η μελέτη της επίδρασης της γονεϊκής εμπλοκής στη σχολική εκπαίδευση των παιδιών υποστηρίζει τη θετική της επίδραση στους μαθητές, στους γονείς και στους εκπαιδευτικούς αλλά και στην ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης συνολικά. Συγκεκριμένα, φαίνεται ότι η ενεργός συμμετοχή των γονέων έχει σημαντικά οφέλη για όλους τους μαθητές ανεξάρτητα από την ηλικία, το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο και το πολιτισμικό πλαίσιο. Συμβάλλει στη βελτίωση της σχολικής επίδοσης μέσα από την αύξηση του βαθμού συμμετοχής και ενδιαφέροντος στην τάξη, την ανάληψη ευθύνης για μάθηση και την υπευθυνότητα στην ολοκλήρωση των κατ' οίκον εργασιών. Παράλληλα, ενισχύει την ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των μαθητών μέσα από την ανάπτυξη συναισθηματικών και κοινωνικών δεξιοτήτων και την υιοθέτηση θετικής στάσης και συμπεριφοράς στο σχολικό πλαίσιο, ενώ προλαμβάνει και αντιμετωπίζει τις δυσκολίες προσαρμογής και μειώνει τα ποσοστά της σχολικής διαρροής/διακοπής φοίτησης.

Όσον αφορά τους γονείς, η γονεϊκή εμπλοκή φαίνεται ότι οδηγεί στη βελτίωση των σχέσεων με τα παιδιά τους και στην απόκτηση πρόσθετων δεξιοτήτων για την υποστήριξή τους στο σπίτι. Παράλληλα, ενισχύει την εκτίμηση και την ικανοποίηση από τη συνεργασία με το σχολείο αλλά και την αίσθηση της αποτελεσματικότητάς τους ως προς την άσκηση του γονεϊκού τους ρόλου.

Τέλος, οι εκπαιδευτικοί έχουν τη δυνατότητα να κατανοήσουν καλυτέρα τις ανάγκες των μαθητών τους, να υποστηριχθούν κατάλληλα στο έργο τους από τους γονείς και να είναι πιο αποτελεσματικοί μέσα από την ενίσχυση των διδακτικών πρακτικών που ακολουθούν.

Διασκευασμένο απόσπασμα επιμορφωτικού υλικού, δημιουργός: Δέσποινα Ζηλιακοπούλου, από τον ιστότοπο diapolis.auth

Μπορείτε να πάρετε συνεντεύξεις σχετικές με το συγκεκριμένο θέμα από τους /τις καθηγητές/-τριές σας και από μέλη του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων, τις οποίες θα αξιοποιήσετε στο κείμενό σας.

Μετά τη συγγραφή

1. Να αξιολογήσετε το κείμενό σας, με κριτήρια το περιεχόμενο (πληροφοριακή ποσότητα και πληρότητα περιεχομένου), την εκφραστική ακρίβεια, την ορθογραφία και τη δομή του.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2

Με αφορμή την εκτενή συζήτηση για τα προβλήματα που μπορούν να προκληθούν από την κακή χρήση του διαδικτύου, συμμετέχετε σε δραστηριότητα παιχνιδιού ρόλων με συμμαθητές/-τριές σας: δύο μαθητές/-τριες κάθε ομάδας εκφράζουν προβληματισμούς σχετικά με τη χρήση ή την κατάχρηση του διαδικτύου, ενώ άλλοι δύο παρέχουν σχετικές συμβουλές, επιχειρηματολογώντας για την εγκυρότητά τους (επικοινωνιακό συμβάν παροχής συμβουλών).

Πριν από τη συγγραφή

1. Αφού διαβάσετε το κείμενο, να καταγράψετε στοιχεία για τα προβλήματα που προκαλεί το διαδίκτυο.

Κείμενο 2 Γονιός στην εποχή του Διαδικτύου

Ακούμε πολύ συχνά γονείς να αγωνιούν για την υπερβολική ενασχόληση των παιδιών τους με τον υπολογιστή και το διαδίκτυο.

Το θέμα της εμμονής των παιδιών με τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές είναι περίπλοκο. Οφείλουμε πρώτα να διερευνήσουμε και να κατανοήσουμε τους λόγους για τους οποίους ένα παιδί ή ένας έφηβος κάνει υπερβολική χρήση –άρα στην ουσία καταφεύγει στο διαδίκτυο– για να βρει διέξοδο από κάτι που τον ή την ταλαιπωρεί. Μόνο έτσι θα μπορέσουμε να βοηθήσουμε πραγματικά. Η δαιμονοποίηση του μέσου δεν βοηθά σε τίποτα.

Η πολύωρη ενασχόληση του παιδιού με τον υπολογιστή μπορεί να υποδηλώνει ότι κάτι συμβαίνει με τη διάθεσή του. Η τάση για απόσυρση, η αποφυγή της διαπροσωπικής επαφής, η αναζήτηση νοήματος μέσω της επαφής με την τεχνητή πραγματικότητα του υπολογιστή, ενδέχεται να συνδέονται με άγχος ή κατάθλιψη που υποβόσκουν, ή με διαταραχή των σχέσεων μέσα στην οικογένεια.

Πότε πρέπει να ανησυχήσει κανείς; Πότε πρέπει να σκεφτούμε την εξάρτηση; Δεν μπορεί κανείς να αμφισβητήσει ότι το διαδίκτυο είναι ένα ζωτικότατο και πολύτιμο μέσο. Η χρήση του περιλαμβάνει επαφή με φίλους μέσω μηνυμάτων ή δικτύων όπως το facebook και το Instagram, συμμετοχή σε blogs, αλλά και πρόσβαση σε μουσική, βίντεο, νέα και ειδήσεις, πληροφόρηση γενικότερα. Το πρόβλημα ξεκινά όταν χάνουμε τον έλεγχο, και τη σύνδεση με το 'Ιντερνετ τη χρειαζόμαστε πια απαραιτήτως, αντί απλά να την θέλουμε [...].

Διασκευασμένο άρθρο από τη Σ. Βγενοπούλου, την Α. Φλώρου και τη Β. Ξυδού, 6/9/2017, εφημερίδα *Η Καθημερινή*

Μετά τη συγγραφή

1. Αφού ολοκληρώσετε το κείμενο, να αξιολογήσετε το γραπτό σας, με κριτήρια τη δόμηση του επικοινωνιακού συμβάντος (άνοιγμα συζήτησης–γνωστοποίηση του προβληματισμού–διευκρινίσεις και αποσαφήνισή του–παροχή συμβουλών με σχετική επιχειρηματολογία για κάθε συμβουλή–συζήτηση για τις σχετικές διαφωνίες/διαδοχική ανασκευή επιχειρημάτων και αντεπιχειρημάτων–κλείσιμο συζήτησης), την πειθώ των επιχειρημάτων, την εκφραστική ακρίβεια και την ορθογραφία, όπως και την πληρότητα περιεχομένου.
2. Μετά τη συγγραφή και κατά τη δοκιμαστική εκφώνηση του προφορικού κειμένου σας, να φροντίσετε να έχετε βλεμματική επαφή με το ακροατήριο και να συνοδεύσετε την ομιλία σας από κατάλληλους μορφασμούς και χειρονομίες. Επίσης, να φροντίσετε ο ρυθμός του λόγου σας και ο επιτονισμός να είναι κατάλληλοι.

   Μετά την εκφώνηση του λόγου σας, να αξιολογήσετε την παρουσίασή σας βασιζόμενοι/-ες στα σχόλια των συμμαθητών/-τριών σας ως προς την παρουσίαση, τη δομή και την ποιότητα των επιχειρημάτων σας.

Ολιστική δραστηριότητα